

ISSN 1857-0976

ANALE ȘTIINȚIFICE

**ale Academiei „Ștefan cel Mare”
a Ministerului Afacerilor Interne
al Republicii Moldova**

Științe socioumane

Ediția a XIX-a, nr. 1

Chișinău, 2019

CZU 34:378.4(478-25)(082)=135.1=111=161.1

A 15

Aprobate și recomandate pentru editare de Senatul Academiei „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova

Colegiul de redacție:

Redactor-șef: dr. **Iurie LARII**, conf. univ., prorector pentru știință al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al RM

Membri:

dr. **Radion Cojocaru**, conf. univ., director al Departamentului Știință, Dezvoltare Proiecte și Cooperare al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Costică Voicu**, prof. univ., Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza”, București, România

dr. **Nelu Niță**, prof. univ., Universitatea „George Bacovia”, Bacău, România

dr. **Rodica-Diana Apan**, conf. univ., Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”, Cluj-Napoca, România

dr. **Țical George-Marius**, prof. univ., Universitatea „Andrei Șaguna”, Constanța, România

dr. **Pieța Cezar**, prof. univ., Universitatea „Andrei Șaguna”, Constanța, România

dr. hab. **Gheorghe Gladchi**, prof. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

Виктор Н. Бесчастный, профессор, доктор наук по государственному управлению, заслуженный юрист Украины, Донецкий юридический институт МВД Украины (г. Кривой Рог)

dr. **Mihail David**, IPA, Constanța, România

dr. **Tudor Osoianu**, conf. univ., Institutul de Istorie, Stat și Drept al AȘM

dr. **Igor Trofimov**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Veaceslav Ursu**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Ștefan Belecciu**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Igor Bantuș**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Marian Gherman**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Alexandru Pareniuc**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Alexandru Zosim**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Liliana Creangă**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Lilian Luchin**, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Constantin Rusnac**, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

Articolele au fost recenzate

Responsabilitatea pentru conținutul științific al articolelor revine autorilor

ISBN 978-9975-121-61-3

CUPRINS

Științe juridice

Rodica Diana APAN, <i>PhD, associate professor, Faculty of Law in Cluj Napoca</i> <i>„Dimitrie Cantemir” Christian University, Bucharest, Romania</i> Procedural subject matter jurisdiction of romanian courts of law in disputes involving professionals.....	6
Grigore ARDELEAN, <i>doctor în drept, lector universitar, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI</i> Ivan TERUȘ, <i>doctorand, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI</i> Conceptul definirii unor noțiuni ale domeniul activității vânătorești pasibilă de răspundere penală (art. 233 Cp al RM).....	15
Ștefan BELECCIU, <i>doctor în drept, conferențiar universitar,</i> <i>șef al Catedrei „Drept polițienesc”</i> <i>a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova</i> Ion COJOCARU, <i>doctor în drept, conferențiar universitar, avocat, Brașov, România</i> Reminiesciențe istorice ale apariției violenței și impactul acesteia asupra femeii și copilului.....	23
Виктор Николаевич БЕСЧАСТНЫЙ, <i>доктор юридических наук, профессор,</i> <i>заслуженный юрист Украины, ректор Донецкого юридического института</i> <i>МВД Украины (г. Кривой Рог, Украина)</i> Криминологическое обеспечение противодействия преступности.....	32
Marcel BOȘCANEANU, <i>doctor în drept, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova</i> Dezvoltarea și afirmarea normelor de incriminare penală a faptelor de poluare a apei.....	40
Anatolie CANANĂU, <i>doctor în drept, lector universitar al Catedrei „Drept polițienesc”</i> <i>a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova</i> Prevenirea individuală a infracțiunilor din domeniul transportului rutier.....	49

Simion CARP, <i>doctor în drept, conferențiar universitar, secretar general de stat al MAI al Republicii Moldova</i>	
Elena CARP, <i>master în drept</i>	
Protejarea patrimoniului arheologic al Republicii Moldova: impedimente social-juridice și modalități de soluționare.....	55
Radion COJOCARU, <i>doctor în drept, conferențiar universitar, director al Departamentului Știință, Dezvoltare Proiecte și Cooperare al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova</i>	
Andrei CAZACICOV, <i>mașter în drept, asistent universitar al Catedrei științe penale a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova</i>	
Formațiunea paramilitară ilegală ca formă de manifestare a criminalității organizate.....	62
Radion COJOCARU, <i>Assistant professor, PhD, Academy “Stefan cel Mare” of the MIA of the Republic of Moldova</i>	
Sergiu SECRIERU, <i>Doctor in law, Chairperson of the Association of Mediation of the Republic of Moldova</i>	
The offense of torture in terms of the standards and precedents of the ECHR.....	72
Liliana CREANGĂ, <i>doctor în drept, conferențiar universitar, șef al Catedrei „Drept public și securitate a frontierei” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova</i>	
Securizarea frontierelor Republicii Moldova ca măsură strategică de combatere a terorismului, separatismului și migrației ilegale	77
Boris GLAVAN, <i>associate professor, PhD, Academy “Stefan cel Mare” of MIA of the Republic of Moldova</i>	
Victor MIRZAC, <i>university lector, Academy “Stefan cel Mare” of MIA of the Republic of Moldova</i>	
Ghenadie CALCAVURA, <i>university assistant, Academy “Stefan cel Mare” of MIA of the Republic of Moldova</i>	
Special investigative activity:content of the definition, legal essence, conceptual delimitations.....	84
Vitalie IONAȘCU, <i>doctor în drept, lector universitar al Catedrei „Drept polițienesc” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova</i>	
Caracterul ciclic al violenței în familie.....	92
Iurie LARII, <i>associate professor, PhD, Prorector of science, Academy “Stefan cel Mare” of MIA</i>	
Mihail DAVID, <i>associate professor, PhD, Constanța, Romania</i>	
The influence of economic and socio-cultural factors on criminality.....	97

Iurie LARII, <i>doctor în drept, conferențiar universitar, prorector pentru știință al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova</i>	
Elena STOLERU, <i>doctorandă, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova</i>	
Pericolul și tendințele globale ale infracțiunilor ecologice.....	104
Sofia PILAT, <i>doctor în drept, lector universitar al Catedrei „Procedură penală și criminalistică” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova</i>	
Vandalismul săvârșit din motive politice în zonele separatiste	110
Анна ПОЛИТОВА, <i>кандидат юридических наук, доцент кафедры уголовно-правовых дисциплин и судебных экспертиз факультета №1 Донецкого юридического института МВД Украины (г. Кривой Рог, Украина)</i>	
Уголовная ответственность за рабство и торговлю: необходима ли она в Украине?	115
Igor TROFIMOV, <i>doctor în drept, conferențiar universitar, șef al Catedrei „Drept privat” a Facultății Drept a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova</i>	
Ion SLISARENCO, <i>master în drept, doctorand, lector universitar al Catedrei „Științe penale” a Facultății Drept a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova</i>	
Argumentum în favoarea revizuirii și legiferării suspendării și privării de dreptul de a conduce vehicule ca măsuri de siguranță.....	122
Vasile ZAVATIN, <i>doctor în drept, conferențiar universitar al Catedrei „Drept polițienesc” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova</i>	
Cooperarea multidisciplinară în prevenirea violenței în familie.....	131
Oleg POHILĂ, <i>doctorand, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova</i>	
Măsuri generale și special-criminologice de prevenire a exploatării sexuale a femeilor și copiilor.....	138
Gheorghe VARVARICI, <i>doctorand, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova</i>	
Măsuri orientate spre diminuarea latenței unor tipuri distincte de criminalitate.....	147

CZU 347.91/.95(498)

PROCEDURAL SUBJECT MATTER JURISDICTION OF ROMANIAN COURTS OF LAW IN DISPUTES INVOLVING PROFESSIONALS

Rodica Diana APAN,
associate professor, PhD in Law,
Faculty of Law in Cluj Napoca
„Dimitrie Cantemir” Christian University, Bucharest, Romania

This article aims to analyze the procedural subject matter jurisdiction of courts of law in commercial matters. For this purpose, the paper develops on the rules governing the commercial matters and the general regulations under the Civil Procedure Code which were recently amended following the decisions of the High Court of Cassation and Justice and of the Constitutional Court on the regulations in this field.

Keywords: procedural subject matter jurisdiction, specialized court, specialized department, professional, appeal.

SUBIECTUL JURISDICȚIEI PROCEDURALE A INSTANȚELOR DE JUDECATĂ DIN ROMÂNIA ÎN LITIGIILE CU IMPLICAREA PROFESIONIȘTILOR

Rodica Diana APAN,
doctor în drept, conferențiar universitar,
Facultatea Dreptdin Cluj Napoca,
Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”, București, România

Acest articol vizează analiza competenței procedurale a instanțelor judecătorești în materie comercială. În acest scop, lucrarea se referă la normele care reglementează problemele comerciale și reglementările generale din Codul de Procedură Civilă care au fost recent modificate ca urmare a deciziilor Înaltei Curți de Casație și Justiție și a Curții Constituționale cu privire la reglementările în domeniu.

Cuvinte cheie: competența în materie de procedură, instanța specializată, departament specializat, profesionist, apel.

1. Introduction; Relevant aspects in establishing the subject matter procedural jurisdiction in the commercial filed

Adoption of the Law no.310/2018 [10] amending and completing Law no.134/2010 on the Code of Civil Procedure, as well as amending and completing other normative acts, had the purpose, as stated in the doctrine [4], “to bring some of the provisions of the new Civil Procedure Code into conformity with the decisions of the Constitutional Court rendered until 2018”.

In the matter of jurisdiction, Law

no.71/2011 for the implementation of the Law no.287/2009 on the Civil Code [11] stipulates in Article 226, paragraph 1, letter a, the following: „(1) By decision of the Superior Council of Magistracy, at the proposal of the court’s management board, in relation to the number of cases, civil divisions may be established, specialized in the resolution of certain types of litigation, considering their object or nature, *such as*: a) insolvency claims, preventive conciliation and an ad hoc mandate; b) claims in respect of commercial companies and other companies, with or

without legal personality, as well as in the matter of the trade register; c) claims regarding the restriction, prevention or distortion of competition; d) claims on securities and other.”

Article 228, para.2 of the same law provides that: „*When determining the causes of jurisdiction of specialized courts established at national level, in Argeș, Cluj, Mureș counties or, as the case may be, of reorganized civil departments, account shall be taken of the number and nature of the cases, the specialization of the judges, the need to capitalize on their professional experience, and the Court’s workload.*”

We mention that the adoption of Law no.287/2009 [12] on the Civil Code, substantiated the thesis of the unity of private law, namely the monist conception on it which determined the commercial tribunals and departments within tribunals to be renamed as specialized tribunals and specialized civil departments within tribunals.

The Decisions of the High Court of Cassation and Justice (HCCJ) have also circumscribed the scope of the regulations in the filed of jurisdiction, more precisely:

- Decision of the High Court of Cassation and Justice no.18/2016 [17] rendered in the appeal in the interest of the law, (procedure based on provisions of art.514 and art.515 of the Code of Civil Procedure) a decision examining the appeal filed by the Pitesti Court of Appeal’s leading board on the functional jurisdiction of the specialized courts in settlement of disputes with the professionals.

We mention *ab initio* that these are other disputes than those referred to in art.226 paragraph 1, letters a-d of the Law no.71/2011, referring to the provisions of art. 228 paragraph 2 of the same law, considering that, in the practice of courts of law in this matter, there is a lack of a legal criterion for the attribution of jurisdiction in these disputes, the situation being as follows: a part of the practice considered that this criterion is represented by the notion of „professional”;

another part of the practice considered it relevant only the value criterion, ignoring the notion of „professional” in determining the functional jurisdiction of the courts.

By HCCJ Decision no.18/2016 it was established that specialized courts and specialized tribunals will trial disputes with values over 200,000 lei, irrespective of the status of professionals held by the litigants.

- Decision of the HCCJ no.18 of 01.10.2018, [18] which established that it is the courts of appeal that have subject matter jurisdiction to settle the appeals declared following the Decision no.369 of May 30, 2017 of the Constitutional Court (CC), [19] against the decisions rendered in appeal by the tribunals, in cases having as object claims worth up to 200,000 lei inclusively.

So, we ascertain that circumscribing the procedural subject matter jurisdiction of the specialized courts and specialized departments of the tribunals, implies these two spheres of analysis, which we will develop in the following.

2. The subject matter procedural jurisdiction of the specialized courts, respectively the specialized civil departments, in relation to the provisions of the special laws in the commercial field

The regulations by domains of commercial matters provide expressly the following jurisdiction [6, p.78-81], with the proviso that, as acknowledged in the doctrine [4], jurisdiction shall be called “*subject matter procedural jurisdiction*” and not “*functional jurisdiction*”.

2.1. Insolvency claims, pre-match agreement and ad hoc mandate

The insolvency applications, preventive conciliation and ad hoc mandate, contained in paragraph a) in the exemplary enumeration of art.226, para.1 of Law no.71/2011, are found to be regulated by Law no.85 of 2014 on insolvency and insolvency prevention procedures [13]. It establishes in Article 41, paragraph 1, the exclusive jurisdiction of the court at the debtor’s headquarters for the insolvency proceedings, the ad hoc mandate,

the preventive conciliation and the court of appeal to hear the appeal against the court's decisions, independently of the request to open the procedure being formulated by the creditor or by the debtor himself. Thus, the criterion for the determination of territorial jurisdiction in this matter is the debtor's headquarters, against which or which makes a claim for opening the insolvency proceedings.

We note that in these matters the criterion of the value of the litigation is inapplicable, these litigations being in the subject matter procedural jurisdiction of the specialized department of the tribunal, respectively the specialized court, and in the exclusive jurisdiction of the syndic judge, by reference to their object. The value criterion is strictly used in order to determine, in the application for opening the insolvency proceedings, whether a certain liquid and exigible claim observes the threshold value of 40,000 lei, which is a criterion for the analysis of the admissibility of the claim, whether the claims is formulated by the creditors or by the debtor himself, not a criterion for determining the jurisdiction of that specialized court.

The doctrine [2] carried out an analysis, which we reiterate as example, of the number of applications for opening the insolvency proceedings registered on the docket of the Specialized Tribunal Cluj Napoca and lodged between January 1, 2017 and until October 14, 2017, and it results that a total number of 724 cases dealing with insolvency proceedings were registered during this period.

2.2. Claims regarding companies, trade register and competition

The settlement of claims regarding companies has the following subject matter procedural jurisdiction in special laws:

– a large majority of companies with legal personality are governed by Corporate Law no.31/1990, [14] and in accordance with the provisions of Article 63, Title II “Establishment of companies”, Chapter V “Some procedural provisions”, the claims and appeals provided by this law are within the jurisdiction of the courts and are settled by the

court in whose jurisdiction the company has its headquarters. The notion of “tribunal” is used in the sense of a specialized court, i.e. specialized departments. In the scope of Law no.31/1990, reference is made to the procedural rule according to which the judgment given by the tribunal is subject only to the appeal, a reference which we expressly encounter in: art.62, paragraph 3, regarding the opposition; art.223, para.3 regarding the court ruling on the request for exclusion; art.226, letter c, regarding the associate in the collective company, in simple partnership or in the limited liability company, who, in the absence of provisions in the constitutive act or when the unanimous agreement is not achieved, can withdraw from the company for reasons based on the judgment of the tribunal; art. 237, paragraph 5 and paragraph 11 regarding the dissolution, respectively the liquidation of the company; art. 264 regarding the decision of the tribunal to appoint the liquidators in joint stock companies and limited partnerships.

– according to the provisions of art. 6, par.1 and 2 of the Emergency Ordinance no.116/2009 [15] the director of the Trade Register Office attached to the tribunal or the person designated by the director, authorizes, through a resolution, the setting-up of the companies, the registration of all records in the trade register, the advertising, as well as the registration in the trade register of the sworn statements and the data contained therein. The resolutions are enforceable by law and against them may be filed a complaint within 15 days from the date on which they are issued, for the parties, and for any other interested person from the date of publication of the act amending the constitutive act in the Official Gazette of Romania, Part IV, respectively Part a VII.

In the sense of art.2, par.2 of GEO no.116/2009 *the court* means the specialized court or specialized section of the tribunal in whose jurisdiction the professional has its registered office. The complaint against the resolutions of the director of the Trade Reg-

ister Office or the person designated by him/her, shall be addressed urgently and particularly under the conditions of common law. The court, represented by a single judge panel, settles the complaint, in the council room, without summoning the parties. Also, the specialized tribunal or specialized section of the tribunal in whose jurisdiction the professional has its registered office has subject matter procedural jurisdiction to hear the

bunul Cluj Napoca between January 1st 2017 and December 30th 2018, [22] is reflected in Figure 1, according to which we could draw the following conclusions : - cases on merger/division represent 3% ; - cases in the matter of deregistration following dissolution 15% ; - cases on the dissolution of companies (trade register) 74% ; - cases concerning the withdrawal of an associate 1% ; - cases concerning claims lodged based on GEO

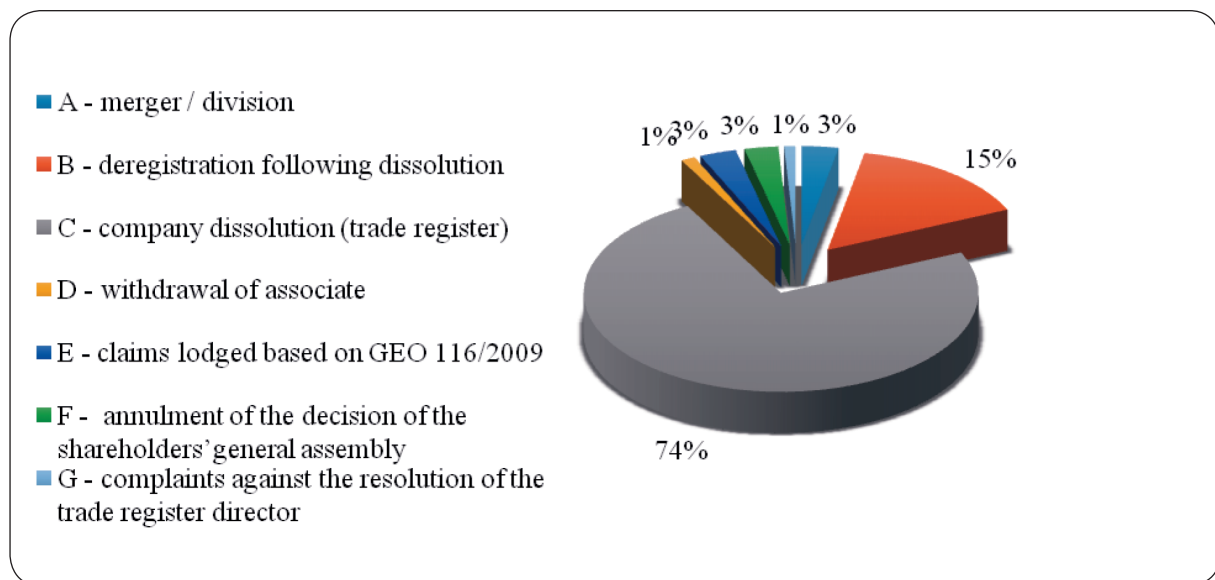

Figure 1. Types of cases registered in the matter of companies regulated by Law no.31/1990 and in the matter of trade register, on the docket of the Specialized Tribunal Cluj Napoca between January 1st 2017 and December 30th 2018

requests filed by the National Trade Register Office or by any interested person to find the dissolution and removal of the person legal proceedings, as well as oppositions in the event of merger, including cross-border merger and division of the legal entity subject to registration. Hence, according to both legal acts mentioned above, the subject matter procedural jurisdiction corresponds to the specialized tribunal, respectively to the specialized civil department, and the value criterion is not relevant in this domain, nor in the matter of insolvency.

An analysis of the cases registered in the matter of companies regulated by Law no.31/1990 and in the matter of trade register, on the docket of the Specialized Tri-

116/2009 (trade register) 3%; - actions for annulment of the decision of the associates'/ shareholders' general assembly 3%; - complaints against the resolution of the trade register director 1%.

3. Subject matter procedural jurisdiction of specialized courts and specialized civil departments as reflected by HCCJ Decision no.18/2016 and HCCJ Decision no.18/2018.

(i) Through Decision no.18/2016 (pt.173) it is noted the opinion according to which *to classify litigations not according to the object or the nature of the cause, but according to the professional status of one of the parties, is without any cover in the positive law, being contrary to the provisions of Art.122 of the*

Civil Procedure Code, according to which „new rules of jurisdiction may be established only by amending the rules of this Code” and the provisions of art.126 para.2 of the Romanian Constitution, according to which „*the jurisdiction of the courts and the procedure for the trial are provided only by law*”.

As a consequence, the Decision no.18/2016 explicitly describes the subject matter procedural jurisdiction of the specialized courts and the specialized civil departments, as it derives from the provisions of Law no.71/2011 and taking into account the criteria established there,[6,7] to which the HCCJ is not competent to add others. In interpreting and applying the provisions of art.226, para.1, letters a-d and art.228, para. 2 of Law no.71/2011, *for the determination of the subject matter procedural jurisdiction of specialized courts/tribunals, one must take into account the legal criteria relating to the object or the nature of disputes, such as those envisaged as exemplary by Art.226 paragraph 1 of Law no.71/2011.*

In conclusion, in accordance with the operative part of Decision no.18/2016, the subject matter procedural jurisdiction in disputes with professionals is determined not by reference to the „*professional*” statut, and the value of the subject-matter of the case in the alternative but by reference to the subjects which, by way of example, were included in the provisions of art.226, para.1, letter a of Law no.71/2011, namely: - insolvency claims, preventive concordance and ad hoc mandate; - business (commercial) claims and claims of other companies with or without legal personality and trade register matters; - competition cases - limitation, hindrance or distortion; - claims for securities; - other claims.

Also, according to the HCCJ, in the Decision no.18/2016, the judge, as the first interpreter of the law, has the role/task to appreciate the subject matter procedural jurisdiction of the tribunal in the cases sent for judgment, by detecting the „*common elements*” envisaged by the legislator in the regulation of the four criteria included in the

provisions of Article 226, paragraph 1, letter a. Thus, the judge, as the first interpreter of the law, has the role of detecting common elements such as those envisaged by the legislator in establishing the four categories of exemplary litigation and assess his own subject matter procedural jurisdiction in solving the litigation with which it has been invested.

In the light of what is stated in Decision no.18/2016,[1] concerning the subject matter procedural jurisdiction of the specialized courts respectively of the specialized civil departments, the *quality of professional* of one of the parties of the legal trial *does not represent the criterion in relation to which is established the subject matter procedural jurisdiction of the specialized courts or of the specialized civil sections of the courts and this criterion is not relevant for subject matter procedural jurisdiction, in the absence of the norms of law which expressly determine such competence.* It is found that the *criterion of the value of the dispute appears to be (re) gaining prevalence* and therefore, mainly the specialized courts but also the specialized civil sections irrespective of the quality of professional held by the litigants, in accordance with the provisions of art.94 of the Civil Procedure Code, according to which “the city courts shall judge: j). in the first instance, claims whose object is monetised or, where applicable, not monetised:k) any other monetary claims worth up to 200,000 lei, irrespective of the quality of the parties, professional or non-professional; ... “

The concept of “professional” which reflects the thesis of unity of private law, respectively the one-tier perspective on private law, is regulated by:

– the provisions of Article 2, paragraph 1 of the Civil Code, according to which this code regulates the patrimonial and non-patrimonial relations between persons as subjects of civil law;

– article 2, paragraph 2 of the Civil Code which establishes the „statute” of the Civil Code as an ensemble of rules representing „*common law*” in relation to other regu-

lations in the fields to which the letter or the spirit of its provisions refers;

– the provisions of article 3, paragraph 1 of the Civil Code, which expressly include within their scope the relations between professionals, as well as the relations between them and any other subjects of civil law, by reference to art.3, para. 2 and para. 3 of the same code;

– article 3, paragraph 2 and paragraph 3 of the Civil Code, define the notions of „professional” and „enterprise”, as follows: „professionals are considered to be all who exploit an enterprise” and the exploitation of an enterprise designates „the systematic exercise by one or more persons of an organized activity consisting in the production, management or disposal of goods or in the provision of services, whether or not they have a lucrative purpose.” [3, p.3-5]

Law no.71/2011 for the implementation of Law no. 287/2009 on the Civil Code, stipulates in Article 8, paragraph 1, the categories that comprise the notion of „professional” as defined in art.3, para.2 of the Civil Code, namely: the trader, the entrepreneur, the economic operator, as well as any other persons authorized to carry out economic or professional activities, as such notions are provided by law, at the date of entry into force of the Civil Code. Moreover, para. 8, para. 2 of Law no.71/2011 stipulate that „In all the normative acts in force, the expressions *trade deeds* and *trade acts* are replaced with the expression” production, trade activities or provision of services”, giving expression once again to the theory of unity of private law. [8, p.31-41] [9, p.1-4].

On this date the doctrine [5, p.40-50] classifies „professionals – traders of the economic (commercial) enterprise” in two categories: professionals - traders individuals - in the following forms: the authorized person, the individual holder of an individual enterprise and the individual member of a family enterprise and professionals – traders legal entities in the following forms: companies, autonomous administrations, economic in-

terest groups, cooperative companies, cooperative organizations, European cooperative companies and European interest groups.

As a consequence, the concept of *litigation with professionals*, that is to say, one party’s quality of professional, is not the criterion against which it is established the subject matter procedural jurisdiction of the specialized courts and of the specialized departments of the tribunals. They will judge litigations worth more than 200,000 lei, irrespective of the professional status of the litigants.

(ii) Decision no.18/2018 of the HCCJ notes the existence of two guidelines in the case law regarding the subject matter jurisdiction of the recourses made against the decisions rendered in appeal by the tribunals, in the cases having as object monetised claims worth up to 200,000 lei: some courts consider that these recourses are under the jurisdiction of the High Court of Cassation and Justice, while others have held that the courts of appeal have jurisdiction.

The regulation on recourse and appeal under Law no.134/2010 on the Code of Civil Procedure was the following:

“Art. 96. The courts of appeal judge: (...) 2. as courts of appeal, the appeals declared against the judgments pronounced by the courts of first instance; 3. as courts of recourse, in the cases specifically stipulated by the law; 4. any other claims which the law places under their jurisdiction.”

Art. 97. The High Court of Cassation and Justice judges: 1. The recourses declared against the decisions of the courts of appeal, as well as those against other decisions, as provided by the law;(…)4. any other claims which the law places under its jurisdiction.”

Art. 483.(1) The judgments pronounced in the appeal, those given, according to the law, without a right to appeal, as well as other judgments in the cases expressly provided by the law, are subject to appeal. (2) The following judgments cannot be subject to recourse: judgments given in the claims provided by art. 94 pt.1 letters. (a) to

(j), civil navigation and port activities, labor and social security disputes, expropriation, claims for damages caused by judicial errors, as well as other monetized claims in value up to 500,000 lei inclusively. The judgments of the courts of appeal are also not subject to recourse, in cases where the law provides that decisions of first instance are only subject to appeal. “

Through Law no.2/2013 on measures to reduce the workload of the courts, and on preparing the implementation of Law no.134/2010 on the Code of Civil Procedure,[16] art. XVIII are established *in synthesis*, as ascertained in pt.23 of the HCCJ Decision no.18/2018, according to art.483 par. (2) of the Code of Civil Procedure, “judgments pronounced in (...) monetized claims of value up to 500,000 lei (...) are not subject to recourse”, and Law no.2/2013 included a transitory provision, which increased the threshold value mentioned above, from 500,000 lei to 1,000,000 lei, in art. XVIII par. (2), a provision to be applied in proceedings commenced from the date on which the law enters into force and until 31 December 2018 inclusively.

As a result of the Constitutional Court Decision no.369/2017 [20] on upholding the unconstitutionality exception of the phrase “as well as in other monetized claims worth up to 1,000,000 lei inclusively” comprised in art. XVIII par. (2) of Law no. 2/2013 on measures to reduce the workload of the courts, as well as on preparing the implementation of Law no.134/2010 on the Code of Civil Procedure, it is established that the phrase mentioned above is unconstitutional. Furthermore, as stated in pt.25 of Decision no.367/2017, “there is a legal void in terms of subject matter jurisdiction in settling recourses against judgments issued in appeal in the cases of monetized claims with a value of 200,000 and below, and “challenging them through recourse was recognized as an effect of this decision issued by the Constitutional Court.

By Decision no.369/2017, for the uniform interpretation and application of the

provisions of art.96 pt.3, art.97 pt.1 and art.483 of the Code of Civil Procedure, the jurisdiction to settle recourses against decisions rendered in appeal by tribunals, in cases having as object monetized claims worth 200,000 lei and below, lies with the courts of appeal.

Furthermore, through Decision no.52/2018 of the HCCJ [21] established that, in interpreting and applying the provisions of art.27 of the Code of Civil Procedure, with reference to art.147 par. (4) of the Constitution of Romania, Decision no.369/2017 produces effects on the judgments pronounced after its publication in the Official Gazette of Romania, in the monetized disputes valued 1,000,000 lei and below, initiated after the publication of the decision, respectively as of 20 July 2017.

The doctrine [4] referred above outlines, in relation to the HCCJ Decision no.18 / 2018, that “the rule that the High Court of Cassation and Justice is a court of full jurisdiction in judging recourses was abandoned, thus restoring the system of the old Code where the courts of appeal judge the majority recourses. The return, possibly justified by the situation of resources of the judiciary, is a considerable regression, and it marks an alienation from the legislative solutions in use in European countries, where the role of the court of cassation rests with the supreme court” and shows that, currently, the established rules of jurisdiction analyzed above are incorporated in Law no.310/2018, as follows:

– the tribunals judge according to art.95 of the Code of Civil Procedure:

1. in the first instance, all claims that are not assigned by law in the jurisdiction of other courts;

2. as courts of appeal, appeals against judgments rendered by city courts at first instance;

3. as courts of appeal, appeals against judgments rendered by city courts, which, according to the law, are not subject to the appeal and in any other cases expressly provided by law;

4. any other claims assigned by law under their jurisdiction.

– the court of appeal judges according to art. 96 of the Code of Civil Procedure:

1. in the first instance, claims in contentious administrative and fiscal matter, according to the special law;

2. as instance of appeal, appeals against judgments pronounced by tribunals in first instance;

3. as instance of recourse, recourses against judgments pronounced by tribunals in appeals or against judgments pronounced in first instance by tribunals, which, according to the law, are not subject to the appeal and in any other cases expressly provided for by law;

4. any other claims assigned by law under their jurisdiction.

– The High Court of Cassation and Justice judges, according to art.97 of the Code of Civil Procedure:

1. the recourses against the decisions of the courts of appeal and against other judgments, in the cases provided by the law;

2. recourses in the interest of the law;

3. requests for a preliminary ruling to settle issues of law;

4. any other requests assigned by law under its jurisdiction.

5. Conclusions

Consequently, the present study examines regulations in relation to matters, as well as the regulations contained in the Law no.134/2010 amending the Code of Civil Procedure and assigning jurisdiction in commercial matters. It can be concluded that the relevant rules on jurisdiction in commercial matters are:

– the regulations in the domains expressly referred to in art.226, paragraph a, letter a-d, of the Law no.71/2011, namely, insolvency claims, arrangement with creditors, and ad hoc mandate; requests in the matter of trading companies and other companies, with or without legal personality, as well as in the matter of the trade register; requests concerning the restriction, prevention or

distortion of competition; claims regarding securities and others, the court having jurisdiction in these cases is the specialized tribunal or specialized civil department within the tribunal.

– for disputes with a value of up to 200,000 lei, jurisdiction lies with the city court, and for disputes whose value is over 200,000 lei, jurisdiction is assigned to the tribunal, irrespective of the quality of professional of the litigant parties. In the first hypothesis, the ruling of the city court is subject to the appeal before the tribunal and to recourse before the court of appeal, and in the second hypothesis, the ruling given by the tribunal is subject to the appeal before the court of appeal and recourse before the HCCJ without reference to any other threshold.

Bibliography

1. Apan , R.D., 2017, Drept comercial, vol. I, Bucharest: Pro Universitaria.
2. Apan, R.D., The features of the claims lodged within the insolvency proceedings. The responsibility of public institutions in debt recovery, unic autor, revista Curentul Juridic, Nr.4, 2017, p.102-116, available on http://revcurentjur.ro/old/arhiva/attachments_201704/recjurid174_10F.pdf accessed on 22.02.2019.
3. Baias, F., Chelaru E., Constantinescu R., Macovei I., 2012, Noul cod civil. Comentariu pe articole, Bucharest: C.H.Beck.
4. Briciu, T.C. Stancu, M., Dinu, C.C., Zidaru, G.L., Pop P. Comentarii asupra modificării noului Cod de procedură civilă prin Legea nr.310/2018. Între dorința de funcționalitate și tendința de restaurație, available on <https://www.juridice.ro/essentials/2901/comentarii-asupra-modificarii-noului-cod-de-procedura-civila-prin-legea-nr-310-2018-intre-dorinta-de-functionalitate-si-tendinta-de-restauratie>, accessed on 15.02.2019.
5. Cărpenaru, S.D., 2016, Tratat de drept comercial român, ed.V, București:Universul Juridic.

6. Năsui, G., 2018, Drept procesual civil, Bucharest: Universul Juridic.
7. Nica, Gh., 2013, Jurisdiction in civil courts, - Summary of PhD thesis, available on <http://doctorate.ulbsibiu.ro/wp-content/uploads/REZUMAT-TEZAENGLnica.pdf>.
8. Piperea, G., 2012, Drept comercial. Intreprinderea, Bucharest:Ed.CH Beck.
9. Turcu, I., Botina, M., 2013, Dreptul afacerilor intreprinderii. Vol.I, Praxis, Bucharest: CH Beck.
10. Law no.310/2018 amending and completing Law no.134/2010 on the Code of Civil Procedure, published in the Off. Gazette of Romania, Part I no.1074 of 18.12.2018
11. Law no.71/2011 for the implementation of the Law no.287/2009 on the Civil Code, published in the Off. Gazette of Romania, Part I no.409 of 10.06.2011, consolidated version of 22.02.2019.
12. Law no.287/2009 on the Civil Code, published in the Off. Gazette of Romania, no.511 of 24.07.2009, consolidated version of 20.02.2019.
13. Law no.85 of 2014 on insolvency and insolvency prevention procedures published in the Off. Gazette of Romania, no.466 of 25.06.2014, amended, version consolidated on 20.02.2019.
14. Corporate Law no.31/1990, republished on 17.11.2004, consolidated version on 20.02.2019.
15. Emergency Ordinance no.116/2009 establishing measures regarding the carrying-out of the registration in the trade register, published in the Off. Gazette, no.926 of 30.12 2009, consolidated version of 20.02.2019.
16. Law no.134/2010 on the Code of Civil Procedure published in the Off. Gazette of Romania, no.89 din 12.02.2013, consolidated version of 28.02.2019.
17. Decision of the High Court of Cassation and Justice no.18/2016 published in the Off. Gazette of Romania, no.237 of 6.04.2017.
18. Decision of the High Court of Cassation and Justice no.18 of 01.10.2018 published in the Off. Gazette of Romania, Part I, no. 965 of 14.11.2018
19. Decision no.369 of May 30, 2017 of the Constitutional Court published in the Off. Gazette of Romania, Part I, no. 582 of 20.07.2017.
20. Constitutional Court Decision no.369/2017 published in the Off. Gazette of Romania, Part I No. 582 of 20.07. 2017.
21. Decision of the HCCJ no.52/2018 published in Off. Gazette of Romania, no.609 of 17.07.2018.
22. Data was collected from www.portaljust.ro

About the author

Rodica Diana APAN

*PhD in Law, associate professor,
lawyer in the Cluj Bar
Vice Dean of the Faculty of Law
in Cluj Napoca, „Dimitrie Cantemir”
Christian University,
e-mail: avocat.apan@gmail.com,
tel.40 723609381*

Despre autor

Rodica Diana APAN

*doctor în drept, conferențiar universitar,
avocat din cadrul
Baroului de Avocați din Cluj
Prodecan al Facultății de Drept
din Cluj Napoca, Universitatea Creștină
„Dimitrie Cantemir”
e-mail: avocat.apan@gmail.com,
tel.40 723609381*

CZU 343.77

CONCEPTUL DEFINIRII UNOR NOȚIUNI ALE DOMENIULUI ACTIVITĂȚII VÂNĂTOREȘTI PASIBILĂ DE RĂSPUNDERE PENALĂ (art. 233 CP al RM)

Grigore ARDELEAN,

doctor în drept, lector universitar, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

Ivan TERUȘ,

doctorand, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

Un compartiment destul de mediatizat astăzi în societatea noastră este cel al prejudiciului adus regnului animal prin infracțiunile de vânat ilegal, în condițiile în care această îndeletnicire devine din ce în ce mai atractivă, aducătoare de profit și generatoare de beneficii, în timp ce legislația de mediu pe segmentul ce reglementează modul de evaluare și reparare a prejudiciului adus pe această cale devine vulnerabilă și neputincioasă în fața diverselor forme de atentare la speciile de interes vânătoresc.

Cuvinte-cheie: vânătoare, infracțiune, răspundere penală, gospodărie cinegetică, braconaj, regn animal, sancțiune.

THE CONCEPT OF DEFINITION OF SOME DRAFTS IN THE FIELD OF HUNTING ACTIVITY UNDER CRIMINAL LIABILITY (art. 233 PC of the Republic of Moldova)

Grigore ARDELEAN,

PhD, university lecturer, „Ștefan cel Mare” Academy of MIA

Ivan TERUȘ,

PhD student, „Ștefan cel Mare” Academy of MIA

A compartment quite publicized today in our society is that of injury to the animal kingdom by illegally crime hunting, under the circumstances when this occupation is becoming increasingly attractive, profitable and generating benefits, while legislation medium segment governing the assessment and repair of the injury caused in this way becomes vulnerable and helpless against the various forms of attempt on species of interest hunting.

Keywords: hunting, crime, criminal, household hunting, poaching, animal kingdom, penalty.

Introducere. Amestecul tot mai frecvent și necontrolat al ființei umane în procesele firești ale naturii realizate, adesea, prin activitățile de exploatare irațională, industrie și dezvoltare a tehnologiilor, fără îndoială, pune în pericol existența viului pe pământ și a tot ce numim valori de mediu. Accesul nelimitat la resursele naturale, inițial, la cele de interes vânătoresc pe care omul le-a exploatat în scopul asigurării hranei și a elementelor procese fiziologice, iar ulterior prin exploatarea în exces a acestora în scopuri de agonisire a adus la instalarea unui dezechili-

bru natural fără precedent, ireversibil poate. De aceea, un subiect destul de important și discutat mult în jurisprudența zilelor noastre este cel al infracționalității contra mediului, în special, al infracțiunilor contra regnului animal (vînatul ilegal), în condițiile în care această îndeletnicire devine din ce în ce mai atractivă, aducătoare de profit și generatoare de beneficii.

Astfel, în circumstanțele descrise, legislația de mediu pe segmentul ce reglementează modul de evaluare și reparare a prejudiciului adus pe această cale devine vulnerabilă

și neputincioasă în fața diverselor forme de atentare la speciile de interes vânătoresc. Cu toate acestea, abordările la acest capitol tot timpul au fost caracterizate prin aspectul lor simplist și generalist care nu a prezentat un interes aparte pentru doctrinari, dar de multe ori nici pentru cei care aplică legislația în domeniu, în condițiile în care acesta necesită o examinare specifică ținându-se cont de importanța și particularitatea categoriei componentelor vizate în materia reparării prin readucere la starea anterioară prejudicierii. Abordând situația componentei biotice de mediu care constituie și obiectul cercetării și aici menționăm resursele regnului animal, în special, speciile de interes vânătoresc, ne-am propus să elucidăm sub aspect detaliat cauzele și condițiile ce determină subiecții în a săvârși infracțiuni calificate drept „vânat ilegal”, formele de atentare, constatarea, evaluarea, ajungând chiar la aspecte ce țin de repararea prejudiciului adus mediului pe această cale.

Metode aplicate și materiale utilizate.

În cursul elaborării studiului de față s-a ținut cont de regulile principale ale realizării unei cercetări ce implică în mod necesar utilizarea anumitor metode de cercetare specifice fiecărui subiect în parte. În cazul nostru au fost utilizate pe larg metoda analizei (ce se concretizează în analiza problematicii și a particularității cauzelor ce determină la săvârșirea infracțiunii de vânat ilegal), metoda deducție (prin care se realizează o constatare a ineficienței mecanismului aplicat în vederea calificării și sancționării penale a faptelor ce atentează la integritatea regnului animal), metoda prospectivă (utilizată în scopul examinării posibilității de implementare a noilor idei și mecanisme ce vor asigura încadrarea juridică adecvată racordată la exigențele actuale de protecție a mediului).

Rezultate obținute și discuții. Deci, după cum se știe, condițiile actuale la care pretinde omenirea, văzute diferit de fiecare individ în parte în procesul agonisirii de bu-

nuri și produse pe căi cât se poate de scurte și ușoare, au o geneză mult mai îndelungată decât cea care se pretinde că datează din perioada descoperirii marilor tehnologii industriale. În concret, aspirația omului de a-și crea un anturaj confortabil pe seama factorilor naturali își are originea încă din perioada preistorică, când îndeletnicirile de bază, de fapt și unicele pe atunci, constau din activitățile de vânat și pescuit. Ulterior, insistența de a trăi mai bine, de a-și diversifica confortul și condiția de trai, au determinat omul să treacă la identificarea și aplicarea unor tehnologii fără precedent, iar activitatea de vânat considerată pînă atunci sursa principală de existență este percepută deja ca o alternativă a activităților industriale, activități care înregistrează un impact extrem de negativ asupra mediului în comparație cu cea a nimicirii animalelor sălbatice din componența fondului cinegetic.

Astăzi, în scopul obținerii unor comodități sporite, omul exploatează un volum necontrolat de resurse pe care natura i le oferă gratuit, însă fără să țină cont de consecințele nefaste ale excesului în exploatare, ignorînd vădit normele reglementate de legislație. În general se prezumă că orice activitate desfășurată de om implică un nivel sporit sau redus de prejudiciere a mediului [1, p. 95].

Totuși, odată cu evoluția omenirii în toată splendoarea sa, au evoluat în mod constant și unele reglementări menite să prescrie, supravegheze și să sancționeze unele abateri de la dispozițiile sale, fiind prezente astăzi aproape în toate domeniile de activitate și nu numai.

Astfel, sa ajuns ca după anii 1980, atunci cînd a fost consacrată definitiv ramura dreptului mediului, prin multitudinea reglementărilor să-și facă apariția și legile destinate nemijlocit protecției faunei sălbatice de interes vânătoresc prin normele ce privesc administrarea și controlul de stat în domeniul folosirii și protecției fondului cinegetic.

Este evident faptul că normele penale cu caracter preponderent imperativ și re-

presiv instituite în vederea protecției faunei sălbatice se impunea odată cu intensificarea atențării la această categorie de resurse și, nu atențării pur și simple primitive, ci a celor cu folosirea dispozitivelor periculoase, atât pentru speciile faunistice, cât și pentru resursele naturale de care acestea își au legată existența (masive forestiere, ecosisteme acvatică, câmpii și alte spații naturale). Considerentul de față a determinat legiuitorul să adopte de urgență unele măsuri de prevenire a acestor activități, dar și cele de sancționare a făptuitorilor inclusiv prin măsuri de drept penal.

În fine, având drept obiectiv principal al studiului de față identificarea unor combinații juridice prin care să fie asigurată o protecție sporită și eficientă a regnului animal prin activitățile de vânat ilicit, mai întâi de toate se cere a pune în evidență reglementările existente la acest capitol, iar în acest context vom realiza o succintă analiză a cadrului juridic începând de la enunțarea, perfecționarea și adaptarea conținutului unor noțiuni ce definesc fapta penală de vânat ilicit la exigențele și standardele legislației de mediu care vor fi în stare să facă față oricăror încercări de a dăuna și periclita componenta în discuție. Spunem aceasta, deoarece fauna sălbatică constituie un element destul de important al mediului ce asigură echilibrul ecologic și funcționarea tuturor componentelor naturale fără de care existența omului ar fi precară și fără sens.

Deci, până a trece la interpretarea textului de la art. 233 CP al RM (vânatul ilegal) vom analiza principalele noțiuni ale domeniului vizat din perspectiva legislației de mediu cum ar fi noțiunea de „vânătoare”, „fond cinegetic” și cea de „braconaj” care constituie și obiectul de studiu al prezentei lucrări, dar care mai descrie și impactul negativ al infracțiunii ce urmează a fi combătută cu prioritate și în condiții de maximă echitate socială.

În pofida faptului că legislația noastră nu definește expres noțiunea de vânătoare, sensul acesteia poate fi desprins din conținutul art. 26 a Regulamentului gospodăriei cinegetice

[9], care se menționează că se consideră *vânătoare depistarea în scopul dobândirii, urmărirea și dobândirea propriu-zisă a animalelor aflate în condiții naturale*. Evident că în context legislativ, noțiunea de „vânătoare” exprimă un aspect rezumativ, succint care, evită să descrie toate acțiunile și rezultatul lor, precum și temeiul dreptului exercitat cu acest prilej.

În contextul dat s-ar arăta acțiunile care pot fi ușor calificate drept infracțiuni de braconaj (vânătoare ilegală) stabilind astfel limita dintre licit și ilicit în conținutul uneia și aceiași noțiuni.

Pe lângă aceasta, în viziunea noastră considerăm că era mult mai potrivit ca legiuitorul să recurgă la o detaliere a noțiunii ce definește vânătoarea, urmînd ca aceasta să includă în sine toate elementele și caracterile juridice care contribuie la facilitarea înțelegerii sensului pe care îl exprimă. Or, scopul formulării unei noțiuni rezidă însuși în menirea pe care o are în a reflecta caracterile generale, valoarea, sensul și însemnătatea unui lucru, fenomen, concept sau termen care devine distinct datorită trăsăturilor proprii [2].

Bunăoară, sub aspect comparativ cu legislația altor state, iar aici aducem drept exemplu legislația în domeniul a României [6], noțiunea de vânătoare este definită într-un sens mult mai larg, *adică acțiunea de pîndire, căutare, stîrnire, urmărire, hăituire sau orice altă activitate avînd ca finalitate capturarea ori uciderea exemplarelor din speciile în stare de libertate*. Tot în conținutul noțiunii se specifică că nu constituie acțiune de vânătoare capturarea autorizată a exemplarelor din speciile de interes cinegetic în scop științific, urmată de eliberarea acestora.

Un aspect deosebit de important al modului de legiferare în domeniul activității de interes vînătoresc, caracteristic legislației României constă în faptul că prin aceiași lege se face distincția între noțiunile de *vînătoare și vînat*, cea din urmă menționînd că prin vînat se înțelege exemplarul/exemplele din specia/speciile de interes cinegetic obținut/

obținute prin acțiunile de vânătoare sau prin acțiunile de braconaj cinegetic. Evident că prin această „manevră legislativă” pe bună dreptate se încearcă a se distinge între vânătoareși vânat, prima fiind desemnată ca o activitate autorizată în dobândirea animalelor din fondul cinegetic prin nimicire, iar ultima un rezultat material al primei activități fără a se lua în considerare și rezultatul spiritual (plăcere, relaxare, hobby) de care profită în exclusivitate vânătorul, acesta înfățișându-se în ipostaza de subiect beneficiar direct a resurselor regnului animal. Spunem aceasta, deoarece în literatura de specialitate se consideră că această categorie de beneficiari ce se bucură nemijlocit de produsele regnului animal, mai fiind numiți și beneficiari ai folosinței speciale [10, p. 295].

Actualmente în proiectul Legii Republicii Moldova cu privire la fondul cinegetic și protecția vînatului, de asemenea se încearcă a face o delimitare între noțiunile de vînat și vînațoare unde prin **vânat** s-ar referi la animale sălbatice (mamifere, păsări) de interes vînațoresc, iar prin **vânațoare** la – căutarea, stîrnirea, hăituirea, rănirea, dobândirea sau capturarea vînatului sau orice altă activitate care are ca scop recoltarea acestuia.

În această ordine a analizei sintetizăm ideea că noțiunile de *vînațor*, *vînațoare* și *vînat* în materia activităților de interes cinegetic formează fără îndoială elementele unui raport juridic (subiect, obiect și conținut) care sunt supuse reglementărilor specifice și constituie parte din obiectul de studiu al ramurii de dreptul mediului.

În literatura rusă de specialitate [11, p. 243] termenul „vînațoare” este definit în două sensuri, *ca mod de folosire a regnului animal și în sensul de extragere în ordinea stabilită din mediul de existență a obiectelor regnului animal ce fac obiectul activității de vînat*.

Analizînd și această din urmă noțiune oferită de legislația Federației ruse, în cele ce urmează vom încerca prin combinarea celor mai relevante trăsături conținute în noți-

unile definite mai sus să atribuim o noțiune cît se poate de originală, adecvată și plină de înțeles termenului de „vînațoare”.

Vânațoare – activitate autorizată în condițiile legii care constă în căutarea, urmărirea, capturarea ori nimicirea animalelor din fondul cinegetic aflate în stare de libertate.

În această ordine de idei, propunem ca noțiunea în cauză să fi încorporată în conținutul unei legi care va reglementa domeniul activităților de interes vînațoresc și va stabili baza ulterioarelor formulări ale normelor destinate consolidării regimului privind supravegherea, administrarea și folosirea rațională a resurselor regnului animal. Or, potrivit art. 26 din regulamentul gospodăriei cinegetice, vînațoarea este o metodă de folosire a resurselor regnului animal.

O altă noțiune utilizată frecvent în conținutul reglementărilor ce stabilesc modul de folosire a resurselor regnului animal prin activități de interes vînațoresc o reprezintă cea a *fondului cinegetic* care după părerea noastră întruchipează obiectul țintă a acestei activități, dar și delimitează în mod incontestabil fauna sălbatică în animale de vînațoare și cele care nu sunt destinate acestor activități din considerente de securitate ecologică a animalelor rare, periclitate sau pe cale de dispariție. Ca și în cazul noțiunilor analizate mai sus, vom formula o noțiune a fondului cinegetic ulterior analizei legislației altor state sub aspect comparat, dar și tuturor aspectelor ce merită a fi reținute și evidențiate în cadrul studiului propus.

Așadar, cît nu ar fi de paradoxal, dar legislația națională nu oferă o definiție clară a noțiunii de fond cinegetic lăsînd să se înțeleagă din conținutul art. 2 al Regulamentului gospodăriilor cinegetice că *animalele de interes vînațoresc și multitudinea de terenuri de vînațoare constituie Fondul cinegetic unic de stat al Republicii Moldova*. Din această expresie deducem că fondul cinegetic se alcătuiește din animalele de interes vînațoresc

și din terenurile de vânătoare, ceea ce ar presupune că ar fi mai potrivit ca acestea să fie definite în mod separat, așa cum spre exemplu o face legiuitorul român prin Legea nr. 407/2006, unde se definește **fauna de interes cinegetic** (animale de interes vânătoresc) ca - *fauna de interes cinegetic este resursa naturală regenerabilă, bun public de interes național și internațional*, iar noțiunea de **fond cinegetic** se lasă a fi dedusă din conținutul altor norme care este una evidentă și subînțeleasă fără a mai fi necesară o definiție legală, accentul fiind pus, și pe bună dreptate, pe fauna sălbatică ca element al naturii care face obiectul prioritar de protecție în fața terenurilor pe care urmează a se desfășura activitățile de interes vânătoresc.

În aceste circumstanțe se cere și o definire a noțiunii de faună pentru a o distinge de alte noțiuni înțelesul cărora poate fi desprins din aceasta. Deci, potrivit unor autori [7, p. 156], **prin faună** se înțelege totalitatea animalelor de pe planetă, dintr-o anumită zonă, de pe un teritoriu dat sau dintr-o anumită epocă geologică, constituită în urma unui proces istoric de evoluție. Termenul „faună” denumeste și diferite grupuri de animale-mamifere, păsări domestice și sălbatică, albine, pești, viermi de mătase etc.

La acest compartiment, în literatura română de specialitate [8, p. 105] referindu-se la fondul cinegetic se menționează că animalele sălbatică de interes vânătoresc, împreună cu biotipurile acestora (condițiile de mediu în care trăiesc și se dezvoltă) constituie **fondul cinegetic** (compusă din unități de gospodărire cinegetică, denumite fonduri de vânătoare, constituite pe toate categoriile de terenuri, indiferent de proprietar, și astfel delimitate încât să asigure o cât mai mare stabilitate vînatului în cuprinsul acestora.

Totodată, merită a fi considerat și modul de definire a noțiunii de fond cinegetic în literatura rusă de specialitate [11, p. 76], prin care se înțelege *totalitatea animalelor sălbatică și păsărilor care viețuiesc, precum și cele care au fost aduse pe terenurile de vânătoare*

indiferent în gestiunea cui se află, pe suprafața cărora se admite vînătoarea cu respectarea normelor prescrise de lege.

Din punctul nostru de vedere, noțiunea expusă în literatura rusă de specialitate, dar și în legislația României pare a fi mai potrivită domeniului pe care-l reglementează, accentul fiind pus în acest sens pe exemplarele de specii sălbatică ce reprezintă fauna de interes cinegetic, iar terenurile pe care acestea viețuiesc prezintă un interes mai puțin accentuat anume în materia activității de interes vânătoresc.

Din această perspectivă, considerăm oportună revizuirea și completarea noțiunii de fond cinegetic după conținutul ce urmează:

Fond cinegetic – totalitatea speciilor de animale sălbatică ce viețuiesc în terenurile de vânătoare, constituie obiectul activităților de interes vînătoresc și aparțin domeniului public.

În sfârșit, consecutivitatea expunerii asupra noțiunilor de „vânătoare” și „fond cinegetic” ne permite să trecem la analiza celei mai importante noțiuni, care de fapt formează obiectul de studiu al lucrării de față și anume noțiunea de „braconaj”.

Credem noi, că nu ar fi decît imposibil și inadmisibil să inițiem studiul privind particularitatea încadrării juridice a faptei penale de vînat ilegal (braconaj) fără a ne expune asupra activității de interes vînătoresc (vînătoare) care presupune viceversa celei dintîi, precum și a obiectului de atentare (regnul animal din componența fondului cinegetic) care toate împreună formează baza reglementării regimului răspunderii penale, respectiv temeiul declanșării acestei categorii de răspunderi ulterior delimitării ilicitului de licit în cadrul activității de interes cinegetic.

Deci, examinînd legislația Republicii Moldova, alta decît cea penală, nu identificăm o noțiune dată braconajului, fapt ce poate fi calificat drept lacună în legislația noastră, cu toate că o asemenea noțiune se identifică în cuprinsul Codului penal la art.

233. Potrivit normei citate, se consideră vânat ilegal vînatul fără autorizația corespunzătoare fie în perioada interzisă, fie în locurile interzise, fie cu unelte și metode nepermise (**braconajul**), dacă acesta a cauzat daune ce depășesc 200 de unități convenționale [3].

Din conținutul acestei norme constatăm că braconajul în sensul legii penale este considerată acea activitate specifică vînatului numai că desfășurată în condiții de ilegalitate sau cu încălcarea regulilor de vînațoare. Nu ne putem abține de la comentarii însă în privința ultimei expresii a noțiunii date de codul penal în vederea calificării acestor fapte drept infracțiuni în funcție de cuantumul prejudiciului cauzat considerînd această normă ca fiind una imperfectă atîta timp, cît faptele prejudiciabile se califică drept infracțiuni în funcție de valoarea materială afectată și nu în considerentul generării consecinței ce constă în pericolul iminent asupra regnului animal.

În acest sens considerăm că infracțiunea de braconaj poate fi calificată și fapta prejudiciabilă indiferent de cuantumul prejudiciului adus dacă aceasta a fost săvârșită cu aplicarea unor dispozitive explozibile, periculoase și pentru alte elemente ale mediului ce fac parte componentă a ecosistemului natural în care își au existența speciile din fondul cinegetic. Poate din acest motiv se consideră [4] că în majoritatea absolută a cazurilor vînatul ilegal se califică drept contravenție și se sancționează conform Codului contravențional.

Totuși, faptele ce se încadrează sub limita cuantumului impus de legea penală sunt calificate drept contravenții, iar în acest Codul contravențional oferă după părerea noastră o noțiune mult mai calitativă care ar putea sta la baza formulării unei noțiuni încorporate ulterior în conținutul legii cu privire la vînațoare.

Așadar, potrivit art. 128 al Codului contravențional [5] prin **braconaj** se înțelege *vînațoarea fără autorizație (licență), fără carnet de vînător sau fără autorizație de deți-*

nere, portarmă și de folosire a armei de vînațoare, depășirea normelor stabilite de recoltare a vînatului, precum și vînațoarea în locurile interzise și în perioadele de prohibiție, folosirea armelor, uneltelor și metodelor interzise.

Este de menționat că legislația României definește expres noțiunea de braconaj ca fiind *acțiunea desfășurată în vederea obținerii aceluiași efecte ca și prin acțiunea de vînațoare, fără a fi îndeplinite condițiile legale pentru desfășurarea acesteia din urmă* [6].

În această ordine de idei, mergînd pe modelul legislației altor state, dar și reieșind din necesitatea consolidării unui cadru general care să stabilească modul de folosire și protecție a speciilor din componența fondului cinegetic, considerăm oportună formularea unei noțiuni a braconajului cu încorporarea ei ulterioară în conținutul unei eventuale Legi cu privire la vînațoare care să aibă următorul text:

Braconaj - *vînațoarea fără autorizație sau cu depășirea normelor de recoltare a vînatului cu folosirea armelor, uneltelor și metodelor interzise.*

Cu toate acestea, revenind la subiectul cercetat, așa cum anunțam la începutul lucrării că vom atinge și aspecte legate de particularitatea prejudiciului ecologic adus prin activitatea ilegală de vînat, în cele ce urmează vom aborda și categoria de resurse ce constituie obiectul de atentare pentru a putea formula ulterior o noțiune specifică domeniului vizat.

Așadar, este cunoscut faptul că prejudiciul cauzat prin activitatea de vînat ilegal constă din vătămările aduse regnului animal compus din totalitatea animalelor sălbatice de interes cinegetic, cu toate că nu poate fi exclusă în totalitate posibilitatea prejudicierii și altor categorii de resurse (forestiere, acvatice sau atmosferice) care în mod natural constituie habitatul animalelor de interes vînațoresc. Spre exemplu, avînd în vedere faptul că activitatea de vînat se califică drept ilegală atunci cînd sunt utilizate mijloace, arme sau mecanisme interzise, în mod inevitabil

prin aplicarea acestora va avea de suferit și resursele naturale altele decât cele ale regnului animal. Or, animalele sălbatice de interes vânătoresc nu pot fi izolate prin scoaterea lor din circuitul natural, acesta din urmă constituie habitatul în care se înmulțesc, dezvoltă sau migrează, în general își au existența.

Totodată, la definirea noțiunii de prejudiciu adus prin vînatul ilicit urmează a se ține cont de faptul că după natura sa acesta se limitează adesea la vătămările aduse factorilor de mediu, unde repercusiunile asupra persoanei și bunurilor sale nu prea sunt specifice și asta, deoarece, resursele regnului animal de interes vânătoresc aparțin în exclusivitate domeniului public.

Cu alte cuvinte, prin nimicirea unei căprioare nu se aduce și o vătămare a dreptului unui particular, deoarece acesta poate fi doar proprietarul unui animal domestic nu și a celor sălbatice care alcătuiesc fondul cinegetic.

Prin urmare, noțiunea de prejudiciu cauzat prin activitatea de vînat ilegal poate avea în vedere doar dauna asupra mediului și nicidecum cea adusă persoanei sau bunurilor sale (așa cum se definește prejudiciul ecologic *latosensu*). Evident, pot exista și aici unele excepții, atunci când, spre exemplu, infracțiunea de vînat ilicit s-a comis pe un teren proprietate privată, unde deținătorul, în conformitate cu normativele prevăzute, întreține o gospodărie cinegetică, iar animalele sălbatice întreținute pe acest teren îi aparțin cu drept de proprietate. În rest, prejudicierea resurselor regnului animal nu poate repercuta asupra sănătății sau bunurilor persoanei sub nici o formă.

Într-un alt context, anterior atribuirii unei definiții distincte prejudiciului rezultat din practicarea ilegală a activității de vînat, urmează să examinăm cu o specială atenție și noțiunea actuală atribuită în dreptul penal infracțiunii cu privire la vînatul ilegal în mod coroborat cu cea de prejudiciu ecologic expusă în doctrina de mediu. Aceasta se cere pentru a face clară prin delimitare activitatea legală de vînat de cea ilegală (braconaj).

De fapt, fără a face multă polemică, trebuie să menționăm că aceste două noțiuni (*vînat ilegal și prejudiciu cauzat prin activitatea de vînat*), de fapt, devin strîns legate și indică o consecutivitate a evenimentelor, efectelor activității calificate drept infracțiune. Se are în vedere aici că acțiunea în repararea prejudiciului adus regnului animal, care este una exercitată în urma invocării normelor cu privire la răspunderea civilă delictuală, poate fi declanșată după ce se constată săvîrșirea unei infracțiuni calificată drept vînat ilegal.

Deci, în finalul studiului realizat asupra particularităților definirii prejudiciului ecologic cauzat prin activitatea de vînat ilicit vom încerca să formulăm noțiunea de prejudiciu ecologic, precum și cea a prejudiciului cauzat prin categoria activităților vizate.

Astfel, drept concluzie la cele analizate în textul lucrării, în consecutivitatea respectivă a expunerii, definim:

Prejudiciu ecologic – vătămare adusă factorilor de mediu direct cu posibile repercusiuni asupra sănătății și patrimoniului persoanelor deținătoare a bunurilor de mediu.

Prejudiciu ecologic cauzat prin activitatea ilegală de vînat – constă din vătămările aduse faunei sălbatice de interes cinegetic prin activități și mijloace interzise de lege.

Referințe bibliografice

1. Ardelean G. Particularitățile răspunderii subiective și obiective în dreptul mediului. Analele științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” Ed. XI-a nr.1, Chișinău 2011.
2. Ardelean G. Dreptul Comercial, Ed. Bons Office, Chișinău 2014.
3. Codul Penal, aprobat prin Legea nr. 985 din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 14.04.2009, nr. 72-74.
4. Comentariul la codul Penal al Republicii Moldova nr. 985 din 18.04.2002. Monitorul Oficial nr. 72-74 din 14.04.2009.
5. Codul contravențional al Republicii

- Moldova, nr. 218-XVI din 24.10.2008, MO 3-6/15 din 16.01.2009.
6. Legea vânătorii și a protecției fondului cinegetic a României nr. 407 din 9 noiembrie 2006.
 7. Lupan E. Dreptul mediului. Tratat elementar, vol.II, Ed. Lumina Lex, București, 1997.
 8. Lupan E. Tratat de dreptul protecției mediului. București: C.H. Beck, 2009.
 9. Regulamentul gospodăriei cinegetice, anexa la Legea regnului animal nr. 439 din 27.04.1995, Monitorul Oficial Nr. 62-63 din 09.11.1995.
 10. Trofimov I., Ardelean G., Crețu A. Dreptul mediului, Ed. Bons Office, Chișinău, 2015.
 11. Galicenco A. K. Dreptul ecologic al Rusiei, Dicționar de termeni juridici, Moscova, 2008.

Despre autori

Grigore ARDELEAN,
doctor în drept, lector universitar,
Academia „Ștefan cel Mare” a
Republicii Moldova
e-mail: ardeleangrigore@mail.ru
tel. 069314635

Ivan TERUȘ,
doctorand, Academia „Ștefan cel Mare”
a Republicii Moldova
e-mail: tarusion88@mail.ru
tel: 079482288

About authors

Grigore ARDELEAN,
PhD, university lecturer,
Academy „Ștefan cel Mare” of the Re-
public of Moldova
e-mail: ardeleangrigore@mail.ru
tel. 069314635

Ivan TERUȘ,
PhD student, Academy „Ștefan cel
Mare” of the Republic of Moldova
e-mail: tarusion88@mail.ru
tel: 079482288

CZU 343.55

REMINESCENȚE ISTORICE ALE APARIȚIEI VIOLENȚEI ȘI IMPACTUL ACESTEIA ASUPRA FEMEII ȘI COPILULUI

Ștefan BELECCIU,

conferențiar universitar, doctor în drept, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

Ion COJOCARU,

conferențiar universitar, doctor în drept, avocat, Brașov, România

Violența în familie este orice act vătămător, fizic sau emoțional care are loc între membrii unei familii. Aceasta poate include un singur episod sau mai multe acte de violență, formând un model de comportament abuziv prin exercitarea controlului. Violența în familie este un comportament intenționat. Scopul violenței în familie este stabilirea și exercitarea puterii și controlului asupra altei persoane.

Violența este folosită pentru a intimida, umili sau înfricoșa victima. Bărbații folosesc deseori violența împotriva partenerelor lor, inclusiv asupra actualelor sau fostelor soții, prietene ori partenerere.

Ca să înțelegem mai bine toate modalitățile pe care le poate folosi abuzatorul pentru a deține puterea și controlul asupra victimei, putem să analizăm „Cercul Puterii și Controlului”.

Cuvinte-cheie: violență, victimă, violență psihică, abuz, agresor, distrugeri, copii, neglijență, intimidare, dominație.

HISTORICAL REMINISCENCES OF THE APPEARANCE OF VIOLENCE AND ITS IMPACT ON WOMEN AND CHILDREN

Ștefan BELECCIU,

associate professor, PhD, Academy Ștefan cel Mare” of MIA

Ion COJOCARU,

associate professor, doctor of law, advocate, Brașov, România

Domestic Violence is any harmful, physical or emotional act that takes place between family members, which may include a single episode or multiple acts of violence, forming a pattern of abusive behavior through exercise of control. The purpose of domestic violence is to establish and exercise power and control over another person.

Violence is used to intimidate, humiliate or fear the victim. Men often use violence against their intimate partners, including current or former spouses, friends or partners.

In order to better understand all the ways the abuser can use to have the power and control over the victim, you can see the schematic representation of what is often called the „Power and Control Circle”

Keywords: Violence, victim, physical violence, abuse, aggressor, destruction, children, negligence, intimidation, domination.

Introducere. O femeie care trăiește într-o relație de violență își pierde încrederea în ea însăși și în capacitatea sa de a participa la viață. Femeile maltratate prezintă dificultăți de acces la informații, precum și la serviciile de sănătate existente.

Cercetările medicale și psihologice au stabilit că acolo unde violența este cadrul obișnuit într-o familie, copiii pot fi ei înșiși victime directe care suferă astfel de violențe

fizice, psihologice și sexuale, iar problemele de sănătate sunt permanente. Totodată, copiii suferă din cauza violenței îndreptate împotriva mamei.

Copiii care sunt martorii unor comportamente brutale ale părinților suferă mult mai frecvent de depresii, de lipsa respectului de sine, de coșmaruri, de slabe rezultate la școală, precum și de alte probleme cum ar fi tulburările de comportament, agresivitatea

permanentă, comparativ cu copiii care nu au astfel de probleme familiale. De aici și dificultățile în relațiile cu sexul opus.

Acest comportament violent din partea bărbatului are rădăcini istorice care mai persistă și în prezent – această forță masculină cu funcție de a gestiona, manipula nu doar femeia, ci și familia în general persistă și în zilele noastre.

Violența în familie își are originea în structura socială, în tradiții, obiceiuri și mentalități care subînțeleg superioritatea bărbatului asupra femeii.

Există o serie de factori agravanți ai manifestărilor violente în familie, cum ar fi mutațiile intervenite la nivelul relațiilor intrafamiliale, apariția unor puternici factori de deteriorare a raporturilor dintre parteneri – starea de stres, creșterea consumului de alcool, infidelitatea, gelozia. Un factor des întâlnit în ultima perioadă îl reprezintă proliferarea violenței prin mijloace mass-media, precum și atitudinea de indiferență a opiniei publice față de comiterea actelor de violență în familie.

Materiale și metode aplicate. În procesul studiului dat au fost utilizate următoarele metode de cercetare științifică: analiza istorică, analiza sistemică, analiza logică, analiza comparativă, generalizarea, sinteza și clasificarea. Pentru a conștientiza actualitatea și gravitatea problemei privind violența în familie au fost folosite mai multe metode prioritate acordându-se metodei istorice.

Materialele utilizate sunt: actele legislative și normative internaționale și naționale în domeniu ale Republicii Moldova, doctrina și alte materiale relevante.

Rezultate obținute și discuții. În literatura de specialitate doctrinarii autohtoni s-au expus destul de modest, laconic la subiectul supus cercetării, dat fiind faptul că lipsesc mecanismele reale de implementare a „teoriilor verbale puse la punct superficial”.

Violările grave, masive și sistematice

ale drepturilor omului, comise de unele state la nivel intern, înainte și în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, au determinat o poziție comună a statelor în cadrul societății internaționale, în sensul că protecția drepturilor omului nu mai poate fi lăsată exclusiv în competența, cu caracter discreționar, a statelor, ci se impune și o cooperare internațională în materie [1, p. 8].

Conform Dicționarului explicativ al limbii române, prin „violență” înțelegem:

însușirea, caracterul a ceea ce este violent; putere mare, intensitate, tărie;

lipsă de stăpânire în vorbe sau în fapte; impulsivitate, brutalitate, vehemență;

faptul de a întrebuița forța brutală; constrângere, violentare; siluire; încălcarea ordinii legale. Faptă violentă, impulsivă [2, p. 15].

Violența în familie este un tip de abuz emoțional, fizic și sexual produs de un membru al familiei, de obicei de partener.

În descrierea violenței în familie, punctul de plecare îl poate constitui definiția generală a violenței: „utilizarea forței și a constrângerii de către un individ, grup sau clasă socială în scopul impunerii voinței lor asupra altora” [3, p. 97] sau „conduita și atitudinea care constau în constrângerea fizică sau psihică exercitată de unele persoane asupra altora pentru a le impune voința, opresându-le” [4, p. 721].

Anthony Burgess a explicat următorul fapt: „Violența naște violență”.

Violența din societate începe în cămin, nu poți elimina crima de pe stradă dacă nu elimini relele tratamente domestice: copiii bătuți devin adesea adulți violenți.

Problema violenței nu este una nouă în istoria omenirii. Violența alături de criminalitate a însoțit societatea pe parcursul existenței sale.

Oamenii au folosit permanent violența, fie pentru a-și atinge scopurile, fie pentru a-i supune pe cei mai slabi.

Ea a fost folosită de-a lungul secolelor atât de indivizi, cât și de puterea statală: pentru a supune masele de oameni, a cuceri noi teritorii, a realiza ideile inumane ale liderilor.

În perioada contemporană violența și-a modificat sfera de activitate. Mai puțin era întâlnită violența în familie în perioadele foarte vechi, întrucât oamenii se educă în spiritul respectării normelor morale sau religioase [5, p. 17-18].

În societatea modernă acest fenomen a luat o amploare deosebită, aducând permanent noi victime, în special femei sau copii. Violența s-a manifestat în cadrul diverselor sisteme lingvistice și culturale, diverselor ideologii și tradiții istorice.

Republica Moldova nu a fost o excepție, ci mai degrabă o confirmare a extinderii acestui fenomen, pe care îl numim „SIDA socială”.

Violența într-o anumită măsură poate fi considerată o metodă de existență, de supraviețuire și perfecționare a omului.

Dar această violență de supraviețuire este specifică perioadei primitive.

Însă dacă ne referim la prezent, când are loc progresul tehnic, violența și conflictele aduc atingere valorilor cele mai înalte ale omenirii [6, p. 310].

Menționăm că manifestările agresive au rădăcini adânci în tradițiile culturale și religioase, uneori fiind chiar încurajate, legalizate, într-un șir de societăți „unde bărbaților li se încredința grija față de femei”, oferindu-li-se, de fapt, privilegiul nelimitat de a predomina, de a asupri, ba chiar și de a stăpâni femeia. De aceea este necesară o abordare istorică a evoluției societății ce poate releva aspecte de natură să scoată în evidență că rădăcinile sunt mult mai adânci, formele acesteia (diminuate) manifestându-se și putând fi identificate încă din perioada romană, continuând cu perioada Evului Mediu și finalizându-se cu epoca modernă și contemporană.

Astfel, în civilizația romană, rolul femeii s-a definit în strânsă legătură cu familia în care rolul central a fost ocupat de pater familias. Pentru a indica puterea lui pater familias asupra fetei și a soțului asupra soției, romanii foloseau o expresie foarte veche-manus”. Rolul femeii romane nu era cu mult mai diferit decât al femeii grece: ca fată, era supusă tatălui său, iar la moartea acestuia, ea intra sub puterea fraților și a rudelor din partea tatălui; căsătorită, ea se afla sub tutela soțului, iar după moartea acestuia nu se putea întoarce în propria familie pentru că ea renunța pentru totdeauna la familie prin căsătoria sacră. În epocile de început, soțul avea o atât de mare autoritate asupra soției încât el putea să-i desemneze un tutore sau chiar să-i aleagă un nou soț [7, p. 15].

În Evul Mediu legile erau dominate de caracterul feudal și canonic, reglementarea infracțiunilor făcându-se sub un dublu aspect: al nesocotirii ordinii divine și al leziunii aduse ordinii umane. Omorul era pedepsit tot cu moartea, însă folosindu-se mijloacele cele mai crude. Spre exemplu, pedeapsa pentru pruncucidere era îngroparea de vie a femeii vinovate.

De remarcat însă că anumite obiceiuri tribale, răspândite îndeosebi la sălbatici, care impuneau omorârea copiilor imediat după naștere, mai ales copiii de sex feminin, îl exonerau pe bărbat de orice pedeapsă, legătura de rudenie stabilindu-se numai pe linie feminină [8, p. 44].

În ultimul timp, familia constituie un teren de manifestare a violenței, acest lucru devine mai puțin transparent și deschis mediului social, soțul violent nu dorește ca soția lui să întrețină relații sociale în cadrul cărora să-și poată mărturisi violența și eventual să primească sprijin.

Deoarece rădăcinile apar din timpurile străvechi și tradițional violența din sânul familiei este considerată o chestiune de bucătărie internă suportată și rezolvată de membrii

familiei.

Totuși psihologii au încercat să găsească răspuns la întrebarea de ce totuși violența are loc între membrii familiei, răspunsul este că fiecare își dezvăluie adevărata față a personalității sale.

Totuși cauzele sunt simple, cauze istorice, având-u-și originea în inegalitatea de gen [9, p. 238].

Explicația rezidă în perpetuarea dominației masculine, care se manifestă în fiecare societate. Relațiile apropiate dintre victimă și agresor face victima sensibilă față de agresor. Apoi, după o perioadă scurtă de ameliorare a situației, agresorul aplică repetat violența.

Astfel, se creează un cerc vicios, din care victima nu poate să scape de sine stăător.

Societățile moderne continuă să fie societăți patriarhale, în care domină concepția potrivit căreia, femeia are grijă de casă, iar bărbatul aduce banii, femeia fiind percepută ca o proprietate a bărbatului, femeia trebuie bătută din când în când pentru că *știe ea de ce!*

Prin tradiție, feminitatea desemnează o serie de trăsături de personalitate specifice femeii: emotivitatea și sensibilitatea. Tot prin tradiție, a fost creată imaginea femeii care a trebuit să suporte de-a lungul timpului variate forme de umilire, desconsiderare și chiar maltratare, și toate acestea ca urmare a unor norme acceptate de societate [10, p. 134].

În societățile patriarhale, de romi, musulmani este considerat că femeile își trăiesc cu adevărat rolul numai dacă sunt căsătorite. Nu întâmplător societatea plasează femeilor responsabilitatea pentru armonia familiei și respectiv când căsnicia eșuează, vina este a ei. Perioade la rând, ani la rând au dus această povară de a păstra unitatea familiei prin tăcere, frică și suferință.

O perioadă lungă de timp, a fost înțeles următorul fapt: dreptul la viață este libertatea taților și soților de a-și disciplina soțiile și copiii.

Reiese deci că perpetuarea mentalității tradiționale cu privire la statutul superior al bărbatului în familie și legitimitatea folosirii violenței, în baza superiorității sale, constituie sursa principală a violenței în familie [11, p. 125].

În majoritatea cazurilor, după cum am observat, autori ai violenței sunt soții. Aceștia își exercită actele de violență asupra altor membri. Acești membri de cele mai multe ori sunt copii, care devin la rândul lor victime ale abuzurilor fizice sau psihice, premisele unei atitudini violente și astfel *violența naște violență*.

Femeia care suportă violență, emană violență, iar cel care are de suferit este copilul, afectând dezvoltarea fizică și psihică și odată ce afectează dezvoltarea copiilor, violența pune frâne în dezvoltarea societății, a viitorului nostru.

Oricât de dureros ar fi, este adevărat că și în prezent întâlnim violența în familie în perioada contemporană, în perioada schimbărilor, în perioada în care femeia este egală cu bărbatul. Se pare că trecutul are un ecou puternic asupra acestui fenomen care rămâne arma principală a unor indivizi din societate.

Întâlnim și astăzi femei și copii care sunt prizonieri în propriile lor locuințe, pereții închisorii nu se văd întotdeauna din afară. Casa poate de multe ori deveni o închisoare pentru femei și copii. Acest lucru nu este vizibil, deoarece nu există bariere fizice puse în calea evadării, nu există bare de fier la ferestre sau sârmă ghimpată. Barierele în general sunt invizibile.

Cu toate acestea ele sunt foarte puternice. Copiii sunt ținuți prin dependența lor, iar femeile prin subordonare economică, socială, psihologică [12, p. 130].

Există o legătură strânsă între violența aplicată femeii și copilului.

Ambele își au rădăcini istorice chiar în cultura tradițională românească: *a-ți bate co-*

pilul înseamnă a face om din el.

Nenumărate studii au demonstrat că efectele negative ale violenței asupra copilului pot apărea încă din perioada prenatală, încă din timpul sarcinii femeii. Astfel, o femeie supusă violenței înseamnă un copil cu probleme, o familie cu conflicte, o societate dominată de violență. De aceea susținem ideea autorului Sorin M. Rădulescu, conform căreia: „O cunoaștere mai amănunțită și mai adecvată a acestei forme specifice de violență, care se consumă, în cea mai mare parte, în spațiul privat, este absolut necesară, atât pentru a oferi o indicație obiectivă organismelor în măsură să asigure un climat de securitate în familie, cât și pentru a mobiliza diferite resurse (în special, cele ale asistenței sociale) în scopul activității de prevenire” [13, p. 8]. Altfel avem riscul de a înmulți societatea cu progenituri nesănătoase, pline de dorința de răzbunare, anxietate izvorâte din căminul familial violent și conservator.

Una dintre cauzele perpetuării violenței în familie o constituie tendința de educare a copiilor în stiluri diferite, în funcție de sex. Educația băieților și fetelor se deosebește prin aceea că lor li se impun diferite roluri, valori și comportamente. Astfel, educația băieților are un caracter agresiv, iar cea a fetelor este îndreptată spre umilirea și înjosirea demnității personale. Putem spune că fetelor li se impune rolul de viitoare mame, soții, care nu pot avea viața lor personală și care urmează să trăiască doar pentru soț și copii.

Conduita fetelor este limitată în mare măsură, cultivându-li-se ideea de inferioritate a femeilor și de superioritate a bărbaților. Rolul de viitoare soție, situația ei de dependență pe viață se inoculează reprezentantelor sexului slab de la vârsta cea mai fragedă. Fetelor li se cere cu insistență să nu strige, să nu reproșeze, să nu se manifeste, recomandându-li-se să fie modeste, pasive, tolerante, altfel spus, fata se educă să fie o ființă lipsită de apărare atât fizic, cât și psihologic [14, p.

36].

Din copilărie fetelor li se insuflă complexul vinovăției nu doar pentru „*un comportament nedemn de o domnișoară*”, ci și pentru conduita criminală a bărbatului. Adolescentelor li se propune chiar și un asemenea criteriu. Dacă băiatul își permite un comportament obraznic în prezența domnișoarei, rezultă că ea prin atitudinea sa i-a permis o asemenea conduită. De aici derivă și încrederea că femeia este vinovată de faptul violării sale. Primele lecții de dispreț față de propria-i persoană o fată, de obicei, le ia de la mama sa, aceasta trăind într-un mediu unde bărbatul este considerat o „*comoară*”, iar atitudinea mamei este diferită în raport cu faptul dacă este vorba de fiică sau fiu. În aprecierea comportamentului reprezentanților celor două sexe se utilizează un dublu standard. Băiatul trebuie să fie un luptător, agresivitatea lui fiind recunoscută drept o trăsătură înnăscută a bărbaților, pe când o tânără nu-și poate permite să opună rezistență sau să se apere și cea mai amară consecință a unei astfel de educații este cultivarea tolerării față de sine.

Cultura poporului este unul dintre factorii determinanți ai fenomenului violenței în familie, deoarece ea presupune anumite norme, conduite sociale față de femeie, delimitează clar rolul bărbatului și al femeii. De regulă, bărbații au o libertate relativ mai mare decât femeile, libertatea de conducere, mai ales, în cazurile în care ei asigură familia din punct de vedere financiar. Se consideră că femeia, fiind implicată în muncile casnice și de îngrijire a copiilor, supunându-se soțului își manifestă respectul față de el. Când soțul simte că acest respect față de persoana sa nu este manifestat suficient, că soția încalcă hotarele tradițional stabilite, atunci el își poate exercita „*puterea*”, „*controlul*” și, în ultimă instanță, violența.

Societatea prin atitudinea sa față de femeie constituie un alt factor care

alimentează permanent sursa agresiunii în familie, deoarece iertând o dată din cauza rușinii, de „ochii și gura lumii”, femeia trebuie să fie pregătită pentru a ierta încă de multe, multe alte ori. Lipsa ripostei și supunerea îi inoculează bărbatului încrederea în faptul că nu va fi tras la răspundere juridică; deseori, el nici nu va fi supus măcar oprobriului public. Femeia, în societatea noastră de astăzi, nu prezintă valoare ca personalitate, specialist, om politic, dacă nu are o familie, dacă nu este căsătorită. Ea are multe probleme de înfruntat, în cazul în care este necăsătorită sau, și mai rău, divorțată, viața ei devenind un obiect de interes public care, de fapt, exercită o agresiune morală și psihologică asupra femeii. Uneori o astfel de presiune este mai greu de suportat decât bătăile sau un alt gen de teroare din partea soțului [14, p. 37].

Un alt motiv al perpetuării fenomenului de violență familială este percepția eronată cu privire la asistența juridică oferită de organele de drept, sau cele medicale. Polițiștii, prin analfabetismul lor juridic, încurajează temerile societății civile, luând în considerare respectul de care dau aceștia dovadă sau ca consecință a neintervenției prompte a acestora în cazurile încălcării ordonanței de protecție. Astfel, procedura există, dar implementarea ei mai lasă de dorit.

În cadrul intervenției polițistului în soluționarea cazurilor de violență în familie una dintre obligațiile polițistului este să asiste victimele în vederea obținerii ordonanței de protecție, prin aplicarea de către instanța de judecată a unor restricții față de agresorul familial.

Ordonanța de protecție a victimelor violenței în familie este emisă de instanța de judecată atât în procedură civilă, cât și în procedură penală [15, p. 280]. Practica demonstrează că monitorizarea riguroasă a respectabilității ordonanței de protecție de către agresor sporește siguranța și confortul

psihologic al tuturor victimelor violenței în familie.

Organele medicale au un rol la fel de important în elucidarea cauzelor violenței în familie, fiind o sursă directă de sesizare sau contactare a organelor de drept după identificarea victimelor violenței în familie.

Identificarea victimelor violenței în familie este efectuată de către lucrătorii medicali la nivelul asistenței medicale de urgență prespitalicească, asistenței medicale primare, asistenței medicale specializate de ambulatoriu și asistenței medicale spitalicești.

Identificarea victimelor violenței în familie se efectuează în cadrul controlului medical profilactic, prin vizita activă la domiciliu al medicului de familie/ asistentului medicului de familie, prin apelarea directă a victimei la instituția medicală, iar în cazul urgențelor medico-chirurgicale prin solicitarea asistenței medicale de urgență prespitalicești.

Identificarea victimelor violenței în familie poate fi efectuată și prin observarea unor indici comportamentali și/sau semne și simptome, care indică posibilă violență în familie.

Indicii comportamentali și/sau semnele și simptomele ce indică posibilă violență pot fi notificați prin:

observații comportamentale ale victimei;

observații comportamentale ale agresorului;

c) consecințe medicale ale violenței în familie [16, secțiunea II].

Un alt motiv al resemnării femeilor în fața tratamentului violent în constituie dependența lor materială. În mod tradițional, averea imobiliară, familială, este transmisă soțului, în sensul că actele se perfectează pe numele acestuia chiar dacă bunul a fost achiziționat de părinții soției. Venitul în familie, de cele mai dese ori, îl realizează bărbatul și chiar dacă soția contribuie la bunăstarea familiei având grijă de copii, îndeplinind

muncile casnice, acest aport este considerat nesemnificativ. Deși Codul familiei prevede expres conform art.20, alin.(4) că „*dreptul la proprietate în devălmășie se extinde și asupra soțului care nu a avut un venit propriu, fiind ocupat cu gospodăria casnică, cu educația copiilor sau din alte motive temeinice*” [17, art.20, alin. (4)], realitatea ne demonstrează că uneori soții reușesc să sustragă din masa partajabilă multe bunuri, deoarece soția nici nu știe de existența lor.

În concluzie, conchidem că trecutul este istoria noastră și datorită ei ne putem afirma și cunoaște valorile și necesitatea protejării lor prin elaborarea unor mecanisme eficiente la nivel statal. Este relevant faptul că elementele negative tradiționale ale unor societăți patriarhale cu o tentă pronunțată și discriminatorie trebuie eliminate, deoarece constituie o dogmă căzută în desuetudine odată cu evoluția societății. Altfel, ele contravin tuturor standardelor civice elaborate la nivel internațional la care Republica Moldova este parte.

Reminiscențele istorice privind autoritatea celui puternic în raport cu cel slab erau în vogă într-o societate arhaică, în care se aplica legea junglei, „*unde cel mai puternic trăiește*” și respectiv domină și subjugă subalternii inferiori fizic. Actualmente aceste deziderate sunt primitive, dat fiind faptul că nu mai este atât de proeminentă delimitarea statutului dintre sexe, ei deja sunt o imixtiune cu atribuții similare, respectiv unica lor diferență, de-a dreptul plauzibilă, fiind de ordin biologic.

Orice formă de traumă sau violență naște blocaje, de la blocaje de creștere și dezvoltare, la cele de comunicare și relaționare în cadrul societății, și acest lucru creează pericolul de frânare a elanului dezvoltării societății.

Violența are loc atunci când cuvintele sau faptele unei persoane sperie provoacă durere și suferință altei persoane, de

asemenea, atunci când cineva amenință că va lovi sau va face rău altcuiva. Din păcate, mulți copii și adolescenți din întreaga lume, inclusiv din Republica Moldova, suferă din cauza violenței.

Vestea bună este că **violența poate fi oprită**. Societatea compusă din: voi, prietenii, profesorii și familia – cu toții pot ajuta la stoparea acestui fenomen prin netăinuirea acestor cauze pentru ca tot mai mulți copii să trăiască într-o lume fără violență.

Violența domestică nu este o chestie privată, care trebuie ținută în sânul familiei. Intrarea în relații familiale în nici un fel nu reduce drepturile fundamentale ale persoanei. Așa cum bătăile sau insultele aduse unei femei de pe stradă sunt o infracțiune, tot astfel bătăile sau insultele aduse soției sau partenerei de familie sunt o infracțiune. Chiar mai gravă, deoarece ea creează consecințe nu individuale, ci colective.

De aceea trebuie ca întreaga societate să conștientizeze că violența este arma celor slabi, echivalentul înfrângerii, iar societatea de azi este puternică și trebuie să demonstreze acest fapt.

Propuneri de lege ferenda Într-adevăr, conform unor cercetări, acest pericol pentru întreaga societate nu dispare, nu radiază urmele ei, ci le împrăștează în majoritatea familiilor, având ca martori copii care duc această povară mai departe pe care o numim „violență”. Trebuie și este necesar să intervenim în acest sens cu anumite soluții care stau la îndemâna noastră, astfel:

Noi, tânăra generație, noi care vom crea viitorul modelându-l prin schimbarea prezentului și prin înlăturarea aspectelor negative. Astfel, pentru a combate acest fenomen o soluție ar fi ca să creăm un centru similar unui ONG, alcătuit din voluntari, numit „*Tânăra generație spune stop violenței, tu ce vei spune?*”

Tinerii vor putea ține evidența acestor familii în care persistă violența, pe care le vor

vizita periodic pentru a ține ameliorarea situației conflictuale. Anume de ce tinerii trebuie să viziteze aceste familii, deoarece agresorul nu acceptă să viziteze el centrul sau, mai bine zis, el nu recunoaște că este violent?

Dacă tinerii vor descoperi situații foarte grave care se creează în familie din cauza violenței, ei vor fi nevoiți să se adreseze organelor competente. Aici apare și o propunere pentru aceste organe care ar trebui să aplice sancțiuni din ce în ce mai aspre față de persoanele care aplică violența, deoarece și din acest motiv individul nesancționat sau sancționat ineficient sau individualizat incorect, emoțional va reveni la săvârșirea violenței.

Totul începe de la cei mici, de la copii, ei fiind și cei mai sinceri, astfel ar fi extrem de binevenit dacă în învățământul primar ar fi introdus un astfel de obiect: „Crezi că ești victimă a violenței?” sau „Cum se manifestă dragostea, afecțiunea în familia ta?” În cadrul acestor ore, ei vor putea să-și deschidă inima asupra problemelor ce-i macină în familie. Învățătorul prin urmare va observa cauzele multor probleme cum ar fi: rezultatele scăzute ale unor elevi, neatenția, frica și astfel va găsi o explicație privind. Violența din cadrul familiei și căile de eradicare a acesteia.

Totuși menționăm că conform statisticilor de cele mai multe ori violența persistă în cadrul familiilor vulnerabile. De aceea aici am putea afirma că această problemă poate fi soluționată de către *stat* – cel care în primul rând ar trebui să combată sărăcia începând cu familiile vulnerabile din țară care sunt foarte multe la număr, sărăcia fiind cauza multor probleme inclusiv a violenței, la fel statul trebuie să prevadă un stimul prin remunerare sau în, pentru persoanele, tinerii care nu sunt supuși violenței, dar vor să întreprindă măsuri, vor să ajute alți oameni

prin anumite metode și scopuri bine stabilite pe care le vor îndeplini.

Ar fi foarte benefic de perfecționat mecanismul de resocializare a agresorilor violenței în familie, pentru ca ei să-și atribuie o doză de responsabilitate și să-și consume timpul, energia în folosul societății, nu în detrimentul acesteia.

Vina în întregime nu o putem atribui statului, ci și cetățenilor care nu întreprind nimic, îndură violența și sărăcia, trăind dominați de frică.

O problemă este că multe persoane, îndeosebi persoanele agresate, nu-și cunosc drepturile, nu-i cunosc egalitatea dintre bărbat și femeie, precum și agresorul nu cunoaște sancțiunile ce îi vor fi aplicate. După cum am mai menționat, acestea trebuie să fie mai aspre și aduse la cunoștința întregii societăți prin intermediul surselor mass-media specializate în educația familială. Astfel, analfabetismul juridic s-ar reduce considerabil, însă pentru ca întreaga societate să cunoască acest fapt, ar fi necesar ca toate normele, regulile, obligațiile, drepturile persoanei agresate, sancțiunile agresorului să fie încorporate într-o singură lege, fiind obligatorie și adusă la cunoștința cetățenilor din mediul urban și în special din cel rural.

Referințe bibliografice

1. Corneliu-Liviu Popescu, „*Protecția internațională a drepturilor omului – surse, instituții, proceduri*”, - (Curs Universitar) / București, Editura, ALL BECK, 2000, p. 8.
2. Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, Ed. Editura Univers Enciclopedic Gold, 2009, p. 15.
3. Cătălin Zamfir, Lazăr Vlăsceanu, „*Dicționar de sociologie*”, Ed. Babel, București, 1998, p. 97.
4. Ur. Schiopu (coord.), „*Dicționar de psihologie*”, Ed. Babel, București, 1997, p. 721.
5. C. Buhaș, G. Mihalache, [etal] „*Rolul medicinei legale în combaterea fenomenului*

- lui-femeia victimă a violenței domestice”. În Revista de medicină legală , 2007, nr, 15(4), p. 17-18.
6. A. Bicu „Dreptul la informare și contracararea violenței față de femei, București, Prohuman, 2004, p. 310.
 7. Diana-Loredana Hogaș, „Prevenirea și sancționarea violenței domestice prin normele dreptului penal”, Iași, Lumen, 2010, p. 15.
 8. Noela Rotariu, Irinel Rotariu, „Violența domestică în dreptul penal român”, Iași, Princeps Edit, 2005, p. 44.
 9. Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată și proclamată de adunarea generală, 10 dec.1948, ratificată prin hotărârea S.S.Nr. 2017 din 28 iulie 1990. Tratatate internaționale, 1998, Chișinău, vol.1, p. 238.
 10. G. Ferrel, A. Neculeau, „Violența – Aspecte psihosociale”, București, Polirom, 2003, p. 134.
 11. S. Rusnac, „Violența în familie – abordare interdisciplinară”, Chișinău, ULIM, 2008, p. 125.
 12. S. Rusnac , V. Gonța, [etal] „Ghid de intervenție în caz de violență în familie pentru echipele multidisciplinare”. Institutul de formare și cercetare Socială, Chișinău, ULIM, 2009, p.130.
 13. Sorin M. Rădulescu, „Sociologia violenței (Intra)Familiale”: victime și agresori în familie, Editura Lumina LEX, București, 2001, p. 8.
 14. Valeriu Bujor, M. Lașcu, „Violența în societatea de tranziție” (2003; Chișinău) „Violența în societatea de tranziție”: Materiale ale conf. Șt.int. 16-17 mai 2003. – Ch.: F.E.-P. „Tipogr. Centrală”, 2003, p. 36.
 15. Veaceaslav Grati, Albert Antoci, Vitalie Ionașcu [etal.], „Elemente de intervenție polițienească”, resp. Ed.: Albert Antoci; consultant șt.: Ștefan Stamatini; Acad. „Ștefan cel Mare”, Chișinău, Academia „Ștefan cel Mare”, 2016 (CEP USM), p. 280.
 16. Ordinul Ministerului Sănătății al Republicii Moldova, nr.155 din 24.02.2012 cu privire la aprobarea instrucțiunii privind intervenția instituției medicale în cazurile de violență în familie, secțiunea II.
 17. Codul familiei al Republicii Moldova, nr. 1316 din 26.10.2000. Publicat: 26.04.2001 în Monitorul Oficial nr. 47-48, art. nr: 210, art.20, alin.(4).

Despre autori

Ștefan BELECCIU,
doctor în drept, conferențiar universitar, șef al Catedrei „Drept polițienesc” a Facultății Securitate Civilă și Ordine Publică a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova
e-mail: stefan31belecciu@gmail.com
tel.: 079407525

Ion COJOCARU,
doctor în drept, conferențiar universitar, avocat, Brașov, România
e-mail:
tel.:

About authors

Ștefan BELECCIU,
PhD, associate professor, Chief of the Department “Police Law” of the Faculty of Civil Security and Public Order of Academy “Stefan cel Mare” of MIA of the Republic of Moldova
e-mail: stefan31belecciu@gmail.com
tel.: 079407525

Ion COJOCARU,
PhD, associate professor, advocate, Brașov, România
e-mail:
tel.:

УДК 343.85

КРИМИНОЛОГИЧЕСКОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ ПРЕСТУПНОСТИ

Виктор Николаевич БЕСЧАСТНЫЙ,
доктор юридических наук, профессор,
заслуженный юрист Украины
ректор Донецкого юридического института МВД Украины
(г. Кривой Рог, Украина)

Статья посвящена криминологическому обеспечению противодействия преступности. Представлено авторское определение понятия криминологическое обеспечение противодействия преступности. Предложено разветвленную систему мероприятий по совершенствованию криминологического обеспечения противодействия преступности отдельных его направлений, в частности, нормативно-правового, организационного, информационного и научно-методического обеспечения.

Ключевые слова: криминологическое обеспечение, противодействие преступности, нормативно-правовое, организационное, информационное, научно-методическое обеспечение.

CRIMINOLOGICAL PROVISION OF CRIME COUNTERACTION: ISSUE OF THEORY AND PRACTICE

Viktor N. BESCHASTNYY,
PhD, Professor
Honored Lawyer of Ukraine
Rector of Donetsk Law Institute of the MIA of Ukraine
(Krivoy Rog, Ukraine)

The article deals with is devoted to criminological provision of counteraction to crime. The author's definition of the concept of criminological support for crime counteraction is given. A wide-ranging system of measures to improve the criminological support of counteraction to crime in some of its areas, in particular, normative-legal, organizational, informational and scientific-methodical support has been offered.

Keywords: criminological support, crimes combating, legal, organizational, informational, methodical support.

Постановка проблемы. В последнее время в научной литературе представлена развернутая понятийно-классификационный характеристика противодействия преступности как специфической сферы социального управления; определены ее экономические, социально-политические и идеологические предпосылки, цели и задачи, уровень, содержание и формы, информационно-аналитические, организационно-управленческие, правовые и тактические основы; сформулированы другие концептуальные положения, ко-

торые в совокупности составляют целостную теоретическую модель противодействия преступности, элементом которой является ее криминологическое обеспечение.

Вместе с тем, важным остается вопрос совершенствования криминологического обеспечения противодействия преступности, а также оптимизации деятельности органов, осуществляющих борьбу с преступностью и другое противодействие преступных проявлений в обществе.

Состояние исследования. Проблемы преступности постоянно привлекает внимание отечественных ученых-юристов и практических работников. Решающий вклад в этом осуществили специалисты в области уголовного права и ученые-криминологи. Вместе с тем, с учетом междисциплинарного характера проблемы научного обоснования деятельности по обеспечению противодействия преступности посвящены труды ученых, в частности, Г. А. Аванесова, А. Н. Бабенко, А. Н. Бандурки, Ю. В. Баулина, В. С. Батиргареевой, В. Т. Белоуса, Е. М. Блаживского, В. И. Борисова, Н. Г. Вербенского, С. Ю. Вицина, В. А. Глушкова, Б. М. Головкина, В. К. Грищука, Л. Н. Давыденко, С. Ф. Денисова, Т. А. Денисовой, А. Н. Джужи, А. И. Долговой, В. М. Дремина, В. П. Емельянова, А. П. Закалюка, А. Г. Кальмана, И. И. Карпеца, А. Н. Костенко, И. М. Копотуна, В. Н. Кудрявцева, А. М. Литвака, А. Н. Литвинова, В. В. Лунеева, К. Б. Марисюка, Ю. В. Орлова, Н. И. Паноав, В. М. Поповича, Е. Л. Стрельцова, В. Я. Тация, В. М. Трубникова, П. Л. Фриса, В. Б. Харченко, П. В. Хряпинського, В. В. Чернея и др.

Цель статьи является формирование концепции криминологического обеспечения противодействия преступности в Украине, а также определение основных направлений совершенствования уголовно-превентивной практики и противодействия преступности в целом.

Изложение основного материала. Преступность и борьба с ней является чрезвычайно сложным вопросом. Нестабильность общественно-политической, экономической ситуации и военные действия в Украине создали условия для развития преступности. Стремительные темпы роста последней создают реальную угрозу национальной безопасности, а потому перед субъектами противодействия преступности стоят задачи быстрого реагирования на новые вызовы.

Словосочетание «криминологическое обеспечение» встречается в отечественных и зарубежных ученых чаще в контексте какого-то отдельного направления деятельности. Существующие определения раскрываются как меры недопущения преступных посягательств. В последнем происходит подмена понятий, несоответствие дефиниции и нарушение логики.

На наш взгляд, криминологическое обеспечение – это создание условий, в результате которых должен наступить благоприятная для деятельности субъектов противодействия преступности ситуация или их множество. Иначе говоря, оно представляет собой вспомогательную деятельность в виде создания благоприятных условий для осуществления соответствующими субъектами (государственными, негосударственными органами и учреждениями, общественными формированиями и отдельными гражданами) воздействия на преступность с целью снижения интенсивности процессов детерминации преступности, нейтрализации действия ее причин и условий для ограничения количества преступных проявлений до определенного уровня.

Исходя из приведенного определения, следует, что криминологическое обеспечение – отдельная интегрированная теория в структуре общей теории противодействия преступности, которая тесно переплетается с ее составляющими, а именно: 1) обеспечение криминологической профилактики: а) обеспечение профилактики опережения; б) обеспечение профилактики ограничения; в) обеспечение профилактики устранения; г) обеспечение профилактики защиты; 2) обеспечение предупреждения преступлений; 3) обеспечение пресечения преступлений.

Общеизвестно, что в юриспруденции, как и в любой другой науке, задача определения дефиниции, как логической операции над понятием, состоит в том,

чтобы раскрыть ее содержание указанием на основные, существенные признаки изучаемого предмета, которые отличают его от других общественных явлений и выделяют его из множества правовых [1, с.86].

Система криминологического обеспечения противодействия преступности состоит из следующих элементов: нормативно-правового обеспечения противодействия преступности; организационного обеспечения противодействия преступности; информационного обеспечения противодействия преступности; научно-методического обеспечения противодействия преступности. Рассмотрим их более подробно.

Нормативно-правовое обеспечение противодействия преступности представляет собой создание условий для реализации субъектами противодействия преступности своих прав и обязанностей по совокупности правовых средств (норм права, правоотношений, актов реализации), явлений (правосознание, правовую культуру, правовые принципы, идеи), правового регулирования и влияния.

Совершенствование нормативно-правового обеспечения противодействия преступности – это постоянный процесс правотворчества, правоприменения, правового регулирования и воздействия уполномоченных субъектов.

Считаем, что сегодня есть острая потребность в создании документа, в котором должно быть закреплена система политико-правовых идей, общая ориентация деятельности по противодействию преступности, цели и задачи, основные направления, система мер этой деятельности и тому подобное. Иначе говоря, нужен закон, в котором определены принципы государственной политики по противодействию преступности или соответствующая стратегия.

Наличие закона о стратегии или основ государственной политики по противодействию преступности создаст условия

для соответствующего вида социальной деятельности, однако, чтобы наличие данного правового акта не превратилось в формализм, необходимо правоприменение, то есть учет конкретных обстоятельств и ситуаций. А для этого должны быть разработаны общегосударственные и региональные программы неотложных мер по противодействию преступности, как те, что существовали в прошлом. Поскольку на сегодняшний день такая программа отсутствует, это стало фактором, тормозящим процесс противодействия преступности, превращает имеющуюся правовую базу на «мертвое право», декларацию.

Следует также констатировать и согласиться с точкой зрения, что существенным недостатком является отсутствие нормативно-правового акта, в котором было бы комплексное определение государственной политики по профилактике преступлений и правонарушений. В этом документе необходимо осветить проблемы, требующие решения, цель и сроки реализации, пути и способы их решения, ожидаемые результаты и объем финансовых, материально-технических, трудовых ресурсов, необходимых для обеспечения реализации профилактических мероприятий, а также мониторинг их эффективности [2, с. 33-38].

Организационное обеспечение противодействия преступности – это разнотипная, многопрофильная деятельность, включающая в себя использование достижений различных видов знаний в отраслевых сферах экономики, социологии, статистики, психологии, теории управления и др.

Среди факторов, которые наиболее негативно влияют на состояние организационного обеспечения противодействия преступности, можно выделить следующие:

- незавершенность реформы правоохранительной системы и откровенное

«буксования» ее по определенным направлениям;

- высокий уровень коррупции в государственных правоохранительных органах;

- недостаток квалифицированных кадров;

- несовершенная система подборки кадров и значительные недостатки в системе их профессиональной подготовки, замещения, переподготовки;

- недостаточное внимание к внедрению инновационных методологических изменений в указанной сфере (форм и методов управления и взаимодействия составляющих системы противодействия преступности)

- низкий уровень материально-технического обеспечения правоохранительной системы;

- недостаточное использование потенциала общественности в достижении целей противодействия преступности;

- формализм в исполнении задач противодействия преступности, отсутствие инициативности и слабые обратные связи в системе противодействия преступности;

- недостатки методологического и практического характера при введении опыта зарубежных стран и др.

Проанализировав широкий спектр теоретических, практических и методологических вопросов, касающихся организационного обеспечения противодействия преступности в Украине, по нашему мнению, основными направлениями совершенствования организационного обеспечения противодействия преступности должны быть:

1. Формирование четкой и непротиворечивой уголовно-правовой политики в сфере противодействия преступности, которая является правовой и методологической основой организационного обеспечения противодействия преступности. Отсутствие четких устоявшихся принци-

пов построения системы уголовно-правовых отношений, ориентация не на достижение стратегических целей, а наоборот, подражание узко политической конъюнктурной мотивации, неверная расстановка приоритетов в указанной сфере приводит к невозможности нормального формирования и развития системы противодействия преступности в Украине, в том числе и ее организационной составляющей, которая, собственно, и является каркасом построения указанной системы. По нашему мнению, формирование направлений уголовно-правовой политики в сфере противодействия преступности (криминологической политики) возможно путем возобновления практики принятия комплексных целевых программ (дорожных карт) противодействия преступности. Оптимальным периодом, на который рассчитан данный документ, должно быть 5 лет, что позволит обеспечить достаточную стабильность такой политики и постепенно предложенных в ней изменений. Современная дорожная карта противодействия преступности должна соответствовать и быть частью общей государственной политики Украины.

2. Завершение реформы системы противодействия преступности в Украине. Достижения системности организационного обеспечения противодействия преступности возможно достичь только путем формирования эффективной системы субъектов противодействия преступности с развитыми коммуникативными связями между последними. Завершение реформирования системы субъектов противодействия преступности является критическим фактором формирования эффективного организационного обеспечения противодействия преступности. Считаем, что достижение этой цели требует:

- углубление специализации в построение системы противодействия преступности, создание специализированных органов по противодействию определен-

ным видам преступлений. Положительным является создание специализированных подразделений по противодействию определенным видам преступности (в частности, Департамента противодействия наркопреступности, Департамента киберполиции, Департамента защиты экономики, Департамента борьбы с преступлениями, связанными с торговлей людьми, в составе криминальной полиции Украины, Национального антикоррупционного бюро Украины). Крайне негативными, по нашему мнению, является ликвидация специализированной правоохранительной учреждения по противодействию организованной преступности, незавершенность процесса создания Национального бюро расследований и органов пробаии, которые должны уже начать свою практическую деятельность. Соответственно, ликвидация указанных недостатков организационной структуры субъектов противодействия преступности является необходимым этапом завершения ее реформирования;

- исключение дублирования функций субъектов противодействия преступности;

- демилитаризация субъектов противодействия преступности, непосредственно не связанных с обеспечением общественного порядка;

- развитие устойчивых коммуникативных связей между субъектами противодействия преступности на основаниях субординационных и координационных, а также на основе отношений взаимодействия и сотрудничества, закрепление указанных положений в соответствующих учредительных документах и законах в сфере противодействия преступности;

- содействие формированию и развитию связей между субъектами противодействия преступности.

3. Улучшение ресурсного обеспечения системы противодействия преступности. Ресурсное обеспечение противо-

действия преступности состоит из двух частей: материально-технического и финансового обеспечения (1), и кадрового обеспечения (2). Кадровое обеспечение должно заключаться в осуществление качественной, практически ориентированной подготовки квалифицированных кадров. В связи с этим, по нашему убеждению, важным является не только сохранение, но и развитие системы ведомственных высших учебных заведений, специализирующихся на подготовке специалистов по противодействию различным видам преступности.

Отдельным вопросом кадрового обеспечения противодействия преступности является осуществление своевременной переподготовки кадров и обеспечение постоянного повышения их квалификации. Действующие нормативно-правовые источники предусматривают такие виды последипломного образования, как специализация, переподготовка, повышение квалификации, стажировка в форме очного или заочного (дистанционного) обучения [3].

Кроме вышеупомянутых форм достижения целей, повышение квалификации работников практических подразделений в сфере противодействия преступности может также осуществляться: путем проведения тематических семинаров, «круглых столов», научно-практических конференций, тренингов и занятий по профессиональной подготовке с периодичностью, определяемой необходимостью их проведения; расширение возможностей стажировку практических работников, преподавателей и курсантов профильных учебных заведений за рубежом (например, в рамках сотрудничества с Международной полицейской ассоциацией, Международной ассоциацией шефов полиции [4] и т.д.).

4. Введение средств информатизации для обеспечения эффективного организационного обеспечения противодей-

ствия преступности. Перспективными, и в конце концов экономически выгодным, является внедрение таких технических инноваций в практическую деятельность субъектов противодействия преступности:

- система электронного документооборота. Введение указанной инновации уже давно пора. Переход на электронный документооборот не только позволит значительно сэкономить материальные ресурсы, а также позволит принимать управленческие решения значительно быстрее и снизит бюрократический порог в этой сфере;

- расширение использования технических инноваций при фиксации, расследование и оформление правонарушений (планшетов, подключенных к общим информационным правоохранительным системам, портативных банковских терминалов, сканеров отпечатков пальцев, дронов, нательных и стационарных камер и т.д.) упростит указанные процедуры и станет превентивным средством совершения правонарушений. В практической плоскости введения указанных изменений возможно через создание и совершенствование деятельности специализированных подразделений технической поддержки в системе противодействия преступности, как, например, Департамента информационной поддержки и координации полиции «102» Национальной полиции Украины.

5. Расширение международной координации в противодействии преступности, привлечение иностранных партнеров.

6. Дальнейшее расширение использования потенциала институтов гражданского общества в противодействии преступности.

Информационное обеспечение противодействия преступности – это основанная на правовых, организационных, технических и методических предпосылках целенаправленная деятельность по сбору, переработке, хранению и созданию

условий для использования информации, необходимой для эффективного функционирования предохранительной системы [5, с.145].

Совершенствование информационного обеспечения, в первую очередь, заключается в обеспечении эффективности и скорости технического доступа к удаленным ресурсам и привлечение информационных ресурсов других государственных органов по противодействию преступности. Основными мероприятиями, направленными на устранение недостатков и совершенствования информационно-аналитического, информационно-оперативного и научно-информационного обеспечения противодействия преступности, по нашему мнению, должны быть:

- утверждение на государственном уровне программы (стратегии) противодействия преступности как вектора деятельности соответствующих субъектов;

- совершенствование ресурса поисковых систем с учетом задач и потребностей информационного обеспечения всех структурных подразделений правоохранительных органов;

- для нормализации использования информационных баз утверждения межведомственной Инструкции по различным форм обмена данными с информационным ресурсам, дифференцированно по определению уровней предоставления информации и альтернативных способов сообщения адресату в зависимости от потребности принятия решения;

- доработка формы первичного учета об уголовном правонарушении в отношении сведений о потерпевшем - образование, семейное положение, нахождение пострадавшего в уязвимом состоянии, отношения с виновным, совершение преступлений в отношении потерпевшего в прошлом, - дополнительно расширит возможность для системного информирования населения о месте и способе поиска жертв преступником, определения

характеристики пострадавших и проявлений виктимного поведения и формирования соответствующих мероприятий виктимологического предупреждения;

– систематическое обеспечение официальной статистической информации в развернутом формате научно-исследовательских учреждений, деятельность которых связана с противодействием преступности и профильных кафедр высших учебных заведений;

– разработка механизма апробации научных достижений криминологических исследований в практической плоскости;

– внесение изменений в формат занятий в системе служебной подготовки с акцентом на совершенствование информационно-аналитического и научно-информационного обеспечения;

– проведение новых криминологических исследований воздействия на сознание граждан и последствия и качество распространения информации о преступности как продукт конвергентной журналистики;

– налаживание сотрудничества правоохранительных органов и общественных организаций о предоставлении альтернативной информации о преступности и участие в мероприятиях противодействия преступности [6].

Научно-методическое обеспечение противодействия преступности является залогом повышения эффективности деятельности, связанной с противодействием преступности. Оно включает в себя разработку ее теоретических и методологических основ, научно-прикладных исследований и выработки на этой основе главных направлений стратегии и тактики в этом вопросе.

Основными шагами на пути совершенствования процесса внедрения научно-методических разработок в практику противодействия преступности мы считаем:

– точное соблюдение формы и со-

держания запроса на проведение научного исследования с конкретизацией его целей и задач и обоснования реальными потребностями практической деятельности;

– налаживание взаимодействия между ведущими научными организациями, учебно-научными заведениями системы МВД Украины и представителями правоохранительных органов (исполнитель – заказчик) с целью конкретизации целей, задач и реальных проблем;

– широкое привлечение наиболее опытных практических работников к авторскому научному коллективу, что будет положительно влиять на результаты научного исследования и вероятность его дальнейшего успешного внедрения;

– обеспечение более активного, широкого внедрения научных разработок в практику работы правоохранительных органов с целью повышения эффективности деятельности по противодействию преступности;

– интенсификация научных исследований в сфере противодействия преступности - мгновенная реакция со стороны научного сообщества на общественные процессы, происходящие в государстве и требуют всестороннего научного исследования;

– облегчение доступа практических работников к научно-методическим материалам, следует обеспечивать путем создания единой электронной информационной базы, которая должна содержать в себе следующие материалы;

– коллегиальная в присутствии заказчика оценка научного исследования и внедрение его в практическую деятельность;

– усиление конкретного и адресного контроля за внедрением научного исследования и подтверждения его оценки путем опроса сотрудников, которые его изучают и применяют в практической деятельности.

Выводы. Таким образом, мы определили наиболее актуальные проблемы, возникающие в связи с криминологическим обеспечением противодействия преступности. Они касаются различных сфер общественной жизни, и их решения заключается в урегулировании социальных, экономических, политических проблем.

В то же время, нынешний этап развития украинского государства характеризуется дальнейшей демократизацией всех сторон общественной жизни, стремлением войти в европейское сообщество, а значит, максимально приблизиться к европейским стандартам. Поэтому кардинальных изменений и совершенствования требуют нормативно-правовая база, управленческие и криминологические аспекты противодействия преступности.

Список использованной литературы:

1. Васильев А. М. Правовые категории. Методологические аспекты разработки системы категорий теории права. Москва: Юридическая литература, 1976. 264 с.
2. Бесчастный В. М. Удосконалення нормативно-правового забезпечення протидії злочинності. Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). 2015. № 2. С. 33–38.
3. Положення про організацію післядипломної освіти працівників Національної поліції: затверджене Наказом МВС України від 24.12.2015 № 1625. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0076-16> (дата звернення: 01.12.2016).
4. Зозуля Є. В. Міжнародне співробітництво у сфері підготовки кадрів та професійної підготовки працівників органів внутрішніх справ України. Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. 2011. № 4. С. 78–85.
5. Жалинский А. Э. Специальное предупреждение преступлений в СССР (вопросы теории). Львов, 1976. 194 с.
6. Бесчастный В. М. Напрями удосконалення інформаційного забезпечення у протидії злочинності. Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). 2016. № 1. С. 17–22.

Об авторе

Виктор Н. БЕСЧАСТНЫЙ
доктор юридических наук,
профессор, заслуженный юрист
Украины, ректор Донецкого юридического
института МВД Украины
(г. Кривой Рог, Украина)
адрес электронной почты: *anya*.
donetsk.ua@i.ua
тел.: 00380508715865

About author

Viktor N. BESCHASTNYIY
PhD, Professor
Honored Lawyer of Ukraine
Rector of Donetsk Law Institute of the
MIA of Ukraine
(Krivoy Rog, Ukraine)
email address: anya.donetsk.ua@i.ua
tel.: 00380508715865

CZU 343.3/.7 : 349.6

DEZVOLTAREAȘI AFIRMAREA NORMELOR DE INCRIMINARE PENALĂ A FAPTELOR DE POLUARE A APEI

Marcel BOȘCANEANU,
doctor în drept, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

Fiind de părerea că inițierea oricărui studiu în materie juridică trebuie să înceapă de la elucidarea caracterului evolutiv al normelor în domeniul cercetat, în cazul nostru, al protecției resurselor acvatice, intenționăm a arăta prin textul ce urmează, consecutivitatea trecerii de la spectrul normelor generale de protecție a apelor la cele cu caracter penal, mult mai represive, dar totodată eficiente sub aspect preventiv, ținând cont de vasta gamă a funcțiilor pedepsei penale.

Cuvinte-cheie: norme juridice, reglementare, mediu, resurse naturale, poluare, prejudiciu, răspundere penală, prejudiciu.

EVOLUTION OF THE DEVELOPMENT AND AFFIRMATION OF THE RULES OF CRIMINAL OFFENCES CONCERNING THE FACTS OF WATER POLLUTION

Marcel BOȘCANEANU,
PhD, „Ștefan cel Mare” Academy of MIA of the Republic of Moldova

Considering that the initiation of any legal matters in the trial must begin by elucidating the evolutionary character of rules in the field, in our case, the protection of aquatic resources, we intend to show through the following text the passage from the spectrum of the general rules of protection of waters to the criminal offence, more repressive, but also efficient preventive aspect, taking into account the wide range of criminal punishment.

Keywords: rule of law, regulation, environment, natural resources, pollution, damage, liability criminal damage.

Introducere. Ascendența neconținută în dezvoltarea tuturor domeniilor considerate prioritare existenței umane, și în același timp, agresivă, nefavorabilă, ori altfel spus, amenințătoare asupra funcționalității în condiții prielnice a componentelor de mediu, a determinat în ultimele decenii necesitatea recurgerii la măsuri categorice din partea statelor. Acestea din urmă având drept obiectiv principal protejarea componentelor de mediu afectate prin degradare și ameliorarea lor din conținutul sancțiunilor aplicate în cazul în care s-a admis o vătămare susceptibilă de prejudicii.

Una din componentele abiotice ale mediului ce adesea are de suferit de pe urma tuturor activităților umane cu impact negativ și, care prin natura ei, influențează în aceeași măsură funcționalitatea celorlalte componen-

te ale mediului natural, dependente de aceasta, inclusiv omul, o constituie apa. O resursă naturală regenerabilă, vulnerabilă și limitată, element indispensabil pentru societate, materie primă pentru activități productive, sursă de energie și cale de transport, fiind un factor determinant în menținerea echilibrului ecologic, pentru existența vieții și înfăptuirea tuturor activităților umane [13, p. 162].

Materiale și metode de cercetare aplicate. La realizarea studiului de față, au fost utilizate un spectru larg de surse sub formă de legi, manuale, monografii, articole științifice publicate în țară și în străinătate, atât în domeniul dreptului penal, cât și în materie de mediu. Studiarea și analiza acestora nu ar fi fost posibilă în mod eficient decât prin utilizarea metodelor de cercetare, de genul:

observația, metoda deducției, metoda comparativă, metoda istorică, metodologică, precum și cea sistemică.

Rezultate obținute și discuții. Deși conștientizată destul de târziu, problema poluării apei a devenit un subiect de mare preocupare pentru doctrina postmodernă, încercând a se căuta prin cercetare mecanisme juridice eficiente de luptă contra faptelor de orice natură (civilă, contravențională sau penală) ce atentau nestingherit la integritatea unor noi categorii de relații sociale, mai puțin sesizate și apreciate de către om – cele legate de protecția factorilor de mediu prin folosirea lor rațională. După cum apreciază unii autori [13, p. 164] poluarea apei nu este specifică unui continent sau altuia, ci este un fenomen de răspândire generală. Ceea ce diferă este numai coeficientul de poluare. Într-adevăr, această din urmă problemă nu privește doar statele înalt industrializate, ci în aceiași măsură și statele aflate la începutul drumului ce duce spre dezvoltarea social-economică și tehnologică.

O frază celebră care aparține observatorului Jonathan Raban și care vine să exprime același sens și înțeles, confirmând astfel constatările noastre, spunea: „Într-o țară slab dezvoltată e preferabil să nu bei apă, iar într-o țară super-dezvoltată ar fi mai bine să nu respiri” [14, p. 10].

Deci, dincolo de preocupările omului, dar deopotrivă și cele ale autorităților avute față de relațiile de proprietate, conviețuire, securitate și liniște publică, odată cu intensificarea degradărilor asupra mediului ce aveau să genereze mai târziu în catastrofe de proporții, lista acestora a început a se extinde, cuprinzând astfel și îngrijorările față de calitatea mediului, factor indispensabil existenței pe pământ. Evident, la începuturi, atunci când și normele destinate ocrotirii celor mai importante valori considerate de om nu se bucurau de mare eficiență și calitate, printre ele, într-o manieră destul de răzleață, au început să-și facă loc și unele norme ce în mod indirect urmăreau scopul ocrotirii celor mai importante și frecvent exploatate componente ale mediu-

lui: apa, solul, aerul atmosferic, culturile silvice sau resursele subsolului.

Considerând-o extrem de necesară, abordarea cronologică a evoluției reglementărilor în materie nu se limitează sub aspect spațio-temporar la teritoriul Republicii Moldova, ci în mod necesar la nivel global, ținându-se cont de experiența statelor care cu veacuri în urmă au pus fundamentul și au edificat în mod constant și incontestabil sistemul dreptului de care beneficiem și astăzi. Deși actualmente se consideră că normele de protecție a mediului prin măsuri de drept penal au fost elaborate nu demult cu ocazia adoptării la 4 noiembrie 1998 a Convenției cu privire la protecția mediului prin măsuri de drept penal, nici pe departe nu înseamnă că resursele acvatice, așa cum și alte componente ale mediului, până atunci nu au beneficiat de protecție juridică. Anume în subiectul de față ne vom referi la evoluția normelor privitoare la răspunderea pentru fapte de poluare a apei, inclusiv și normele cu caracter penal aplicabile la nivel mondial, dar în special și la nivel național până în anul 1998.

Așadar, din varietatea reglementărilor arhaice în domeniul protecției resurselor naturale ce le cuprind și pe cele acvatice și care la prima vedere sunt de ordin general, se desprind și unele norme cu caracter penal care, într-o măsură sau alta evoluând și afirmându-se în timp, au format bazele reglementărilor actuale. Ba mai mult, chiar până a intra în „zona juridică” a interdicțiilor de degradare a mediului, însăși regulile de conviețuire de nivel cutumiar conțineau unele prevederi sancționabile social, dacă nu juridic, care urmăreau scopul creării unui anturaj favorabil existenței omului de atunci.

În contextul dat, potrivit unor relatări [8, p. 381], reglementările juridice privind apa din Roma antică s-au format într-o perioadă de aproape o mie de ani, de la regalitate (500 î.e.n.) și până la sfârșitul imperiului (565 e.n.). Însăși legea celor 12 table (488-451 î.e.n.) conține prima referință la dreptul utilizatorilor de apă, iar Lex Agraria (catre anul 112 î.e.n.) arată influența regimului juridic al

terenurilor asupra celui al apei. Ulterior, în timpul principatului (27 î.e.n. - 286 e.n.) apare conceptul de „curs de apă public” (*flumen publicum*) prin raportare la cursurile de apă perene în opoziție cu cele care nu sunt publice (*flumina terrentia*) și rămân private, ceea ce pare pertinent într-un regim hidrografic de tip mediteranean. Mai târziu, dincolo de reglementările juridice în domeniul apelor descrise mai sus care, de fapt, manifestă un pronunțat caracter de legiferare a modului folosirii lor în scopuri private, apar și unele reglementări cu un vădit caracter protector. Anume, așa-zisele drepturi de apă erau protejate prin sistemul numit „*interdicta*”, care presupunea, cererea părții care se considera lezată a unei joncțiuni a judecătorului competent în potriua autorului tulburării vizând să determine încetarea pagubei și revenirea la *statu-quo-ante*.

Alte *interdicta* aveau ca obiect asigurarea conservării albiei, malurilor și debitului cursurilor de ape publice navigabile, a libertății de navigație pe cursurile de ape și lacuri, garantarea drepturilor pentru riverani de a se proteja contra inundațiilor etc.

După cum observăm, fiind în acele timpuri mai puțin conștientizată necesitatea protecției apelor, poate din cauza unui spectru mai îngust de activități și acțiuni cu efect vătămător asupra lor, evident din lipsă de tehnologii, activități industriale de anvergura celor de azi, normele analizate prezentau un caracter general, de prevenție care au ținut locul celor de natură civilă, administrativă, contravențională sau penală chiar. Totuși, de normele vizate s-a făcut uz până în momentul în care perfecționarea lor a fost impusă de diversificarea căilor de atentare și înrăutățire a stării cantitativ-calitative a resursei avute în discuție, apa.

După cum se afirmă în literatura de specialitate [13, p. 161], evoluția fenomenelor de poluare a apei, schimbările care au loc cu privire la diversificarea surselor de poluare și gradul sporit de nocivitate a lor, au condus la o evoluție în privința mijloacelor și metodelor juridice de combatere a acestei

„boli” a civilizației moderne. Prin urmare, deja începând cu secolul a XIV-lea, civilizația de pe întregul glob pământesc a recurs la elaborarea unor norme mult mai represive decât cele anterioare, ce aveau drept obiectiv protecția componentelor de mediu, în principal a resursele de apă ca componentă vitală și indispensabilă vieții.

Astfel, începutul evoluției reglementărilor în materia protecției apelor, aplicate în spațiul carpato-danubiano-pontic, este marcată de apariția „braniștilor” odată cu întemeierea Țării Românești, în secolul al XIV-lea. Braniștile erau locuri oprite sau rezervate, în care nimeni n-avea voie să intre spre a tăia lemne, a cosi fân, a vâna, a prinde pește sau a culege fructele pădurii, fără voia prealabilă a stăpânului. Cei care nu respectau această lege erau sancționați, pedeapsa variind de la confiscarea obiectelor personale (a securei, a uneltelor sau a hainelor) până la pedeapsa corporală sau chiar spânzurătoare [9, p. 55]. Deși aceste legi nu erau îndreptate nemijlocit [16 p.14] spre protejarea apelor contra poluării, totuși prin interdicțiile impuse, apropo cu caracter penal odată ce stabilesc pedepse corporale sau pedeapsa cu moartea, în mod indirect prin limitarea accesului în aceste zone aveau de beneficiat componentele respective, dar și vietățile ce își aveau existența în mediu acvatic sau depindeau vital de acesta. Deci, în vechiul drept românesc sunt identificate primele legiuri scrise în domeniul apelor: Cartea românească de învățătură (1646) a lui Vasile Lupu și Îndreptarea legii (1652) a lui matei Basarab. Cu toate acestea, abia în Codul lui Calimah (1817) și în Legiuirea Caragea (1818) apele cunosc o reglementare detaliată [8, p. 381]. Tot în această parte a Terrei, prin a doua jumătate a secolului al XIX-lea, mai exact la 30 octombrie 1869, pe timpul domniei lui Cuza Vodă a fost promulgat Codul penal român. Actul vizat a fost pus în aplicare la 1 mai 1865 și prevedea în art. 368 interzicerea otrăvirii peștilor în bălți, heleștee ori havuzuri [10, p. 284], [12].

Aproximativ în aceeași perioadă, normele ce încercau a se impune prin interdicții

clare urmărind scopul protecției juridice a apelor, se identifică și în legislația altor țări ale lumii. Prin urmare, una dintre cele mai vechi dispoziții, caracterizată de aspectul mult mai represiv pentru acele timpuri care interzicea poluarea apei, se găsea în textul Codului Suediei din 1734. Acestea se refereau la faptul că proprietarul unui fereastră mecanic trebuia să vegheze astfel ca rumegușul de lemn să nu stăvilească cursul de apă și să nu fie dus de apă pe câmpii și terenuri agricole [13, p. 164].

În accepțiunea unor doctrinari [7, p. 262], [5, p. 9-11], din punct de vedere istoric, normele penale sunt considerate printre primele care au fost utilizate pentru protecția mediului. Astfel, ca reacție a unor efecte majore ale revoluției industriale, în secolul al XIX-lea, o serie de acte normative din țările Europei, printre care se numără și Legea apelor din Spania din 1879 au stipulat prevederi sancționatorii penale vizând combaterea consecințelor diverselor contaminări ale mediului acvatic asupra sănătății publice.

Făcând o incursiune în trecutul legislației Rusiei țariste, constatăm că prin anul 1762 existau acte ce conțineau un șir de norme cu caracter „administrativ-polițienesc”, printre care se impun și unele reguli cu privire la protecția obiectivelor acvatic amplasate pe teritoriul orașelor împotriva poluării, fapt pentru care se stabileau sancțiuni sub formă de amenzi, pedepse corporale sau arest. În anul 1803, împăratul Rusiei Alexandru I, în urma unei expediții realizate pe teritoriului întregului Imperiu, la data de 2 august emite un ordin prin care obliga conducătorii poliției din toate orașele să supravegheze modul de respectare a curățeniei, iar prin intermediul pct. 6 ordonă ca râurile și izvoarele care trec prin orașe să nu fie poluate cu deșeuri [19, p. 19].

Cu câteva decenii mai târziu, începând cu anul 1858, tribunalele penale franceze au început să folosească tot mai frecvent prevederile dreptului penal, mai ales în vederea respectării reglementărilor în domeniul utilizării și protejării apelor. Efectul acestor dispoziții legislative erau limitate, obiective-

le ecologice fiind obținute în mod indirect, principalele ținte fiind reprezentate de sănătatea publică și salubritate [7, p. 262].

De altfel, caracterul indirect al protecției resurselor acvatic, inclusiv prin măsuri de drept penal, este specific majorității statelor lumii în acele perioade, indiferent de forma de guvernare, nivel de industrializare sau dezvoltare economică, aspirații de consolidare a cadrului legislativ, etc. Singura explicație a acestui fapt constă în predominanța unui grad redus de conștientizare a pericolului ce-l putea genera acțiunile omului ce se îndreptau asupra componentei avute în discuție (apa), nefiind cunoscut mecanismul de repercutare a influenței apelor degradate asupra, însăși omului. Anume reticența în a recurge la norme mai represive destinate protecției apelor nu este determinată de spectrul redus al activităților dăunătoare, ci mai degrabă de insuficienta conștientizare a pericolului lipirii de beneficii oferite de respectiva componentă naturală - apa. Or, cunoaștem că în acea perioadă Franța se afla în plin curs al dezvoltării industriale, mecanizării și la începutul dezvoltării ideii de automatizare a diverselor activități ce aveau mai târziu să reducă implicația omului. Pe cale de consecință, genul respectiv de pericol social, dar și vital într-un fel sau altul, a fost sesizat mai târziu, în secolul următor, fapt distins din îngrijorările ce nu le puteau ascunde cadrul legislativ al statelor înalt industrializate din acea perioadă. Este și cazul Statelor Unite ale Americii, gigantul ce nu accepta nici un fel de concurență în procesul industrializării și exploatarea resurselor naturale, extrem de necesare atingerii obiectivelor descrise.

Astfel, în „câmpul juridic de răspundere” al SUA, răspunderea penală pentru infracțiuni de poluare a apei își face loc prin adoptarea unui șir de legi federale ce reglementau sfera protecției mediului. Printre acestea se numără Legea purității apei (Clear Water Act) din 1972 cu modificările din 1977 și respectiv 1987, fiind o lege cu caracter general îndreptată spre protecția apei contra poluării și garantarea calității ei. Pe

lângă aceasta, răspunderea penală pentru asemenea infracțiuni se impune prin elaborarea unui șir de legi speciale: Legea din 1972 cu privire la interzicerea aruncării în ocean a materialelor și bunurilor (Ocean Dumping Ban Act), Legea cu privire la prevenirea poluării apei mărilor de către nave (Prevent of Pollution From Ships Act), Legea din 1988 cu privire la siguranța apei potabile (Safe Drinking Water Act), Legea râurilor și a porturilor care a fost aplicată începând cu anul 1899 și până în prezent.

Deci, după cum este observată și de doctrină [11, p. 71], reacția socială la aceste fenomene periculoase este cvasiunanimă în a solicita intervenția legiuitorului penal pentru incriminarea faptelor care atentează la calitatea factorilor de mediu, deci pentru a opera transferul axiologic de la aprecierea criminologică la aprecierea juridico-penală.

Dezvoltarea și afirmarea normelor cu caracter penal în materia incriminării faptelor de poluare a apei la nivel național

Vorbind despre parcursul afirmării legislației penale în materia răspunderii pentru infracțiuni ce atentează la resursele acvatice, aplicabilă în teritoriul actualei Republici Moldova, ne vom referi nemijlocit la perioada de după anii 1812, ținând cont de faptul că această perioadă coincide cu începutul conștientizării și reacționării prompte, prin măsuri cu caracter penal, la pericolul social al faptelor contra mediului, dar și de faptul că în acea perioadă în teritoriul Basarabiei de atunci începe a se aplica pe larg legislația Rusiei țariste.

Așadar, în mai 1826 este emis și anunțat Ordinul cu privire la strămutarea din orașe a unităților industriale ce generează insalubritate. Însă, după cum se afirmă în literatura rusă de specialitate [18, p. 12], acest act normativ nu prevedea sancțiuni pentru ignorarea prevederilor impuse. Din aceste considerente, în perioada imediat următoare, în mod fragmentar și cazuistic a început a se consolida legislația penală cu privire la protecția resurselor acvatice. Această din urmă mobilizare vine ca reacție la creșterea

potențialului industrial, a exploatării resurselor naturale, poluării râurilor care a avut loc cu precădere în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, fapt care a determinat elaborarea în subsidiar a peste 300 acte normative cu privire la protecția resurselor naturale [17, p. 3-4]. În pofida acestui fapt, legislația aplicabilă în domeniu nu era în stare să răspundă pe deplin necesităților identificate în practică, astfel, drept garanție a respectării normelor impuse prin legile respective urma să servească reglementările cu caracter penal ce stabileau sancțiuni concrete pentru abaterile înregistrate.

Deci, după cum spuneam mai devreme, normele cu caracter penal ce aveau drept obiectiv responsabilizarea pentru fapte contra mediului, în special asupra calității apei, își au începutul odată cu modificarea în 1885 a conținutului art. 836 al Ordinului din 1826 ce prevedea sancționarea celor ce construiesc fabrici și manufacturi de-a lungul cursului râurilor.

Prin urmare, incriminarea deja penală a faptei ce avea drept suport prevederile art. 863 a Ordinului din 1826 în redacția din 1885, a constituit o reală garanție a respectării prevederilor legislației de mediu subsidiară celei penale. Potrivit normei respective, *dacă cineva construiește o fabrică sau manufactură recunoscută de lege dăunătoare calității apelor, în oraș sau în afara orașului, de-a lungul cursului de apă, acesta este obligat să demoleze construcția pe cont propriu și urmează să suporte sancțiune sub formă de arest pe o perioadă de la 7 zile la 3 luni sau amendă în mărime ce nu depășește suma de 300 ruble*[20, p. 19]. Respectiv, norma imediat următoare, cea de la art. 864 al aceleiași legi, incrimina faptele ce se săvârșeau prin aruncare în ape a unor substanțe otrăvitoare sau puternic dăunătoare și periculoase cu intenția de a cauza decesul persoanei.

Ulterior acestei perioade, iar mai concret la data de 22 martie 1903 a fost adoptat Codul penal al Rusiei care a dezvoltat esențial prevederile cu caracter penal ale legislației anterioare și care conținea câteva norme

destinate protecției apelor. Astfel, potrivit art. 220 al Codului penal respectiv, *cu arest pe termen de o lună de zile sau amendă în mărime ce nu depășea suma de 100 ruble, erau sancționați cei vinovați de poluarea apei prin acțiuni de aruncare sau scurgere a substanțelor ce făceau apa improprie pentru utilizare în consum uman sau adăpare. Pedepsa era mai mare pentru săvârșirea aceluiași acțiuni care au făcut apa să devină dăunătoare pentru sănătatea persoanelor, adică amendă în mărime ce nu depășește suma de 500 ruble.* De asemenea articolul 385 prevedea răspunderea penală pentru scoaterea și îndreptarea țevilor de evacuare a apelor reziduale în râuri sau canale acolo unde se interzicea sau nu era prevăzută deversarea [19, p. 21].

Astfel, analizând conținutul normei de la art. 220 al Codului penal al Rusiei, observăm, printre altele, că infracțiunea de poluare a apei avea un caracter formal, odată ce se aplica sancțiune în mărime de 100 ruble pentru acțiuni de aruncare sau scurgere în ape a unor substanțe dăunătoare, fără a fi necesară stabilirea daunei, iar în cazul în care această daună era sesizată, sancțiunea se aplica în baza dispoziției următoare care constituie o agravantă față de cea dintâi.

Revoluția bolșevică din 1917, urmată de războiul civil a pus pe prim plan chestiuni de ordin politic, social, siguranță alimentară, fapt care a dus la o pronunțată stagnare a dezvoltării normelor juridico-penale cu privire la protecția resurselor acvatice. După decretul din 17.12.1917 cu privire la abrogarea tuturor legilor adoptate până atunci pe teritoriul Imperiului Rus, cadrul legislativ a început a fi construit de la început, iar în rândul noilor reglementări nu s-au mai regăsit și normele juridico-penale cu privire la protecția factorilor de mediu inclusiv apa. După adoptarea unor noi decrete, în textul lor, despre protecția apelor nu se mai pomeneste nimic, considerându-se aceste categorii de resurse ca lipsite de valoare economică, fapt pentru care nici nu au căzut în cercul intereselor protejate de statul sovietic. Deși neavând aplicabilitate deja pe teritoriul Ba-

sarabiei, codurile penale ale RSFSR din 1922 și cel din 1926, de asemenea nu conțineau norme concrete care să incrimineze faptele de poluare a apei. Pentru cazurile de poluare a apei se aplica norma de la art. 108 care prevedea răspunderea pentru distrugerea intenționată a patrimoniului sau cea de la art. 197 ce incrimina încălcarea regulilor de siguranță pe căile navale [19, p. 23].

Deja trecând sub o altă jurisdicție, pe teritoriul Basarabiei de după anii 1918 s-a aplicat prevederile Codului penal al României din 1865, promulgat și publicat la 30 octombrie 1864, în vigoare până în 1936. Deci, în concret, după 1918 asupra Basarabiei a fost extins Codul penal din Vechiul Regat. Însă, pe atunci, s-a abordat și chestiunea privind întocmirea unui nou cod. Elaborarea acestuia a început în 1920, însă adoptarea a fost amânată până în 1936. Codul respectiv a intrat în vigoare în 1936 [1, p. 11]. Paralel, în aceeași perioadă, mai exact la 27 iunie 1924, pe teritoriul României a fost adoptată prima lege specială în domeniul apelor, este vorba despre Legea regimului apelor, care declară bunuri publice toate apele ce pot produce forță motrică, ca și pe cele ce pot fi utilizate în interes obștesc [7, p. 382]. Deci, având în vedere că legea respectivă nu prevedea sancțiuni cu caracter penal pentru încălcarea regimului de protecție și gospodărire a apelor, revenim la Codul penal al României din 1865 care în acele timpuri incrimina un șir de fapte ce atentau la resursele acvatice în titlul al IV-lea, „Crime și delictе în contra particularului”, Capitolul II, „Crime și delictе în contra proprietăților”. Astfel, potrivit art. 368 din capitolul enunțat, *cel ce va otrăvi cu voință peștii în bălți, eleștaie ori havuzuri, se va pedepsi cu închisoare de la o lună până la doi ani și cu amendă de la 26 până la 100 lei.* În temeiul art. 376 al aceluiași capitol, *acela care, cu voință va distruge sau va degrada șoselele, poduri, apeduce, stăvilare, ieși, zăgazuri, iazuri, sau alte lucrări hidraulice ori de siguranță, acela care împiedică navigațiunea pe râuri, pe gârle sau pe canale navigabile, se va pedepsi cu închisoare de până la șase*

luni sau cu amendă de la 26 până la 2000 lei.

Iar dacă din asemenea acte se va compromite sănătatea sau viața vre-unei persoane, pedeapsa va fi închisoarea de la o lună până la doi ani, sau amendă de la 100 până la 5000 lei.

Dacă actul a cauzat leziuni corporale grave unei persoane, pedeapsa va fi doi ani închisoare, iar dacă va fi cauzat moartea vre-unei persoane, pedeapsa va fi reclusiunea[3].

După cum se observă, dispozițiile conținute în Codul penal al României care s-au aplicat fără nici o rezervă pe teritoriul Basarabiei din 1918 până în 1940, deși nu consacra infracțiunilor de mediu un capitol aparte și nici nu are în vedere incriminarea expresă a faptelor de poluare a apei, totuși a constituit un mare avantaj pentru categoria respectivă de resurse, protejându-le prin măsuri categorice contra activităților cu impact negativ, efectele cărora puteau repercuta în direcția persoanei și bunurilor sale. Pentru asemenea fapte se impuneau pedepse destul de dure, în considerarea caracterului economic sau privativ de libertate. Spectrul larg al agravantelor vorbesc despre o dezvoltată și complexă tehnică de reglementare pentru acele timpuri, fapt ce sporea esențial gradul de protecție a apelor contra acțiunilor vătămătoare.

Odată cu semnarea la 14 septembrie 1940 a Decretului Sovietului Suprem al URSS privind aplicarea provizorie a legislației RSS Ucrainene pe teritoriul RSSM, aici devin aplicabile deja prevederile Codului penal al RSSU din 1927.

Începând cu anul 1961, odată cu intrarea în vigoare la data de 24.04.1961 a Codului penal al RSSM, faptele penale contra resurselor acvatice sunt pedepsite în temeiul art. 235 „Impurificarea bazinelor de apă și a aerului” ce se conține în capitolul al XI-lea din respectiva Lege. Potrivit normei menționate, *impurificarea râurilor, lacurilor și altor bazine și surse de apă cu ape de scurgere neepurate și nedezinfectate, cu resturi sau deșeuri ale întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor industriale, agricole, comunale și altele, dacă aceasta a cauzat sau a putut să cauzeze daune*

fie sănătății oamenilor, fie producției agricole, fie rezervelor de pește, precum și impurificarea aerului cu deșeuri ale producției industriale ce sunt dăunătoare pentru sănătatea oamenilor – se pedepsește cu amendă în mărime de până la cincizeci de salarii minime.

Aceleași fapte, care au cauzat o daună substanțială sănătății oamenilor sau producției agricole ori au avut ca urmare pieirea în masă a peștelui – se pedepsește cu privațiune de libertate până la cinci ani[4].

Analizând stilul și tactica reglementării normei incriminatorii citate, fiind tentați de a veni cu o ușoară polemică alimentată de „calitatea” acesteia, ne încumetăm a spune că în conținutul acesteia poate fi identificat doar un singur aspect pozitiv, anume cel ce se referă la considerarea faptei de poluare a apei odată cu *crearea situației ce a putut să cauzeze daune*, enunțând astfel un pronunțat caracter formal al acesteia, ceea ce este demn de apreciat și binevenit în procesul calificării unor asemenea categorii de fapte. În rest, faptul că legiuitorul incriminează în același articol fapta de impurificare a apei cu cea a impurificării aerului, deja indică la calitatea proastă de abordare a problematicii în materie de mediu, deoarece fiecare componentă are specificul ei aparte de funcționare, interacțiune, regenerare, de impact asupra omului, etc. Cu atât mai mult, în aliniatul doi al normei caracterizate nu se vorbește nimic despre acțiunile ce duc la poluarea aerului, respectiv despre sancțiunea aplicabilă acestei fapte. De asemenea, art. 171 localizat în alt capitol al Codului penal și anume în capitolul VI ce prevede infracțiunile economice, titlul normei se referă la îndeletnicirea ilegală cu pescuitul sau alte exploatari ale apelor, iar în conținutul ei legiuitorul se rezumă doar la a descrie acțiunile condamnabile ce atentează la resursele piscicole, fără a vorbi despre careva acțiuni ilegale de exploatare a apei. Tot în textul legii avute în discuție nu se identifică un capitol aparte care să prevadă șirul normelor ce urmează să incrimineze toate faptele cu caracter penal ce atentează la factorii de mediu. De fapt, cea din urmă

problemă este specifică majorității statelor lumii, unele din ele nici până azi nu au consacrat un capitol aparte infracțiunilor contra mediului, deși încă în anul 1977, Consiliul European al Dreptului Mediului, organizație neguvernamentală, în rezoluția nr. 5 a recomandat consacrarea în Codul penal, alături de alte infracțiuni să includă și unele infracțiuni săvârșite prin acțiuni de poluare, degradare sau vătămare a mediului, care să fie distincte și încorporate într-un compartiment aparte [15, p. 22-23]. Evident, aceasta nu este singura recomandare dată la nivel comunitar European în vederea sporirii calității reglementărilor de drept penal în materie de mediu. Bunăoară, la 28 septembrie 1977 prin rezoluția Comitetului de Miniștri a Consiliului European, privind contribuția dreptului penal la protecția mediului, s-a recomandat majorarea sumelor obținute prin amendă aplicată pentru încălcări a regimului juridico-ecologic și alocarea lor pentru conservarea mediului, excluderea aplicării amnistiei pentru fapte de mediu și introducerea în anumite cazuri responsabilități penale distincte pentru persoanele juridice [11, p. 85]. De asemenea, în cadrul celui de-al VIII congres de la Havana din 1990, prin rezoluția adoptată s-a subliniat necesitatea intensificării măsurilor cu caracter penal la nivelul statelor pentru contracararea infracționalității de mediu și refacerea funcțiilor componentelor de mediu afectate. Tot așa, conferința miniștrilor europeni de justiție de la Istanbul din același an, aprobă rezoluția nr. 1/1990 vizând aceeași problematică [7, p. 262].

Concluzii. Deci, inițiind studiul cu examinarea evoluției reglementărilor în domeniu responsabilizării pentru poluarea apei, constatăm:

- dezvoltare destul de latentă a acestora pe întreg mapamondul, cauzele fiind:
 - gradul redus de conștientizare a pericolului ce poate fi generat de asemenea fapte;
 - cazurile extrem de rare ale poluării apei;
 - lipsa activităților cu impact negativ asupra apelor;

- inexistența tehnologiilor amenințătoare la adresa respectivelor categorii de componente ale mediului.

Necesitatea intensificării măsurilor de protecție a apelor, inclusiv prin intermediul celor cu caracter penal, este sesizată abia pe la mijlocul sec. al XX-lea, atunci când majoritatea Guvernelor recurg la elaborarea unui șir de norme de interdicție și penalizare a activităților responsabile de modificarea negativă a compoziției apei, calificate mai târziu infracțiuni de poluare a apei.

Urmărind evoluția evenimentelor de până și după 4 noiembrie 1998, atunci când se adoptă Convenția de la Strasbourg privind Protecția Mediului prin Dreptul Penal, observăm că la nivel global devine conștientizată necesitatea unei abordări distincte și speciale a problemei generate de poluarea mediului. Faptul dat impune a recurge la măsuri mai represive instituite prin intermediul legislației penale a statelor față de faptele prejudiciabile sau cel puțin pasibile de a aduce prejudicii mediului, deși actualmente în doctrină se mai identifică încă opinii care susțin caracterul unitar al dreptului penal [6, p. 13-15].

Analizând situația Republicii Moldova la compartimentul dat, constatăm cu mare mândrie și înaltă apreciere că, deși nu este membră a Uniunii Europene, încă în anul 2002 legiuitorul nostru decide să consacre un capitol aparte în Codul penal care incriminează faptele ce atentează la componentele de mediu, printre care se regăsește și infracțiunea de poluare a apei Capitolul IX Infracțiuni ecologice, art. 229 CP RM [2].

Referințe bibliografice

1. Babii E. Evoluția Dreptului penal în Republica Moldova, 18 p. http://www.academia.edu/6554659/Evolu%C8%9Bia_dreptului_penal_%C3%AEn_Republica_Moldova. (vizitat la 15.07.2017).
2. Codul penal al Republicii Moldova. Nr.985-XV din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 128-129/1012 din.13.09.2002.

3. Codul penal din 1864. <https://lege5.ro/Gratuit/g42tamju/codul-penal-din-1864/4>. (vizitat la 23.06.2017).
4. Codul penal din 24.03.1961. Publicat în Veștile nr. 010 din 24.04.1961. <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=314072&lang=1> (vizitat la 11.08.2017).
5. De-Gregorio Capella J.J.P. El proceso penal medioambiental, Editorial Centro de Estudios Ramon Areces, S. A. Madrid, 1999, p. 9-11.
6. Dobrinioiu V., Brânză W. Drept penal. Partea generală. București: Lumina Lex, 2003, 534 p.
7. Duțu M., Duțu A. Răspunderea în dreptul mediului. București: Editura Academiei Române, 2015, 480 p.
8. Duțu M. Dreptul mediului. Ediția a III-a. București: C.H. BECK, 2010. 495 p.
9. Giurescu C. Istoria pădurii românești: din cele mai vechi timpuri până astăzi. București: Orion, 2004, 398 p.
10. Giurescu C. Viața și opera lui Cuza Vodă. București: Curtea Veche, 2000, 412 p.
11. Gorunescu M. Infrafracțiuni contra mediului înconjurător. București: C.H. Beck, 2011, 304 p.
12. Hanciu O. M. Răspunderea pentru daunele de mediu în dreptul românesc. <http://www.nos.iem.ro/bitstream/handle/123456789/210/Hanciu%20Oana.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (vizitat la 22.06.2017).
13. Marinescu D. Tratat de dreptul mediului, Ediția a III-a, București: Universul juridic, 2008, 781 p.
14. Moroianu-Zlătescu I., Popescu O. Mediul și sănătatea. București: I.R.D.O, 2008, 143 p.
15. Terradillos Basoco J. Proteccion penal del medio ambiente: Cuestiones para una reflexion inicial. En: Anuario de la Facultad de Derecho de la Universidad Nacional de Ucayali, n.1, p.89-94.
16. Trofimov I., Ardelean G., Crețu A. Dreptul mediului. Chișinău: Bons Offices, 2015, 320 p.
17. Молчанов Б.А. Природное законодательство России (18-начало 19 веков) Архангельск, 2000. 237с.
18. Попов И. В. Ответственность за преступное загрязнение вод. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Омск, 2003.
19. Романов А. А. Преступное загрязнение вод в России: уголовно-правовое и криминологическое исследование. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук Челябинск, 2010.
20. Филаненко А. Ю. Уголовно-правовая ответственность за загрязнение вод. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Челябинск, 2002.

Despre autor

Marcel BOȘCANEANU,
doctor în drept,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI
e-mail: marcel842002@mail.ru
tel: 069593182

About author

Marcel BOȘCANEANU,
PhD,
„Ștefan cel Mare” Academy of MIA
e-mail: marcel842002@mail.ru
phone: 069593182

CZU 343.346

PREVENIREA INDIVIDUALĂ A INFRAȚIUNILOR DIN DOMENIUL TRANSPORTULUI RUTIER

Anatolie CANANĂU,

doctor în drept, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova

În articol sunt reflectate direcțiile de perfecționare a prevenirii individuale a infracțiunilor din domeniul transportului rutier. Potrivit autorului, prevenirea individuală a infracțiunilor este, în primul rând, influența asupra unor persoane concrete predispușe să săvârșească unele fapte ilegale, precum și asupra mediului lor social. Printre metodele prevenirii infracțiunilor sunt evidențiate metodele convingerii și constrângerii. În contextul condițiilor de obținere a permisului de conducere, se propune implementarea sistemului de testare psihologică pentru cetățenii care doresc să obțină dreptul de conducere a automobilului.

Cuvinte-cheie: prevenire individuală, criminalitate în domeniul transportului rutier, circulație rutieră, conducător de vehicul, permis de conducere, testare psihologică etc.

INDIVIDUAL PREVENTION OF ROAD TRAFFIC OFFENCES

Anatolie CANANĂU,

PhD, Academy of “Ștefan cel Mare” of MIA of the Republic of Moldova

The directions for improvement of individual prevention of road traffic offences are reflected in this article. According to the author, individual prevention of offences is first of all the influence on specific people predisposed to commit illegal actions, as well as on their social environment. Methods of crime prevention also include methods of persuasion and constraint. Under the conditions for obtaining of driving license, a psychological testing system for persons wishing to obtain the right to drive a car has been proposed.

Keywords: individual prevention, road traffic offences, road traffic, vehicle driver, driving license, psychological testing etc.

Introducere. Un loc important în sistemul prevenirii infracțiunilor îl ocupă prevenirea individuală, care constă în aplicarea unor măsuri sociale generale, special-criminologice și de altă natură în privința unor anumite persoane cu scopul preîntâmpinării comiterii infracțiunii [1, p. 113].

Viziunile, motivele, sistemul orientărilor valorice ale personalității pot deveni repere de bază pentru aplicarea influenței preventive asupra persoanei în cazul în care aceste elemente s-au manifestat în comportamentul ei antisocial.

Astfel, prevenirea individuală a infracțiunilor este, în primul rând, influența asupra unor persoane concrete predispușe să săvârșească unele fapte ilegale, precum și

asupra mediului lor social [2, p. 451]. Tipul respectiv de activitate preventivă reprezintă o activitate bine orientată și sistematică cu o persoană concretă și anturajul său apropiat. Drept obiect al unei astfel de prevenirii îl reprezintă persoanele cu un risc criminal sporit, comportamentul cărora poartă deja un caracter ilegal sau antisocial. În sistemul examinat urmează a fi supuși unei influențări preventive persoanele care anterior au săvârșit infracțiuni în domeniul transportului rutier sau contravenții administrative în domeniul circulației rutiere.

Rezultate și discuții. Printre metodele prevenirii infracțiunilor sânt evidențiate metodele convingerii și a constrângerii.

Convingerea reprezintă un complex de

măsuri explicative realizate în scopul modificării orientării antisociale a personalității. În domeniul examinat formele de bază ale realizării convingerii sânt discuțiile individuale și colective, explicarea cerințelor regulilor circulației rutiere, precum și pericolul pe care îl prezintă nerespectarea cerințelor regulamentare existente în domeniu atât pentru contravenient cât și pentru alte persoane.

Metoda convingerii în profilaxia accidentelor rutiere este utilizată în special de către diferite formațiuni și organizații obștești. Crearea unui parteneriat viabil între toate grupurile-cheie din societate, mediul guvernamental, privat și nonguvernamental, având un anumit interes în îmbunătățirea siguranței rutiere, este o schemă care a fost testată și funcționează în multe țări din UE și extracomunitare. Acest parteneriat devine punctul focal pentru interesul în intervențiile de siguranță rutieră, în cadrul căruia partenerii colaborează în proiecte de siguranță rutieră și acționează în domeniu (legislația, cercetări, îmbunătățirii majore a infrastructurii rutiere, analizelor bazei de date a accidentelor etc.). În Republica Moldova există mai multe formațiuni neguvernamentale și necomerciale scopul cărora este realizarea unor măsuri de prevenire a accidentelor la traseu (de ex. Automobil Club din Moldova).

Metoda constrângerii constă în aplicarea diferitor măsuri juridice de influențare prevăzute de legislația în vigoare. În scopul asigurării securității circulației rutiere, astfel de măsuri de influențare sânt realizate sub formă de pedeapsă penală inclusiv privare de libertate pe un anumit termen pentru o infracțiune în domeniul transportului rutier, privarea de dreptul de a conduce mijloace de transport pe un anumit termen, precum și răspunderea civilă pentru paguba materială produsă în urma unui accident rutier. Metoda în cauză are rolul de a desfășura prevenirea generală și cea individuală. Prevenirea generală constă, în primul rând, în faptul că însăși prezența măsurilor de pedeapsă pentru încălcarea regulilor de circulație impune participanții la trafic să respecte regulile

în cauză. Prevenirea individuală se exprimă prin aplicarea față de un anumit delincvent a unor măsuri coercitive concrete în urma cărora persoana vinovată nu doar poartă răspundere juridică pentru delictul săvârșit, dar mai este diminuată sau înlăturată verosimilitatea încălcării de către acesta a prevederilor legale în domeniul respectiv.

Cel mai înalt efect preventiv îl au astfel de sancțiuni cum ar fi pedeapsa cu închisoare pe un anumit termen pentru o infracțiune în domeniul transportului rutier, iar pentru o contravenție lipsirea de dreptul de a conduce mijloace de transport pe un anumit termen. Prin aceste măsuri este creat în mod obiectiv un obstacol pentru conducerea de mai departe a mijlocului de transport iar prin urmare și pentru încălcarea de către conducătorii de vehicule a regulilor circulației rutiere.

Nu este simplu de a-i determina pe conducătorii de vehicule să nu încalce sau să încalce mai rar regulile de circulație doar prin măsuri de profilaxie. În acest sens se impune o abordare complexă cu eliminarea sau neutralizarea factorilor determinanți ai comportamentului deviant. În doctrina criminologică sânt descrise mai multe măsuri eficiente realizarea cărora ridică nivelul securității circulației rutiere [3, p. 78].

Un obiect specific al prevenirii criminalității în domeniul transportului rutier este *conducătorul de vehicul*. Specificul său constă în faptul că acesta este persoana comportamentul căreia este mijlocit de către mijlocul de transport, iar în procesul interacțiunii în trafic poate conduce fie la evitarea unei situații periculoase, fie la accident rutier.

Importanța conținutului reacției persoanei, care conduce vehiculul, în situația înainte de accident și cea de accident este recunoscută și de către cercetătorii care, în structura complexului de determinante al infracțiunilor în domeniul transportului rutier, acordă o atenție sporită personalității infractorului.

Astfel, unii autori evidențiază următoarele elemente structurale în evoluția situației rutiere:

- 1) etapa inițială, dezvoltarea accidentului;
- 2) etapa incipientă;
- 3) apariția situației periculoase;
- 4) reacționarea adecvată a sistemului „vehicul – conducător al vehiculului – mediu”;
- 5) situația de accident cu etape dirijabile și nedirijabile de evoluție;
- 6) accidentul rutier propriu-zis;
- 7) urmările accidentului rutier [4, p. 22].

După cum observăm, în structura situației rutiere sunt evidențiate două etape, de care depind evitarea sau survenirea consecințelor și caracterul acestora: numărul 4 și numărul 5. Respectivetele etape se caracterizează printr-un deficit de timp și posibilități limitate ale persoanei de a dirija evenimentele în derulare. Anume la această etapă un rol important de prevenire îl are reacția instinctivă a conducătorului de vehicul, care ar fi una corectă din punct de vedere al securității circulației rutiere.

Modelarea unor reacții instinctive necesare posedă un potențial semnificativ de prevenție, completând studierea regulilor circulației rutiere, interdicțiilor legale, precum și conținutul baremului de apreciere în privința încălcărilor regulilor de securitate a circulației rutiere.

Pentru a dezvolta reacțiile locomotorii necesare în timpul instruirii conducătorilor auto, este necesar de a modela situații extreme tipice, aducând reacțiile locomotorii până la automatism.

Desigur, pe autodrumuri nu pot fi create artificial situații de accident, deoarece apare pericolul real pentru viața și sănătatea oamenilor. Însă o astfel de posibilitate este reală dacă, pentru dezvoltarea reacțiilor locomotorii necesare, vom apela la tehnologiile computerizate.

Astfel, în scopul asigurării securității transportului rutier în Republica Moldova este necesar de a elabora o programă computerizată, care ar imita circulația rutieră, incluzând situațiile cu pericol de accident. Pentru dezvoltarea reacțiilor locomotorii ne-

cesare programa trebuie să corespundă anumitor cerințe.

În primul rând ea trebuie să permită imitarea cât mai reală a mijlocului de transport. În caz contrar reacțiile locomotorii nu se vor dezvolta. De aceea claviatura obișnuită sau joystick-ul nu vor fi utile. În procesul instruirii trebuie să fie utilizat volanul, pedalele și cutia de viteze, ar fi de dorit și un scaun de automobil.

În al doilea rând, deoarece diverse caracteristici tehnice ale vehiculului solicită de la conducătorul vehiculului diverse reacții locomotorii (de ex., puterea motorului, tracțiune din față sau spate, volanul amplasat în stânga sau în dreapta etc.), programa trebuie să țină cont de variantele de imitare a caracteristicilor mijlocului de transport, orientându-se după mijlocul de transport pe care îl va conduce persoana instruită.

La elaborarea programei este necesar de utilizat situații tipice din trafic cu includerea factorilor principali și secundari, pe care persoana instruită trebuie să le perceapă la timp, să stabilească prioritățile și să aleagă varianta optimă de comportament în condițiile deficitului de timp, orientându-se la caracteristicile tehnice ale autovehiculului său. Condițiile pot prevedea soluționarea unor sarcini în condițiile imitării diferitor defecțiuni ale autovehiculului, de dorit cu însoțirea efectelor sonore (semnale sonore ale mijloacelor de transport, sunetul telefonului etc.).

În cele din urmă, este necesar de modelat situații extreme, cu potențial sporit de tamponare a pietonului, fie a altui mijloc de transport. De exemplu, încălcarea de către alt participant la trafic a regulilor circulației rutiere cum ar fi ieșirea pe sensul opus de circulație, apariția neașteptată a unui copil pe carosabil, până de cauciuc, trecerea peste o fâșie de zăpadă într-un flux intens de transport, ghețuș etc.

Programa, fără îndoială, trebuie să fie creată ținând cont de realizările tehnicii informatice, să fie perceptibilă din punct de vedere grafic, imitând la maxim realitatea înconjurătoare fiind totodată creată cu par-

tipicarea unor consultanți din rândul conducătorilor de vehicule profesioniști precum și a funcționarilor poliției patrule.

Considerăm că această programă nu trebuie să fie în vânzare liberă, deoarece utilizarea ei în afara aparatajului necesar fie fără scopul instruirii în vederea unui mod de conducere în siguranță a vehiculului poate dezvolta reacții instinctive incorecte cu toate consecințele negative.

Trecerea cu succes a unui set de situații din această programă trebuie să devină o condiție pentru primirea permisului de conducere. Ca rezultat pozitiv trebuie apreciat supraviețuirea participanților la trafic și cauzarea unei pagube materiale minime. Un astfel de deznodământ trebuie să se manifeste constant în câteva situații similare. Acest fapt va demonstra că persoana a trecut instruirea și a dezvoltat reacțiile locomotorii necesare, de asemenea își focusează corect atenția asupra elementelor situației rutiere și prognozează corect evoluția evenimentelor.

Astfel, complexul informațional pentru formarea și dezvoltarea deprinderilor necesare de conducere a vehiculului trebuie să corespundă următoarelor cerințe:

1. să permită imitarea exactă a conducerii vehiculului;
2. să imite caracteristicile tehnice ale diferitor vehicule;
3. să utilizeze situații rutiere tipice și cu pericol sporit;
4. să fie un test obligatoriu în cadrul susținerii examenului de obținere a permisului de conducere sau la schimbarea permiselor cu termenul expirat.

În contextul condițiilor de obținere a permisului de conducere propunem și implementarea sistemului de testare psihologică pentru cetățenii care doresc să obțină permis de conducere.

Astfel, în scopul prevenirii unor infracțiuni în domeniul transportului rutier considerăm că ar fi oportun de a introduce unele completări în *Regulamentul cu privire la permisul de conducere, organizarea și desfășurarea examenului pentru obținerea permisului*

de conducere și condițiile de admitere la traficul rutier [5] pentru persoanele care solicită examinarea în vederea obținerii permisului de conducere și anume capitolul IV „Condiții de admitere la examen și documentarea cu permis de conducere” de completat pct. 10 cu lit. f) cu următorul conținut:

f) adeverința privind susținerea testului psihologic în vederea corespunderii calităților unui conducător de vehicul sigur și stabilirea predispoziției la comiterea unor accidente rutiere și certificatul de modelul stabilit privind aptitudinea de a conduce mijloace de transport de o anumită categorie”.

În acest sens este necesar de a include în practică susținerea unui test psihologic special, care ar permite de a determina predispoziția persoanei de a comite accidente rutiere, fie incapacitatea persoanei de a preveni careva accidente rutiere. Prin analogie cu profilul psihologic al persoanelor condamnate în baza art. 264 CP al RM cetățenii, pe lângă cunoștințele teoretice și aptitudinile practice ale regulilor circulației rutiere, vor trebui să confirme și capacitatea de a conduce mijlocul de transport în condiții sigure.

În cazul dacă profilurile psihologice ale categoriilor respective vor coincide, atunci urmează de refuzat eliberarea permiselor de conducere. O atenție sporită necesită a fi acordată persoanelor care, după particularitățile lor social-demografice, se aseamănă cu persoanele condamnate pentru infracțiuni în domeniul transportului rutier, deoarece acesta reprezintă cel mai predispus grup de a încălca regulile circulației rutiere.

Următoarea problemă care necesită soluționare în cadrul acțiunilor de prevenire individuală este comportamentul frivol în traficul rutier, care este constat de către instanțele de judecată în aproximativ 30% din cazurile săvârșirii infracțiunilor în domeniul transportului rutier [6, p. 47].

În acest sens, considerăm că sânt oportune propunerile privind măsurile de actualizare a urmărilor accidentelor rutiere în conștiința participanților la traficul rutier [7, p. 474-480].

De pe pozițiile teoretice ale dreptului penal precum și ale psihologiei intraspective și filosofiei conștiinței, momentul intelectual este caracterizat ca fiind de fapt negativ, iar cel volitiv – total negativ. Acest fapt presupune că conducătorul de vehicul care are un comportament frivol, nu conștientizează pericolul social al circulației rutiere, deși deseori conștientizează faptul încălcării regulilor de circulație (conștientizarea ilegalității contravenționale). În afară de aceasta conducătorul mijlocului de transport în astfel de situație practic nu prevede parametrii urmărilor verosimile, inclusiv și a caracterului lor social-periculos. Anume această particularitate a activității conștiente și volitive permit individului să-și aprecieze comportamentul ca fiind admisibil.

Statul și societatea, în condițiile nivelului actual de dezvoltare tehnico-științifică, nu este în stare să influențeze asupra conștiinței conducătorilor de autovehicule în momentul când aceștia intenționează să încalce regulile circulației rutiere sau încep respectivele acțiuni (inacțiuni) conștientizate.

Un rol major în creșterea siguranței rutiere îl are media, care deocamdată, joacă cartea audienței și nu cea educațională. Modul de prezentare a unor știri cu accidente rutiere caută senzaționalul și nu are un rol educativ, de multe ori mesajul nefiind unul constructiv. Cu alte cuvinte, știrile senzaționale care redau accidente grave din trafic nu urmăresc un unghi de prezentare din prisma siguranței rutiere și promovează teribilismul sau opulența.

Prezentarea frecventă, în fiecare buletin de știri, a oricărui accident rutier soldat cu decese face ca impactul mesajului să nu mai fie atât de puternic pe termen lung. În plus, unghiurile de abordare (tineri teribiliști, bolizi puternici etc.) sunt alte cauze care îndepărtează privitorul de mesajul corect: cel al siguranței rutiere.

Din aceste considerente apare necesitatea de a influența conștiința conducătorilor de autovehicule până la momentul când aceștia vor încalca regulile circulației rutiere.

Totodată în conștiința conducătorilor de vehicule trebuie să fie implantate relațiile directe între încălcarea regulilor circulației rutiere și consecințele nedorite pentru conducătorul de vehicul.

În context, urmează de vorbit despre necesitatea influențării comune a statului și societății asupra participanților la traficul rutier în scopul formării unor stereotipuri sociale importante ale culturii în transport și al ridicării conștiinței juridice. Situația se agravează din cauza nihilismului juridic general, atitudinii indifferente față de eventuale urmări negative ale accidentelor rutiere, lipsa înțelegerii adecvate de către participanții la traficul rutier a cauzelor apariției accidentelor rutiere, implicării insuficiente a populației în activitatea de prevenire a accidentelor rutiere. În acest sens este necesară o elaborare și implementare în viață a măsurilor de influențare a personalității participanților la traficul rutier. O importanță deosebită urmează a fi acordată formării morale a personalității și a corectării defectelor care contribuie la încălcarea regulilor de securitate cum ar fi încrederea exagerată în sine, supraaprecierea propriilor posibilități, iresponsabilitatea etc.

Așadar, comportamentul ilegal în trafic poate fi diminuat prin prevenirea generală și specială a celor mai criminogene și victimogene grupuri cu ajutorul reclamei sociale, prezentate prin intermediul mass-mediei sau pentru un anumit auditoriu.

Direcțiile de bază ale reclamei sociale trebuie să devină:

1. actualizarea urmărilor accidentelor rutiere prin demonstrarea consecințelor și stabilirea legăturii cauzale între comportamentul ilegal al participanților la trafic și decesul persoanelor cu un grad sporit de realizare a unui astfel de scenariu;

2. în cazul măsurilor privind actualizarea urmărilor accidentelor rutiere nu ar trebui pus accentul pe propria securitate, ci pe punerea în pericol a terțelor persoane, balansând la limita imaginii conducătorului-ucigaș;

3. persoanele care încalcă regulile cir-

culației rutiere urmează să apară într-o imagine ironică, prostească, care ar știrbi din prestigiul unor astfel de modele de comportament și directive social-psihologice de comportament.

Concluzii. Concluzionând asupra celor relatate mai sus, ținem să menționăm că în pofida vastei diversități a condițiilor care contribuie la săvârșirea infracțiunilor în domeniul transportului rutier, accentul de bază la elaborarea măsurilor de contracarare a tipului respectiv de criminalitate trebuie totuși pus pe înlăturarea cauzelor săvârșirii acestora de către conducătorii de vehicule, având în vedere faptul că rolul determinant în depășirea situațiilor extreme îl joacă caracteristicile psihologice ale conducătorului de vehicul. Este importantă nu doar formarea unei maniere și culturi de conducere a vehiculului permise de lege, dar și inocularea unor deprinderi automatizate ale reacțiilor locomotorii în condițiile unor situații de accident.

Măsurile propuse de către noi, sânt în măsură să înregistreze un rezultat mai bun în condițiile realizării lor în complex și a determinării clare a modului lor de utilizare. Nomenclatorul măsurilor respective nu este exhaustiv și poate fi completat ținând cont de tendințele în schimbare ale politicii actuale a statului.

Realizarea măsurilor propuse, fără îndoială, va necesita anumite investiții financiare din partea statului, însă rezultatele implementării acestora pot diminua numărul accidentelor rutiere în țara noastră. Indicii scăzuți în clasamentul mondial al nivelului traumatismului survenit în urma accidentelor rutiere va permite Republicii Moldova să devină mai atractivă pentru investitori, să

dezvolte relații de încredere cu statele partenere, să ridice nivelul demografic, iar cel mai important să salveze viețile a zeci de cetățeni.

Referințe bibliografice

1. Larii Iu. Criminologie. Chișinău: Tipogr. „Elena V.I.”, 2004, 150 p.
2. Криминология. Под ред. А.И. Долговой. Москва: Норма 2002, 848 с.
3. Дагель П.С. Неосторожность. Уголовно-правовые и криминологические проблемы. Москва: Юридическая литература, 1977, 144 с.
4. Перлов С.Н. Доказывание при расследовании дел о дорожно-транспортных происшествиях (процессуальные и криминологические аспекты). Диссертация кандидата юридических наук. Москва, 1997, 185 с.
5. Regulamentul cu privire la permisul de conducere, organizarea și desfășurarea examenului pentru obținerea permisului de conducere și condițiile de admitere la traficul rutier. Aprobate prin Hotărârea Guvernului Nr. 1452 din 24.12.2007. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 8-10, din 15.01.2008,.
6. Кудрявцев В.Н. Лекции по криминологии. Москва: Юрист, 2005, 188 с.
7. Shikhanov V., Sirokhin A. Structure of Psychic Attitude of a Person to Careless Traffic Violations and Potential Ways of Accident Prevention. În: Журнал Сибирского Федерального университета. Серия «Гуманитарные науки». 2008. Декабрь (том 1, № 4), с. 474-480.

Despre autor

Anatolie CANANĂU,
doctor în drept,
catedra „Drept polițienesc”,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI
e-mail: an_cananau@mail.ru
tel.: 079603358

About author

Anatolie CANANĂU,
PhD, Department “Police Law” of the
Faculty of Civil Security and Public Order of
“Ștefan cel Mare” Academy of MIA
e-mail: an_cananau@mail.ru
tel.: 079603358

CZU 902/904:343.7(478)

PROTEJAREA PATRIMONIULUI ARHEOLOGIC AL REPUBLICII MOLDOVA: IMPEDIMENTE SOCIAL-JURIDICE ȘI MODALITĂȚI DE SOLUȚIONARE

Simion CARP,

conferențiar universitar, doctor în drept, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI
al Republicii Moldova

Elena CARP,

master în drept, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova

Republica Moldova dispune de un arsenal legislativ care ar trebui să permită o bună protecție a patrimoniului cultural. Însă realitatea denotă unele lacune normative, un deficit de fonduri și competențe, o implementare aproximativă și tolerantă a legii, precum și lipsa de cooperare eficientă dintre diferite instituții ale statului, fapt care afectează activitatea în domeniul protecției patrimoniului național arheologic.

În această ordine de idei, ridică mai multe semne de întrebare reglementarea normativă a utilizării detectoarelor de metale în scopuri arheologice. Prezintă anumite neclarități la nivel de reglementare și de implementare prevederile ce se referă la modalitatea de recompensare a descoperirii comorilor sau bunurilor susceptibile a face parte din patrimoniul arheologic. Totodată, activitatea de prevenire și combatere a criminalității care atentează la patrimoniul cultural național este afectată de lipsa unor structuri în cadrul MAI specializate în acest domeniu. Iar realitatea cea mai neplăcută cu care se confruntă societatea contemporană este dezinteresul comunității față de patrimoniul cultural, în special dezinteresul față de protejarea acestor valori.

Cuvinte-cheie: cultură, valoare, patrimoniu, istorie, arheologie, artefacte, comoară, situri arheologice, detector de metale, contrabandă, sensibilizare, cooperare, protecție, salvagardare.

PROTECTION OF THE ARCHAEOLOGICAL PATRIMONY OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA: SOCIO-LEGAL IMPEDIMENTS AND SOLUTIONS

Simion CARP,

associate professor, PhD, Academy “Stefan cel Mare” of MIA
of the Republic of Moldova

Elena CARP,

master in law, Academy “Stefan cel Mare” of MIA of the Republic of Moldova

The Republic of Moldova has a legislative arsenal that should allow good protection of the cultural heritage. However, reality reveals some regulatory gaps, a lack of funds and skills, an approximate and tolerant implementation of the law, as well as the lack of effective cooperation between different state institutions, which affects the activity in the field of protection of the national archaeological heritage.

In this connection, normative regulation of the legal use of metal detectors for archaeological purposes raises several question marks. It presents some uncertainties at the level of regulation and implementation regarding the way of rewarding discovering treasures or property likely to be part of the archaeological heritage. Simultaneously, the activity of crime prevention and fighting which attempts the national cultural heritage is affected by the lack of specialized structures within MIA. And the most unpleasant reality that contemporary society faces is the lack of interest of the community towards the cultural patrimony, especially the lack of interest in protecting of these values.

Keywords: culture, value, patrimony, history, archeology, artifacts, treasure, archeological sites, metal detector, smuggling, awareness, cooperation, protection, safeguarding.

Introducere. Fenomenul arheologiei ilegale a luat amploare în timpul guvernării comuniste și continuă să se dezvolte până în prezent. Tot mai des sunt constatate cazuri când în mai multe locuri istorice de pe terito-

riul Republicii Moldova, cu statut de zonă cu patrimoniu arheologic [7, art. 2, lit. n) – s)], sunt observați căutători de comori, așa-ziiși „arheologi ilegali” sau „arheologi negri”, do-
tați cu detectoare de metale și tehnică speci-

ală performantă, care caută disperăți bunuri de valoare. Aceștia identifică și ridică în mod selectiv diferite bunuri mobile, distrugând și devastând siturile arheologice de importanță națională și chiar internațională care au o valoare științifică deosebită.

Prin urmare, riscăm să rămânem fără situri arheologice, iar braconajul patrimoniului arheologic creează condiții favorabile și determină dezvoltarea unui alt fenomen foarte grav, care la fel a luat o mare amploare, cel de vânzare ilicită a bunurilor arheologice extrase din siturile naționale, în special prin intermediul rețelelor internaționale de trafic de aur și obiecte arheologice [15], a căror valoare este estimată la sute de mii de euro [14].

Patrimoniul arheologic este prezent în toate zonele Republicii Moldova, în preajma sau în spațiul localităților contemporane, în arii agricole, industriale, forestiere, acvatice etc. Pe plan național, până în anul 2012 erau cunoscute circa 7411 situri arheologice, conform altor surse [16, p. 1]—circa 8000, care cuprindeau 2428 de așezări, 70 de fortificații de pământ, 135 de necropole plane și 4778 de tumuli. Cercetările anuale de teren și descoperirile întâmplătoare completează în permanență lista siturilor arheologice, de aceea numărul acestora poate crește cu peste 20% în decursul unui deceniu [9, anexa nr.1, pct. 5].

În ultimele două decenii, patrimoniul arheologic național a rămas neglijat de sistemul de administrare și protejare din partea statului. În aceste condiții, desfășurarea necontrolată a procesului de privatizare a pământurilor și a lucrărilor de construcții noi au condus la distrugerea irecuperabilă a sute de situri arheologice, iar o mare parte din situri au fost supuse unor agresiuni continue până în prezent.

Un impact negativ asupra siturilor arheologice din ultimii 15 ani l-au avut activitățile ilicite ale căutătorilor de comori cu utilizarea detectoarelor de metale, care au extras din siturile culturale și au comercializat sute de tezaure monetare și mii de obiec-

te arheologice mobile de o valoare cultural-științifică inestimabilă, ceea ce constituie un prejudiciu financiar de zeci de milioane de euro adus statului.

În același timp, patrimoniul arheologic imobil inclus în registru n-a fost nici documentat, nici inclus în documentația cadastrală și nici integrat în sfera serviciilor publice.

Cercetarea arheologică a suferit din cauza subfinanțării cronice, a lipsei dotărilor minime necesare, precum și a lipsei cadrelor în domeniul managementului, conservării și restaurării patrimoniului arheologic.

În scopul garantării conservării și utilizării durabile a patrimoniului cultural național, în special a patrimoniului arheologic, obiectiv de interes public major și, totodată, componentă fundamentală a strategiei naționale de dezvoltare durabilă, a determinat necesitatea unor ajustări juridice în acest sens.

Republica Moldova a recunoscut prevederile și a aderat la convențiile internaționale UNESCO și ale Consiliului Europei în domeniul protejării patrimoniului cultural, dintre care principalele sunt: Convenția UNESCO privind protecția patrimoniului mondial cultural și natural (1972), în vigoare pentru RM din 23 decembrie 2002; Convenția pentru protecția bunurilor culturale în caz de conflict armat, împreună cu Protocolul I la Convenție, adoptată la 14 mai 1954 la Haga, în vigoare pentru RM din 9 martie 2000; Convenția asupra măsurilor ce urmează a fi luate pentru interzicerea și împiedicarea operațiunilor ilicite de import, export și transfer de proprietate al bunurilor culturale, adoptată la 14 noiembrie 1970 la Paris, în vigoare pentru RM din 14 decembrie 2001; Convenția pentru protejarea patrimoniului arhitectural al Europei, adoptată la Granada la 03 octombrie 1995, în vigoare pentru Republica Moldova din 01 aprilie 2002; Convenția europeană pentru protecția patrimoniului arheologic (revizuită), adoptată la La Valetta, la 16 ianuarie 1992, în vigoare pentru RM din 22.06.2002 [1].

Prin ratificarea convențiilor menționate, Republica Moldova ca parte la aceste im-

portante instrumente juridice internaționale s-a angajat, potrivit propriilor sale prerogative, să procedeze astfel încât încălcarea legislației în vigoare și regimul juridic de protejare a patrimoniului cultural să facă obiectul unor măsuri corespunzătoare și suficiente de contracarare și sancționare din partea autorităților abilitate ale statului.

Referindu-ne la legea penală [4], inițial au fost instituite două norme dedicate protejării valorilor istorico-culturale, și anume art. 221 CP al RM, care prevedea răspunderea penală pentru fapta de distrugere sau deteriorare intenționată a monumentelor istoriei și culturii, și art. 248, alin.(4) CP al RM, prin care a fost înăsprit regimul de sancționare pentru contrabanda săvârșită cu astfel de obiecte [11, p. 103].

În legislația contravențională a Republicii Moldova a fost prevăzută, de asemenea, răspunderea pentru anumite acțiuni ilegale care atentează la patrimoniul arheologic ca parte a patrimoniului cultural național (art. 74 „Încălcarea legislației cu privire la patrimoniul cultural și monumentele de for public”) [3].

Este important de menționat că respectivul regim sancționator al faptelor care atentează la valorile istorico-culturale a determinat apariția unor noi modalități faptice de realizare a acestora, care depășeau cadrul normativ ce se referă la protejarea valorilor culturale.

În legătură cu acest fapt, legiuitorul a operat mai multe modificări, incriminând în legislația penală o serie de fapte, dintre care: art. 199¹, „Deteriorarea sau distrugerea bunurilor de patrimoniu cultural”; art. 199², „Efectuarea lucrărilor neautorizate în situările arheologice sau în zonele cu potențial arheologic”; art. 199³, „Tăinuirea sau păstrarea ilegală a bunurilor arheologice mobile”; art. 199⁴, „Comercializarea neautorizată a bunurilor arheologice mobile și a bunurilor culturale mobile clasate”; art. 199⁵, „Accesul neautorizat cu detectoare de metale sau cu alte aparate de teledetecție și utilizarea lor în situările arheologice sau în zonele cu potențial

arheologic” [6, art. I, pct. 6].

Prin urmare, considerăm reușite unele din completările legislative menționate, însă în condițiile actuale constatăm că o parte din ele sunt lacunare și, în același timp, nu sunt suficiente pentru a preveni braconajul arheologic și pentru a proteja patrimoniul național arheologic.

Teoretic, Republica Moldova dispune de un arsenal legislativ care ar trebui să permită o bună protecție a bunurilor de patrimoniu cultural. Dar, în practică, se constată un deficit de fonduri și competențe, o implementare aproximativă și tolerantă a legii și lipsa de cooperare eficientă între diferite instituții guvernamentale [18].

Reieșind din cele consemnate mai sus, vom încerca să evidențiem în continuare o serie de curențe care, în viziunea noastră, afectează activitatea de prevenire a braconajului arheologic și de protecție a patrimoniului arheologic.

Astfel, considerăm oportun de a modifica dispoziția art. 199⁵ CP al RM, din „Accesul neautorizat cu detectoare de metale sau cu alte aparate de teledetecție și utilizarea lor în situările arheologice sau în zonele cu potențial arheologic” în „Accesul neautorizat cu detectoare de metale sau cu alte aparate de teledetecție și utilizarea lor la descoperirea intenționată de bunuri susceptibile a face parte din patrimoniul arheologic”. Incriminarea utilizării detectoarelor de metale nu trebuie limitată doar de zona siturilor arheologice sau de cea cu potențial arheologic. Indiferent de zona aflării, patrimoniu arheologic este considerat „ansamblul de bunuri materiale, apărute ca rezultat al activității umane din trecut, păstrate în condiții naturale la suprațeran, subteran sau subacvatic, sub formă de situri arheologice (așezări, necropole, morminte izolate, tumuli, cetăți, valuri, construcții, biserici, clădiri, anexe gospodărești etc.) sau bunuri mobile (obiecte sau fragmente ale acestora)” [7, art. 2]. În aceeași ordine de idei, se consideră că multe situri arheologice și zone cu potențial arheologic din Republica Moldova încă nu au fost descoperite, iar po-

tențial arheologic ar putea avea și alte zone care încă nu au un astfel de statut.

Ridică mai multe semne de întrebare reglementarea normativă a utilizării detectoarelor de metale în scopuri arheologice. În acest context, constatăm că nici un act normativ național nu oferă o definiție clară a detectorului de metal cu aplicabilitate în arheologie, care poate întruni o gamă extrem de variată a prezentărilor ca dispozitiv. Menționăm în acest sens, cu titlul de exemplu, definiția oferită de anumiți cercetători, cum ar fi: „Detectorul de metale cu aplicabilitate în arheologie reprezintă orice dispozitiv electronic sau electric (detectorul de metale clasic, magnetometrul, rezistivimetrul, georadarul, gravimetrul, seismometrul, pin-pointerul etc.) cu ajutorul căruia, utilizându-se metodele teledetecției și caracteristicile geofizice ale scoarței terestre, pot fi sesizate, prin prospecții de suprafață, artefacte de natură metalică păstrate în sol în cadrul contextelor (siturilor) arheologice sau în afara lor” [10, p. 145].

Prin urmare, considerăm că introducerea unei noțiuni similare în Legea Republicii Moldova nr. 218 privind protejarea patrimoniului arheologic [7] ar fi destul de utilă.

Un interes cultural și istoric deosebit îl prezintă zonele de protecție a mormintelor și operelor comemorative de război. Analizând conținutul Legii privind regimul mormintelor și operelor comemorative de război [5] nu identificăm precizări referitoare la interdicția de a utiliza detectoarele de metale în astfel de zone. Ținând cont de vulnerabilitatea mormintelor și operelor comemorative de război care, indirect, fac parte din patrimoniul cultural național, ar fi necesar de instituit interdicția de acces cu detectoarele de metale sau utilizarea lor în astfel de zone. În acest context, ar fi binevenită completarea Legii privind regimul mormintelor și operelor comemorative de război [5], și anume art. 12 „Protejarea mormintelor și operelor comemorative de război”, alin. (6) „Se interzice:”, cu lit. e), având următoarea redacție: „Accesul neautorizat cu detectoare de metale

sau cu alte aparate de teledetecție și utilizarea lor pe terenurile aferente mormintelor și operelor comemorative de război și a zonei de protecție a acestora”.

O realitate neplăcută cu care se confruntă societatea contemporană este dezinteresul comunității față de patrimoniul cultural, în special dezinteresul față de protejarea acestor valori. Rolul societății este unul fundamental în acest sens. Pe lângă faptul că o parte din bunurile ce se atribuie la patrimoniul cultural sunt în proprietate privată, este indispensabil ca cetățenii să devină conștienți de valoarea patrimoniului lor cultural și, prin el, să perceapă identitatea lor națională. Astfel, apare necesitatea realizării unor activități educative de natură a trezi și a dezvoltării în opinia publică conștiința valorii patrimoniului arheologic, pentru cunoașterea trecutului și a pericolelor ce amenință aceste valori. Prin urmare, statul este obligat să promoveze accesul publicului la elementele importante ale patrimoniului său arheologic, îndeosebi la situri și să încurajeze expunerea publică a unor bunuri arheologice [1, art. 9].

Măsurile de sensibilizare ar trebui să fie adoptate la toate nivelele societății:

- prin intermediul educației;
- prin intermediul mass-media (pe lângă prezentarea anumitor abuzuri, de asemenea, să se răspândească cunoștințe în acest domeniu);
- prin continuarea editării publicațiilor referitoare la protejarea patrimoniului cultural destinate publicului larg și celui științific;
- prin intermediul „zilelor patrimoniului cultural” sau altor măsuri similare;
- prin încurajarea difuzării cunoștințelor în domeniul patrimoniului cultural prin intermediul internetului;
- prin mediatizarea unor proiecte-pilot în mass-media etc. [18, p. 12].

Activitatea de prevenire și combatere a infracțiunilor care atentează la patrimoniul cultural național este afectată de lipsa în cadrul MAI a unor structuri specializate în acest domeniu [18, p. 13]. O astfel de sub-

diviziune, completată cu personal calificat și dotată cu tehnică și utilaj corespunzător, ar putea fi creată în cadrul Inspectoratului General al Poliției. Cu titlu de exemplu, putem prezenta practicile diferitor state în acest sens. Astfel, în cadrul Inspectoratului General al Poliției din România există un departament specializat pentru protejarea patrimoniului, în cadrul căruia activează 51 de polițiști, angajați din surse externe cu studii în arheologie, arte plastice, istorie arhivistică etc. [12]. De asemenea, în majoritatea țărilor europene există astfel de subdiviziuni. Spre exemplu, în Belgia a fost creată subdiviziunea „Service for Organized Crime, Art and Antiquities” în cadrul Poliției Federale; în Bulgaria este creată unitatea „Cultural Historical Valuables within the Unit for Combating Organized Crime (GDBOP)” ca parte componentă a Poliției Criminale; în Germania a fost creată subdiviziunea „Crime against cultural goods” ca parte componentă a Poliției Criminale Federale a Germaniei; în Ungaria funcționează subdiviziunea cu denumirea „Art and Treasure Unit, National Office of Investigation” în subordinea poliției Naționale a Ungariei; în Grecia a fost instituită o subdiviziune în cadrul Direcției securitate publică a Poliției naționale, denumită „Department Against Smuggling of Antiquities” etc. [19]. În Statele Unite ale Americii la fel activează o subdiviziune specializată a Biroului Federal de Investigații, denumită „Art Crime Team” [20].

De fapt, instituirea unor astfel de structuri specializate în domeniul protejării valorilor culturale și combaterii infracțiunilor din acest domeniu reflectă gradul de importanță pe care îl atribuie statele patrimoniului cultural național.

O altă problemă care afectează patrimoniul arheologic, în special salvagardarea acestuia, este modalitatea de recompensare a descoperirii comorilor sau bunurilor susceptibile a face parte din patrimoniul arheologic. Practica recompensării descoperirilor, indiferent de modul în care sunt făcute, cu excepția celor ilegale, se regăsește la nivelul

UE doar în 6 state membre și parțial în Regatul Unit, ceea ce reprezintă 24,07%. Motivația pentru utilizarea acestei abordări este specifică acestor state și pornește de la premisa că este recompensat actul descoperirii, dar nu înseamnă că obiectul în sine este răscumpărat de la descoperitor. Statele în care descoperirile se recompensează sunt: Austria, Danemarca, Italia, Germania, Lituania, Regatul Unit (Anglia și Țara Galilor) și Suedia. Pe de altă parte, recompensa lipsește în întregime sau este prevăzută doar în cazuri excepționale în legislația a 7 state UE, reprezentând 25,93%. Statele unde descoperirile nu se recompensează sunt: Bulgaria, Croația, Polonia, Slovacia, Slovenia, Spania și Ungaria [13, p. 120].

În Republica Moldova există reglementări [7, art. 11] care prevăd dreptul descoperitorului și al proprietarului de imobil în care a fost descoperit tezaurul sau comoara, la o recompensă în modul stabilit. Prin urmare, Codul civil prevede că „în cazul în care într-un bun imobil se descoperă o comoară, ea aparține pe jumătate proprietarului bunului imobil în care a fost descoperită și pe jumătate descoperitorului dacă ei nu convin altfel. Acestuia din urmă nu i se cuvine însă nimic dacă a pătruns în bunul imobil ori a căutat în el fără consimțământul proprietarului sau al posesorului. Consimțământul proprietarului sau al posesorului se prezumă până la proba contrară. În cazul descoperirii unei comori constituite dintr-un bun (bunuri) recunoscut ca monument al istoriei sau culturii, acesta este transmis în proprietatea statului. Proprietarul bunului imobil în care a fost descoperită comoara, precum și descoperitorul au dreptul de a primi o recompensă în proporție de 50% din prețul comorii. Recompensa se împarte egal între proprietarul bunului imobil în care a fost descoperită comoara și descoperitor dacă acordul dintre ei nu prevede altfel. Recompensa se plătește în întregime proprietarului dacă descoperitorul a pătruns în bunul imobil ori a căutat în el fără consimțământul proprietarului sau al posesorului” [2, art. 327, alin. (2) și (3)].

Regretabil este faptul că, deși avem anumite reglementări în acest sens, nu există un mecanism clar de estimare a valorii comorilor descoperite și, respectiv, de recompensare a actului descoperirii, iar în astfel de condiții descoperitorii preferă să nu declare bunurile descoperite, comercializându-le pe piața neagră și obținând astfel profituri ilegale.

Un aspect important în descoperirea comorilor este modalitatea în care se realizează. Este vorba despre fenomenul descoperirilor intenționate, fiind definite drept acele descoperiri făcute în urma unei activități menite să descopere sau să exploreze vestigiile arheologice [17, p. 114]. De exemplu, în legislația diferitor state sunt interzise descoperirile intenționate [17, p. 115] și sunt recompensate doar descoperirile întâmplătoare care urmează a fi declarate.

Considerăm important și necesar de a face această distincție și în legislația națională, deoarece recompensarea descoperirilor intenționate, cu excepția celor autorizate în modul stabilit, încurajează activitățile de detectare și motivația căutătorilor de comori de a utiliza diferite mijloace pentru a descoperi în mod selectiv bunuri prețioase, artefacte, ceea ce inevitabil va genera distrugerea situțiilor arheologice.

În contextul problemelor menționate supra, pentru depășirea acestei stări instituțiilor statului, în parteneriat cu instituțiile de cercetare și societatea civilă, trebuie să acționeze pentru a schimba paradigma culturală din Republica Moldova, atât la nivel de percepție, cât și la nivel de realizare în conformitate cu adevărata valoare istorico-culturală a patrimoniul arheologic național.

Toate aceste constatări, dincolo de aprecierile întâlnite frecvent cu privire la fragilitatea legislației în domeniu, trebuie să facă parte din obiectivele și acțiunile principale ale „Strategiei naționale de dezvoltare a culturii din Republica Moldova” [9].

Referințe bibliografice:

1. Convenția europeană pentru protecția patrimoniului arheologic (revizuită), adoptată la La Valletta la 16 ianuarie 1992, ratificată prin Legea Republicii Moldova nr. 533 din 11.10.2001. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 136 din 15.11.2001.
2. Codul civil al Republicii Moldova nr. 1107 din 06.06.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 82-86 din 22.06.2002.
3. Codul contravențional al Republicii Moldova nr. 218 din 24.10.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 78-84 din 17.03.2017.
4. Codul penal al Republicii Moldova nr. 985 din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 72-74 din 14.04.2009.
5. Legea Republicii Moldova nr. 161 din 20.07.2017 privind regimul mormintelor și operelor comemorative de război. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 335-339 din 15.09.2017.
6. Legea Republicii Moldova nr. 75 din 21.04.2016, pentru modificarea și completarea unor acte legislative. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 128-133 din 13.05.2016.
7. Legea Republicii Moldova nr. 218 din 17.09.2010 privind protejarea patrimoniului arheologic. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 235-240 din 03.03.2011.
8. Nota informativă la proiectul de lege privind modificarea și completarea unor acte legislative aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 173 din 22.02.2016. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 44-48 din 26.02.2016.
9. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 271 din 09.04.2014 cu privire la aprobarea Strategiei de dezvoltare a culturii „Cultura 2020” și a Planului de acțiuni privind implementarea acesteia. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 92-98 din 18.04.2014.

10. Ciută M.M. Detectorismul, între amatorism și nevoia de îmbogățire. O încercare de a schița profilul detectoristului din România (1993-2016). În: *Tendințe curente în protecția patrimoniului arheologic în România și Republica Moldova*, Chișinău-Iași, 2016.
11. Cojocaru R. Probleme actuale de politică penală în domeniul protecției valorilor culturale. În: *Materialele Conferinței științifico-practice internaționale „Protecția juridică a valorilor culturale în Republica Moldova”, din 21-22 septembrie 2007*, Chișinău: Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al RM, 2008.
12. Gafiuc J. Poliția patrimoniului: 51 de ofițeri și zeci de mii de obiecte culturale dispărute. În: <https://mediaresource.openpolitics.ro/politia-patrimoniului-51-de-ofiteri-si-zeci-de-mii-de-obiecte-culturale-disparute/>
13. Musteață S. *Tendințe curente în protecția patrimoniului arheologic în România și Republica Moldova*, Chișinău-Iași, 2016.
14. Olaru A. Interpolul pe urmele căutătorilor de comori din RM. În: <https://www.timpul.md/articol/interpolul-pe-urmele-cautatorilor-de-comori-din-rm-4854.html>
15. Panța S. *Arheologii cer înăsprirea pedepselor pentru căutătorii ilegali de comori*. În: <http://www.jc.md/arheologii-cer-in-asprirea-pedepselor-pentru-cautatorii-ilegali-de-comori/>
16. Ștefăniță I. *Păstrarea patrimoniului cultural istoric al Moldovei – o provocare a modernității*, Policy Brief, nr. 2, Chișinău, 2011.
17. Vlase D. Șt. *Detectoarele de metale în Uniunea Europeană. Repere legislative*. În: *Tendințe curente în protecția patrimoniului arheologic în România și Republica Moldova*, Chișinău-Iași, 2016.
18. PROGRAMUL DE COOPERARE TEHNICĂ ȘI CONSULTANȚĂ LEGATĂ DE CONSERVAREA INTEGRATĂ A PATRIMONIULUI CULTURAL, Misiunea de experți a Consiliului Europei în Republica Moldova, Raport de evaluare a situației patrimoniului cultural, Chișinău, 2012.
19. Police Forces specialized to prevent and fight against the illicit trafficking of cultural property. În: <http://www.unesco.org/new/en/culture/themes/illicit-trafficking-of-cultural-property/partnerships/specialized-police-forces/>
20. The FBI's New York Office Hosts Art Crime Team Training Conference. În: <https://archives.fbi.gov/archives/newyork/press-releases/2009/nyfo120709.htm>

Despre autori

Simion CARP,
doctor în drept, conferențiar universitar,
Secretar general de stat al MAI
al Republicii Moldova
e-mail: simion.carp@gmail.com
tel.: 079505500

Elena CARP,
master îndrept
Șef al Bibliotecii Generale
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI
al Republicii Moldova
e-mail: carpelena@gmail.com
tel.: 078882855

About authors

Simion CARP,
PhD, associate professor,
General State Secretary of MIA
of the Republic of Moldova
e-mail: simion.carp@gmail.com
tel.: 079505500

Elena CARP,
master in law,
Chief of the General Library of
“Ștefan cel Mare” Academy of MIA
of the Republic of Moldova
e-mail: carpelena@gmail.com
tel.: 078882855

CZU 343.98

FORMAȚIUNEA PARAMILITARĂ ILEGALĂ CA FORMĂ DE MANIFESTARE A CRIMINALITĂȚII ORGANIZATE

Radion COJOCARU,

conferențiar universitar, doctor în drept,

Director al Departamentului Știință, Dezvoltare Proiecte și Cooperare
al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova

Andrei CAZACICOV,

master în drept, asistent universitar al Catedrei „Științe penale”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova

În ultima perioadă de timp fenomenul criminalității organizate s-a intensificat, trecând la un nivel nou – transnațional, fapt ce denotă un pericol social sporit. Formele de exteriorizare a criminalității organizate, fiind variate, stârnesc o serie de probleme de ordin estimativ, calificativ, punitiv. Prezentul studiu este dedicat cercetării unei dintre formele criminalității organizate, și anume a formațiunii paramilitare ilegale, în vederea conturării trăsăturilor esențiale pe care le comportă, evidențierii distincțiilor de alte forme de asociere criminală, precum și etalonării unei noțiuni propice formațiunii paramilitare ilegale.

Cuvinte-cheie: formațiune, formațiune paramilitară, participație penală, criminalitate organizată etc.

ILLEGAL PARAMILITARY FORMATION AS FORM OF ORGANIZED CRIMINALITY

Radion COJOCARU,

associate professor, PhD,

Director of the Department of Science, Development of Projects and Cooperation
of “Stefan cel Mare” Academy of MIA of the Republic of Moldova

Andrei CAZACICOV,

master in law, university assistant

of the Department of “Criminal Sciences” of “Stefan cel Mare” Academy
of MIA of the Republic of Moldova

In the last period of time the phenomena of organized crime is intensified and passed to a new level – transnational, the fact that denotes an increased danger of it. Manifestations of organized crime are varied and arouse a number of problems in estimative, punitive and qualifying plan. This study is dedicated to researching one of the forms of organized crime, illegal paramilitary formation, in order to highlight the essential features, to emphasize distinctions with other forms of criminal association and elaboration of a favorable notion of illegal paramilitary formation.

Keywords: formation, paramilitary formation, criminal participation, organized crime etc.

Introducere. Conform datelor statistice prezentate de Ministerul Afacerilor Interne al Republicii Moldova, pentru primele 10 luni a anul 2015 au fost comise 597 infracțiuni de către grupuri organizate, iar pentru anul 2016 – 519 de infracțiuni [10]. Ținând cont că pentru anul 2013 numărul de infrac-

țiuni comise de către grupurile organizate a fost fixat la indicele de 512 infracțiuni, iar pentru anul 2014 – la 568 de infracțiuni [10], ajungem la concluzia că fenomenul criminalității organizate, indiferent de formele de realizare a participației infracționale, este în continuă creștere.

În legislația penală a Republicii Moldova sunt prevăzute mai multe forme de participare criminală: participare simplă, participare complexă, grup criminal organizat, organizație (asociație) criminală [6], particularitățile cărora sunt descrise la capitolul IV al părții speciale a Codului penal. Totuși, analiza meticuloasă a legii penale scoate în evidență prezența și altor forme de participare infracțională, descrierea legislativă a cărora absentează, iar mențiunile lor efectuându-se în cadrul dispozițiilor unor norme aparte din partea specială a Codului penal.

În acest context se înscriu astfel de forme de participare criminală ca *banda armată* (art. 283 C. pen. – Banditismul), *grupurile sau organizațiile constituite în scopul de a contribui la comiterea unei sau mai multor infracțiuni cu caracter terorist* (art. 279¹ C. pen. – Recrutarea, instruirea sau acordarea altui suport în scop terorist), *grupuri criminale* (art. 286 C. pen. – Acțiunile care dezorganizează activitatea penitenciarelor), *formațiunile paramilitare ilegale* (art. 282 C. pen. – Organizarea unei formațiuni paramilitare ilegale sau participarea la ea), precum și alte forme de organizare a activității criminale: un *grup de administratori și/sau de acționari* (art. 252, alin. (4), lit. a) C. pen. – Insolvabilitatea intenționată), *grup de propovăduire a credințelor religioase și de îndeplinire a riturilor religioase* (art. 185 C. pen. – Atentarea la persoană și la drepturile cetățenilor sub formă de propovăduire a credințelor religioase și de îndeplinire a riturilor religioase).

Formațiunile paramilitare ilegale ca forme de manifestare a criminalității organizate stârnesc o serie de probleme atât teoretice, cât și practice în ceea ce ține de determinarea trăsăturilor distinctive în raport cu alte forme de participare penală, calificarea corectă a activității criminale organizate, sancționarea adecvată a faptelor prejudiciabile în funcție de forma de exteriorizare a comportamentului infracțional.

Metodele și materialele aplicate. În limitele de studiu ale acestui articol, în calitate de metode de cercetare de bază au fost utilizate metoda analizei logice și metoda interpretării logice, metoda statistică, metoda comparatistă și metoda interpretării sistematice.

Cuprins de bază. Specificul unor activități umane este determinat de necesitățile de grupare a forțelor întru atingerea diferitor scopuri: practicarea culturii fizice și a sportului, ajutorarea organelor de drept în cadrul activității de voluntariat, exercitarea drepturilor minorităților naționale, prestarea serviciilor specializate de investigare și pază etc. Precum orișice asociere umană sporește forțele de acționare a acestor grupări, corelativ se mărește și nivelul de pericol social în cazurile desfășurării activităților ilegale, spre exemplu la organizarea mitingurilor, demonstrațiilor, manifestațiilor nesancționate, împiedicarea activității organelor de drept, comiterea infracțiunilor sau a contravențiilor. Din aceste considerente oricare asociere de oameni nu poate fi nici interzisă, dar nici lăsată total fără de control și urmează a fi reglementată, inclusiv la nivel legislativ. Din spectrul larg al bazei normative a Republicii Moldova pot fi enumerate unele reglementări a căror specific constă, printre altele, în reglementarea diferitor tipuri de asociere:

- Legea cu privire la apărarea națională [13];
 - Legea cu privire la activitatea Poliției și statutul polițistului [12];
 - Legea cu privire la gărzile populare [15];
 - Legea cu privire la cultura fizică și sport [14];
 - Legea privind activitatea particulară de detectiv și de pază [16];
 - Legea privind partidele politice [17];
 - Hotărârea Guvernului cu privire la formațiunile benevole de pompieri [9] etc.
- Activitate de organizare a unei forma-

țiuni paramilitare sau participarea la ea, în cazul în care aceasta este reglementată de actele normative naționale și nu urmărește drept scop comiterea infracțiunilor, nu poate fi supusă răspunderii penale. Tocmai de aceea în art. 282 C. pen. se incriminează anume fapta de organizare sau conducere a unei formațiuni paramilitare neprezăvute de legislația Republicii Moldova, precum și participarea la o astfel de formațiune, ținând cont de susceptibilitatea sporită de orientare criminală a unei astfel de forme de activitate umană.

Apelând la DEX, găsim următoarele noțiuni potrivite ce ar putea scoate în evidență trăsăturile de bază ale unei formațiuni paramilitare:

- Formațiune – așezare a militarilor (sau a subunităților militare) în cadrul unei unități în vederea executării unei misiuni [8].

- Paramilitar – cu o structură și disciplină asemănătoare celor ale armatei [8].

- Formațiune paramilitară – formație înarmată în cadrul unei organizații care sprijină acțiunile acesteia [19].

Drept formațiuni paramilitare sunt considerate structurile înarmate de tip social extremist ale partidelor, societăților comerciale; formațiunile de tip paramilitar care activează în regiunea transnistreană (spre exemplu, formațiunile căzăcești), formațiunile din cadrul organizațiilor mafioate, grupuri paramilitare constituite în cadrul organizațiilor sportive, culturale, religioase, de veterani etc.

Prin abstragere noțiunea de formațiune paramilitară se poate identifica cu cea de unitate militară în forma oferită de Legea cu privire la apărarea națională: o grupare permanentă de militari, cu o organizare și înzestrare stabilite în așa fel încât să poată desfășura toate activitățile de pregătire de luptă, care dispune de organe de conducere și logistice proprii, capabilă să îndeplinească misiuni de luptă cu un anumit grad de independență [13].

În doctrină nu s-a găsit o noțiune unică asupra sintagmei de „formațiune paramilitară”, fapt ce îngreuiază trasarea particularităților distinctive a respectivei forme de participare penală în raport cu altele asemănătoare: grup criminal organizat, organizație criminală, bandă armată.

Astfel, conform opiniei unor autori [5, p. 565], formațiunea paramilitară neprevăzută de legislația Republicii Moldova este detașamentul, organizația, gruparea, gherila etc., organizată și dotată după modelul unei armate, având o structură și disciplină asemănătoare celor ale armatei, dar care nu are statut legal.

Pentru antrenarea răspunderii penale în conformitate cu art. 282 C. pen. se impune prezența a 3 condiții esențiale înaintate față de formațiunea paramilitară:

- Are un statut ilegal. Se are în vedere că formațiunea paramilitară să activeze în afara cadrului legal al Republicii Moldova [5, p. 567].

- Are un caracter organizat. Aceasta înseamnă că respectiva formațiune trebuie să presupună o anumită disciplină, ierarhie și subordonare, o repartizare a îndatoririlor între membrii formațiunii, o reglementare a raporturilor dintre membrii formațiunii prin intermediul unor norme de conduită, o sancționare sau stimulare a comportamentului membrilor grupării, o ținută/ simbolică/ distincție unică, identică pentru toți membrii formațiunii.

- Are un caracter armat. Aceasta presupune prezența armei (armelor) în cadrul formațiunii, în corespundere cu normele care îi reglementează activitatea [4, p. 507]. Dacă păstrarea și purtarea armei se cuprinde în componența infracțiunii stipulate la art. 282 C. pen. și nu necesită calificarea suplimentară conform art. 290 C. pen., atunci aplicarea armei se află în afara cadrului infracțiunii specificate, de aceea necesită o calificare suplimentară cu alte norme din Codul penal.

Merită de menționat că săvârșirea de către membrii formațiunii a altor infracțiuni mai grave decât înseși participarea la o formațiune paramilitară ilegală necesită calificarea prin cumulul de infracțiuni (cu art. 145, 151, 337, 340 C. pen.).

Conform autorului Al. Barbăneagră, formațiunile paramiliare sunt considerate grupurile, organizațiile constituite pe baza disciplinei de tip militar cu un comandament unic, structură internă ierarhizată, cu un contingent de persoane instruit, dotat cu arme [1, p. 624].

În aceeași ordine de idei formațiunile armate ilegale li se atribuie componența unor modalități de manifestare a activității extremiste, ce desemnează atitudinea, doctrina unor curente politice, care, pe baza de teorii, idei sau opinii extreme, caută, prin măsuri violente sau radicale, să promoveze programul lor [1, p. 624].

Profesorul Borodac Al. atribuie formațiunii paramilitare ilegale sensul de reuniune stabilă ce constă din două sau mai multe persoane, dotate cu armament și care au un comandament unic, a cărei activitate nu este reglementată de legislația Republicii Moldova [2, p. 409].

Analizând doctrina penală rusă, urmează de luat în considerare că norma de la art. 208 C. pen. al Federației Ruse [38] poartă denumirea de *Organizarea formațiunii armate ilegale sau participarea la ea*, respectiv, conform regulilor sintactice, sintagmele de „formațiune paramilitară” și „formațiune armată” ar trebui să emane sens diferit.

Totuși, majoritatea autorilor ruși atribuie noțiunii de formațiune armată sensul de reuniune, echipă sau alt tip de grupă, create pentru desfășurarea operațiunilor militare cu aplicarea armelor (pentru atac sau apărare) [37] sau pentru realizarea altor scopuri (spre exemplu, pentru comiterea actelor teroriste, răsturnarea orânduirii constituționale, violarea integrității teritoriale a statului)

[30] sub conducerea comandanților [37], cu nivel diferit de organizare, asigurare, echipare [24, p. 551].

Referitor la termenul „formațiune” în literatura juridică nu există un punct de vedere comun. Unii autori atribuie formațiunii sensul oferit de DEX – reuniune de persoane, apropiată după caracteristicile sale unității militare [26, p. 35]; alții consideră, că pentru o formațiune este suficientă reunirea a cel puțin două persoane [21].

Din punctul de vedere al autorilor Fedik E.N. și Brilliantov A.V. [36, p. 679], la determinarea semanticii termenului de „formațiune” urmează de desprins din comparația cu numărul minim de persoane prevăzut pentru cea mai mică formă de unitate militară – grup format, de regulă, nu mai puțin din 10 oameni. În general o grupă este formată din 8-15 soldați [11], care se asociază într-un pluton – subunitate militară mai mică decât compania, alcătuită din trei sau patru grupe [8]. O astfel de componență a formațiunii este determinată de necesitatea realizării misiunilor de luptă, ceea ce se condiționează de un număr minim de efectiv.

În acord cu prevederile art. 260 C. pen. al Ucrainei [39] în calitate de infracțiune distinctă evoluează *Crearea formațiunilor paramilitare sau armate neprevăzute de lege*. Iese în evidență folosirea de către legiuitorul ucrainean a ambelor forme de participație „formațiune paramilitară” și „formațiune armată”, fapt care denotă o distincție vădită între aceste două tipuri de asociere criminală.

Nota de la art. 260 C. pen. al Ucrainei oferă noțiuni ambelor termeni. Astfel, prin paramilitară urmează a fi înțeleasă acea formațiune care are o structură organizatorică de tip militar, în special: un comandament unic, o subordonare și disciplină strictă, în care se efectuează o pregătire militară sau fizică specială. Prin formațiune armată urmează de înțeles grupurile paramilitare, care dispun în mod ilegal de arme de foc, explozive

și alte arme susceptibile pentru folosire.

Este de menționat că și legislația Republicii Moldova nu folosește unitar expresia „formațiune paramilitară”, în unile cazuri, pentru desemnarea aceluiași tip de grupare, referindu-se la sintagma „formațiune armată”. Spre exemplu, conform Legii cu privire la combaterea terorismului [18] „activitatea teroristă presupune acțiuni care includ [...] constituirea unei formațiuni armate ilegale (sublinierea ne aparține - n.a.), a unei comunități (organizații) criminale, a unei grupe organizate în scopul săvârșirii unui act terorist, precum și participarea la un astfel de act”.

În doctrina penală a României nu a fost identificată utilizarea termenelor de „formațiune”, „formațiune armată”, „formațiune paramilitară”. Acest fapt este condiționat pe de o parte de absența unei norme distincte care ar sancționa organizarea unei formațiuni paramilitare sau participarea la ea (art. 367 C. pen. al României [7] incriminează fapta de *Constituire a unui grup infracțional organizat*. Însă, conform alin. (6) al aceluiași articol, prin „grup infracțional organizat” se înțelege grupul structurat, format din trei sau mai multe persoane, constituit pentru o anumită perioadă de timp și pentru a acționa în mod coordonat în scopul comiterii uneia sau mai multor infracțiuni. Respectiv, formațiunea paramilitară și grupul infracțional organizat nu sunt forme de participare identice [7]), iar pe de altă parte de prezența în Capitolul VI a C. pen. al României doar a următoarelor forme de participare penală: proprie (coautoratul, instigarea și complicitatea [3, p. 363]) și improprie.

În final, ținând cont că practica judiciară existentă, inclusiv cea mondială, se ciocnește cu probleme complexe, uneori irezolubile, în ceea ce privește calificarea corectă a acțiunilor militanților [34], întru trasarea caracteristicilor de bază a unei formațiuni paramilitare urmează să fie efectuate distincțiile dintre astfel de forme de participare pe-

nală ca: grup criminal organizat, organizație (asociația) criminală, bandă armată și formațiune paramilitară. Cu toate acestea nu se infirmă faptul că banda armată și formațiunea paramilitară sunt niște forme specifice a grupului criminal organizat, particularitățile cărora determină o calificare diferențiată¹.

Prima diferență, și cea de bază, ar consta în scopul în care s-au reunit persoanele:

- formațiunea paramilitară nu are reliefat un scop concret;
- grupul criminal organizat are drept scop comiterea unei sau a mai multor infracțiuni;
- organizația criminală se creează în vederea influențării activității economice și de altă natură a persoanelor fizice și juridice sau controlului acesteia în alte forme în vederea obținerii de avantaje și realizării de interese economice, financiare sau politice;
- banda armată este organizată în scopul atacării persoanelor juridice sau fizice.

În practică, anume faptul că banditismul are trasat un scop distinct permite diferențierea esențială dintre banda armată și formațiunea paramilitară [34], respectiv, art. 282 de art. 283 C. pen.

Ținând cont de faptul că infracțiunea prevăzută la art. 282 C. pen. nu are trasat un scop precis, nu poate fi exclusă situația în care formațiunea paramilitară preia un scop din rândul celor menționate mai sus. Spre exemplu, acțiunile de organizare a unei formațiuni paramilitare ilegale sau participarea la ea în scopul atacării persoanelor juridice sau fizice urmează a fi calificate, contrar opiniei care pledează pentru un concurs de infracțiuni [28], strict conform art. 283 C. pen.

¹ Notă: Crearea unui grup criminal organizat sau participarea la un astfel de grup nu prevede răspundere penală separată ca în cazul formațiunii paramilitare (art. 282 C. pen.), bandei armate (art. 283 C. pen.), organizației criminale (art. 284 C. pen.), însă, la constatarea unor semne obiective suplimentare, poate fi calificată drept pregătire de infracțiunea în vederea căreia s-au reunit persoanele.

Această din urmă regulă este dictată de prevederile art. 118, alin. (2) C. pen.: „Calificarea infracțiunilor în cazul concurenței dintre o parte și un întreg se efectuează în baza normei care cuprinde în întregime toate semnele faptei prejudiciabile săvârșite” [6].

Merită de menționat că, dacă organizarea unei formațiuni paramilitare sau participarea la ea urmărește drept scop răsturnarea sau schimbarea prin violență a orânduirii constituționale ori are drept scop violarea integrității teritoriale a Republicii Moldova și se transformă astfel în rebeliune armată, atunci acțiunile făptuitorilor urmează a fi încadrate ca un concurs de infracțiuni stabilit între art. 282 și 340 C. pen.

În ceea ce privește scopul cu care se organizează o formațiune paramilitară ilegală, majoritatea autorilor îl atribuie la săvârșirea infracțiunilor cu caracter terorist [36, p. 679; 33], deși nu se exclude să aibă și un colorit „nobil”: apărarea intereselor populației, menținerea ordinii publice, paza sediilor instituțiilor, întreprinderilor, organizațiilor, combaterea infracționalității [4, p. 508] etc.

Cea de-a doua diferență constă în numărul participanților înscriși în componența grupului:

- într-un grup criminal organizat sunt cel puțin două persoane. Această cerință rezultă din prevederile art. 41 C. pen., astfel încât participația este cooperarea cu intenție a două sau mai multe persoane la săvârșirea unei infracțiuni [6];

- organizația criminală, fiind o reuniune de grupuri criminale organizate (minim două), conține astfel cel puțin patru persoane, fiecare fiind asociată în grupuri criminale separate și interdependente. Astfel, criteriul cantitativ devine unul principal de diferențiere a conceptelor de „grup criminal organizat” și „organizație criminală” [4, p. 520];

- banda armată urmează să fie neapărat alcătuită de un grup de 2 sau mai multe persoane [1, p. 625];

- componența cantitativă a formațiunii paramilitare nu este stabilită de legislația în vigoare. Numărul membrilor unei formațiuni paramilitare trebuie să corespundă cu cel puțin cea mai mică unitate militară – grup militar [34] (8-15 persoane).

Este evident că criteriul cantitativ nu este pretutindeni eficient la delimitarea tipurilor de participație penală, mai ales în cazurile în care numărul membrilor grupurilor formate depășește limitele de jos. Astfel, nu se exclude ca o bandă armată, un grup criminal organizat, o organizație criminală sau o formațiune paramilitară să aibă același număr de membri.

A treia distincție de bază dintre aceste tipuri de organizare a activității infracționale ar consta în caracterul armat al grupărilor, astfel încât:

- grupul criminal organizat, precum și reuniunea acestora într-o organizație criminală, nu invocă drept semn obligatoriu prezența armei (armelor) la membrii grupării;

- banda armată nu poate fi concepută fără prezența armei (armelor) în rândul membrilor formațiunii. Pentru existența acestui semn al bandei armate este suficient ca cel puțin unul dintre membrii bandei să fie înarmat, iar ceilalți să cunoască acest fapt;

- pentru ca un grup de persoane să capete statut de formațiune paramilitară acesta obligatoriu trebuie să dispună de un caracter armat.

Din această perspectivă, s-ar părea că grupul armat nu diferă cu nimic de formațiunea paramilitară.

Totuși, apare întrebarea logică: „Oare formațiunea paramilitară nu poate avea drept scop atacarea persoanelor juridice sau fizice? [23, p. 45]”. În contextul în care diferența cantitativă dintre aceste tipuri de grupări nu este esențială decât în privința plafonului-minimum de membri, într-un șir de cazuri normele stipulate la art. 282 și art. 283 C. pen. vor fi atribuite la tipul „fraților-ge-

meni” [23, p. 45], ceea ce ar face imposibilă calificarea justă a faptelor infracționale de referință.

Astfel, pentru existența unei formațiuni paramilitare nu este suficient ca un membru al acesteia să posede o armă, de care restul membrilor formațiunii să fie conștiințioși. Caracterul armat este un semn inerent al întregii formațiuni paramilitare. Acesta din urmă presupune situația în care cel puțin câțiva din membrii formațiunii să fie înarmați și care, cu ajutorul celorlalți participanți, să fie în stare să desfășoare o operațiune de luptă (de tip militar), dar nu simplul atac asupra persoanei fizice sau juridice [25, p. 111].

Această prevedere nu funcționează atunci când este vorba despre armele „grele” (echipamentele militare de tipul mitralierelor, lansatoarele de grenade, lansatoarele de rachete, sistemelor de apărare aeriană etc.), sau armele de distrugere în masă. În aceste cazuri este suficientă prezența și a unei singure unități de echipament ca formațiunea să fie catalogată drept una militară [34].

A patra diferență dintre formele de participare supuse comparării se desprinde din gradul de stabilitate al grupului format:

- caracterul stabil al bandei armate presupune: înțelegerea prealabilă între membrii bandei, planificarea activității infracționale, repartizarea rolurilor între membrii bandei armate înainte de comiterea infracțiunii (infracțiunilor), statornicia componenței grupului etc.;

- grupul criminal organizat, deși tot este o reuniune stabilă de persoane ca și în cazul bandei armate, totuși diferă printr-un grad sporit de stabilitate, dat fiind faptul că s-a organizat în prealabil, adică până la comiterea infracțiunii (infracțiunilor);

- organizația criminală, fiind privită prin prisma caracterului stabil, prezintă cel mai înalt grad posibil, care la rândul său se datorează consolidării și gradului înalt de

organizare. Coeziunea între grupurile criminale și membrii acestora, ca parte integrantă a organizației criminale, presupune: solidaritate social-psihologică, ierarizare pronunțată, interdependența între membrii organizației și structurile sale etc.;

- formațiunea paramilitară, după gradul de stabilitate, se apropie cel mai mult de cel al bandei armate (organizarea prealabilă și coeziunea între membrii grupului nu este indispensabilă pentru existența formațiunii paramilitare), care totuși după unele caracteristici specifice face posibilă distincția dintre aceste două forme de organizare a activității infracționale.

Deși există diverse opinii referitor la interpretarea conceptului de stabilitate [31; 22, p. 128; 27, p. 12; 32, p. 14], ne raliem la opinia conform căreia stabilitatea formațiunii paramilitare se compune din „3 componente obligatorii”: înțelegerea prealabilă, durata relativ lungă de existență, caracterul organizat [35, p. 29-30].

Urmează de ținut cont de faptul că stabilitatea formațiunii paramilitare ilegale nu este una absolută. Formațiunile mari, pe parcursul funcționării lor, nu mențin stabilă componența membrilor săi, astfel încât pot fi efectuate completări sau schimb planificat de personal, dacă aceasta este necesar pentru interesele de pregătire și capacitate de luptă a formațiunii [31].

Caracterul organizat al formațiunii paramilitare presupune: o anumită disciplină, ierarhie și subordonare; o repartizare a îndatoririlor între membrii formațiunii; o reglementare a raporturilor dintre membrii formațiunii prin intermediul unor norme de conduită; o sancționare sau stimulare pentru cei care încalcă sau, respectiv, respectă aceste norme; o tipizare presupunând purtarea de către membrii formațiunii a aceleiași uniforme, a acelorași semne de distincție, drapele, blazoane, simboluri etc. [4, p. 507]. Or, structura organizatorică în cadrul unei formațiuni

paramilitare urmează să fie, corespunzător, una militară.

Tot la diferențele de bază, dintre formațiunile paramilitare ilegale și oricare alte grupuri armate de persoane, s-ar referi posibilitatea primelor de a desfășura o operațiune de tip militar, operațiune la care nu ar fi capabile benzile sau grupurile armate de orișice natură (și nu doar atacurile asupra persoanei sau organizației) [20].

Existența și altor diferențe (juridico-penale, criminologice etc.) dintre aceste forme de participare penală este incontestabilă, consemnarea acestora însă nu ar reflecta trăsăturile de bază ce ar constitui regula pentru formațiunile paramilitare și ar excede scopul propus de prezentul studiu.

Concluzii și recomandări. În absența unei noțiuni legiferare a formațiunii paramilitare, în condițiile folosirii discrepante a termenelor cu semantică identică (formațiune, formațiune paramilitară, formațiune armată), în lipsa vreunei hotărâri explicative din partea Plenului Curții Supreme de Justiție cu referință la formele criminalității organizate, găsim oportun de a evidenția trăsăturile de bază și de a formula o noțiune unică a formațiunii paramilitare întru excluderea erorilor de calificare, unificarea conceptelor diferențiate, înțelegerea mai reușită a prevederilor legislative referitoare la infracțiunea de referință.

Astfel, în urma analizei efectuate supra, putem contura următoarele trăsături esențiale ale unei formațiuni paramilitare, necesare antrenării răspunderii penale în conformitate cu art. 282 C. pen.:

- Caracter ilegal;
- Caracter stabil;
- Structură organizatorică de tip militar;
- Caracter armat pronunțat;
- Componenta cantitativă a grupului corespunzătoare celei mai mici unități militare – grup militar;

– Aptitudinea grupului să desfășoare o operațiune de luptă (de tip militar).

În final, prin „formațiune paramilitară ilegală” urmează de înțeles o reuniune de persoane într-un grup stabil, cu structură organizatorică de tip militar, cu un caracter armat pronunțat, cu un efectiv suficient pentru desfășurarea operațiunilor de tip militar, activitatea căruia nu este reglementată de legislația Republicii Moldova.

Referințe bibliografice

1. Barbăneagră Al., Alecu Gh., Berliba V. ș.a. Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu. Chișinău: Editura Sarmis, 2009.
2. Borodac Al. Manual de drept penal. Partea specială: pentru învățământ universitar. Chișinău: F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2004.
3. Boroș Al. Drept penal. Partea generală. Conform Noului Cod penal. Ediția 2. București: Editura C.H. Beck, 2014.
4. Brînză S., Stati V. Drept penal. Partea specială. Vol. II. Chișinău: F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2011.
5. Brînză S., Stati V. Tratat de drept penal. Volumul II. Chișinău: F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2015.
6. Codul penal al Republicii Moldova nr. 985 din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 14.04.2009, nr. 72-74.
7. Codul penal al României nr. 286 din 2009, în vigoare din 01.02.2014. În: Monitorul Oficial al României, Partea I nr. 510 din 24.07.2009.
8. Dicționarul explicativ al limbii române (ediția a II-a revăzută și adăugită). Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”. București: Editura Univers Enciclopedic Gold, 2009.
9. Hotărârea Guvernului cu privire la formațiunile benevole de pompieri nr. 662

- din 12.07.1999. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 22.07.1999, nr. 078.
10. <http://www.mai.gov.md/ro/advanced-page-type/date-statistic> (accesat la 24.01.2016)
 11. [https://ro.wikipedia.org/wiki/Grup%C4%83_\(unitate_militar%C4%83\)](https://ro.wikipedia.org/wiki/Grup%C4%83_(unitate_militar%C4%83)) (accesat la 25.01.2017)
 12. Legea cu privire la activitatea Poliției și statutul polițistului nr. 320 din 27.12.2012. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 01.03.2013, nr. 42-47.
 13. Legea cu privire la apărarea națională nr. 345 din 25.07.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 19.09.2003, nr. 200-203.
 14. Legea cu privire la cultura fizică și sport nr. 330 din 25.03.1999. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 05.08.1999, nr. 83-86.
 15. Legea cu privire la gărzile populare nr. 1101 din 06.02.1997. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 10.04.1997, nr. 22-23.
 16. Legea privind activitatea particulară de detectiv și de pază nr. 283 din 04.07.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 19.09.2003, nr. 200-203.
 17. Legea privind partidele politice nr. 294 din 21.12.2007. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 29.02.2008, nr. 42-44.
 18. Legea cu privire la combaterea terorismului nr. 539 din 12.10.2001. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 06.12.2001, nr. 147-149.
 19. Macrea D., Petrovici E., Rosseti Al. ș.a. Dicționarul limbii române literare contemporane. București: Editura RPR, 1957.
 20. Бейбулатов Б.Ш. Понятие незаконное вооруженное формирование согласно современного уголовного законодательства. http://www.yurclub.ru/docs/criminal/article104.html#_ftn8 (accesat la 26.01.2017)
 21. Галахова А.В. Суд присяжных: квалификация преступлений и процедура рассмотрения дел. Москва: СПС «Консультант Плюс», 2006 г.
 22. Герцензон А.А., Меньшагин В.Д., Ошеревич А.Л., Пионтковский А.А. Государственные преступления. Москва, 1939 г.
 23. Иванов Н.Г. Нюансы уголовно-правового регулирования экстремистской деятельности как разновидности группового совершения преступлений. Москва: Государство и право № 5, 2003 г., с. 45.
 24. Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации. 10-е издание. Переработанное и дополненное. Ответственный редактор заслуженный деятель науки РФ, доктор юридических наук, профессор А.И. Рарог. Москва: Проспект, 2015 г.
 25. Магомедов Т.М. Уголовно-правовые аспекты отграничения состава преступления по статье 208 УК РФ от смежных составов преступлений и иных правонарушений. Москва: Современное право № 8, 2010 г., с. 111.
 26. Мальцев В. Ответственность за организацию незаконного вооруженного формирования или участие в нем. В: «Российская юстиция», 1995, № 9, с. 35.
 27. Мельникова Ю.Б., Устинова Т.Д. Уголовная ответственность за бандитизм. Москва, 1995 г.
 28. Организация незаконного вооруженного формирования или участие в нём <http://www.bibliofond.ru/view.aspx?id=582938> (accesat la 26.01.2019)
 29. Основные формы организованной преступной деятельности в Республике Дагестан (на рубеже XX – XXI вв.). Под ред. А.А. Магомедова. Москва: Юнити-Дана; Закон и право, 2005 г.
 30. Постановление Пленума Верховного Суда Российской Федерации № 1 от 9

- февраля 2012 г «О некоторых вопросах судебной практики по уголовным делам о преступлениях террористической направленности», пункт 23. <https://rg.ru/2012/02/17/terrorozm-dok.html> (accesat la 25.01.2017)
31. Прозументов Л.М. Устойчивость и вооруженность как признаки банды. Юридический институт ИГУ: Сибирский Юридический Вестник, № 4, 2002 г.
 32. Проходов Ю.Н., Шеслер А.В. Организованная группа как форма соучастия в преступлении. Актуальные проблемы правопедения в современный период: Сборник статей. Часть 3. Томск, 1998 г., с. 14.
 33. Сайгитов У.Т. Основные формы организованной преступной деятельности в Республике Дагестан (на рубеже XX – XXI вв.). Под ред. А.А. Магомедова. Москва: Юнити-Дана; Закон и право, 2005 г.
 34. Смирнов И.О. Квалификация организации незаконного вооруженного формирования или участия в нем при отграничении от бандитизма. Вопросы современной юриспруденции: сборник статей по материалам X-ой международной научно-практической конференции. Новосибирск: СибАК, 2012 г.
 35. Стельмах В.Ю. Понятие устойчивости банды. Москва: Следователь № 5(8), 1997 г., с. 29–30.
 36. Уголовное право России. Части общая и особенная. Учебник. Под общей редакцией заслуженного юриста РФ, доктора юридических наук, профессора А.В. Бриллиантова. Москва: Проспект, 2015 г.
 37. Уголовное право. Особенная часть. Учебник. Под ред. профессора В.Н. Петрашева. Москва: Издательство Приор, 1999 г.
 38. Уголовный кодекс Российской Федерации № 63-ФЗ от 13.06.1996. В: „Собрание законодательства Российской Федерации”, 17.06.1996, № 25.
 39. Уголовный кодекс Украины № 2341-III от 05.04.2001. В: «Відомості Верховної Ради України», № 25-26, 2001.

Despre autori

Radion COJOCARU,
conferențiar universitar, doctor în drept,
Director al Departamentului Știință,
Dezvoltare Proiecte și Cooperare
al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI
al Republicii Moldova
e-mail: radioncojocaruu@gmail.com
tel.: 069089176

Andrei CAZACICOV,
master în drept, asistent universitar
al Catedrei „Științe penale” a Academiei
„Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Mol-
dova
e-mail: andreicazacicov@gmail.com
tel.: 078815378

About authors

Radion COJOCARU,
associate professor, PhD,
Director of the Department of Science,
Development and Cooperation
of “Stefan cel Mare” Academy of MIA of the
Republic of Moldova
e-mail: radioncojocaruu@gmail.com
tel.: 069089176

Andrei CAZACICOV,
Master in law, university assistant
of the Department of Criminal Sciences
of “Stefan cel Mare” Academy of MIA
of the Republic of Moldova
e-mail: andreicazacicov@gmail.com
tel.: 078815378

CZU 343.2:341.231.14

THE OFFENSE OF TORTURE IN TERMS OF THE STANDARDS AND PRECEDENTS OF THE ECHR

Radion COJOCARU,

Assistant professor, PhD, Academy “Stefan cel Mare” of the MIA
of the Republic of Moldova

Sergiu SECRIERU,

PhD, Chairperson of the Association of Mediation
of the Republic of Moldova

In the given article it is analyzed the offense of torture incriminated in the art. 166¹ of the Criminal Code of the Republic of Moldova in terms of the normative standards established by the ECHR and the jurisprudence of the European Court. As a result, there were evaluated the essential features of the national normative framework of the incrimination of torture in relation to the existing European standards and practices in this domain. The pertinent conclusions made by the authors offer the possibility of the understanding of the premises of the definition and incrimination of the torture and inhuman or degrading treatment in the criminal legislation of the Republic of Moldova.

Keywords: torture, inhuman treatment, degrading treatment, offense, punishment.

INFRAȚIUNEA DE TORTURĂ PRIN PRISMA STANDARDELOR ȘI PRECEDENTELOR CEDO

Radion COJOCARU,

doctor în drept, conferențiar universitar,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova

Sergiu SECRIERU,

doctor în drept,
președinte al Asociației de Mediare din Republica Moldova

În prezentul articol este analizată infracțiunea de tortură incriminată la art. 166¹ C.pen. al R. Moldova prin prisma standardelor normative instituite prin CEDO și jurisprudența Curții europene. Drept rezultat, au evaluate trăsăturile esențiale ale cadrului normativ național de incriminare a torturii în raport cu standardele și practicile europene existente în acest domeniu. Concluziile pertinente făcute de către autori oferă posibilitatea înțelegerii premiselor de definire și incriminare a torturii și a tratamentelor inumane sau degradante în legislația penală a R. Moldova.

Cuvinte cheie: tortură, tratament inuman, tratament degradant, infracțiune, pedeapsă.

Introduction. In the art. 3 of the European Convention on Human Rights (hereinafter referred to as ECHR) it is stipulated: “No one shall be subjected to torture or to inhuman or degrading punishments of treatment”. This provision is of a very general nature and is the shortest norm of the Convention, the content of which should be traced and interpreted in terms of the jurisprudence of the European Court. The prohibition stipulated in the art. (3) of the ECHR is of absolute nature, since no exception to this provision is allowed.

The first obligation imposed by the art. 3 of the European Convention is of a nega-

tive nature and is expressed by the abstinence of the state agents from the application of the acts of torture, inhuman or degrading treatment of the persons under their authority. An obligation of the positive nature presented to the signatory states is to take all necessary measures for the prevention of the exposure of people to torture or inhuman or degrading treatment. These measures include also the creation of an effective national incriminating framework of the prevention of torture and inhuman treatment that would ensure the punishment of the persons responsible for the application of such treatment.

Used methods. For the critical analysis and examination of the problematics that forms the object of the concern of the given article were used the specific research methods, such as: method of comparative analysis, method of logical interpretation and case study of the decisions of the European Court pronounced on the concrete cases of the violation of the art. 3 of the ECHR.

Obtained results and discussions. In order to ensure the positive obligation of the incrimination and punishment of the acts of torture, in the art. 166¹ of the Criminal Code of the Republic of Moldova it is stipulated the criminal liability for the act of *torture, inhuman or degrading treatment*. From the point of view of the legislative technique this article is structured in four paragraphs, in which it is stipulated the criminal liability for two distinct offenses:

- Inhuman or degrading treatment (art. 166¹ par. (1) of the Criminal Code);
- Torture (art. 166¹ par. (1) of the Criminal Code).

Inhuman or degrading treatment (art. 166¹ par. (1) of the Criminal Code) is the intentional causing of physical or mental pain or suffering that represents the inhuman or degrading treatment, by a public person or by a person that de facto exercises the powers of a public authority or by any other person acting in the official capacity or with the express or tacit consent of such a person. In the par. (2) of the art. 166¹ of the Criminal Code the following aggravating forms of the offense are provided: (a) consciously to a minor or to a pregnant woman or taking advantage of the known or obvious helpless state of the victim because of advanced age, illness, disability or other factor; b) to two or more persons; c) by two or more persons; d) using the weapons, special instruments or other objects adapted to this purpose; e) by a public functionary or by a person with the position of public dignity; (f) that by inadvertence caused serious or average harm to the corporal integrity or health; (g) that by inadvertence caused the death of person or his/her suicide.

Torture (art. 166¹ par. (3) of the Crim-

inal Code) is any intentional act by which a person is subjected to the strong physical or mental pain or suffering for the purpose of the obtainment from this person or from a third person the information or confessions, to punish him/her for an act that he/she or a third person committed or is suspected of having committed, to intimidate or to exercise the pressure on him/her or on a third person, or for any other reason based on a form of discrimination, whatever would be, when such pain or suffering is caused by a public person or by a person that de facto exercises the functions of a public authority or by any other person acting in the official capacity or with the express or tacit consent of such a person. In the par. (4) of the art. 166¹ of the Criminal Code are provided the following aggravating forms of the offense: (a) consciously to a minor or to a pregnant woman or taking advantage of the known or obvious helpless state of the victim because of advanced age, illness, disability or other factor; b) to two or more persons; c) by two or more persons; d) using the weapons, special instruments or other objects adapted to this purpose; e) by a public functionary or by a person with the position of public dignity; (f) that by inadvertence caused serious or average harm to the corporal integrity or health; (g) that by inadvertence caused the death of person or his/her suicide.

The formulation of the norm of the incrimination of torture and inhuman or degrading treatment in the art. 166¹ of the Criminal Code of the Republic of Moldova was influenced largely by the interpretations of the jurisprudence of ECHR existing in the content of the art. 3 of the European Convention. Proceeding from this premise, we come to the idea that the correct interpretation and application of the norm to which we refer should be made in accordance with the principles and decisions pronounced by the European Court.

The starting point is the objective of the art. 3 of the ECHR that is the defence of the physical and moral integrity of person as well as of his/her dignity. This interpretation was the basis for the description of the act of tor-

ture in the Chapter III of the special part of the Criminal Code, entitled *Offenses against the freedom, honour and dignity of person*. Through the incrimination of torture, inhuman or degrading treatment should be pursued primarily the protection of the social relationships regarding the human personality and not of the social relationships of another nature, such as those relating to the performance of the act of justice. Thus, the first finding that it is imposed is that the positioning of the act of *torture, inhuman or degrading treatment* in the Chapter III of the special part of the Criminal Code is in accord with the meaning of the art. 3 of the European Convention, i.e. the protection of human dignity.

By virtue of the statements we can conclude that the purpose of the art. 3 of the Convention underlies the explanation of the content of the main legal object of torture, inhuman or degrading treatment (art. 166¹ of the Criminal Code) that proceeding from these grounds forms the social relationships regarding the protection of the dignity of the person.

Another premise to be considered in the evaluation of the extent to which the Republic of Moldova understood to honour its obligation of the incrimination and punishment of torture relates to the delimitation of various forms of maltreatment prohibited by the art. 3 of the Convention. The norm makes a gradual distinction between the torture that represents a *cruel treatment, with particular physical and mental suffering for the victim*, and other treatment or punishments that without causing the sufferings of such intensity are considered as being *inhuman and degrading* being subject to prohibition.

Proceeding from this distinction that is made by the text itself of the art. 3 of the Convention and the Court in its jurisdiction activity (Decision of ECHR of September 26th, 1997 *Aydin v. Turkey*, Decision of ECHR of July 28th, 1999 *Selmouni v. France*, Decision of ECHR of July 11th, 2000 *Dikme v. Turkey*, Decision of ECHR of March 06th, 2006 *Menesheva v. Russia*), the lawmaker incriminated the act of the inhuman or degrading treatment (art. 166¹ par. (1) of the

Criminal Code) distinctly from that of torture (art. 166¹ par. (3) of the Criminal Code).

From the sanctioning regime itself applied for the commission of the above-mentioned acts results that torture is considered to be a more serious offense than the inhuman or degrading treatment. The punishment for the inhuman or degrading treatment performed in the typical variant is the imprisonment from 2 to 6 years with the deprivation of the right to occupy certain positions or to exercise a certain activity for a period from 3 to 5 years (art. 166¹, par. (1) of the Criminal Code), and for torture – the imprisonment from 6 to 10 years with the deprivation of the right to occupy the certain positions or to exercise a certain activity for a period from 8 to 12 years (art. 166¹, par. (1) of the Criminal Code). For the inhuman or degrading treatment committed in the aggravating circumstances it is instituted the punishment by the imprisonment from 3 to 8 years with the deprivation of the right to occupy certain positions or to exercise a certain activity for a period from 5 to 10 years (art. 166¹, par. (2) of the Criminal Code) and for torture in the aggravating circumstances – the imprisonment from 8 to 15 years with the deprivation of the right to occupy certain positions or to exercise a certain activity for a period from 10 to 15 years (art. 166¹, par. (4) of the Criminal Code).

In its jurisdictional activity, the Court established the obligatoriness of the determination of the form of maltreatment applied to the applicant: “In order to determine whether a particular form of maltreatment can be qualified as **torture**, it should be taken into account the distinction stipulated in the article 3 between this term and that of the **inhuman or degrading treatment**. As it was found previously, it seems that the intention was that the Convention should stigmatize through such a distinction the deliberate inhuman treatment that causes very serious and cruel sufferings” [1] (under No.).

Neither the art. 3 of the Convention, nor the European Court during its jurisdictional activity provided a notion of torture.

However, the Court approved partially the definition stipulated in the United Nations Convention against torture. This refers to: “any act by which it is provoked to a person, with intention, strong pain or sufferings, of physical or mental nature, in particular for the purpose of the obtainment from this person or from a third person the information or confessions, to punish him/her or a third person for an act that he/she committed or is suspected of having committed, to intimidate or to exert pressure on a third person, or for any other reason based on a form of discrimination, whatever it is, when such pain or suffering is caused by an official of the public authority or any other person acting in an official capacity, or at the instigation, or with the express or tacit consent of such persons”. [2]

Therefore, the acts of torture are characterized by the following distinctive features:

- means any particular pain or suffering, physical or mental;
- assumes the intention of the perpetrator to produce them;
- the subject that produces them is an official of the public authority or a person acting at the instigation or with his/her express or tacit consent;
- the purpose of the application of such acts consists in the obtainment of information or testimonies, application of a punishment for an act committed by a victim or another person, as well as for the exercise of the pressure on the victim or on another person.

Examining carefully the incriminating provision regarding the inhuman or degrading treatment (art. 166¹ par. (1) of the Criminal Code) and that regarding the torture (art. 166¹ par. (3) of the Criminal Code) it can be stated that both the intention, as well as the special capacity of the subject of the offense are the common signs, characteristic and related to both criminal actions. Therefore, for the correct delimitation of these two facts the priority will be given to the **severity of the physical or mental suffering caused by the official** (in case of torture it is strong) and to the **purpose** (obtainment of information or confessions, punishment for an act that he/

she or a third person committed or is suspected of having been committed), accordingly, the **reason of the commission of the act** (to intimidate or to exercise the pressure on he/she or a third person, or for any other reason, based on a form of discrimination) .

In one case, the European Court concluded: „... *the fact that pain or suffering was caused intentionally in order to obtain the recognition of guilt is a factor to be taken into account when it is decided whether the maltreatment was torture*” [3] .

This conclusion of the Court should be taken into account in the correct interpretation and application of the national law in the matter of the offense of torture, inhuman or degrading treatment. The intention of the causing of a strong physical or mental suffering, aligned with the objective to obtain the testimonies or statements from the victim represents a serious foundation to qualify the act according to the art. 166¹ par. (3) of the Criminal Code – torture. Therefore, in the assessment of the acts of torture by the courts will prevail both the objective element of the act represented by the causing of a **strong suffering**, and the subjective, i.e. **the intention and purpose or reason of its commission** (see above).

In another case the main criterion by which was guided the European Court at the determination of torture was of the objective nature, represented by the method of maltreatment and its susceptibility to cause a particular suffering to the victim. Thus, the Court notes, in particular, “... the intensity of the blows applied to the applicant as a result of which he suffered very serious bodily injuries. As a result of these injuries, the applicant was approximately 70 days in the hospital during different periods between July and November 1998. An important element that should be taken into consideration are the consequences that the maltreatment had on the health of the applicant. The Court also attributes great importance to the young age of the applicant (seventeen years old on the day of the events) the fact that made him particularly vulnerable before his aggressors. However, the decisive

element for the determination of the form of maltreatment is the practice called falaka (hitting of feet), which the applicant was subjected to. This is a form of the particularly condemnable maltreatment that involves the intention to obtain information, to intimidate or to punish. The Court reminds that in the case of *Salman v. Turkey* stated that the use of the falaka practice accompanied by the blows in the area of chest constituted the torture. In such circumstances, the Court considers that the violence applied against the applicant was of a particularly serious nature, capable to cause severe pains and cruel sufferings that can be considered as the acts of torture within the meaning of the article 3 of the Convention”. [4]

Other forms of treatment that the European Court determined as equivalent to the torture include: severe forms of falaka blows/phalange: blows on the feet [5]; severe blows, combined with the refusal of the provision of medical treatment [6]; electric shocks, treatment by hot and cold water, blows on the head and threats of the maltreatment of the children of the applicant [7], etc.

Conclusions. At the definition of the torture and inhuman or degrading treatment in the art. 166¹ of the Criminal Code, the Moldavian legislator was guided by three descriptive criteria:

– the notion of torture stipulated in the art. 1 of the UNO Convention against torture and other cruel, inhuman or degrad-

ing punishments and treatment of December 10th, 1984, adopted in New York and that was adopted by the European Court at the evaluation of the degree of interference of the art. 3 of the Convention;

– the text of the art. 3 of the European Convention in which are distinguished the forms of maltreatment: torture, inhuman or degrading treatment, inhuman or degrading punishment;

– ECHR jurisprudence, according to which, depending on the severity threshold it is differentiated the torture from other forms of maltreatment.

Bibliographical references:

1. Decision of ECHR of January 18th, 1978, *Ireland v. Great Britain*.
2. Convention against torture and other cruel, inhuman or degrading punishments and treatment, adopted in New York on December 10th, 1984 (<http://www.cdep.ro/pls/legis/legis>).
3. Decision of ECHR of December 18th, 1996, *Aksoy v. Turkey*.
4. Decision of ECHR of April 4th, 2006, *Corsacov v. Moldova*.
5. Decision of ECHR of July 28th, 1999, *Selmouni v. France*.
6. Decision of ECHR of June 27th, 2000, *Ilhan v. Turkey*.
7. Decision of ECHR of October 10th, 2000, *Akkoç v. Turkey*.

About authors

Radion COJOCARU,
doctor în drept, conferențiar universitar,
Director al Departamentului Știință,
Dezvoltare Proiecte și Cooperare
e-mail: radioncojocaruu@gmail.com
tel.: 069089176

Secrieru SERGIU,
doctor în drept,
președinte al Asociației de Mediere
din Republica Moldova
e-mail: secrieru07@mail.ru
tel.: 069104028

About authors

Radion COJOCARU,
PhD, assistant professor,
Director of the Department of Science, Devel-
opment of Projects and Cooperation
e-mail: radioncojocaruu@gmail.com
tel.: 069089176

Secrieru SERGIU,
PhD, Chairperson of the Association
of Mediation of the Republic of Moldova
e-mail: secrieru07@mail.ru
tel.: 069104028

CZU 343.3(478)

SECURIZAREA FRONTIERELOR REPUBLICII MOLDOVA CA MĂSURĂ STRATEGICĂ DE COMBATERE A TERORISMULUI, SEPARATISMULUI ȘI MIGRAȚIEI ILEGALE

Liliana CREANGĂ,

conferențiar universitar, doctor în drept,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova

Modul de raportare a statului la o problemă, temă sau situație din mediul de securitate promovat în scopul asigurării prosperității, protecției și securității cetățenilor săi constituie baza pentru dezvoltarea obiectivelor naționale interne și externe care garantează existența și identitatea statului, stabilitatea și continuitatea acestuia și definește misiunea și scopul acesteia. În scopul prevenirii deficienței funcționale sistemice, structurale care poate fi exploatată sau poate contribui la materializarea unei amenințări sau risc, determinând slăbirea capacității statului de a diminua impactul evenimentelor cu potențial de afectare gravă a funcționării normale a instituțiilor sale, a vieții și integrității fizice a cetățenilor și a organizării comunităților umane, precum și a capacității de protecție, apărare și promovare a valorilor, intereselor și obiectivelor naționale de securitate, statul este dator să întreprindă măsuri de securizare a frontierelor.

Cuvinte-cheie: securizarea frontierelor; securitate națională și internațională; conflicte regionale; rețele teroriste.

SECURING OF THE MOLDOVAN BORDERS AS A STRATEGIC MEASURE TO COMBAT TERRORISM, SEPARATISM AND ILLEGAL MIGRATION

Liliana CREANGĂ,

associate professor, PhD,
Academy “Ștefan cel Mare” of MIA of the Republic of Moldova

Reporting module of the state to a issue, theme or situation in the field of security promoted in order to ensure prosperity, protection and security of its citizens constitutes the basis for development of internal and external national objectives which guarantee the existence, identity, stability and continuity of the state, and defines the mission and its purpose. In order to prevent systemic/structural functional deficiency which can be exploited or may contribute to the materialization of a threat or risk, causing weakening of the state capacity to diminish the impact of events with potential serious impairment to the normal operation of its institutions, citizens life and physical integrity and the organization of human communities, as well as the ability to protect, defend and promote the national values, interests and objectives of security, the state is obliged to take measures to secure the borders.

Keywords: borders security; national and international security; regional conflicts; terrorist networks.

Introducere. Astăzi mai mult ca oricând creșterea în intensitate a terorismului și a focarelor separatiste a devenit o realitate ce nu poate fi contestată și a cărei abordare impune profesionalism, responsabilitate și cooperare, atât pe plan intern între organele securității statului, cât și în raport cu serviciile aliate sau partenere.

Modul de raportare a statului la această

problemă din mediul de securitate trebuie să aibă drept scop: asigurarea prosperității, protecției și securității cetățenilor Republicii Moldova, aspecte deloc de neglijat, deoarece garantează existența și identitatea statului, stabilitatea și continuitatea acestuia. Pentru garantarea integrității teritoriale, Republica Moldova este dator să întreprindă măsuri de securizare a frontierelor, măsuri ce pot

contribui la prevenirea materializării unei amenințări, prevenirea unor evenimente ce pot afecta funcționarea normală a instituțiilor de stat, a vieții și integrității fizice a cetățenilor, precum și a capacității de protejare, apărare și promovare a valorilor, intereselor și obiectivelor naționale de securitate.

Politicile Republicii Moldova în domeniul asigurării securității naționale au la bază evoluțiile amenințărilor existente și posibile pentru securitatea țării. În procesul elaborării lor se iau în calcul interesele principalelor actori politici internaționali, deoarece securitatea națională nu poate fi concepută decât în contextul securității internaționale. Uniunea Europeană, NATO, Federația Rusă și SUA astăzi sunt elemente importante în arhitectura continentală de securitate. Republica Moldova este obligată să țină cont de interesele României, Ucrainei, Turciei și ale altor țări cu care cooperează în vederea asigurării securității regionale.

Republica Moldova are frontiere comune cu România și Ucraina, cu ambele state având un trecut istoric comun și cu fiecare menținând relații bilaterale de prietenie și de fortificare a propriilor interese, inclusiv de securitate. Necesitatea securizării frontierelor Republicii Moldova este dictată de doi factori: pe de o parte, din cauza diferendului transnistrean autoritățile de la Chișinău nu controlează o porțiune din hotarul țării cu Ucraina, fapt ce implică riscuri majore asupra securității naționale, gen separatismul, migrația ilegală, traficul de arme, terorismul, iar, pe de altă parte, țara noastră se află în imediata vecinătate cu Uniunea Europeană, ceea ce necesită o continuă securizare a frontierelor conform criteriilor europene [1].

Dacă facem o retrospectivă a evenimentelor care au contribuit la declanșarea celor doi factori responsabili de stabilirea priorităților de securizare a frontierei, ne întoarcem în anul 2003, când noua politică fiscală și vamală a autorităților de la Chișinău a

fost coroborată cu îmbunătățirea cooperării transfrontaliere dintre Chișinău și Kiev. S-a reușit, astfel, încheierea unui acord vamal și de control grăniceresc privind porțiunea transnistreană a frontierei moldo-ucrainene, înțelegere promovată și mediată de către comisarul european pentru relații externe Chris Patten, aceasta fiind una din dovezile trecerii UE de la expectativă la implicare în chestiunea conflictului. Baza acordului o reprezenta soluția bună a constituirii de posturi vamale mixte pe teritoriul ucrainean, pentru a evita și anula astfel activitatea vamală *de facto* a separatiștilor transnistreni. Deși un document adițional a fost adoptat în ianuarie 2004, regimul Kucima nu a implementat prevederile acordului. Acest fapt a influențat decisiv asupra eforturilor guvernului de la Chișinău de blocadă comercială a Transnistriei, în urma episodului închiderii forțate a școlilor cu predare în limba română de către liderii secesioniști de la Tiraspol.

Monitorizarea mixtă actuală, cu participarea OSCE, a porțiunii transnistrene a frontierei moldo-ucrainene, nu presupune restabilirea necondiționată a spațiului vamal unic al Republicii Moldova, și nici înlăturarea necondiționată a actualului regim de la Tiraspol. Invocând principiul suveranității Republicii Moldova, autoritățile ucrainene se contrazic faptic, întrucât doar posturile vamale mixte moldo-ucrainene, iar nu cele ilegale, de contrabandă, tiraspoleano-ucrainene, pot asigura restabilirea spațiului vamal unic și stoparea fluxului economic ilegal ce alimentează traiectoria regimului de la Tiraspol.

Tot Ucraina permite survolul avioanelor militare rusești cu aterizarea pe aeroportul militar de la Tiraspol, ignorând faptul că aceste zboruri se efectuează fără permisiunea forurilor abilitate ale Republicii Moldova. În situația în care oficialitățile moldovenești, precum și misiunea OSCE, nu controlează acest aeroport, aceste zboruri pot fi folosite pentru traficul ilegal de persoane, armament,

alte bunuri și substanțe ilicite. Or, Ucraina ar putea impune condiția ca aceste zboruri să se efectueze prin aeroportul de la Chișinău, cu asigurarea controlului vamal mixt din partea Republicii Moldova și a misiunii OSCE.

Accederea la asistența financiară internațională și în primul rând din partea UE este un alt motiv pentru securizarea frontierelor conform criteriilor europene.

Capacitatea de asumare și utilizare eficientă a unor astfel de fonduri constituie un criteriu important în deschiderea de noi perspective pozitive cu partenerii occidentali. Un atare test l-a constituit grantul acordat de UE și Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD) în Moldova pentru securizarea frontierelor Republicii Moldova în cadrul proiectului de consolidare a managementului controlului la frontieră (2005). Obiectivul major al acestui proiect l-a constituit reducerea migrației ilegale și traficului de droguri, combaterea terorismului și a crimei organizate. Proiectul, în valoare de 1 942 500 euro a fost implementat timp de un an și a avut drept scop înzestrarea cu echipament specializat și cu o infrastructură adecvată a 5 puncte de trecere a frontierei: Criva-Mămăliga, Medveja-Zeliona, Larga-Kelmenți, Briceni-Rosoșeni și Giurgiulești-Reni.

Conform art. 11 din Constituție [2], Republica Moldova proclamă neutralitatea sa permanentă, iar prezența trupelor străine pe teritoriul său este interzisă. Din păcate, problematica de securitate a acestui stat nu a fost rezolvată de la sine prin postularea acestui principiu, ci, dimpotrivă, realitățile geopolitice și geostrategice din Republica Moldova sunt decisiv influențate de conflictul transnistrean.

În aceste circumstanțe, reforma sectorului de securitate a fost și rămâne a fi o componentă obligatorie a procesului de democratizare în perspectiva integrării europene și euroatlantice. Conflictul transnistrean constituie deopotrivă necesitatea, dar

și oportunitatea realizării unei reforme a sectorului de securitate viabile, întrucât faza confruntărilor militare propriu-zise (sfârșitul anului 1991- iunie 1992, luptele de la Tighina și Dubăsari) coincide cu începutul statalității Republicii Moldova. Înfrângerea forțelor moldovenești de către separatiști și acordul survenit între Chișinău și Moscova (iulie 1992) a legitimat continuarea prezenței trupelor rusești în Transnistria în calitate de forțe de menținere a păcii, o zonă demilitarizată de securitate, sub supravegherea trilaterală rusească, moldovenească și transnistreană, fiind teoretic instituită. Această zonă de securitate s-a dovedit nici pe departe a fi demilitarizată, ci transformată într-o graniță *de facto* prin popularea sa cu trupe, unități de grăniceri și posturi vamale ale regimului separatist

Astăzi, Republica Moldova se află în perioada de pregătire a unei noi Strategii de Securitate Națională. Este vorba despre un document care va aduce la zi baza legislativă în domeniul securității Republicii Moldova, un document asumat politic și care trebuie să răspundă preocupărilor populației privind amenințările, riscurile și vulnerabilitățile din domeniul securității Republicii Moldova, să-i dea încrederea că instituțiile statului pot să îndeplinească una dintre principalele atribuții ale unui stat, apărarea securității teritoriului, cetățenilor și instituțiilor Republicii Moldova [3].

Potrivit documentului, Republica Moldova se confruntă cu riscuri și amenințări la adresa securității sale atât de ordin extern, cât și intern. Printre amenințările externe majore figurează instabilitatea regională, conflictul din estul Ucrainei și riscul extinderii acestuia în Republica Moldova, implicarea cetățenilor străini în probleme de politică internă și susținerea regimului separatist de la Tiraspol. Principala amenințare de ordin intern este corupția în organele de stat, conform documentului, precum și instabilitatea

din sectorul bancar [4].

La nivel european, riscurile și amenințările ce se regăsesc în Strategia de Securitate a UE se referă la:

- terorismul internațional;
- proliferarea armelor de distrugere în masă;
- conflictele regionale;
- existența unor structuri statale slabe sau eșuate, sau a riscului transformării unor state tinere în asemenea forme statale;
- crima organizată.

Rețelele teroriste internaționale au acces la tehnologia modernă și se pot folosi de transferuri bancare și mijloace de comunicare rapidă, de infrastructura și asistența oferite de organizații extremiste, de suportul criminalității transfrontaliere ori de sprijinul regimurilor corupte sau incapabile să guverneze democratic.

Caracterul deschis al societăților democratice moderne, ca și modul complex și contradictoriu în care se manifestă diferite aspecte ale globalizării, determină ca atât fiecare stat în parte, cât și comunitatea internațională, în ansamblu, să rămână vulnerabile în fața terorismului internațional. Din această cauză, imperativul contracarării acestui flagel și al cooperării forțelor democratice, pentru contracararea lui – inclusiv prin acțiuni comune desfășurate în zonele care generează terorism – constituie o cerință vitală.

Proliferarea armelor de distrugere în masă se referă, în principal, la armele nucleare, chimice, biologice și radiologice și constituie o altă amenințare deosebit de gravă, sub raportul potențialului de distrugere, în condițiile în care accesul la astfel de mijloace devine tot mai ușor din punct de vedere tehnologic, iar tentația dobândirii lor sporește amenințător.

Unele state posesoare dezvoltă noi tipuri de mijloace de luptă, în timp ce se amplifică preocupările pentru perfecționarea mijloacelor de transport la țintă, în primul

rând rachetele purtătoare. Posibilitatea folosirii unor astfel de mijloace în cadrul operațiilor militare nu poate fi ignorată. Eficiența controlului unor guverne asupra mijloacelor de luptă existente, componentelor în curs de realizare și tehnologiilor de fabricație scade alarmant. Concomitent, scad garanțiile legate de comportamentul responsabil al autorităților ce intră în posesia lor, îndeosebi în cazul regimurilor animate de ideologii politice sau religioase extremiste.

Riscul de disoluție a autorităților administrației centrale sau de evoluție anarhică a unor state posesoare de arme de distrugere în masă este important, ca și autoritatea redusă exercitată de unele guverne asupra structurilor militare, precum și existența unor regiuni în afara controlului statal, favorizează dezvoltarea pieței negre pentru astfel de mijloace.

Conflictele regionale și separatiste sunt o permanență în spațiul est-european și postsovietic, în pofida evoluțiilor pozitive din ultimul deceniu și jumătate, evoluții care au făcut din Europa un loc mai sigur și mai prosper. Aceste tipologii de conflicte etnice, religioase sau separatiste au puternice implicații pentru pacea și securitatea regională și europeană.

Produs al dezmembrării, mai mult sau mai puțin violente, a unor state multinaționale din zonă, conflictele interetnice sau religioase au un puternic substrat politic și reprezintă o amenințare gravă la adresa securității regionale, chiar dacă, în urma unor importante eforturi ale comunității internaționale, majoritatea acestora sunt ținute sub control. Totuși nu poate fi ignorată posibilitatea ca aceste conflicte înghețate să poată fi potențate de administratorul sistemului de menținere a păcii și reprezintă o amenințare la adresa integrității teritoriale a statelor noi apărute în Europa.

Mai mult, soluții ale acestor conflicte ce ar compromite independența, ar impune

formule de suveranitate limitată sau control al unor prerogative ale statelor precum cele de a-și alege liber și de sine stătător soluțiile de securitate, prosperitate și alianțe, toate acestea rămân amenințări pe termen lung la adresa securității statelor din regiune, ale statelor din întreaga lume.

Prin numărul lor mare, aceste conflicte – alături de alte stări tensionate, tendințe separatiste, dispute teritoriale și situații de instabilitate – generează incertitudine, determină irosirea resurselor și perpetuează sărăcia. Ele alimentează, de asemenea, alte forme de violență și criminalitate și favorizează terorismul.

Criminalitatea transnațională organizată reprezintă o amenințare globală în evoluție, care a dobândit capacitatea de a influența politica statelor și activitatea instituțiilor democratice. Ea constituie atât o expresie a proliferării unor fenomene negative care se amplifică în condițiile globalizării, cât și o consecință directă a gestionării ineficiente a schimbărilor politice, economice și sociale profunde care s-au produs în Europa Centrală, de Est și de Sud-Est în procesul de dispariție a regimurilor comuniste.

Pe fondul unei astfel de situații, rămân amenințări la adresa securității activității criminale precum:

- trafic ilegal de armament, muniții și explozivi;
- trafic de narcotice;
- migrație ilegală și trafic de ființe umane;
- trafic de produse contrafăcute;
- activități de spălare a banilor și alte aspecte ale criminalității economico-financiare.

Prin natura și amploarea lor, activitățile criminalității transfrontaliere sunt favorizate de existența conflictelor locale și acestea, la rândul lor, pot favoriza terorismul și proliferarea armelor de distrugere în masă, sau pot să contribuie la perpetuarea regimurilor

separatiste.

Existența unor structuri statale slabe nu face decât să potențeze amenințările teroriste – din cauza ușurinței grupărilor de a coabita cu un stat slab și corupt – dar și a grupărilor criminale – așa cum într-un stat slab, conflictele interne și separatiste sunt potențate sau lesne de creat.

Astăzi, securitatea internațională este vulnerabilă din cauza prezenței următoarelor categorii de amenințări:

- accesul la arme al populației civile;
- lipsa regimului de control adecvat al armelor mici pe teritoriul statelor;
- guvernare ineficientă;
- calitatea slabă a actului de guvernare;
- lipsa capacității de gestionare a crizelor;
- slaba calitate de decizie în criză;
- amenințări la adresa infrastructurii critice;
- corupția.

Una din amenințările la adresa securității și integrității Republicii Moldova o constituie separatismul, fiind vorba, de raioanele din stânga Nistrului. Pentru securizarea frontierei de est a Republicii Moldova este necesară soluționarea problemei privind porțiunea necontrolată a frontierei regiunii transnistrene la limita care o desparte de Ucraina. Având în vedere că o mare parte a acestei frontiere se întinde de-a lungul așa-numitei frontiere a autoproclamatei republici moldovenești nistrene, este evidentă dificultatea de a preîntâmpina migrația transfrontalieră, traficul de arme și droguri, crima organizată.

O altă amenințare la adresa securității și integrității Republicii Moldova o reprezintă multiplele tentative de penetrare și legalizare a simpatizanților grupărilor teroriste internaționale: Hezbollah, Hamas, Frații musulmani, Lupii suri și ai aripii extremiste a Partidului Muncitorilor din Kurdistan. Obiectivele principale ale reprezentanților

grupărilor teroriste, care încearcă să se legalizeze în țara noastră, sunt: crearea infrastructurii economice pentru susținerea structurilor lor militare; eschivarea de la urmărirea penală în țările de origine; crearea centrelor de instruire ideologică a noilor membri; pregătirea actelor teroriste ce urmează a fi săvârșite pe teritoriile statelor terțe; obținerea cetățeniei Republicii Moldova ce acordă dreptul deplasării în statele europene [5].

Reieșind din cele expuse mai sus, constatăm că securizarea frontierelor constituie o măsură ce se înscrie și în obiectivele de combatere a terorismului promovate de Republica Moldova, care, situată fiind în zona Europei de Sud-Est, se află în componența așa-numitului „brâu al instabilității”, ce se întinde de la Asia de Sud-Est, prin Orientul Apropiat, Caucaz, până în Balcani, regiune cu prezența activă a grupărilor teroriste și extremiste.

Republica Moldova s-a inclus activ într-o largă cooperare în domeniul securității cu statele sud-est europene, deoarece acestea dispun de numeroase posibilități de diminuare a problemelor de securitate și de o racordare consolidată la sistemele de integrare subregională, ca o componentă a procesului de integrare europeană. Legea Republicii Moldova cu privire la securitatea statului prevede coordonarea cu alte state a eforturilor în vederea descoperirii, prevenirii și contracarării eventualelor amenințări la adresa securității statului [6].

Totuși strategia Republicii Moldova în sistemul european de securitate rămâne a fi incertă.

Pentru securizarea frontierelor Republicii Moldova este necesar de a realiza un șir de măsuri sistemice, printre care consolidarea nivelului de cooperare pe plan bilateral și regional; instituirea unui mecanism viabil privind schimbul de date ce vizează traficul de arme și stupefiante, spălare de bani, în special prin Transnistria; schimbul

de informații în regim real privind persoanele implicate în traficul de ființe umane, care acționează pe teritoriul Republicii Moldova; organizarea unei infrastructuri de control al hotarelor estice, promovată prin programul de asistență acordat de UE; securizarea hotarului cu România, spre a reduce numărul de persoane care tranzitează ilegal Republica Moldova pentru a ajunge în Europa [7].

În același context se impun ca necesare: sporirea protecției hotarelor externe pentru a contracara accesul ilegal al teroriștilor cunoscuți sau suspectați de săvârșirea actelor teroriste pe teritoriul statelor UE; perfecționarea continuă a tehnologiilor informaționale de la punctele de trecere a frontierei de stat, în special a celor ce țin de monitorizarea fluxului de persoane care intră/ies în/din țară; completarea sistematică a băncilor centralizate de date ce vizează persoanele date în căutare, suspectate de pregătirea și săvârșirea actelor teroriste.

O contribuție considerabilă la asigurarea securității frontierelor Republicii Moldova au SUA și Uniunea Europeană, exercitată prin intermediul proiectelor implementate în cadrul EUBAM și FRONTEX dar și prin modernizarea poliției de frontieră, reformarea generală a instituțiilor de securitate și apărare.

Poliția de frontieră implementează proiecte de asistență prin intermediul Agenției pentru Frontierele Uniunii Europene (FRONTEX), care are menirea de a furniza informații cu privire la evaluarea riscurilor, parte componentă a efortului de a consolida controalele și supravegherea la frontiera externă a UE. Prin intermediul acestei agenții, Poliția de Frontieră a Republicii Moldova în perioada anilor 2009-2013 a primit investiții financiare din partea UE în mărime de 22 de milioane de euro și datorită acestor investiții sistemul de comunicare și monitorizare la frontieră s-a transformat în unul din cele mai performante.

Un rol important în asigurarea securității frontierelor RM îl joacă și Misiunea EUBAM. Din anul 2005, la hotarul dintre Moldova și Ucraina, în special, la sectorul transnistrean al acestui hotar, își satisfac serviciul zeci de colaboratori ai Misiunii EUBAM, care se subordonează direct Comisiei Europene. Inițiativa constituirii acestei misiuni a fost lansată la adresa Bruxelles-ului de către președinții Moldovei și Ucrainei, care au solicitat Uniunii Europene asistență într-o astfel de problemă delicată, cum ar fi controlul așa-zisului sector verde de frontieră, necontrolat de Chișinău, pentru că acesta, pe de o parte, este administrat de Ucraina, iar pe de altă parte – de autoritățile Transnistriei.

Această misiune a contribuit la dezvoltarea capacităților instituționale ale Poliției de Frontieră, la dezvoltarea managementului integrat al frontierei de stat, la dezvoltarea cooperării interinstituționale și internaționale.

Problema privind securizarea frontierei RM nu se rezumă la linia de demarcare a statului nostru. Atâta timp cât nu sunt adoptate măsuri de securizare a tuturor frontierelor proprii, pericole ca migrația ilegală tranfrontalieră, traficul de arme și droguri, crima organizată vor continua să persiste. Importantă în acest sens este soluționarea problemei legate de frontiera de est a RM, la limita care o

desparte de Ucraina. În acest sens, soluționarea conflictului transnistrean este prioritatea principală de securitate a țării noastre.

Bibliografie

1. Benchechi Marcel, Combaterea terorismului contemporan și consolidarea sistemului de securitate internațională, teza de doctor în drept, Chișinău, 2016, pag.117
2. Constituția Republicii Moldova adoptată la 29 iulie 1994 și intrată în vigoare la 27 august 1994.
3. Iulian Chifu, Securitatea Republicii Moldova: stabilitate politică, corupție și războiul, Chișinău, 8 octombrie 2015, www.google.com
4. Economica.net., noua strategie de securitate națională a RM, aprobată în Consiliul Suprem de Securitate, 21 iunie 2016, Agerpres.
5. Armașu V, Organizațiile și rețelele terorismului internațional în spațiul Europei de Est. Chișinău: Conferința internațională „Perfecționarea cooperării în domeniul securității naționale și regionale”, 2003, p.25-33
6. Legea Republicii Moldova cu privire la securitatea statului, nr.618 din 31.10.1995. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1997, nr.10-11

Despre autor

Liliana CREANGĂ,
conferențiar universitar, doctor în drept
șef al Catedrei „Drept public și securitate a
frontierei” a Facultății Drept,
Academia „Ștefan cel Mare”
a MAI al Republicii Moldova
e-mail: creanga_liliana@mail.ru
tel.: 069 313 116

About author

Liliana CREANGĂ,
associate professor, PhD,
chief of the Department “Public Law and
Border Security” of the Law Faculty
of “Ștefan cel Mare” Academy of MIA
of the Republic of Moldova
e-mail: creanga_liliana@mail.ru
tel.: 069 313 116

CZU 343.1

SPECIAL INVESTIGATIVE ACTIVITY: CONTENT OF THE DEFINITION, LEGAL ESSENCE, CONCEPTUAL DELIMITATIONS

Boris GLAVAN,

associate professor, PhD, Academy “Stefan cel Mare” of MIA
of the Republic of Moldova

Victor MIRZAC,

university lector, Academy “Stefan cel Mare” of MIA of the Republic of Moldova

Ghenadie CALCAVURA,

university assistant, Academy “Stefan cel Mare” of MIA of the Republic of Moldova

Definition of the notion, determination of the legal essence and delimitation of the special investigative activity from other types of activity, especially from the criminal prosecution activity, are the fundamental issues the solutions of which the architecture and the quality of the entire system of legal regulations of the special investigative activity rely on, which in its turn, carries out specific tasks related to combating crime. The article presents the authors’ own solutions to these issues, hoping that contradictory private discussions on this topic will come to the forefront of scientific approaches.

Keywords: special investigative activity, special investigative measures, special investigative techniques, criminal offence, criminal liability, ground, criminal trial, criminal investigation, evidence.

ACTIVITATEA SPECIALĂ DE INVESTIGAȚII: CONȚINUTUL NOȚIUNII, ESENȚA JURIDICĂ, DELIMITĂRI CONCEPTUALE

Boris GLAVAN,

doctor în drept, conferențiar universitar,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova

Victor MIRZAC,

lector universitar, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova

Ghenadie CALCAVURA,

asistent universitar, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova

Definirea noțiunii, stabilirea esenței juridice și delimitarea activității speciale de investigații de alte genuri de activitate, în special de cea de urmărirea penală, sunt probleme fundamentale de soluționarea cărora depinde arhitectura și calitatea întregului sistem de reglementări juridice al activității speciale de investigații, menit, la rândul său, să realizeze anumite sarcini concrete legate de combaterea criminalității și asigurarea ordinii de drept. În articol sunt prezentate propriile soluții ale autorilor la respectivele probleme în speranța ca discuțiile private contradictorii la acest subiect să ajungă pe platoul abordărilor științifice.

Cuvinte-cheie: activitate specială de investigații, măsuri speciale de investigații, utilizare rezultate ASI, tehnici speciale de investigare, infracțiune, răspundere penală, teme, proces penal, urmărire penală, probe.

Introduction. The legal reform from 2012 regarding special investigative field has fundamentally changed the concept of this type of activity, transforming it from an operative activity of obtaining the necessary information in order to accomplish equally

all tasks established by the Law (revealing attempts to commit crime; preventing, suppressing or discovering criminal offences and the persons who organize, commit or have already committed offences etc.) into

a probative one, focused on prioritizing the accomplishment of one singular task - investigating and revealing criminal offences. Hence, the efficiency of the subjects who conduct special investigative activities has decreased substantially.

As a reaction to the newly created situation through the Decision of the Committee on national security, defense and public order CSN/7 No 257 from 10 June 2015, it was decided that the Government, by the means of Ministry of Justice, shall establish a task force and shall submit, according to an established procedure, the draft law on the amendment and completion of legislative acts regarding the special investigative activity based on the problems identified in the process of implementing the given legislation.

As a result of the activities conducted by the given Committee, many problems were identified, including the problem mentioned above. Though several draft laws were designed in this regard, none of them was submitted to the Parliament. Each year, the Ministry of Justice representative informs the parliamentary Committee on the activity of the task force which is preparing amendments and additions to necessary legislative acts, but due to conflicting visions the draft law has not been completed.

After private discussions with some of the members of the given Committee, we understood that one of the major problems is related to the definition of the special investigative activity on which the entire system of legal regulations from this field is based. This has actually been the main ground for preparing the current study. Its purpose is to identify the content for defining the special investigative activity, its legal essence and its delimitation from other types of activity.

The methodology of the research derives from the object, purpose and tasks of the research. The given study is a synthesis of international and national thinking and practice regarding the special investigative activity.

Results and Discussions. Special investigative activity, according to the Article

1 of the Law 59 from 29.03.2010, represents *a procedure with secret and/or public nature, carried out by competent authorities, with or without the usage of special technical equipment, in order to gather the information needed for preventing and fighting crime, ensuring State security, public order, protection of human rights and legitimate interests, revealing and investigating criminal offences.*

The need and the importance of legally defining the special investigative activity are shaped by the need to have a correct understanding of the legal essence and of the sphere of action of one of the most important fields of State activity by the means of which the government fulfills the responsibility it assumed before its citizens, that is, the fact of being the guarantor for the essential social values [1] - fundamental rights and freedoms of the citizens - against the dangers generated by those who do not comply with the rigours of the criminal Law; those who avoid criminal liability or are absconding from criminal sanction.

From the international Law's perspective, it is absolutely natural for a State to anticipate and to quickly react in order to stop criminal activities that are being prepared or carried out, the purpose being that of ensuring the essential values of the citizens and its national security. The most important thing in this regard, is to obtain, as quick as possible, the necessary information on criminal plans and actions of those who prepare or carry them out. The involvement of the profile State bodies in the process of identifying and holding accountable the perpetrators is also a natural procedure which takes place when, due to some reasons, the criminal activity could not be stopped on time.

The State bodies in charge of fighting crime encounter great challenges due to the secrecy of criminal activities and due to the fact that the newest and the most sophisticated methods and techniques of camouflage are used to hide the activities and criminal traces. The tiniest suspicion spotted by the criminal as a potential game changer or trap

in which he can be caught, makes him act more cautiously and keep changing his criminal plan and be very careful in erasing the traces that could uncover him.

Thus, the responsible State bodies must be professionally equipped, all the time, in order to be able to identify and stop the act of conducting criminal offences. Also, they have to manage to identify the people who organize or/and carry out these activities. So, in other words, it is important to train some specialized bodies which would be able to solve extremely important and difficult tasks. **The essential element** is the secrecy of their activity, that is, to collect the information without the knowledge of the persons who are subject to verification.

The gathering of the information at the end of the 20th century and in the beginning of the 21st century has been, indeed, a thriving governmental activity, thanks to the technological advances. Never before have there been so many opportunities of knowing things about people or events. Never before has the accessibility of data-processing means been so great. Therefore, the States adopt policies regarding collecting information and implement the necessary legislation according to which, in order to conduct well their duties, the specialized bodies are given adequate legal tools of collecting information, which in the international language are called - *special investigative techniques* [2], and in the national language, initially - *operative investigative means* [3], recently - *special investigative means* [4], and even more recently - *special investigative methods* [5].

The problem is, however, that these tools of collecting information, imply in their nature, more or less, the restriction of the constitutional human rights, that is, the right to privacy, the right to inviolability of the home and the right to the secrecy of correspondence [6].

Thus, though the need and the efficiency of using such legal tools is absolutely obvious, hesitation still exists towards their application, because the individual prevails

over the general interest.

On one hand, the banning or the exaggerated limitation of such legal tools of obtaining information, leads to deterrence of the given bodies to conduct well their duties, which inevitably increases the level of crime. On the other hand, it was always feared that the governments could abuse these tools and use them under the guise of the national interest. Hence, this leads to sensitive political debates.

Therefore, one of the most important and delicate problems of the given field is to balance, on the one hand, the need of applying the special techniques of obtaining information (which becomes acute if taking into account the advanced level of the criminal phenomenon) and, on the other hand, the rigours and the requirements of the rule of law in which the rights and the fundamental freedoms are the supreme values.

The answer, of course, cannot be taken as a universal one [7], because each society, or more accurately, each country has its own peculiarities, and in order to solve such an issue one must take into account the indexes which describe the development level of the society, its culture, education, civic and moral spirit, the level of trust that the population has in the public authorities etc.

The perception [8] and the understanding of the essence and content that the special investigative activity holds shapes its definition and the entire system of legal regulations designed to establish a demarcation line between the State's obligation to protect the common interest through the use of non-traditional means to the detriment of individual interest.

The right perception of the activity's social calling may tip the balance towards the positive side of the things and may succeed in the fight against crime. Otherwise, the achievement of the intended result shall remain an illusion but not a reality.

Under this doctrinal aspect, the problem of defining the special investigative activity is not unanimously solved [9]. There is not enough firmness regarding this issue at

the official level. Every national lawmaker, in various legislative acts, pronounces the definitions in different ways.

The previous Law 45 on operative investigative activity [3], contained a different definition as compared to the current one. Not only the terminology being different, but the content as well. The Article 1 of the given Law mentioned: *“The operative-investigative activity, the legality of which is guaranteed by this Law, constitutes a legal tool that the State has in order to defend its interests, its territorial integrity, the rights, freedoms and legitimate interests that individuals and legal entities have, as well as all forms of property, against criminal attacks.”*

From the text of this definition we notice that the Law 45 was the only Law which regulated the type of activity we are discussing in this study. The current Law 59 does not have such provisions because it is not the only one which regulates this field.

After the repeal of the Law 45 and the entering into force of the Law 59 on 08.12.2012, the amendments and the additions were implemented in the Code of Criminal Procedure. Thus, a whole section was reserved for the special investigative activity, in which a new definition of the special investigative activity can be noticed.

Therefore, according to the Article 132¹ of the Code of Criminal Procedure of the Republic of Moldova: *“Special investigative activity represents the overall actions of criminal prosecution with public and/or secret nature carried out by the investigating officers in the framework of criminal prosecution only under the conditions and the manner provided for by this Code”*.

According to this definition the field of action of the special investigative activity is narrower than that laid down by the Law 59, reducing it to actions of criminal prosecution which can be applied only in the framework of criminal prosecution and only under the conditions of the Code.

If we look at the informative notes [10] established in the period of drafting the Law 59, we can notice that the concept of erasing

the differences between the criminal prosecution and special investigative measures, was promoted. As a result, the sphere of the given activity was substantially reduced. The focus was given to the accomplishment of one singular task, that of researching and revealing criminal offences. The accomplishment of the other tasks stayed rather formal.

Those mentioned above, give us the right to believe that those three legal definitions, and especially those two concerned here, were drafted by different authors with different visions and perceptions on the essence, sphere of application and social calling of the same type of activity.

These gaps of perception diminish the foundation of the special investigative activity on which the entire system of legal regulations in this field stands. The inconsistency between the provisions of those two legislative acts may paralyze a potentially rich impact of the special investigative activity, and the citizen of the Republic of Moldova may keep losing confidence in the accuracy and legality of the law enforcement bodies, due to the fact that the wording of the Law remains open to interpretation in the favour of those who show more interest.

According to the literature and to the existing experience in this field of activity, it may be mentioned with certainty that the special investigative activity does not identify itself with the measures and actions of the criminal prosecution. The special activity is more comprehensive according to its sphere of actions than the amount of criminal prosecution actions. Moreover, the special investigative activity, as compared to that of criminal prosecution, cannot be treated as a part of a whole. These two activities are very close to each other. Both of them are State activities of law enforcement bodies. Both of them have, in general terms, the same social calling - fighting against crime, but are still different according to a series of criteria.

Criminal prosecution starts only when an act was committed and it shows signs of offence, that is, post factum [11], and continues

until its cessation/closure or until the submission of the criminal case to the Court, whereas the special investigative activity is not limited to the stages of the criminal trial, but may be carried out after the start of the criminal prosecution, as well as after its cessation.

The task of the investigating officer is to know (what, where, who, how, when etc.), but the task of the criminal investigating officer is not only to know, but also to prove, show what he knows based on evidence [12].

Thus, the object of the special investigative activity is gathering the necessary information which allows the accomplishment of several concrete tasks laid down by the Law (preventing offences, searching the missing people, searching those who are absconding from criminal liability or from criminal sanction etc.) whereas the object of the criminal prosecution, according to the Article 252 from the Code is to gather the necessary evidence regarding the existence of the offence, that leads to identifying the perpetrator in order to establish whether the criminal act needs to be submitted to the Court under the Law provisions as to determine the criminal liability.

The methods and the means of accomplishing the tasks of those two activities are also different. The tasks of the special investigative activity are done according to the underground principle, but those of the criminal prosecution - not. Thus, the results obtained through special investigative techniques have an unofficial, confidential or even secret nature, whereas the results obtained through probative procedures usually have a public or work related nature.

In the same vein, another extremely important difference is that the veracity of information, more precisely, of the data and evidence obtained through probative procedures is ensured by criminal liability over the provision of false information, for instance, for false statements behalf of witness or injured party, false conclusions of specialist or expert (Article 312 of the Code), whereas the veracity of the information obtained through special investigative techniques does not

benefit from the same guarantee, hence, such information holds an uncertain veracity nature which relies mostly on trusting the one who provided the necessary information.

One reminder here, that is, not any information related to a certain act may be considered as evidence, but only that which underwent a certain path established precisely by the processes of the criminal Law and was exposed according to this Law [13]. If, for example, the statements of one party (witness or the injured party) on a certain offence were gathered while infringing the Code (the parties were not warned about the existence of criminal liability over false statements (Article 105, 111 of the Code)), then, these statements, according to Article 94 of the Code, cannot be admitted as evidence, because innocent people may be wrongly sentenced without holding accountable any of those who gave false statements. In order to avoid such scenarios, we have a Law principle which states that it is better to let some guilty individuals be set free than to mistakenly convict an innocent [14].

Although this path of gathering information is a safe one and guarantees sufficient trust in the objective reality of the crime committed, very often, especially lately, it turns out to be too slow if compared to the offenders' speed and mode of operation, thus, it becomes less efficient in preventing offences in due time, in quickly identifying the perpetrators and co-participants in the offence, in establishing the place where they are absconding from criminal liability etc. The failure to arrest the offender in due time may delay the process for months or even years, or, worse, may lead to the expiration of prescription periods and the creation of a sense of avoiding punishment in the society.

It is precisely here that the special investigative activity, in order to support this type of problems (tasks) gets involved with all its legal tools of obtaining information which, though, does not enjoy too much credibility, is obtained faster and can ensure a proper conduct of the criminal prosecu-

tion. In the special investigative activity, the person who is providing the information not only is not informed about the criminal liability over false statements, but, very often, is not even aware of the fact that he or she is talking to a special agent.

The details of tactical procedures used in obtaining information will not be described here as it exceeds the limits of this paper, once again, though, it shall be stressed out the fact that in criminal prosecution the focus is on the safety of information, while in the special investigative activity the focus is on the operative mode of obtaining it. Not in vain the previous Law was called “*on the operative-investigative activity*”.

The things mentioned above need not be understood as something that diminishes the value of the information obtained by the means of special investigative activity. The data obtained through this activity is very precious, first of all, taking into account the operative aspect because it allows for an immediate accomplishment of measures, for the removal of imminent damages which are, often, great and irretrievable. It may also be, that the obtained information is false because the intercepted discussions, for instance, contained lies or had the aim of manipulation, misinformation and these cases should be treated as such. However, using this information as evidence without submitting it to criminal procedural exam, can lead to the conviction of innocent persons.

The fact that a series of special investigative measures were included in the Code of Criminal Procedure means that the lawmaker’s desire is to give more value to the information obtained through the means of these legal tools under the criminal probative aspect. This fact is fully understood, especially due to the fact that the gathering of evidence by traditional means is increasingly difficult. The criminal world keeps self-improving and using, to the largest extent, all the advances of the technical-scientific progress. At the same time, it should be noted that the simple addition of these special procedures in the procedural Law does not increase at all the level of

credibility of the information thus obtained.

Therefore, we come to the conclusion that the information obtained through special procedures, regardless of their future names (means, methods, techniques, actions etc.), must not be used directly as an evidence in the criminal trial, but undergo a prior procedure of verification under all aspects of criminal procedure. This is exactly the idea laid down in the Article 93(4) of the Code of Criminal Procedure of the Republic of Moldova which states: *The data actually obtained through special investigative activity may be admitted as evidence only if it was managed and verified through the means referred to in paragraph (2) in accordance with the provisions of procedural Law, while respecting the individual’s rights and freedoms or with the restriction of certain rights and freedoms approved by the Court.*

Therefore, taking into account those mentioned above, as well as the fact that the definition should contain only general, essential and necessary signs which characterize a certain object [15], it may be said that the **special investigative activity** is a legal and complex genre of physical and intellectual acts of specialized State bodies aimed at conducting, first of all, underground and operative activities of obtaining the necessary information, in order to accomplish certain tasks provided precisely by the Law.

In drafting the definition, certain remarks of experts were taken into consideration, according to whom the term “activity” contained in the legal definition of the special investigative activity means, in general terms, a set of physical, intellectual and moral acts aimed at reaching a certain result, and the term “procedure” - a set of acts and forms carried out by a judicial, enforcement or any other State body. Thus, the definition of “activity” is more comprehensive than that of the “procedure”, and cannot be defined with the last one [16].

At the same time, we want to mention the fact that there is an inconsistency between the tasks indicated in the legal definition of the

special investigative activity and those included in Article 2 of Law 59, in which the tasks of the special investigative activity are expressly listed. Thus, *ensuring the security of the State, public order, respect for human rights and legitimate interests* is provided in the definition but is missing in Article 2 of the given Law. In the same vein, since the tasks of the special investigative activity are stipulated separately, it is not necessary to include them in the definition, and have a voluminous definition, a mere reference would suffice.

As regarding the public nature of the special investigative activity, we believe that this peculiarity does not belong only to special investigative activity, but to criminal prosecution as well, thus introducing this detail in the definition is useless. Meanwhile, the operative nature of the obtained data is, as already proved, an essential peculiarity of the special investigative activity and should be contained in the definition.

Conclusions. Due to the fact that, for many years the draft law on special investigative activity is being worked on, and one of the fundamental problems is its definition, we come with the following suggestions:

The content of the special investigative activity definition – *a legal and complex genre of physical and intellectual acts of specialized State bodies aimed at conducting, first of all, underground and operative activities of obtaining the necessary information, in order to accomplish certain tasks provided precisely by the Law.*

Legal essence of the special investigative activity – *legal, operative and nontransparent obtaining of the necessary information in order to accomplish certain tasks provided precisely by the Law.*

Delimitation of special investigative activity – *the special investigative activity does not identify itself with the criminal prosecution activity, these two activities being different from a series of criteria: different aims, different bodies that conduct these activities, different legal basis, different methods of obtaining information, the veracity of information differs, the legal value of obtained data is different.*

Bibliographical references:

1. Article 1 of the Constitution of RM from 29.07.1994.
2. Recommendation (2005) 10th of Committee of Ministers of the Council of Europe; Second Additional Protocol to the European Convention on Mutual Assistance in Criminal Matters No 1959 from 20.04.1959.
3. RM Law 45 from 12.04.1994 on the operative-investigative activity.
4. RM Law 59 from 29.03.2012 on the special investigative activity.
5. Draft Law from 2018 on amending the RM Law 59 from 29.03.2012 on the special investigative activity.
6. It should also be noted that the rights set forth in comparison with others are not absolute in nature and may be restricted under certain circumstances. According to the Article 54 of the RM Constitution, the rights may be restricted under the conditions expressly stated in the law and complying with the unanimously recognized international law and are necessary in the interests of national security, territorial integrity, country economic welfare, public order, in preventing disorder and protecting the rights, freedoms and dignity of other people, preventing the disclosure of confidential information or guaranteeing the justice authority and impartiality.
7. Special investigative tools to combat transnational organized crime (toc). 116th international training course reports of the course. // https://www.unafei.or.jp/publications/pdf/RS_No58/No58_22RC_Group1_Phase2.pdf
8. The term “perception”, here, is addressed to investigating officers, bodies empowered to authorize and supervise the special investigative activity, as well as to the authors of draft normative acts and subsequent amendment of the Law on special investigative activity.
9. Шумилов, д.Ю. Курс основ оперативно-розыскной деятельности: учебник

- для вузов / А.Ю. Шумилов. 3-е изд., доп. и перераб. М.: Издательский дом Шумиловой И.И., 2008. с.9.
10. Note accessible on www.justice.gov.md/.../NOTĂ%20INFORMATIVĂ%281%29.doc (accessed on 13.02.2019)
 11. Here, we emphasize the past, not present or future tense, of the act which is considered a criminal offense under the criminal Law and on the basis of which the criminal prosecution is initiated. The preparation of an offence may serve as a basis for initiating criminal prosecution only if the preparatory actions have been terminated independently of the will of the perpetrator.
 12. Кушнир И.В. Соотношение уголовно-процессуальной и оперативно-розыскной деятельности // <http://be5.biz/pravo/u021/04.html>
 13. According to the provisions of the Article 93 of the Code of Criminal Procedure of the Republic of Moldova, the elements stipulated in the paragraph (2) are considered evidence during the criminal trial.
 14. This principle is reflected in the Article 1 of the Code where it is mentioned that "... any person who has committed an offence must be punished according to his/her guilt and no innocent person must be held criminally liable and convicted."
 15. According to DEX (dictionary), the term NOȚIUNE (definition) means: **1.** The fundamental logical form of human thinking that reflects the general, essential and necessary characters of a class of objects; concept. **2.** General knowledge of the value, sense, meaning of a thing; idea, view of something. **3.** (pl.) Knowledge, basic general principles in a certain field.
 16. Expert Report of CAPC on the Draft Law regarding special investigative activity (registered in the Parliament with the No 2358 dated 27 October 2011) // <http://capc.md/ro/expertise/avize/nr-475.html>

Despre autori

Boris GLAVAN,

doctor în drept, conferențiar universitar al Catedrei „Investigații operative și securitate informațională” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova
e-mail: gba74@rambler.ru
tel: 079402916

Victor MÎRZAC,

lector universitar al Catedrei „Investigații operative și securitate informațională” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova
e-mail: victor.mirzac@mail.ru
tel:068052643

Ghenadie CALCAVURA,

asistent universitar al Catedrei „Investigații operative și securitate informațională” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova
e-mail: calcavura.ghena@gmail.com
tel: 078476152

About authors

Boris GLAVAN,

PhD, Associate Professor, Department „Special Investigation and Information Security”, “Ștefan cel Mare” Academy of the MIA of the Republic of Moldova
Email: gba74@rambler.ru
Phone: 079402916

Victor MÎRZAC,

university lector, Department „Special Investigation and Information Security”, “Ștefan cel Mare” Academy of the MIA of the Republic of Moldova
Email: victor.mirzac@mail.ru
Phone:068052643

Ghenadie CALCAVURA,

university Assistant, Department „Special Investigation and Information Security”, Ștefan cel Mare” Academy of the MIA of the Republic of Moldova
Email: calcavura.ghena@gmail.com
Phone: 078476152

CZU 343.55

CARACTERUL CICLIC AL VIOLENȚEI ÎN FAMILIE

Vitalie IONAȘCU,

doctor în drept, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova

În acest articol este supus cercetării caracterul ciclic al violenței în familie. Acest fenomen negativ nu se rezumă doar la un singur act de agresiune ci, după cum au demonstrat cercetările în domeniu, are un caracter ciclic și vicios cu consecințe negative pentru victime și societate în ansamblu. Ciclul violenței în familie este un cerc vicios constituit din trei etape bine conturate care se repetă cu o anumită intensitate. Ciclul violenței în familie se intensifică cu timpul și de regulă se termină cu consecințe dramatice, și din acest considerent este important ca victimele să lupte cu teama, iar odată ce a rupt lanțul fricii să dezvolte simțul curajului și să valorifice toate oportunitățile pentru a deveni libere.

Cuvinte-cheie: violență, abuz, victime, caracter ciclic, etape, incidente, compasiune, promisiuni, consecințe negative.

CYCLICAL CHARACTER OF VIOLENCE IN FAMILY

Vitalie IONAȘCU,

PhD, Academy “Stefan cel Mare” of MIA of the Republic of Moldova

This article explores the cyclicity of domestic violence. This negative phenomenon is not limited to just one act of aggression, but as demonstrated by various scientific researches, it is cyclical and vicious with negative consequences for the victims and the whole society. The cycle of domestic violence is a vicious circle consisting of three well-rounded stages that repeat itself with a certain intensity. The cycle of domestic violence with time intensifies and usually ends with dramatic consequences, and for this reason it is important for the victims to fight with fear, and once it has broken the chain of fear to develop the sense of courage and capitalize on all the opportunities to become free.

Keywords: violence, abuse, victims, cyclical character, stages, incidents, compassion, promises, negative consequences.

Introducere. Relațiile sănătoase nu sunt abuzive. Membrii de familie trebuie să se respecte reciproc și să se trateze cu respect reciproc. Este posibil că abuzatorul este supus unui stres major, însă aceasta nu este o scuză pentru violență. Există multe modalități sănătoase de a face față problemelor și conflictului. Abuzatorul trebuie să știe că multe tipuri de abuz sunt fapte ilegale prevăzute de legislația Republicii Moldova și că el poate fi tras la răspundere [1, art. 201¹]. Violența în familie are un caracter ciclic, care nu se oprește de la sine. După „explozii de violență” vine o perioadă de împăcare, momente în care agresorul promite că „nu se va mai întâmpla”, după care vine o altă „furtună”.

Cu timpul, actele de violență devin

tot mai frecvente și mai grave, iar perioadele blânde devin tot mai scurte sau dispar cu totul și ciclul de violență continuă. Acest fenomen este destul de răspândit în Republica Moldova, cu o vastă întindere și care, credem noi, necesită a fi elucidat. De menționat este faptul că ciclul violenței poate fi întrerupt dacă victima nu va ierta imediat primele acte de violență și va opune rezistență sau va cere ajutor. Rudele, prietenii, polițistul, asistentul social și primarul pot fi persoane de ajutor în caz de violență [2, p. 45].

Metode și materiale aplicate. În cadrul efectuării studiului a fost utilizată în mod prioritar metoda logică, prin prisma folosirii procedeelelor raționale și logice. De asemenea, a fost folosită și metoda litera-

ră, care ne-a permis să studiem etimologia cuvintelor-cheie, originea și evoluția lor în timp, precum și tratarea lor în prezent. Prin metoda comparativă s-a supus cercetării fiecare fază constitutivă a ciclului violenței în familie, identificându-se o linie comparativă între acestea și specificul modalităților de manifestare a fiecăreia dintre ele. Nu a fost neglijată metoda istorică, metodă care a fost folosită pe deplin, cercetându-se focarul acestui ansamblu de acte vătămătoare, fizice sau emoționale care au loc între membrii unei familii.

Rezultate obținute și discuții. Termenul „sindromul femeii bătute” a fost introdus pentru a defini un set de simptome psihologice și comportamentale distincte ce rezultă dintr-o expunere prelungită la situații de violență intimă între parteneri. Din iulie 1978 și până în iunie 1981, Lenore Walker a desfășurat un număr de 435 de interviuri cu femei provenind din statul Colorado, Statele Unite ale Americii, fiecare dintre ele fiind victime ale violenței domestice. Rolul acestor interviuri a fost, pe de o parte, de a creiona o imagine a factorilor sociologici și psihologici cheie ce disting acest sindrom, iar pe de altă parte, de a testa două teorii – teoria ciclului abuzului și o adaptare a teoriei neajutorării învățate (Walker, 1984) spre a ce s-a consacrat ca fiind și ciclul violenței [3, p. 51].

Numeroși cercetători, înainte și după Walker (1979) (Wilson, 1976, Gelles și Straus 1983), au constatat, în urma interviurilor realizate, existența unui proces al violenței domestice. Înțelegerea acestui ciclu permite explicarea modului în care aceste femei devin victime, cum ajung să-și învețe neajutorarea și de ce nu au curajul de a părăsi o astfel de relație (Walker, 1984, p. 39-52). Este vorba despre existența a trei faze distincte care variază ca durată și intensitate atât în cadrul cuplului, cât și între cupluri, acestea fiind influențate de evenimentele din viața cuplului, faze care vin după o perioadă de numită „pe-

rioadă de curtare” [4, p. 234].

Faza I – stadiul creșterii tensiunii. Victima încearcă să-l calmeze pe agresor, încercând să aibă grijă de el, să-l asculte, să-i fie supusă, fie anticipându-i fiecare capriciu, fie îndepărtându-se din calea lui. Ea acceptă abuzul asupra ei ca fiind îndreptățit. Ea crede că poate să prevină ca mânia lui să se intensifice. Ea devine complicele lui acceptând o parte din comportamentul său abuziv, prin:

- nu își permite să se înfurie pe abuzator – mecanismul psihologic defensiv este negarea propriei mâini față de faptul că este rănită pe nedrept, atât psihologic, cât și fizic;
- minimalizarea evenimentelor izolate de violență;

- negarea terorii față de inevitabilitatea bătăii. Ea crede că deține controlul asupra comportamentului lui. Pe măsură ce tensiunea crește, este din ce în ce mai dificil să-și folosească mecanismele de coping, astfel încât se va retrage [5, p. 8].

Retrăgându-se din fața stresului, ea va căuta o modalitate de a-și exprima mânia, astfel tensiunea continuă să se intensifice. În această fază apar primele incidente minore, cărora victima reușește să le facă față prin metode care au avut succes și în alte împrejurări: calmul, înțelegerea sau chiar tăcerea și evitarea agresorului. Acest lucru nu înseamnă că ea își dă seama că ar putea fi bătută, ci, mai degrabă, crede că a evitat ca situația să explodeze, caz în care ea s-ar simți vinovată. Ea apelează, astfel, la ceea ce se denumim „negare”. Este vorba despre refuzul de a recunoaște realitatea percepției traumei.

Faptul că negarea este un proces conștient sau inconștient nu s-a stabilit cu precizie. Victima bătută neagă față de ea însăși faptul că este deranjată, afectată de atitudinea nedreaptă a agresorului. Ea raționează spunându-și că poate ea este de vină, iar soțul are toate motivele pentru a se comporta în acest mod; în final ea este mulțumită că lucrurile nu s-au agravat. În alte situații,

ea dă vina pe proasta dispoziție a agresorului sau pe oboseală, pe consumul de alcool. Faptul de a găsi pentru fiecare incident izolat cauze extreme ale agresorului o ajută să-și nege mâhnirea, furia, să creadă că ea ar putea să-1 ajute pe agresor să se schimbe. Această convingere nu face totuși decât să înrăutățească situația, dând soțului impresia că felul său de a reacționa a fost corect. Femeile care sunt agresate de multă vreme știu că aceste incidente minore nu vor face altceva decât să se agraveze și să devină mai dese. În timpul stadiului inițial al acestei faze, ele dețin într-adevăr un oarecare control, dar nu asupra comportamentului soțului, ci asupra situației respective. Pe măsură ce tensiunea crește, acest control se diminuează rapid [6, p. 12-13].

Agresorul, pe baza acestei acceptări pasive aparente a comportamentului său, încurajat și de stereotipurile cu privire la drepturile bărbatului asupra femeii, nu va mai încerca să se controleze. Această primă fază este prezentă în mai toate căsniciile, dar diferența constă în faptul că o serie de victime au tendința de a deveni neajutorate, de a accepta că nu au puterea necesară pentru a preveni agravarea situației. Agresorul va deveni din ce în ce mai posesiv, mai brutal, umilirile vor deveni mai acute, agresivitatea verbală va crește, toate acestea nemaifiind stopate de soție sau de grupul de suport. Femeia agresată din ce în ce mai des va deveni incapabilă să mai restabilească echilibrul sau să se apere. Din cauza stresului constant, victima are tendința din ce în ce mai frecvent să se retragă din fața agresorului, ceea ce îl va face și mai ostil în fața așa-zisei sfidări din partea femeii [7].

Faza II – stadiul acut de bătaie. Acest stadiu este caracterizat printr-o descărcare necontrolată de tensiuni, lipsa oricăror rețineri și cauzare de prejudiciu. Abuzatorul își justifică de obicei comportamentul. El se caracterizează prin lipsa predictibilității și lipsa

controlului. Dacă ea se va opune, el va deveni și mai violent. Uneori victima îl va provoca pe abuzator pentru a scăpa de tensiune. Ea nu va simți durerea, ci va simți mai mult că este prinsă psihologic într-o capcană și nu poate să-și ia zborul. De cele mai multe ori își va minimaliza rănilile. După incident ea este indiferentă, deprimată și lipsită de ajutor. Are tendința de a se izola pe o perioadă de la 24 de ore până la câteva zile înainte de a căuta ajutor.

Această fază începe atunci când tensiunile acumulate între cei doi nu mai pot fi controlate, ele izbucnind la cel mai mic incident. În cursul acestei faze, deși la început agresorul poate să-și justifice comportamentul, el ajunge să nu se mai înțeleagă. Faza a doua este de obicei mai scurtă decât prima și a treia, ea durează în medie între o zi și o săptămână sau chiar două.

Faza III – bunătate, remușcări și iubire. Stadiul se caracterizează printr-un calm neobișnuit. Agresorul încearcă să se revanșeze comportându-se curtenitor și de o manieră iubitoare. Îi pare rău și își cere scuze. El promite că nu va mai face niciodată ceea ce a făcut. O imploră să îl primească înapoi. El crede că se va putea controla de acum înainte și îi va promite orice, chiar și începerea terapiei. Logica lui o determină să creadă că el se poate schimba.

Ea își va reaminti cum a fost la început și îl regăsește pe acel om bun, puternic pe care îl iubește. Ea va face totul posibilul ca lucrurile să fie la loc, el îi va reaminti că are nevoie de ea și că s-ar sinucide dacă ea nu va veni înapoi. Aici apare atașamentul adictiv. Ea își primește acum toate recompensele pentru că este căsătorită și o face complice la bătaia ei, care o determină să se urască și mai mult pe ea însăși și să se simtă și mai stânjenită [8].

Este o fază a „pocăinței” agresorului. Dacă faza a doua este asociată cu brutalitatea, faza a treia este caracterizată prin com-

portamentul afectuos al acestuia. Tensiunea constituită în prima fază este eliberată în cea de a doua, iar în cea de-a treia el pare că regretă comportamentul său, imploră iertarea, o copleșește cu cadouri și apelează la rude și la copii pentru a obține iertarea și pentru a o convinge că „a fost pentru ultima dată”. Și comportamentul victimei se schimbă. Dacă la sfârșitul celei de a doua faze ea părea a dori să pună capăt căsniciei, acuzându-l dur pe agresor, la începutul fazei a treia multe dintre ele tind să dea crezare jurămintelor agresorului și rugămintelor rudelor. Ea simte că devine complice la propria agresiune. Durata acestei perioade nu este nici ea bine determinată, uneori putând dura mai mult ca faza a doua, dar este mai scurtă decât prima; alteori această fază se suprapune parțial peste prima fază [9].

Atitudinea societății față de problema violenței, interpretarea sensului dominant al acestui termen se prezintă, în felul său, ca un „indicator” al gradului social de dezvoltare. Ca și în celelalte state din sud-estul Europei, în Republica Moldova s-a efectuat un studiu pe un eșantion reprezentativ de populație, 800 de familii, conform cărui violența conjugală urmează niște etape. Raportul elaborat pe baza anchetelor victimologice ne informează că în prima etapă când apare prima situație tensionată, agresorul își umilește victima, insultând-o, înjurând-o și acuzând-o pentru diferite fapte prezente sau trecute. Cu această ocazie, sunt utilizate de către agresor diferite tehnici de control, intimidare și interogare, iar victima încearcă să-l calmeze. În a doua etapă situația tensionată deja există, urmând doar explozia care se transformă într-un act efectiv violent. În următoarea etapă agresorul devine tandru cu victima și încearcă să recupereze sau să repare ceea ce a făcut [10].

În concluzie, violența în familie nu se rezumă doar la un singur act de agresiune, dar, după cum au demonstrat cercetările în

domeniu, are un caracter ciclic și vicios cu consecințe negative pentru victime și societate în ansamblu. Ciclul violenței în familie se intensifică cu timpul și de regulă se termină cu consecințe dramatice, și din acest considerent este important ca victimele să lupte cu teama, iar odată ce a rupt lanțul fricii, să dezvolte simțul curajului și să valorifice toate oportunitățile pentru a deveni liberă.

Victimele ar trebui să conștientizeze că există persoane care sunt predispușe să le ajute să pună capăt acestui lanț vicios, a cărui consecințe și efecte nu se răsfrâng doar asupra lor, ci și asupra copiilor din cadrul acestei familii. Polițiștii, ca promotori ai ordinii de drept, considerăm noi, trebuie să cunoască fazele ciclului violenței în familie, astfel facilitându-se procesul de intervenție la situația corespunzătoare. De exemplu, în faza creșterii tensiunii, organele de drept ar putea să intervină cu aspecte de prevenție individuală, axată și orientată pe corectarea comportamentului deviant de la normele sociale ale agresorului, indicându-i modalități de corectare și totodată penalitățile ce i se vor aplica în caz de abuzare a membrilor familiei. Menționăm faptul că anume în luna de miere, adică cea de-a treia fază, care cuprinde bunătate, afecțiune, remușcări, dragoste și comportamentul iubitor al agresorului către victimă, ultima cedează emoțiilor și iartă abuzurile precedente parvenite din partea agresorului, lăsându-le în trecut, dar inevitabil acestea își vor face apariția din nou, după așa-zisa perioadă de miere sau lună de miere.

Astfel, copleșite de emoții și convinse peste măsură de promisiunile agresorului, acestea refuză să mai colaboreze cu organele de drept, iar în cel mai rău caz, își retrag și plângerea depusă anterior. Din acest motiv și legiuitorul a exclus obligativitatea depunerii plângerii victimei în vederea pornirii procesului penal sau contravențional în cazurile de violență în familie.

Referințe bibliografice

1. Codul penal al Republicii Moldova. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 128-129/1012 din 13.09.2002 (în vigoare din 24.05.2009).
2. Irimescu, G., Asistență socială, studii și aplicații, cap. Violența în familie și metodologia intervenției, Ed. Polirom, Iași, 2005.
3. Ghid de informații și bune practici în domeniul egalității de șanse între femei și bărbați, Centrul Parteneriat pentru Egalitate, 2004.
4. Voinea, M. (1993). Sociologia familiei, T.U.B., București.
5. Prevenirea și intervenția eficientă în violența domestică, Centrul de Resurse Juridice și Institutul de Cercetare și Prevenire a Criminalității, București, 2003.
6. Pirozynski, T. (1991), Patologia agresivității intrafamiliale, Revista medico-chirurgicală (supliment), Socola, Iași.
7. https://www.researchgate.net/profile/Maria_Turliuc/publication/273454357_Violenta_in_familie_Teorii_particularitati_si_interventii_specifice/links/554ba3ef0cf29f836c979407/Violenta-in-familie-Teorii-particularitati-si-interventii-specifice.pdf (accesat la data de 02.12.2017).
8. http://www.stdimitrie.org/files/CI-CLUL_VIOLENTEI.pdf (accesat la data de 02.12.2017).
9. <https://mytrustline.wordpress.com/ce-este-violenta-in-familie/identifica-violenta-in-familie/factorii-violentei-in-familie/> (accesat la data de 02.12.2017).
10. https://www.americanbar.org/content/dam/aba/directories/roli/romania/ee_romani-a_domestic_violence_final_report_0407_rom.authcheckdam.pdf (accesat la data de 02.12.2017).

Despre autor

Vitalie IONAȘCU,
doctor în drept,
lector universitar al Catedrei
„Drept polițienesc” a Facultății Securitate
Civilă și Ordine Publică,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al RM,
e-mail: vitalie-ionascu@mail.ru
tel.: 079603128

About author

Vitalie IONAȘCU,
PhD,
university lecturer of the Department
“Police Law” of the Faculty of Civil Security
and Public Order of “Ștefan cel Mare” Aca-
demy of MIA of the Republic of Moldova
e-mail: vitalie-ionascu@mail.ru
tel.: 079603128

CZU 343.9

THE INFLUENCE OF ECONOMIC AND SOCIO-CULTURAL FACTORS ON CRIMINALITY

Iurie LARII,

associate professor, PhD, Academy "Stefan cel Mare" of MIA

Mihail DAVID,

associate professor, PhD, IPA România, Constanța

Although there are a number of guidelines that differently explain the causes of criminality (biological, psychological, social), however contemporary criminology gives preference to social determinism. Its essence is reduced to the fact that all interactions in society between people appear under different forms of relationships, which influence their direct involvement in the development of those relations. For these reasons, to identify the most widespread causes of criminality, it is necessary to pay special attention to the interaction of social environment with the individual, through the identification of the multitude of existing complex relationships. The most frequent, criminal phenomenon is influenced by economic and socio-cultural relationships (factors), in other words, a series of negative effects generated by the contradictory nature of these relationships: unemployment, economic crises, low level of living, social inequity, family and school abandonment, media violence, alcoholism, drug addiction etc.

Keywords: *causes, criminality, economic factors, socio-cultural factors, family, school etc.*

INFLUENȚA FACTORILOR ECONOMICI ȘI SOCIO-CULTURALI ASUPRA CRIMINALITĂȚII

Iurie LARII,

doctor în drept, conferențiar universitar, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

Mihail DAVID,

doctor în drept, conferențiar universitar, IPA România, Constanța

Deși există un șir de orientări care explică în mod diferit cauzele criminalității (biologice, psihologice, sociale), totuși criminologia contemporană acordă preferință determinismului social. Esența acestuia se reduce la faptul că în societate toate interacțiunile dintre oameni apar sub diferite forme de relații, care condiționează implicarea nemijlocită a lor în desfășurarea respectivelor raporturi. Din aceste considerente, pentru relevarea celor mai răspândite cauze ale criminalității este necesar să se acorde o atenție deosebită problemelor legate de interacțiunea mediului social cu individul, prin prisma identificării multitudinii de relații complexe existente. Cel mai frecvent, fenomenul infracțional este influențat de relațiile (factorii) economice și cele socio-culturale, fiind vorba despre o serie de efecte negative generate de contradictorialitatea acestor relații: șomajul, crizele economice, nivelul scăzut de trai, inechitatea socială, abandonul familial și cel școlar, violența în mass-media, alcoolismul, narcomania etc.

Cuvinte-cheie: *cauze, criminalitate, factori economici, factori socio-culturali, familie, școală etc.*

Introduction. One of the generally accepted theories is that the economic basis determines the social, political, cultural and institutional superstructure. Consequently it is expected that economic situation of a state or a smaller area is able to determine certain human behaviors, including criminal behavior. Without denying a causal relationship

between economic status and criminality, studies have shown that criminal phenomenon is so complicated that it can be generated to the same extent but with different times by prosperity as well as poverty [1, p. 182].

Thus, above all, it is necessary to reveal the criminality causes at sociological level within economic relations, in their contra-

dictions, in imbalance of economic mechanism, gaps and shortcomings of the political economy, as well as in the distribution system.

The purpose of this article is to analyze the economic and socio-cultural factors insofar as they influence crime in general and certain types of crime, in particular.

Applied methods and materials used.

The research was based on methods of scientific investigation, such as: logical, systemic, comparative analysis, synthesis etc., being applied and combined according to the issues addressed in the article. The scientific support consists of works developed by specialists and scientists from the Republic of Moldova, Romania, Ukraine and the Russian Federation.

Results and discussions. For a long time dominated the position that the economic relations of socialism were more perfect than the relationships existing in other forms of state organization and economic basis of socialism does not generate criminality.

Obviously it was a dogmatic theory, by the limits of which all scientists had to be kept, including criminologists, who often struggled with the fact that economic relations had priority in terms of determining criminality in all its complexity. Even if we analyze this issue from the point of view of Marxist-Leninist ideas, so it was Marx who showed the primacy of economic relations which generate other types of relationships – positive and negative.

Therefore, *any economic relations, their contradictory nature determine the appearance and development of the phenomenon of criminality.*

Market economy relations are based on competition and consequently the competitors are eradicated, programming of labor force surplus like unemployment takes place, as well as material and social stratifica-

tion of population etc. In this regard, I. Karpets justly mentioned, that market relations are driving criminality from the very beginning. From the point of view of production of goods and provision of services market economy has demonstrated its viability, although it was necessary to go through several centuries for this. But many of its negative consequences are real, in particular the high level of criminality, even in the most developed countries. And the chase for money has greatly impoverished the spiritual potential of society [6, p. 63].

There are no economic systems that would have no shortcoming and contradictions, that's why it is inadmissible to idealize any economic system [7, p. 144].

Existed in the former USSR *planned economic system*, which existed in our country too, also generated criminality. Let us start the analysis of stringent planning and hierarchic assignment. The plan often represented the desirable wishes, and the level of allocated resources represented the reality. Often it happened that for the achievement of the desirable plan for the level of 100% only 70-80% of raw materials had been allocated. The other 20-30% had to be “obtained” in different ways, which has led to abuses in service, corruption and other crimes aimed at achieving of strictly determined economic plan.

If market economy relations admit citizen enrichment, it was not allowed within the planned economic system in the USSR space. Besides this, a number of facts that in the past were considered crimes (speculation, entrepreneurship etc.), in the market economy system are legal.

The appearance of many market relationships requires the setting of new objectives in order to study the causes of criminality. These relationships are reflected in virtually every individual. For example, market economy relations represent not only the

market of goods and services, but also the labor market, that suffers from unemployment. As it is well known, the unemployment is the basic “reserve” of criminality. It seriously attacks the individual’s inner balance, making impossible the achievement of own aspirations by legal means. Some studies demonstrate a strong increase in the rate of thefts, robberies, and deceptions etc. during the periods of economic recessions.

This situation seriously affects family structure. The authority of the parent is deeply diminished, his role in the family being altered. Disturbance of family roles can cause confusion, internal imbalance, anxiety, alcoholism, desire for revenge against society etc. [2, p. 148].

For example, empirical researches had been established that the majority of offenders that commit acts of domestic violence in the proportion of 50.1% have the statute of unemployed [5, p. 233].

In the Republic of Moldova, the results of some surveys undertaken by the members of multidisciplinary teams that witnessed the families affected by violence [4] show the following situation regarding family aggressors: 73.63% did not have an occupation or rather they had not been officially employed, having the status of “unemployed”; 16.36% were employed; 3.63% were retired; 6.36% were on the maintenance.

According to the official statistics of the year 2017, we discovered that in the Republic of Moldova, from the total number of 2 604 510 of persons able to work, the *involved workforce* constituted only 1 169 900 of persons.

According to these grim realities the issue of jobs for our country needs to be resolved as soon as possible through well-designed economic policies and reforms in order to speed up the stability and economic growth of the state, and last but not least to increase the number of jobs and to raise the

amount of work remittance, which would allow the members of society to ensure a decent living without being tempted to engage in various illegal activities, including criminal ones, like excessive alcohol consumption, drugs etc. [3, p. 14].

Some authors also indicate the *standard of living and economic crisis* as economic factors that determine criminality, besides unemployment [1, p. 183-185].

Decrease in the standard of living of some people in many cases is an essential factor for the enrichment of others, but under other circumstances it provokes the commission of serious crimes, which can frighten the society, produce mistrust and political conflicts, banditry acts and other violent actions.

So besides alarming poverty which can cause many individuals to commit crimes there is also a desire for enrichment or a better living, which in its turn, leads to delinquency a large number of people. At the same time, the most serious crimes are committed by the representatives of the social strata with a good material and economic conditions. There are no material and financial problems for them. Not by chance, western criminologists have been concerned about studying the criminality of “white-collars”, of those who are at the top of the society. This kind of persons have the most possibilities for various manipulations with money and other goods, manage and conduct these values to greatly increase their capital. Thus getting used to such a way of life, cease to consider their actions illegal. In the end, they get such a “social status” that they can become political leaders (despite the fact that many know their criminal background) or suffer a defeat and turn into simple offenders.

Under certain conditions, economic criminality turns into patrimony-violent or simply violent [8, p. 184], and the violent nature of criminality is more dangerous than in

case of profitable one.

Decrease in living standards of disadvantaged social strata emphasizes wage levels and unemployment rate. Due to lack of adequate social protection the affected persons can be considered as being at the risk of committing of anti-social facts.

In comparison, countries from Central and Eastern Europe which attempt to adapt to market economy relations have a state of severe economic recession, having as main characteristics the reduction of the production capacity, the loss of foreign markets for the sale of goods, financial congestion, unemployment and rising inflation. The massive increase of criminality in these countries at a large extent can be explained by the impact of these criminogenic factors.

Social relationships, as well as economic one, are compound and diverse. In general, we can say that social relations in which personality feels unequal or restricted compared to other personalities always have protest reactions, and eventually criminal manifestations. Very few people are fully satisfied with their social situation. First of all, it's happening because every personality is prone to its overvaluation. Usually its multilateral social existence maintains the balance of arising contradictions that make possible for individual living in the society as its member, although he may be unsatisfied by the created situation, just obeying the laws and rules existing in the society.

Social relationships of the individual are reflected at the *macro* and *micro* levels. Macro level is the relation of a person with the society and the state in general; in particular these are production relations (education, profession, service, social activity etc.), personality situation in the society and the whole complex of relationships concerning the human rights. The society where these rights are violated will inevitably have a high level of criminality [7, p. 118].

The most vulnerable issues specific to social relations in the area are *national relations* (it is the relationship between different nationalities) and those related to *social equity*.

For a long time criminology stated that criminality is a purely social phenomenon, and the theme of national relations was practically not discussed as a cause of criminality. In western criminology this issue has been questioned for a long time. For example, american criminologists differentiate the criminality of white, black and colored people. Of course, this is not a biological separation of criminality by color, but by the social status of persons, which being of another color found themselves on the lowest levels of society, and in many cases they don't know other ways of fighting for their social rights apart the criminal ones. These reasons don't justify committing of crimes, but explain their causes.

The awakening of national disturbances by many people through political absurd calls and slogans have become causes of many serious crimes including massacres, terrorism acts etc. It has also influenced criminality as a whole, considerably aggravating its condition. The social life of the population becomes oppressive in such conditions. Such situations determine not only various offences as a reaction response, but of course, mistrust, constrained situations, fear and stress among population.

The existing contradictions between group interests within society constitute the undeniable reality. The majority of them radically influence people's behavior and generate criminality.

Social conflicts that generate crimes can occur due to the individual's dissatisfaction with his social status, obtaining or not obtaining of education, situation created within labor collective where various conflicts are stirred and lawlessness flourishes,

criminal or amoral activity of civil servants etc. In some cases the created social situation attracts the person into the criminal activity. Under conditions when social control is weakened or even destroyed money or material remuneration is optionally settled, with infringement of the principle of social equity. And social inequality is a source of conflict and criminality.

Often, the nature of the offences committed and their motivation depend on the person's belonging to a certain social group. A general criminological legality has been found in connection with this: the lower the level of education and culture of criminals, the more brutal by character and motivation are the crimes they commit. And the higher the level of education, the social status of the offender, the more refined are the methods of committing crimes, although in the end they may sometimes be even more dangerous than other types of criminal behavior.

Criminal statistics confirm the fact that violent crimes in many cases are committed as a result of hostile relationships that occur in the family and at the place of living of individuals.

The family is the basic cell of the society that has multiple valences. The prosperity and useful activity of the family depend to a large extent on its economic and material conditions. In the majority of cases family material security or vice versa determine its moral and social status. At the same time, the family climate is determined not only by material conditions, but also by the degree of social education of its members, and by the predominant moral directives. The majority of conflicts occurs and is committed where prosperity, calumny, careerism and other similar acts thrive, which greatly demonstrates the expression of the psychological incompatibility of the people.

It should not be forgotten that the family plays the socializing role, helps in

the achievement of intellectual, social and cultural maturity of a child. Any disruption within the family structure has important effects on the minor. The socializing role of the family is reduced more and more due to television, press, films and micro groups to which children join, and consequently they are often easily attracted to criminal activities, eventually increasing the level of juvenile criminality, which in the future complements the mature one.

Unfortunately, there are also a number of families involving their children in criminal activities, giving them moral precepts contrary to the ethics of society. There is a contradiction between the culture promoted by the delinquent family and that of the society as a whole in this case.

At the same time, both unmarried women and men were found to be more likely to commit sexual offences, while in cases of spouses were revealed a series of violent crimes due to misunderstandings between them [1, p. 190].

An important role in socializing of children has the *school*, by detecting of inappropriate children and by implementing of general prevention programs.

The strength of the socio-political organization depends on the degree of schooling of the population and on the level and state of culture. Offenders, the authors of violent crimes mostly have a low level of education and culture; they did not have any preoccupations for training and rising of their level of general culture and professional training [3, p. 23].

Frequently, the educational side is left by the teachers on the last plan, giving priority to constructive ones in order to achieve school success. It is working with students' good in learning, realizing true hierarchical fragmentary and largely uncooperative relationships. This causes frustration reactions from students concerning learning, which

are seeking compensation primarily for fraud and street groups which will inevitably produce future offenders [3, p. 24].

To a considerable extent, contradictions between nationalities are complemented and depend by *religious intolerance*. Religious contradictions can break the unity of people of any nationality (Yugoslavia, Ukraine etc.). Usually, world-wide religions (Christianity, Judaism, Islam and Buddhism) do not cause criminal behavior, but, on the contrary, strengthen people, making them to abstain from amoral and delinquent deeds. But religious people can be easily manipulated and involved in making profitable plans, can be forced to die or kill others for the achievement of incomes and fulfillment of the ambitions of those who unduly exploit the religious feelings of crowd. History knows a lot of cases that demonstrate this fact. There are many “religious” sects practicing criminal activities in order to obtain material advantages. Their leaders increasingly turn to political power and are prone to stifle any resistance which does not correspond to the sect’s ideology.

Mass media has a negative impact on the population, especially on younger generation, in the majority of cases. Western criminologists have placed first *mass media violence* and especially *video-violence*. Violence on the small screen or large screen provides negative behavioral patterns. It is worth noting that these films are commercial, and has been produced to obtain big profits from their sale, and consequently, without any retention addresses the themes concerning the instinct, of human unconscious. In its turn, this leads to an increase of aggressive level of those watching such films or shows, changing the audience sensitivity regarding serious damage caused by violence. “Violent” programs cause a “stir” of the viewer and get him out of the real world, causing him to commit violent, spontaneous and unplanned

deeds through imitation [1, p. 191].

Pornography has become a current and unbarred commercial activity. And famous movie stars would like to be filmed in pornographic movies, although the criminologists have long ago demonstrated the link between pornography and criminality. In fact, pornography is a special type of criminality prohibited by international conventions. Like prostitution, it plays an important role in demoralizing of the whole society and especially of the young people.

The influence of *alcohol and drugs* in committing crimes is obvious, especially for violent ones. All the researches on their role in the genesis of committed crimes undertaken during a long period of time support by concrete facts the reality of this statement. Certain studies on violent crimes reveal that their authors have consumed alcohol or drugs in proportion of: 54% in case of murder offences; 41% in case of rape; 36% in case of robberies [3, p. 32].

Abusive alcohol consumption is also one of the determining factors of domestic violence. Selective surveys have provided us with evidence supporting the link between excessive alcohol consumption and domestic violence. Thus, it was found that about 21.92% of all causes and factors of domestic violence are abusive alcohol consumption.

Therefore, in the environment where alcoholic beverages are consumed increases the probability of committing acts of violence, which should be given greater attention in the implementation of general, special and individual measures to prevent violent crimes.

In **conclusion**, we find that the affirmation or ruin of the moral basis of society largely depends on the political leaders of the country and on its intellectual patch. Therefore, the moral state of society and predominance of principles (or anti-principles) represent the face of leaders and intelligent-

sia that first of all speaks about their great responsibility towards the population, including the state of criminality in society.

References

1. Gheorghe Nistoreanu, Costică Păun. *Criminologie*. București: Ed. Europa-Nova, 1996.
2. Gheorghe Nistoreanu, Costică Păun. *Criminologie*. București: Ed. Europa-Nova, 2000.
3. Iurie Larii, Radion Cojocaru et al. *Criminalitatea violentă în Republica Moldova: tendințe generale, cauze și condiții*. Chișinău: Tipogr. Academiei "Ștefan cel Mare" a MAI, 2018.
4. *Studiu reprezentativ, realizat în Republica Moldova în perioada 22.11.2016-25.12.2016*, pe un eșantion de aproximativ 300 persoane, membri ai echipelor multidisciplinare teritoriale (polițiști, asistenți sociali, medici de familie, primari și alți specialiști), în cadrul proiectului „Consolidarea capacităților membrilor echipelor multidisciplinare comunitare din cadrul Sistemului Națio-
5. Ильяшенко А.И. *Противодействие насильственной преступности в семье: уголовно-правовые и криминологические аспекты*. Диссертация на соискание ученой степени доктора юридических наук. Государственное учреждение «Всероссийский научно-исследовательский институт МВД России». Москва, 2003.
6. Карпец И.И. *Криминология*. Москва: Изд-во «Юристъ», 1995.
7. *Криминология*. Под ред. В.Г. Лихолоба и В.П. Филонова. Киев, 1997.
8. *Криминология*. Учебник. 4-е издание, переработанное и дополненное. Под ред. В.Н. Кудрявцева и В.Е. Эминова. Москва: Изд-во «НОРМА», 2009.

Despre autori

Iurie LARII,
doctor în drept, conferențiar universitar,
prorector pentru știință,
Academia „Ștefan cel Mare”
a MAI al R. Moldova
e-mail: iulari72@gmail.com
tel.: 079402873

Mihail DAVID,
doctor în drept, conferențiar universitar,
IPA Romania, Constanța
e-mail: david_mihail@yahoo.com
tel.: +40744369892

About authors

Iurie LARII,
PhD, associate professor,
prorector of Science,
“Stefan cel Mare” Academy of MIA
of the Republic of Moldova
e-mail: iulari72@gmail.com
tel.: 079402873

Mihail DAVID,
PhD, associate professor,
IPA Romania, Constanța
e-mail: david_mihail@yahoo.com
tel.: +40744369892

CZU 343.3/.7 : 349.6

PERICOLUL ȘI TENDINȚELE GLOBALE ALE INFRAȚIUNILOR ECOLOGICE

Iurie LARII,

conferențiar universitar, doctor în drept, Academia „Ștefan cel Mare”
a MAI al Republicii Moldova

Elena STOLERU,

doctorandă, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova

Protecția mediului înconjurător constituie o prioritate națională, care vizează în mod direct condițiile de viață și sănătate a populației, realizarea intereselor economice și social-umane, precum și capacitățile de dezvoltare durabilă a societății pe viitor.

Infraționile ecologice vizează atingeri aduse indivizilor sau bunurilor lor, unor comunități restrânse, dar mai ales omenirii în ansamblul lor, intereselor generale ale societății.

Cuvinte-cheie: mediu, protecție a mediului, prejudiciu asupra mediului, criminalitate ecologică, infracțiuni ecologice, răspunderea persoanei fizice, răspunderea persoanei juridice, sancțiuni etc.

DANGER AND GLOBAL TENDENCIES OF ECOLOGICAL OFFENCES

Iurie LARII,

associate professor, PhD, Academy “Stefan cel Mare” of MIA

Elena STOLERU,

PhD student, “Stefan cel Mare” Academy of MIA of the Republic of Moldova

Environmental protection is a national priority aimed directly at living conditions and health, social and economic interests and human and sustainable development capacities of the society in the future.

Ecologic offences refer to alterations caused to individuals or to their assets, to restricted communities, and especially to humanity as a whole, to the general interests of society.

Keywords: environment, environmental protection, ecological criminality, ecological crimes, the natural person's responsibility, the juridical entity's responsibility.

Introducere. La momentul actual devin tot mai frecvente catastrofele ecologice generate de factorul uman implicat în comiterea diferitor infracțiuni. Realitățile cotidiene denotă că criminalitatea ecologică devine din ce în ce mai periculoasă: se atestă o creștere masivă a infracțiunilor ecologice, apar noi forme de manifestare infracțională în acest domeniu, sporesc continuu prejudiciile cauzate mediului înconjurător, iar în consecință este pusă în pericol viața, sănătatea și securitatea ecologică a populației.

Infrațiunea ecologică este acea faptă periculoasă ce constă în poluarea mediului (natural sau artificial), perturbarea activității

de prevenire, reducere sau înlăturare a poluării, de natură să pună în pericol sănătatea oamenilor, a animalelor și a plantelor, sau să producă mari pagube economiei naționale.

Infrațiunea de mediu reprezintă o categorie de ultimă generație, în cadrul general al infracțiunilor. Ea are ca rezultat afectarea obiectivă a calității mediului sau punerea în pericol a acestei valori sociale. Infracțiunile de mediu pot fi fapte comisive sau omisive săvârșite cu vinovăție sub formă de intenție sau imprudență, sub toate modalitățile lor. Infrațiunea ecologică este un element constitutiv al raportului de răspundere penală în dreptul mediului.

Astfel, orice element, indiferent de natura sa (animal – vegetal, biologic – psihologic etc.), din momentul în care intră în relații cu alte elemente este susceptibil de a fi implicat într-o relație cauzală. În același context, relația dintre om și societate este examinată prin intermediul particularităților ecologice.

Raporturile dintre mediu și științele sociale sunt complexe și diverse. Una dintre zonele de intersectare și fertilă influențare reciprocă rămâne cea a determinărilor fenomenului infracțional de către condițiile de mediu (naturale și artificiale).

Organizația Națiunilor Unite consideră că cele mai grave probleme cu care se va confrunta omenirea în secolul XXI sunt procesele de schimbare a climei, deșertificarea solului, diversitatea biologică, afectarea stratului de ozon. Aceste fenomene sunt determinate de modificările esențiale, ce se produc în natură sub influența omului, prezintă niște schimbări, care, în ultimele decenii ale secolului XX, au atins niveluri periculoase pentru ritmul normal de evoluție a vieții pe Pământ.

Pentru a stopa fenomenele respective, Comunitatea Internațională a elaborat și adoptat Convențiile de la Rio – documente care au menirea la prima etapă de a stabili, iar ulterior de a micșora impactul antropogen asupra naturii pe scară globală. Toate problemele de mediu au o origine locală, dar pot afecta o zonă mult mai întinsă.

Deci, consecințele impactului pot avea implicații locale, internaționale și globale. De aceea acțiunile preconizate pentru supravegherea și prevenirea efectelor extinse ale problemelor locale au fost elaborate și luate sub control prin înțelegeri regionale și globale. Accentul se pune pe măsuri, care să minimalizeze costurile nete ale respectării înțelegerilor internaționale prin rezolvarea, pe cât e posibil, a problemelor interne, dar și a celor internaționale.

Metode și materiale aplicate. Suportul metodologic și teoretico-științific al cercetării de față îl constituie un complex de metode general-științifice, bazate pe cunoștințe juridico-penale și criminologice. Dintre metodele aplicate am evidențiat metoda sistemică,

comparativă, istorică și sociologică. În cadrul studiului, s-a apelat la un șir de procedee logice precum: analiza și sinteza, abstractizarea și generalizarea, inducția și deducția. Au fost utilizate asemenea principii filosofice generale ca obiectivitatea, istorismul, legătura dintre teorie și practică.

Rezultate obținute și discuții. Prezentarea lucrare a fost elaborată de către autor, având drept scop elucidarea fenomenului criminalității ecologice, care actualmente a cuprins majoritatea sferelor vieții politice, social-economice, administrative de stat, ce s-a dezlănțuit și continuă numeroase discuții în societate și printre specialiști, precum și în rândul factorilor chemați să contribuie la eradicarea acestui viciu. În cadrul cercetării efectuate, autorul și-a propus să prezinte pericolul și tendințele globale ale infracțiunilor ecologice, venind cu propuneri și sugestii. Însă, prezentând geneza istorică a acestui flagel, a concluzionat că acesta datează din cele mai vechi timpuri, cu un grad sporit de pericolozitate.

Conținut de bază. În dreptul internațional există regula conform căreia un stat care săvârșește un act ilicit își angajează prin aceasta răspundere internațională. Același principiu este aplicabil și în dreptul internațional al mediului [6, p. 129].

Problema mediului este o problemă primordială pentru stat și societate. Articolul 137, alin. (1) din Constituția Republicii Moldova proclamă dreptul la un mediu înconjurător sănătos: „Fiecare om are dreptul la un mediu neprimejdios din punct de vedere ecologic pentru viață și sănătate, precum și la produse alimentare și obiecte de uz casnic inofensive...”.

La modul general, infracțiunile ecologice (acele infracțiuni care aduc atingere regimului de protecție a dreptului mediului) au fost definite ca fiind fapte prin care se poluează mediul sau acțiuni (inacțiuni) prin care direct sau indirect se aduce atingere intereselor de protecție cantitativă sau calitativă a factorilor de mediu.

O altă opinie doctrinară (influențată de doctrina franceză) se referă la infracțiunile ecologice ca la niște „fapte periculoase prin

săvârșirea cărora se aduc atingere relațiilor sociale, a căror ocrotire este condiționată de apărarea elementelor naturale și antropice ale mediului, atingeri care se concretizează din punctul de vedere al consecințelor într-o pagubă adusă persoanelor fizice și juridice care le dețin în proprietate și le administrează, în crearea de pericole pentru sănătatea oamenilor, animalelor și plantelor sau producerea de pagube economiei naționale.

Doctrina franceză consideră infracțiunile de mediu ca fiind acele fapte periculoase prin săvârșirea cărora se aduc atingere relațiilor sociale a căror ocrotire este condiționată de apărarea factorilor naturali și artificiali ai mediului, atingeri care se concretizează din punctul de vedere al consecințelor printr-o pagubă produsă persoanelor fizice sau juridice care îi administrează, prin punerea în pericol a sănătății oamenilor, a animalelor și plantelor sau prin producerea de pagube economiei naționale.

Nu orice încălcare a normelor de drept al mediului angajează răspunderea penală, ci numai acele abateri care au un grad de pericol social ridicat, reprezentând astfel o serioasă amenințare a celor mai importante interese ale societății în acest domeniu. Pentru a fi infracțiuni, faptele poluante trebuie să prezinte un pericol social deosebit, oricum mai ridicat decât al contravențiilor și să fie săvârșite în astfel de împrejurări încât, potrivit legii penale, să constituie infracțiuni. Faptele penale trebuie întotdeauna prevăzute expres de legislația mediului [7, p. 125-126].

Criminalitatea contra mediului ambiant a devenit astăzi o realitate evidentă deopotrivă în plan local, național și internațional, iar prevenirea și combaterea sa e o preocupare permanentă și chiar o prioritate pentru autoritățile publice, marele public și specialiștii domeniului.

Potrivit ultimelor evaluări, criminalitatea contra mediului se plasează, la nivel mondial, pe locul patru al activităților ilicite internaționale, generatoare de profit criminal, după traficul de stupefiante, contrafaceri și traficul de ființe umane.

Toate studiile ne arată însă că această criminalitate este pe cât de gravă, pe atât de puțin cunoscută, rar urmărită și sporadic pedepsită de autoritățile naționale competente.

Un raport al Programului Națiunilor Unite pentru Mediu (UNEP) și INTERPOL (iunie 2016) estimează că în prezent criminalitatea ecologică a atins recordul cu o valoare estimată la 258 miliarde de USD, depășind astfel de departe traficul ilegal de arme ușoare, organizațiile infracționale internaționale profitând de prădarea resurselor planetei.

În plan valoric, pe categorii, documentul avansează următoarele estimări: pierderile cauzate de exploatarea infracțională ating un quantum de 9-26 mld. USD; infracțiunile silvice, inclusiv cele comise de persoane juridice și tăierile ilegale de copaci sunt evaluate între 51-152 mld. USD; infracțiunile relative la pescuit între 11-24 mld. USD; minieritul ilegal: 12-24 mld. USD; deșeuri: 10-12 mld. USD.

Printre cauze, raportul citat identifică legile permissive și faptul că forțele de securitate și așa insuficiente suferă de subfinanțare cronică. Aceasta oferă posibilitatea rețelelor infracționale organizate și grupurilor rebele armate să se îmbogățească grație unui comerț care alimentează conflicte, să devasteze ecosisteme și să amenințe speciile sălbatice pe cale de dispariție. Nu în ultimul rând, asociată marilor fenomene ale criminalității contemporane în frunte cu cel al corupției, își potențializează reciproc acțiunea și efectele.

Rețelele de crimă organizată transnațională se servesc adesea de criminalitatea de mediu în scopul de „a spăla” banii proveniți din traficul de droguri. Grupurile infracționale transnaționale sunt implicate în traficul de deșeuri și produse chimice periculoase, folosindu-se deseori de „etichetajul înșelător” în scopul de a scăpa controlului exigent al organismelor chemate să aplice legea. Este de domeniul evidenței faptul că o atare complexitate cere o intervenție publică multidisciplinară susținută împotriva rețelelor criminale organizate în domeniu, inclusiv pe calea cooperării transfrontaliere [8, p. 1-2].

Este important faptul că și legislația Republicii Moldova a fost completată la capitolul traficului transfrontalier cu materiale nucleare și radioactive, fiind necesară întreprinderea acțiunilor de prevenire a acestor ilegalități.

Astfel, prin Legea nr. 243 din 03 noiembrie 2016 pentru modificarea și completarea unor acte legislative, a fost completată Legea nr. 132 din 08 iunie 2012 privind desfășurarea în siguranță a activităților nucleare și radiologice. În conformitate cu prevederile acesteia, Poliția de Frontieră a obținut următoarele competențe: a) monitorizarea, colectarea și analiza informației pentru realizarea acțiunilor de prevenire, depistare și contracarare a traficului ilicit transfrontalier cu materiale nucleare și radioactive, substanțe chimice și deșeuri radioactive; b) planificarea și realizarea, în comun cu alte instituții abilitate, a acțiunilor specifice de asigurare a sistemului de control al frontierei în scopul combaterii traficului ilicit cu materiale nucleare și radioactive, substanțe chimice și deșeuri radioactive.

Întru executarea competențelor în domeniul nuclear și radiologic, angajații Inspectoratului General al Poliției de Frontieră utilizează în activitatea de serviciu utilaje de detectare și identificare a substanțelor nucleare, radioactive și chimice.

Respectiv, prezentele utilaje, dispozitive și autospeciale de care beneficiază Poliția de Frontieră au fost reglementate drept mijloace speciale, prin includerea lor în Nomenclatorul mijloacelor speciale, al tipurilor de arme de foc și al munițiilor aferente, adoptat prin Hotărârea Guvernului nr. 474 din 19 iunie 2014.

Mai mult, deoarece persoanele care transportă ilicit substanțe din categoriile reglementate de Legea nr. 132 din 08 iunie 2012 pot fi considerate persoane periculoase, iar scopul pentru care sunt transportate astfel de substanțe și materiale întotdeauna contravine legii, aplicarea autospecialelor și dispozitivelor destinate pentru detectarea, identificarea substanțelor nucleare, radioactive și chimice se încadrează în cadrul de

reglementare al Hotărârii Guvernului nr.474 din 19 iunie 2014 și al Legii nr. 218 din 19 octombrie 2012 privind modul de aplicare a forței fizice, a mijloacelor speciale și a armelor de foc.

Deci poluarea este una dintre cele mai perfide și insidioase forme de atentat la condițiile de viață ale ființei umane, la dezvoltarea civilizației viitorului.

Poluarea este o problemă a tuturor timpurilor, dar mai ales a timpurilor noastre, pentru că amploarea și gravitatea proceselor poluante, realizările științifice și tehnice ale omului modern au permis dezvoltarea riscurilor poluării și, în consecință, este vitală stabilirea unor măsuri deosebit de severe pentru prevenirea și combaterea degradării mediului cu cele trei componente – aer, apă, sol.

O conducere orientată către protejarea mediului își asumă ca sarcină permanentă identificarea potențialului de poluare al propriilor activități, luarea măsurilor adecvate pentru a limita nivelul impactului generat, precum și posibilitatea de dezvoltare a unei culturi organizaționale pro-ecologice.

Introducerea ideii de protecție a mediului a condus la apariția de acte normative restrictive din acest punct de vedere și totodată la pedepsirea încălcării acestora. Astfel, a apărut și noțiunea de „criminalitate ecologică” care, plecând de la definiția ecologiei și de la cea a criminalității – totalitatea infracțiunilor săvârșite pe un anumit teritoriu într-o anumită perioadă – ar putea fi definită ca totalitatea infracțiunilor care sunt săvârșite asupra mediului ambiant și care dăunează prin schimbări fizico-chimice produse acestuia, vieții și sănătății umane, regnului vegetal și animal. Prin introducerea în legislațiile naționale a pedepselor pentru agresiunile comise împotriva factorilor de mediu, a apărut necesitatea formării organismelor de inspecție și control în acest sens [9, p. 3].

Răspunderea penală pentru încălcarea normelor privind protecția mediului se înscrie în principiile și regulile generale ale răspunderii infracționale, dar prezintă și un anumit specific. Specificul acestei răspunderi

este determinat de natura obiectului ocrotit de lege și a cărui atingere este adusă prin abaterea săvârșită cu vinovăție.

Cele mai grave abateri din această categorie sunt considerate infracțiunile ecologice. Infracțiunile ecologice sunt prevăzute în Capitolul IX al Părții speciale a Codului penal, intitulat „Infracțiuni ecologice”. Legislația penală în vigoare nu dă definiția noțiunii de infracțiuni ecologice. Totuși, analizând componentele infracțiunilor ecologice, locul lor în sistemul de infracțiuni, se poate da următoarea definiție a infracțiunilor ecologice.

Totuși infracțiunile ecologice sunt acele fapte prejudiciabile, prevăzute de legea penală, care aduc atingere relațiilor sociale cu privire la folosirea rațională precum și asigurarea disciplinei ecologice și a securității populației, și care constau în folosirea nemijlocită, ilegală a obiectelor naturale (sau în influențarea nemijlocită asupra lor) ca valori sociale, fapte ce duc la schimbări negative ale stării și calității mediului înconjurător.

Pericolul social al infracțiunilor ecologice nu se limitează doar la consecințele concrete dăunătoare, la sumele daunelor ecologice și economice cauzate, ci se referă și la dauna concretă adusă sănătății oamenilor. Pericolul social al acestor infracțiuni mai constă în încălcarea intereselor ecologice ale societății, în special în încălcarea drepturilor fiecărui om la un mediu înconjurător sănătos, în cauzarea daunelor sănătății, proprietății, naturii, în subminarea respectului față de normele de drept ce asigură și protejează mediul înconjurător, în scăderea nivelului securității populației, a disciplinei ecologice etc. [10, p. 386].

Concluzii. Securitatea mediului acoperă o paletă destul de extinsă, de la consecințe ecologice ale conflictelor armate până la consecințe ale catastrofelor de mediu asupra securității umane sau statelor. În acest ansamblu de cauze, fenomene, efecte și evoluții globale sau care tind să se globalizeze, se naște, firesc, întrebarea: Care sunt prioritățile? Desigur că într-un sistem internațional marcat decisiv de interdependențe, fenomenele, riscurile și amenințările globale trebuie

cunoscute și analizate. Dar atât teoreticienii, cât și profesioniștii din domenii aplicative știu că orice analiză temeinică nu poate fi efectuată fără procesul de sinteză, prin desfacerea elementelor ansamblului în părțile sale constituente și investigarea fiecăreia cu minuțiozitate.

Toate activitățile umane sunt posibile surse de risc, dar în contextul evaluării și gestionării integrate a riscului, următoarele constituie cele mai relevante tipuri și surse: emisii continue în aer, apă și sol provenite de la industrii și activitățile asociate; evacuări accidentale ale substanțelor periculoase provenite din instalațiile industriale și care au un efect negativ asupra sănătății și mediului (focuri, explozii, manipulări de substanțe periculoase, depozitare de substanțe periculoase); sistemele de transport constituie surse continue de emisii; surse naturale de accidente: cutremure, furtuni, inundații, erupții vulcanice, seceta și care se pot suprapune peste sursele de risc produse de om; activități agricole care afectează sănătatea și mediul: împrăștierea de îngrășăminte, insecticide și ierbicide, care contaminează solul, apele subterane și de suprafață. Activitățile agricole pot consuma mari cantități de apă, ducând la aridizarea și eroziunea solului; urbanizarea și infrastructura asociată sunt o sursă de perturbare a mediului și generatoare de poluare.

Acești factori de mediu contribuie la insecuritate și reprezintă o amenințare la adresa existenței umane, iar impactul acestora la nivel uman a crescut considerabil.

Ritmurile altor forme de degradare a mediului înconjurător, provocate de activitatea umană și de epuizarea resurselor – despădurirea, deșertificarea, degradarea pământului, eroziunea, salinizarea, depunerea de aluviuni, schimbarea climei – a crescut rapid ca urmare a unei combinații între creșterea cererii, perfecționarea mijloacelor tehnologice de exploatare și ritmul lent al conservării și controlului. Putem aprecia, prin urmare, că factorii de risc sunt preponderent imateriali, și obiectivi, cu privire la conjuncturile ce pot favoriza generarea unui pericol.

Totuși, în anumite cazuri, de exemplu, riscul de producere a unei avarii, a unei catastrofe, pandemii etc., poate să intervină și factorul subiectiv, cel uman, care agravează conjuncturile (stările) induse sau produse de factorii obiectivi (de mediu). În ceea ce privește riscul, în sens larg, se poate afirma că se concretizează în discrepanța dintre „așteptarea pozitivă” și „evenimentul negativ”, ce se poate produce, și prin probabilitatea sa de a se produce. Riscul este cauzat de nedeterminare și de imposibilitatea de a cunoaște cu certitudine evenimentele viitoare.

Referințe bibliografice

1. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 1 din 12.08.1994.
2. Legea nr. 243 din 03 noiembrie 2016 pentru modificarea și completarea unor acte legislative. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 416-422, art. 855.
3. Legea nr. 132 din 08 iunie 2012 privind desfășurarea în siguranță a activităților nucleare și radiologic. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 229-233, art. 739.
4. Legea nr. 218 din 19 octombrie 2012 privind modul de aplicare a forței fizice, a mijloacelor speciale și a armelor de foc. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 254-262, art. 836.
5. Hotărârea Guvernului nr. 474 din 19 iunie 2014 cu privire la aprobarea Nomenclatorului mijloacelor speciale, al tipurilor de arme de foc și al munițiilor aferente, precum și a regulilor de aplicare a acestora.
6. Mircea Duțu. Dreptul internațional și comunitar al mediului. București: Ed. Economică, 1995.
7. Claudiu Manta. Infrafracțiunile din domeniul mediului. Privire generală. În: Analele Universității „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu. Seria Științe Juridice, nr. 2/2009.
8. Discursul procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, Augustin Lazăr, în cadrul Conferinței Naționale „APĂRAREA MEDIULUI ȘI A FONDULUI FORESTIER PRIN DREPTUL PENAL” din 15 noiembrie 2016. În: <https://www.juridice.ro/478950/discursul-procurorului-general-al-piccj-la-conferinta-nationala-apa-rarea-mediului-si-a-fondului-forestier-prin-dreptul-penal.html>
9. Gabriel Burlacu. Noi instituții pentru prevenirea și combaterea criminalității ecologice. În: <https://gnm.ro/staticdocs/inst.pdf>
10. Sergiu Bînză, Xenofon Ulianovschi, Vitalie Stati et al. Drept penal. Partea specială. Volumul II. Ediția a II-a. Chișinău: Ed. Cartier Juridic, 2005.

Despre autori

Iurie LARII,
doctor în drept, conferențiar universitar,
prorector pentru știință,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI
e-mail: iulari72@gmail.com
tel.: 079402873

Elena STOLERU,
doctorandă,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI
e-mail: lena-lena-1992@inbox.ru
tel.: 079227282

About author

Iurie LARII,
PhD, associate professor,
Prorector of Science,
“Ștefan cel Mare” Academy of MIA
e-mail: iulari72@gmail.com
tel.: 079402873

Elena STOLERU,
PhD student,
“Ștefan cel Mare” Academy of MIA
e-mail: lena-lena-1992@inbox.ru
tel.: 079227282

CZU 343.34

VANDALISMUL SĂVÂRȘIT DIN MOTIVE POLITICE ÎN ZONELE SEPARATISTE

Sofia PILAT,

doctor în drept, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova

Conform art. 288 alin. (1) CP al RM, prin vandalism se înțelege: „pângărirea edificiilor sau a altor încăperi, precum și nimicirea bunurilor în transportul public sau în alte locuri publice”. Pericolul social al vandalismului constă în aceea că, prin respectivele acțiuni, făptuitorul supune distrugerii obiecte, edificii unice, a căror restabilire este imposibilă sau este foarte anevoioasă.

Din păcate, vandalismul este una dintre cele mai răspândite infracțiuni, fiind considerat drept un viciu al societății contemporane, o formă de manifestare a agresiunii, a ostilității și nesupunerii față de regulile etice și morale de conviețuire socială.

Cuvinte-cheie: vandalism, vandal, separatism, vandalism politic, huliganism, pângărire.

LA VANDALISM RÉALISÉ POUR MOTIFS POLITIQUES DANS LES ZONES SÉPARATISTES

Sofia PILAT,

docteur es-droit,

Académie „Ștefan cel Mare” de MAI de la République de Moldova

Conformément à l'article 288 alinéa (1) CP de la R. de Moldova le vandalisme signifie: «Souillure des bâtiments ou autres locaux, ainsi que la destruction des biens dans les transports publics ou dans les autres lieux publics». Le péril social du vandalisme, c'est que, par ces actions, l'auteur de l'infraction détruit des objets, des bâtiments uniques dont la restauration est impossible ou très difficile.

Malheureusement, le vandalisme est l'une des infractions les plus répandues, étant considéré un vice de la société contemporaine, une forme de manifestation d'hostilité, d'agression et de désobéissance aux règles éthiques et morales de la coexistence sociale.

Mots-clés: vandalisme, vandale, séparatisme, vandalisme politique, souillure.

*„Ne obișnuim să trăim înainte
de a ne obișnui să gândim.”
(Albert Camus)*

Introducere. Educația moral-civică constituie o dimensiune deosebit de importantă a personalității umane într-o societate democratică, întrucât progresul economic și spiritual depinde de gradul de angajare a fiecăruia în efortul comun de creștere a calității vieții. Morala cuprinde valorile, principiile, normele și regulile determinate de cerințele societății pentru a reglementa relațiile comportamentale dintre oameni. Printre acestea se numără:

– libertatea de opinie și pluralismul în

viața social-politică, economică și culturală;

– respectul demnității umane și al valorii omului;

– egalitatea în fața legilor și supremația normelor de drept;

– respectarea normelor societății democratice și responsabilitatea fiecăruia pentru acțiunile proprii;

– atitudinea participativă la bunul mers al societății și spiritul de cooperare;

– disciplina și etica muncii etc. [9].

În această ordine de idei, ținem să

menționăm că deși valorile democratice sunt promovate la un nivel destul de înalt în societatea contemporană, în ultimele decenii se atestă o creștere alarmantă a actelor de ponegrire și distrugere a acestora ca o formă de manifestare a comportamentului uman distructiv. Așadar, amploarea manifestărilor sociale distructive a fost catalogată fie de către reprezentanții statului, fie de către anumite categorii sociale, profesionale sau etnice care și-au văzut interesele lezate sau bunurile distruse drept acte de vandalism.

Metode aplicate. În vederea realizării scopului trasat, în prezentul articol au fost aplicate o serie de metode, printre care: metoda logică (analiza deductivă și inductivă, generalizare, specificare), sistemică și comparativă.

Conținutul de bază. Termenul „vandalism” provine de la denumirea tribului germanico-estic *vandalii*, constituit din două ramuri: *asdingii* și *silingii*, care în anul 429 sub conducerea regelui Genseric vor întemeia un regat ce va cuprinde Sicilia, Sardinia, Corsica, insulele Baleare și nordul Africii, prăbușit în final sub atacurile bizantine ale împăratului Iustinian dintre anii 533-534.

Scriitorii din timpul Renașterii și începutul Epocii Moderne i-au caracterizat pe vandali drept barbari, care au jefuit Imperiul Roman în anul 455, distrugând un număr impunător de monumente antice, precum și cele de cultură creștină. Predilecția cu care aceștia din urmă obișnuiau să distrugă tot ce era frumos sau venerabil se caracteriza printr-o deosebită cruzime.

În accepțiunea largă a zilelor noastre, vandal se numește oricine ce se angajează în acțiuni de distrugere, iar prin vandalism, conform dicționarului limbii române moderne, se înțelege distrugerea sălbatică a valorilor culturale, artistice etc. ale unui popor [5, p. 917].

În continuare vom realiza o analiză juridico-penală succintă a infracțiunii de vandalism. Conform art. 288 alin. (1) CP al RM, prin vandalism se înțelege: „pângărirea edi-

ficiilor sau a altor încăperi, precum și nimicirea bunurilor în transportul public sau în alte locuri publice” [1].

Pângărirea edificiilor sau a altor încăperi se realizează prin efectuarea de înscrișuri, desene sau alte simboluri cu caracter obscen, cinic, amoral pe edificii sau alte încăperi, murdărirea acestor obiecte cu vopsea, produse petroliere etc. [3, p. 635].

Pericolul social al vandalismului constă în aceea că, prin respectivele acțiuni, făptuitorul supune distrugerii obiecte, edificii unice, a căror restabilire este imposibilă sau este foarte anevoioasă. Vandalismul se exprimă prin distrugerea fără temei a valorilor culturale sau materiale, barbarie, cruzime și cinism față de monumentele de arhitectură, cultură, artă și alte forme de creație [2, p. 559].

Din păcate, vandalismul este una dintre cele mai răspândite infracțiuni, fiind considerat drept un viciu al societății contemporane, o formă de manifestare a agresiunii, a ostilității și nesupunerii față de regulile etice și morale de conviețuire socială.

Prin absurditate, vandalismul se aseamănă cu huliganismul, diferența dintre aceste două infracțiuni fiind destul de fragilă: huliganul urăște societatea, vandalul – civilizația [3, p. 635].

Investigările sociopsihologice și sociale ale fenomenului vandalism demonstrează o diversitate de manifestări ale acestui comportament antisocial materializate prin poluarea parcurilor, ponegrirea monumentelor de valoare istorică și culturală etc. Reieșind din multitudinea formelor de exprimare a vandalismului, constatăm prezența unei dificultăți în definirea acestuia, fapt ce creează o diferență minimă dintre vandalism și alte infracțiuni.

Obiectul material al infracțiunii de vandalism îl constituie edificiile sau alte încăperi, precum și bunurile din transportul public sau din alte locuri publice. Edificiile pot fi casele de locuit, obiectele de importanță istorică sau culturală, obiectele de cul-

tură, sanitare, medicale, de producție, de conducere etc. Nu pot constitui obiecte ale vandalismului mormintele, urnele funerare, monumentele sau obeliscurile din cimitire sau alte locuri de înmormântare. În cazul săvârșirii acțiunilor indicate în art. 288 CP al RM în privința obiectelor indicate, suntem în prezența infracțiunii de profanare a mormintelor, încriminată în art. 222 CP al RM [3, p. 635].

La calificarea acțiunilor de vandalism se ia în considerare conținutul, mărimea inscripțiilor, vizibilitatea lor și posibilitatea de a fi înlăturate: șterse, acoperite etc., fără a cauza daună obiectelor pângărite [2, p. 560].

Deseori actele de vandalism se comit din motive politice ca rezultat al lipsei unei armonii politice în societate; contradicții între verigile puterii de stat; manifestarea separatismului, extremismului; conflicte interetnice; conflicte armate; instabilitatea politicii penale; lipsa unui control eficient din partea societății asupra sistemului de măsuri de combatere a criminalității; lupta pentru putere a partidelor politice sau a organizațiilor obștești care urmăresc scopuri politice, sau a grupurilor separate, ai căror lideri urmăresc scopuri egoiste; nivelul înalt de birocratism și corupție în organele puterii de stat etc. [6, p. 68].

Creșterea nivelului de comitere a infracțiunii de vandalism din motive politice se atestă îndeosebi în perioada revoluțiilor. Un exemplu elocvent de vandalism comis din motive politice și anticatolice ar fi distrugerea edificiilor de stat și a monumentelor de arhitectură în perioada Revoluției franceze din anii 1789-1794. Din motive identice a fost distrusă și Bastilia, fostul simbol al curții regale. Ca urmare a revoluției din perioada anilor 1789-1800, în Franța au fost distruse circa 168 de monumente de artă și arhitectură.

În aceeași ordine de idei, putem menționa și actele de distrugere a simbolurilor fostului regim politic din Rusia revoluționară. În anul 1917, în Rusia au fost distruse circa

25-30 mii de biserici și catedrale, 500 de mănăstiri, aproximativ 20 de milioane de icoane și aproape 400 de mii de clopote [8, p. 2].

De asemenea, unul dintre factorii primordialii de săvârșire a vandalismului îl constituie prezența ideilor separatiste în rândurile societății, factor larg răspândit pe fundalul ultimelor evenimente din lume.

Prin separatism, zis și secesionism, în cel mai larg sens al cuvântului se înțelege intenția unor locuitori ai unui teritoriu de a se separa, de a se desprinde de un mare grup etnic, social, religios sau de statul de care aparține; mișcare, curent, care susține separarea politică, autonomia față de un stat unitar. Practica mondială pune în evidență tendințe de separatism manifestate atât de unele minorități naționale, cât și de unele regiuni: Țara Bascilor, Irlanda, Tibetul, Katanga, Biafra, Bangladesh, regiunea Quebec din Canada etc. și, bineînțeles, Ucraina [4, p. 37].

În țările unde există conflicte armate, pretențiile teritoriale nerezolvate, precum și neglijarea supunerii oficialităților legitime constituite, persistă permanent riscuri reale de comitere a actelor de vandalism. Un exemplu recent în acest sens pot servi actele de vandalism comise din motive politice și separatiste din Ucraina. Ca urmare a instabilității politice persistente de mai mult timp, în majoritatea regiunilor din Ucraina se înțâlnesc tot mai des cazurile de vandalism.

Astfel, la Harkov un grup de necunoscuți au pângărit stelele din parcul „Дружба”, instalate în semn de prietenie dintre Ucraina și Federația Rusă, pulverizând stelele cu vopsea de culoare roșie în scopul de a șterge cuvântul „Prietenie” scris pe acestea și scriind în locul lui cuvinte obscene [10].

Ca urmare a acțiunilor agresive ale separatiștilor, în Donețk a fost pângărită statuia celebrului poet ucrainean Taras Șevcenko. De asemenea, la câteva zeci de metri de la monument, a fost ars drapelul Ucrainei și distrusă simbolică clubului de fotbal din Donețk – „Шахтёр” [10].

Un alt caz de vandalism s-a produs în

regiunea Transcarpatia, orașul Hust, unde un grup de persoane necunoscute au vandalizat monumentul eroilor transcarpatieni, turnând peste el vopsea [10].

Alt caz a avut loc în orașul Poltava, unde a fost vandalizat monumentul hatmanului cazacilor zaporojeni din Ucraina din perioada anilor 1687-1708 – Ioan Mazepa, recunoscut erou național în Ucraina datorită ideilor sale despre independența poporului ucrainean și dușman al Rusiei [10].

Cazul respectiv nu este unicul, drept urmare a instabilității politice durabile de mai mult timp în Ucraina, majoritatea orașelor ucrainene au devenit ținta vandalilor ce promovează prin acțiunile lor ideile separatiste.

Astfel, au fost întâlnite și cazuri de vandalizare a plăcuțelor cu denumirea străzilor în cinstea liderului mișcării de renaștere națională din Ucraina de Vest și conducător al Organizației Naționaliștilor ucraineni – Stepan Bandera [10].

În luna martie a anului 2016, în orașul Zaporojia, un grup de persoane necunoscute a deteriorat placa comemorativă instalată în memoria voluntarilor batalionului „Карпатская сичь” [10].

Din cauza instabilității politice durabile de mai mult timp în numeroasele regiuni ale Ucrainei actele de vandalism au început să cuprindă nu numai partea de sud-est, dar și cea centrală a Țării. Astfel, în luna aprilie a anului 2016, în regiunea Rovno situată în partea de vest a Ucrainei a fost distrus complexul memorial construit în memoria activiștilor Euromaidanului. Cu două luni mai devreme, în luna februarie a aceluiași an, în orașul Hmelnițk a avut loc un caz asemănător de vandalizare a complexului memorial, care a fost construit în memoria persoanelor ucise în așa-numita operațiune „antiteroristă” din Donbas [10].

Abordând problematica actelor de vandalism comise din motive politice și separatiste, considerăm că estimarea cantitativă a faptelor de vandalism comise în întreaga

lume este imposibilă din cauza faptului că nu toate formele de comitere a vandalismului sunt reflectate în indicii statisticii. Mai mult decât atât, nu toate actele sunt calificate drept acte de vandalism. De asemenea, legislațiile penale ale unor țări omit prezența motivului politic ca unul dintre factorii de bază ai comiterii infracțiunii de vandalism.

Astfel, din păcate, putem constata că și în legislația penală a Republicii Moldova nu este prevăzut un astfel de motiv ca circumstanță agravantă, fapt ce certifică prezența unei lacune.

Spre deosebire de legislația penală autohtonă, legislația penală a Federației Ruse indică în art. 214 alin. (2) motivele de comitere a vandalismului, printre care se numără motive politice, ideologice, rasiale, naționale, religioase sau motive de ostilitate față de anumite grupuri sociale.

Prin motiv politic se înțelege o formă de manifestare a ostilității și a nesupunerii față de regimul politic existent într-un anumit stat. Această ură este determinată de respingerea de către făptuitor a ideilor și concepțiilor politice promovate de către guvernare, fapt ce provoacă, în consecință, apariția scopului de a persecuta politica respectivă [7, p. 42].

Motivul ideologic la comiterea vandalismului presupune săvârșirea infracțiunii din cauza necorespunderii semnificative a intereselor ideologice ale diferitor grupuri sociale cu interesele promovate de făptuitor. Ura rasială – un alt motiv de comitere a vandalismului – reprezintă o atitudine negativă față de apartenența membrilor societății dintr-un stat la un anumit grup social. Motivul național presupune intoleranța manifestată de făptuitor față de originea etnică a persoanelor ce locuiesc într-un anumit stat. Prin motivul religios se înțelege o modalitate de răzbunare a făptuitorului față de un ansamblu de persoane ce exprimă aceeași formă istorică a conștiinței sociale prin adeziune la aceeași religie (creștinismul, islamismul, budismul, iudaismul etc.). Un alt și ultimul mo-

tiv de comitere a infracțiunii de vandalism îl constituie ostilitatea față de anumite grupuri sociale, ce reprezintă opoziția faptuitorului față de ideile promovate în cadrul grupului [7, p. 42].

Concluzii. În consecință, ca urmare a unor ample investigații efectuate în materia cercetării cauzelor de comitere a infracțiunii de vandalism politic săvârșit ca manifestare a separatismului, se impune concluzia că infracțiunea de vandalism cunoaște o evoluție istorică destul de îndepărtată, de-a lungul timpului au existat manifestări sociale, de amploare mai mare sau mai mică, manifestări care au fost catalogate drept acte de vandalism. Pe fundalul ultimelor evenimente din lume cazurile de săvârșire a vandalismului din motive politice au evoluat considerabil, fapt ce ne determină să constatăm că amploarea cu care se săvârșesc astfel de infracțiuni este determinată de prezența unei crize de moralitate însoțite de ostilitatea față de regimurile politice existente.

Referințe bibliografice

1. Codul penal al Republicii Moldova. Nr.985-XV din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 13.09.2002, nr.128-129/1012.
2. Brînză S., Ulianoschi X., Stati V. ș.a. Drept penal. Partea specială, vol. II. Chișinău: Cartier Juridic, 2005. 804 p.
3. Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu. Redactor responsabil și conducător de ediție Barbăneagră A., dr. hab. în drept, prof. univ. Chișinău: Sarmis, 2009. 860 p.
4. Cușnir V., Berliba V. Terorismul și separatismul: fenomene de pericolozitate sporită pentru societatea contemporană. În: Tendințe globale și regionale ale terorismului la etapa contemporană. Probleme de cooperare a poliției în contracararea terorismului. Materialele Conferinței științifico-practice internaționale. Chișinău, 28 iunie 2007, p. 35-39.
5. Dicționarul limbii române moderne. București: Editura Academiei Republicii Populare Române, 1958. 961 p.
6. Алексеев А.И. Криминология. Курс лекций. Москва: ШИТ-М., 1998. 340 с.
7. Егорова Н. К вопросу о новых мотивах совершения преступлений. În: Уголовное право. № 1. Москва, 2008. с 41-44.
8. Платонов О. Путешествие в Китежград. În: Вестник Московского университета. №2. Москва, 1989. с. 37-48.
9. http://articolle.famouswhy.ro/valori_morale_ale_societatii_democratice/ (accesat la 18.01.2016).
10. <http://newsland.com/news/detail/id/1361353/> (accesat la 25.01.2016).

Despre autor

Sofia PILAT,
doctor în drept,
lector universitar al Catedrei „Procedură
penală și criminalistică” a Facultății Drept
Academia „Ștefan cel Mare”
a MAI al Republicii Moldova
e-mail: sofia-chirita@yandex.ru
tel.: 079733002

À propos de l'auteur

Sofia PILAT,
docteur es-droit,
professeur universitaire
de la chair „Procédure pénale et criminalis-
tique” de la Faculté „Droit”,
Académie „Ștefan cel Mare” de MAI de la
République de Moldova
e-mail: sofia-chirita@yandex.ru
tel.: 079733002

УДК 343.431

УГОЛОВНАЯ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ЗА РАБСТВО И РАБОТОРГОВЛЮ: НЕОБХОДИМА ЛИ ОНА В УКРАИНЕ?

Анна Сергеевна ПОЛИТОВА,

кандидат юридических наук,

доцент кафедры уголовно-правовых дисциплин и судебных экспертиз
факультета №1 Донецкого юридического института МВД Украины
(г. Кривой Рог, Украина)

В статье представлен анализ международно-правовых актов по борьбе с рабством и работорговлей, а также сопоставлены статьи уголовного законодательства Австрии, Российской Федерации и Республики Молдова, где предусмотрена ответственность за рабство или работорговлю. Предложено установить уголовную ответственность за рабство и работорговлю и сформулирована редакция данной статьи.

Ключевые слова: рабство, работорговля, уголовная ответственность.

CRIMINAL RESPONSIBILITY FOR SLAVERY AND SLAVE TRADE: IS IT NECESSARY IN UKRAINE?

Anna S. POLITOVA,

Candidate in Law,

Associate Professor of the Criminal Law Disciplines and Forensic Expertise
Chair Faculty No. 1 Donetsk Law Institute of the MIA of Ukraine
(Krivoy Rog, Ukraine)

The article presents the analysis of international legal acts on the fight against slavery and the slave trade, and also compares the articles of the criminal law of Austria, the Russian Federation and the Republic of Moldova, which provide the responsibility for slavery or the slave trade. It was proposed to establish criminal responsibility for slavery and the slave trade and the wording of this article was formulated.

Keywords: slavery, slave trade, criminal responsibility.

Постановка проблемы. В международном праве среди посягательств на личные права и свободы человека наиболее опасными признаны такие как рабство и работорговля. Будучи наследием рабовладельческого строя, рабство и работорговля не исчезли вместе с ним, а сохранились и модифицировались. Сегодня в мире насчитывается более 9 млн. рабов. Не обошло это позорное явление и Украины. Однако, например, как заявил на пресс-конференции в Российском информационном центре бывший секретарь Совета Безопасности РФ С. Иванов, перед началом антитеррористической операции в Чечне было 70000 рабов [1, с.56].

О необходимости дополнить Уго-

ловный кодекс Украины нормой, предусматривающую ответственность за рабство и работорговлю высказывались многие украинские ученые, среди которых В. Иващенко, Я. Лизогуб, А. Наден, А. Орлеан и др. Кроме того, 88,5% опрошенных нами сотрудников правоохранительных органов высказывались за криминализацию таких посягательств на свободу личности, как рабство и работорговлю.

Потому целью нашей статьи является обоснованность установления ответственности за рабство и работорговлю по Закону Украины об уголовной ответственности.

Изложение основного материала.

В.А. Иващенко отмечает, что рабство и

работорговля относятся к тем позорным явлениям человечества, которые существуют еще с древних времен. Находясь в положении раба, лицо не может реализовать ни одного из своих человеческих прав. Поэтому рабство – одна из основных проблем в области охраны прав человека, которая вызвала международное беспокойство [2, с.78].

Как отмечают Ю.М. Колосов и В.И. Кузнецов, в ООН данная проблема стала вновь предметом рассмотрения Специального комитета по вопросам рабства, созданного ЭКОСОС, потому что рабство, хотя и в скрытых формах, все еще существует [3, с.380]. Проблема рабства до сих пор не решена. В Саудовской Аравии, например, численность рабов составляет около 250 тыс., из них 60% – иностранцы, проданные в рабство. В некоторых странах на смену рабству пришла эксплуатация детей, что калечит физически и духовно молодежь, нанося непоправимый ущерб развитию личности [4, с.115].

По неофициальным данным, в мире ежегодно около 4 млн. человек переправляется через границы государств для использования в подневольном труде. В новую работорговлю втягиваются новые и новые страны, она приобретает невиданные масштабы. Так, если в течение прошлого столетия из Азии и Африки было вывезено 12 млн. рабов, то за последние 30 лет только азиатских девушек и женщин было переправлено в Европу – с целью использования в подневольном труде – около 13 млн. [5, с.213].

Стоит отметить, что согласно резолюциям 960 (XXXVI) от 12 июля 1963 и 1077 (XXXIV) от 28 июля 1965 ЭКОСОС ООН Специальным докладчиком был подготовлен доклад о рабстве. В нем использована информация по этой проблеме, предоставленную государствами-членами ООН, специализированными учреждениями и заинтересованными неправительственными организациями.

Указанным государствам, учреждениям и организациям была разослана анкета, которая базировалась на положениях Конвенции о рабстве от 25 сентября 1926 г. и Дополнительной конвенции об упразднении рабства, работорговли, институтов и обычаев, сходных с рабством от 7 декабря 1956 г. Отвечая на поставленные в анкете вопросы, представители УССР и СССР сообщили, что «в Советском Союзе нет рабства или явлений, подобных ему» [6, с.196]. Между тем всколыхнули общество в 80-х годах XX века уголовные дела следователей Гдяна и Иванова, благодаря которым было установлено, что целые аулы и села Узбекистана находились в массовом рабстве у местных компартийных деятелей [7, с.96].

Безусловно, рабство и работорговля относятся к тем негативным явлениям, которые существуют еще с древних времен. На протяжении истории развития общества они претерпевали изменений как по форме, так и по содержанию. Достигнув своего наибольшего распространения в рабовладельческую эпоху, рабство и связанная с ним работорговля, еще долгое время оставались в странах, которые считали себя цивилизованными. Свидетельством этому является ряд документов. Например, согласно Утрехтского мирного договора 1713 г. с Испанией Великобритания получила монопольное право на ввоз негров-рабов в испанские колонии в Америке [8, с.7]. В процессе эволюции государств государственное устройство и формы правления в различных странах менялись. Рабство, как и работорговля, начали приобретать признаки преступной деятельности. Правительства государств, стремясь уничтожить работорговлю, постоянно искали средства борьбы с ней.

Первые попытки ограничить торговлю невольниками берут начало с Венского конгресса 1815 г., на котором было принято специальную декларацию. Поз-

же Аахенский конгресс 1818 г. осудил торговлю неграми и признал ее преступной. Эти конгрессы провозгласили, что работорговля – это преступление, однако никаких правовых норм, направленных на борьбу с ним, определено не было. Фактически преступники оставались безнаказанными. Итак, заявления, принятые на этих конгрессах, имели чисто декларативный характер. Работорговля продолжала существовать, покупали и продавали не только негров, но и людей с белым и другим цветом кожи.

Л.М. Галенская отмечает, что практические меры по борьбе с работорговлей впервые были предусмотрены Лондонским договором, заключенным между Великобританией, Францией, Россией, Австрией и Пруссией 20 декабря 1841 г. [9, с.27]. Хотя Франция этот договор не ратифицировала, но 24 февраля 1848 г. к нему присоединилась Бельгия. Работорговля тогда была приравнена к пиратству, и военные корабли этих стран имели право обыскивать суда, подозреваемые в занятии работорговлей в пределах четко очерченного «подозрительного пояса» (Атлантический океан и западная часть Индийского океана).

Победа Севера в гражданской войне в США привела к отмене в этой стране рабства, а следовательно, к сокращению рынка сбыта рабов. Но рабство и работорговля продолжали существовать в Эфиопии, Либерии, Неаполе и других государствах. Это заставило участников Берлинской конференции 1885 г. принять ограничивающие меры к Центральной Африке, среди которых, в частности, был запрет использования территории в бассейне реки Конго как рынка невольников или транзитных путей для перевозки рабов.

Еще одним международным документом по борьбе с работорговлей был Генеральный акт 1890 г., принятый на Брюссельской конференции. Он предусматривал принятие конкретных мер, на-

правленных на предотвращение торговли рабами. Государства обязались принять законы, которые бы устанавливали уголовное наказание за насильственный захват невольников; учредить в странах специальные военные посты для блокирования дорог, служивших целям работорговли; установить наблюдение в портах и тому подобное. Был определен так называемый подозрительный пояс, который включал западную часть Индийского океана, Красное море и Персидский залив – артерии, по которым из Африки поставлялся живой товар [10, с.107]. В пределах этого пояса военные корабли стран, подписавших документ, получили право останавливать подозрительные суда и проверять их грузы.

Этот Генеральный акт проложил путь к активной борьбе с торговлей африканскими рабами на международном уровне. Он стал первым международным документом, которым было предусмотрено обязательство применения государствами практических мероприятий по борьбе с этим злом через введение во внутригосударственные законы соответствующих норм, отменяющих работорговлю. Его основная отличительная черта – практический характер применения, тогда как предыдущие документы содержали только возмущение по этой проблеме.

Следует отметить односторонний характер этих мероприятий. Исходя из анализа объективной характеристики этого вида преступления, на борьбу с которым были направлены акт Брюссельской конференции, преступной признавалась лишь работорговля, но не само рабство.

Только в XX в. появились международно-правовые документы, запрещающие не только работорговлю, но и само рабство и продолжилась борьба с этими общественно опасными деяниями Лигой Наций. Первым из разработанных ею документов по этому поводу стала Конвен-

ция о рабства, подписанная в Женеве 25 сентября 1926 г. Представители Советского Союза тоже участвовали в создании указанного документа. Украинской ССР эта Конвенция была подписана 29 августа 1956 г., а вступила в силу с 27 января 1958 г.

В Конвенции говорится, что ее участники рассматривают этот документ как начальный этап борьбы с работорговлей. Они обязались заключить по возможности за короткое время общую конвенцию о торговле невольниками. Однако до Второй мировой войны такого соглашения заключено не было.

Конвенция 1926 г. определила некоторые общие понятия. В частности, «рабство» она трактовала как состояние или положение человека, над которым осуществляются атрибуты права собственности или некоторые из них (п. 1 ст. 1); торговлю невольниками – как любой акт захвата, приобретения или предания человека с целью продажи его в рабство; любой акт приобретения невольника с целью продажи его или обмена; любой акт предания путем продажи или обмена невольника, приобретенного с целью продажи его или обмена, равно как и вообще любой акт торговли или перевозки невольников (п. 2 ст. 1). Стороны взяли обязательство полностью отменить рабство, а также прекратить случаи работорговли. На внутригосударственном уровне предполагалось принятие таких законодательных актов, которые устанавливали бы уголовную ответственность за совершение этих действий.

Кроме того, в Конвенции было обращено внимание на опасность принудительного и обязательного труда, который может привести к положению, подобному к рабству, поэтому государства договорились использовать принудительную и обязательную работу только в общественных интересах. Но, несмотря на все это, Конвенция фактически не запретила рабство и работорговлю, а только обнару-

жила намерение бороться с ними.

Эту работу продолжила Женевская конференция по борьбе с рабством, созванная ООН в августе-сентябре 1956 г. Она приняла Дополнительную Конвенцию об упразднении рабства, работорговли и институтов и обычаев, сходных с рабством [11 с.146-153].

Дополнительная Конвенция об упразднении рабства, работорговли и институтов и обычаев, сходных с рабством, квалифицирует обычаи, сходные с рабством, как:

a) *долговая кабала*, то есть положения или состояния, возникающего вследствие заклада должником в обеспечение долга своего личного труда или труда зависимого от него лица, если надлежаще определяемая ценность выполняемой работы не зачитывается в погашение долга или если продолжительность этой работы не ограничена и характер ее не определен;

b) *крепостное состояние*, то есть такого пользования землей, при котором пользователь обязан по закону, обычаю или соглашению жить и работать на земле, принадлежащей другому лицу, и выполнять определенную работу для такого другого лица, или за вознаграждение или без такового, и не может изменить это свое состояние;

c) *любой институт или обычай, в силу которых:*

i) женщину обещают выдать или выдают замуж, без права отказа с ее стороны, ее родители, опекун, семья или любое другое лицо или группа лиц, за вознаграждение деньгами или натурой;

ii) муж женщины, его семья или его клан имеет право передать ее другому лицу за вознаграждение или иным образом; или

iii) женщина по смерти мужа передается по наследству другому лицу;

d) *любой институт или обычай, в силу которого ребенок или подросток моложе восемнадцати лет передается од-*

ним или обоими своими родителями или своим опекуном другому лицу, за вознаграждение или без такового, с целью эксплуатации этого ребенка или подростка или его труда (ст. 1).

В статьях 5 и 6 настоящей Конвенции рабство и работорговля определялись как преступления по законам государств-участников и указывалось, что лица, которые будут признаны виновными за совершение этих действий, подлежат уголовному наказанию. Кроме того, в Конвенции впервые было определено понятие «работорговля», под которой понимаются и в нее включаются все действия, связанные с захватом, приобретением какого-либо лица или с распоряжением им с целью обращения его в рабство; все действия, связанные с приобретением раба с целью его продажи или обмена; все действия по продаже или обмену лица, приобретенного с этой целью, и вообще всякое действие по торговле или перевозке рабов какими бы то ни было транспортными средствами [11, с.146]. В соответствии с нормами Конвенции 1956 г. подлежат наказанию лица, которые способствуют обращению другого лица в рабство; лица, перевозящих рабов, калечат, клеймят других людей, чтобы закрепить их в рабстве; подстрекают других людей к отдаче себя в рабство (статьи 5, 6). В то же время в Конвенции 1956 г. нет правовой нормы, которая бы требовала отмену рабства в кратчайшие сроки.

Дополнительная конвенция стала очень важным этапом в международном нормативно-правовом регулировании борьбы с рабством, работорговлей и институтами, сходными с рабством, а также способствовала тому, что некоторые государства на национальном уровне приняли законодательные акты по борьбе с рабством и работорговлей.

Кроме рабства, в его традиционном понимании, сегодня существуют также такие институты и обычаи, сходные с

рабством, среди которых: торговля детьми, детская проституция, детская порнография, эксплуатация детского труда, нанесение половых терзаний девочкам, использование детей в вооруженных конфликтах, долговая кабала, торговля людьми и человеческими органами, эксплуатация проституции и некоторые другие виды деяний, совершаемых в условиях апартеида или колониальных режимов [12, с.1]. Сейчас между различными формами рабства не существует граней и одни и те же группы людей часто становятся жертвами нескольких разновидностей рабства, например, эксплуатации детского труда и детской проституции.

В некоторых государствах законодательством предусмотрена уголовная ответственность за рабство или работорговлю. Так, например, Уголовный кодекс Австрии предусмотрена ответственность за такие преступления, как: работорговля; торговля людьми (вербовка людей в чужой стране для занятия проституцией); контрабанда людей с целью эксплуатации в другой стране; контрабанда людей, то есть содействие незаконному въезду или выезду иностранца (в зависимости от обстоятельств дела квалифицируется как административное или уголовное правонарушение) [13, с.51]. Раздел VII. Преступления против мира и безопасности человечности, Глава 16 Особенной части Уголовного кодекса Азербайджанской Республики «Преступления против мира и безопасности человечества» устанавливает в ст. 106 ответственность за рабство (106.1) и работорговлю (106.3) [14]. УК Российской Федерации в главе 17 Особенной части «Преступления против свободы, чести и достоинства личности» предусмотрена ответственность за использование рабского труда, под которым понимается использование труда человека, в отношении которого осуществляются полномочия, присущие праву собственности, в случае, если лицо

по не зависящим от него причинам не может отказаться от выполнения работ (услуг) [15]. Также следует отметить, что УК Республики Молдова в Главе III Особенной части «Преступления против свободы, чести и достоинства личности» также содержит статью 167 «Рабство и условия, сходные с рабством» [16].

Вместе с тем, Уголовный кодекс Украины устанавливает ответственность всего лишь за такие современные формы рабства, как торговля людьми (ст. 149), эксплуатацию детей (ст. 150) и .

Выводы: Итак, проведенный нами анализ некоторых международно-правовых актов по борьбе с рабством и работорговлей позволяет сделать вывод, что Украина признает эти посягательства общественно опасными. В некоторых странах, а именно в Австрии, Азербайджанской Республике, Российской Федерации, Республике Молдова эти деяния по уголовному законодательству признаются преступлениями. Следует также отметить, что Украина, ратифицировав Конвенцию 1926 г., возложила на себя обязательства установить уголовную ответственность за рабство и работорговлю, но до сих пор этого не выполнила, предусмотрев ответственность только за торговлю людьми и эксплуатацию детей, которые являются формами рабства.

Поэтому, на наш взгляд, Уголовный кодекс Украины необходимо дополнить нормой, которая бы устанавливала ответственность за рабство и работорговлю и отнести ее к раздела III Особенной части УК Украины, как это следует из определения понятия преступления против свободы, в связи с тем, что эти посягательства лишают свободы человека и изложить эту норму в такой редакции:

«Статья ... Рабство или работорговля

1. Рабство, то есть полное или частичное осуществление в отношении полностью лишённого свободы человека атрибутов, присущих праву собственно-

сти, – наказываются ...

2. Работорговля, то есть содержание лица с целью обращения в невольника, или использование в качестве невольника, его продажу или обмен, распоряжения им, а также любые действия, связанные с работорговлей или перевозкой невольников, а равно рабство на сексуальной основе или посягательство на половую свободу на основании рабства, – наказываются ...

3. Те же действия, предусмотренные частями первой или второй настоящей статьи, совершенные в отношении несовершеннолетнего, нескольких человек, повторно, по предварительному сговору группой лиц, – наказываются ...

4. Деяния, предусмотренные частями первой или второй настоящей статьи, совершенные организованной группой, или если они повлекли тяжкие последствия, – наказываются ...».

Список использованной литературы:

1. Нуркаева Т. Преступления против свободы и личной неприкосновенности и их место в системе Особенной части УК РФ // Уголовное право. – 2003. – №2. – С.55-56.
2. Иващенко В. Историко-правовый анализ норм міжнародного права про боротьбу з рабством // Підприємництво, господарство і право. – 2002. – №3. – С.78-80.
3. Международное право: Учебник / Отв. ред. Колосов Ю.М., Кузнецов В.И. – М.: Междунар. отношения, 1994. – 608 с.
4. Панов В.П. Сотрудничество государств в борьбе с международными уголовными преступлениями. – М.: Юрист, 1993. – 160 с.
5. Карпачева Н.И. Состояние и соблюдение защиты прав и свобод человека в Украине: Первый ежегодный доклад Уполномоченного Верховной Рады по правам человека. – 3-е изд. – Х.: Консум, 2002. – 494 с.

6. Авад М. Доклад о рабстве Специального докладчика по вопросу о рабстве. – Нью-Йорк: ООН, 1967. – 431 с.
7. Иващенко В.О. Кримінологічні та кримінально-правові аспекти боротьби з торгівлею жінками та дітьми: Дис. канд. юрид. наук: 12.00.08; - Защищена 20.09.2000; Затв. 19.01.2001. – К., 2000. – 223 с.; іл. - Бібліогр.: с.186-204.
8. Гришаев П.И. Международная преступность и её причины: Лекция ВЮЗИ. – М., 1987. – 59 с.
9. Галенская Л.Н. Международная борьба с преступностью. – М.: Междунар. отношения, 1972. – 165 с.
10. Международное уголовное право / И.П. Блищенко, Р.А. Каламкарян, И.И. Карпец и др. / Под. ред. В.Н. Кудрявцева. – М.: Наука, 1995. – 172 с.
11. Сборник действующих договоров, соглашений и конвенций, заключённых СССР с иностранными государствами. – М.: Госполитиздат, 1960. – Вып. XIX. – 409 с.
12. Сучасні форми рабства / Центр прав людини. – Нью-Йорк: ООН, 1994. – 12 с. // Права людини: Виклад фактів №14.
13. Уголовный кодекс Австрии / Пер. с нем. – М.: ИКД «Зерцало-М», 2001. – 144 с.
14. Уголовный кодекс Азербайджанской Республики – Режим доступа к кодексу : https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30420353#pos=1280;8
15. Уголовный кодекс Российской Федерации // Полный сборник кодексов Российской Федерации. – М.: «Информэкспо», Воронеж: издательство Борисова, 2004. – 912 с.
16. Уголовный кодекс Республики Молдова: Парламент Республики Молдова. – Режим доступа до кодексу: <http://lex.justice.md/ru/331268/>.

Об авторе

Анна Сергеевна ПОЛИТОВА,
кандидат юридических наук, доцент
кафедры уголовно-правовых дисциплин и
судебных экспертиз факультета №1
Донецкого юридического института
МВД Украины (г. Кривой Рог, Украина)
адрес электронной почты: anya.donetsk.ua@i.ua
тел.: 00380508715865

About author

Anna S. POLITOVA,
Candidate in Law,
Associate Professor of the Criminal Law
Disciplines and Forensic Expertise Chair
Faculty No. 1 Donetsk Law Institute of the
MIA of Ukraine (Krivoy Rog, Ukraine)
e-mail: anya.donetsk.ua@i.ua
tel.: 00380508715865

CZU 343.346

ARGUMENTUM ÎN FAVOAREA REVIZUIRII ȘI LEGIFERĂRII SUSPENDĂRII ȘI PRIVĂRII DE DREPTUL DE A CONDUCE VEHICULE CA MĂSURI DE SIGURANȚĂ

Igor TROFIMOV,

conferențiar universitar, doctor în drept, Academia „Ștefan cel Mare”
a MAI al Republicii Moldova

Ion SLISARENCO,

doctorand, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova

În prezentul articol, se punctează necesitatea de a revizui pedepsele penale sub forma privării de dreptul de a conduce mijloace de transport și anularea acestui drept în vederea racordării titlaturii lor esenței și întinderii acestor sancțiuni. Totodată, se propune de a legifera suspendarea și privarea de dreptul de a conduce vehicule ca măsuri de siguranță și nu ca pedepse pentru a le conferi o aplicabilitate mai largă.

Cuvinte-cheie: drept, siguranță, vehicul, suspendare, privare, anulare.

ARGUMENTS IN FAVOR OF REVISION AND ENACTMENT OF SUSPENSION AND OF THE RIGHT TO DRIVE THE VEHICLES AS SAFETY MEASURES

Igor TROFIMOV,

associate professor, PhD, Academy of “Stefan cel Mare” of MIA
of the Republic of Moldova

Ion SLISARENCO,

PhD student, Academy of “Stefan cel Mare” of MIA of the Republic of Moldova

In this article, the authors draws attention to the review of criminal penalties in the form of deprivation of the right to drive means of transport and the annulment of this right in order to align their title to the essence and extent of such sanctions. At the same time, it is proposed to legalize the suspension and deprivation of the right to drive as safety measures and not as penalties to give them wider applicability.

Keywords: right, safety, vehicle, suspension, deprivation, revocation.

Introducere. Prin Legea nr.138 din 19.07.2018 privind modificarea unor acte legislative [6], C.pen. al RM [4], precum și Cod contravențional al RM [2] au suferit modificări esențiale, care prezintă un interes deosebit atât științific, cât și practico-aplicativ. Aceste remanieri legislative au atins în mod direct cadrul infracțiunilor și contravențiilor ce atentează la siguranța traficului rutier, atât din punctul de vedere al conținutului constitutiv al acestora, cât și cu privire la regimul și măsurile de sancționare.

Astfel, cu referire la C.pen. al RM, art. 62 alin.(1) care prevede lista pedepselor penale aplicate persoanelor fizice a fost completat cu lit.b¹) cu următorul cuprins: „privarea

de dreptul de a conduce mijloace de transport sau anularea acestui drept;”, totodată, articolul fiind completat cu alin.(6) având următorul cuprins: „Privarea de dreptul de a conduce mijloace de transport sau anularea acestui drept poate fi aplicată numai în calitate de pedeapsă complementară”.

La fel, C.pen. al RM a fost completat cu art.65¹ cu următorul cuprins:

„Articolul 65¹. Privarea de dreptul de a conduce mijloace de transport sau anularea acestui drept

(1) Privarea de dreptul de a conduce mijloace de transport sau anularea acestui drept constă în interzicerea conducerii oricărui tip de mijloc de transport pe drumurile publice.

(2) Privarea de dreptul de a conduce mijloace de transport poate fi aplicată de instanța de judecată pe un termen de la 1 la 5 ani.

(3) Anularea dreptului de a conduce mijloace de transport poate fi aplicată de instanța de judecată, cu redobândirea ulterioară a permisului de conducere, în modul stabilit de lege”.

Nu am putut trece cu vederea aceste amendamente și am considerat de principiu intervenția noastră în vederea identificării anumitor imperfecțiuni pe care acestea le prezintă, și nu în ultimul rând, am încercat a veni cu anumite sugestii, inclusiv cu caracter de *lege ferenda*, care, considerăm noi, vor îmbunătăți substanțial conținutul prevederilor legale și vor asigura cadrul de prevenire a contravențiilor/infracțiunilor contra siguranței traficului rutier precum și a faptelor de vătămare a sănătății și de lipsire de viață săvârșite din imprudență ca rezultat al încălcării regulilor de siguranță a traficului rutier.

Astfel, constatăm că legea penală a fost suplinită cu încă două pedepse penale care pot fi aplicate persoanei fizice numai în calitate de pedepse complementare: a) privarea de dreptul de a conduce mijloace de transport; b) anularea dreptului de a conduce mijloace de transport.

Conform art.65¹ alin. (1) C.pen. al RM, privarea de dreptul de a conduce mijloace de transport sau anularea acestui drept constă în interzicerea conducerii oricărui tip de mijloc de transport pe drumurile publice. Alin. (2) al aceluiași articol stipulează că privarea de dreptul de a conduce mijloace de transport poate fi aplicată de instanța de judecată pe un termen de la 1 la 5 ani, iar conform alin. (3), anularea dreptului de a conduce mijloace de transport poate fi aplicată de instanța de judecată, cu redobândirea ulterioară a permisului de conducere, în modul stabilit de lege, nefiind specificat un anumit termen, anularea presupunând în opinia legiuitorului lipsirea persoanei de dreptul de a conduce mijloace de transport pe o perioadă nedeterminată.

Supportul metodologic și teoretico-

științific al cercetării de față îl constituie un complex de metode general-științifice, bazate pe cunoștințe juridico-penale, care au asigurat unitatea analizei gnoseologice a subiectului supus investigării în întreaga complexitate a sa. Dintre procedeele logice și metodele aplicate am evidențiat analiza și sinteza, abstractizarea și generalizarea, inducția și deducția, metoda sistemică, comparativă, s-a apelat la un șir de principii filosofice generale, ca: obiectivitatea, legătura dintre teorie și practică.

Rezultate obținute și discuții. Pătrunzând în esența termenilor „privare” și „anulare”, am ajuns la concluzia că aceștia nu exprimă cu exactitate voința legiuitorului și că utilizarea lor denotă o inconsecvență a legiuitorului la utilizarea acestor noțiuni cu referire la situațiile de fapt ce se pretind a fi reflectate prin titulatura acestor pedepse.

Termenul *nulitate* derivă de la latinescul *nullitas* și fr. *nullite*, ceea ce presupune că nu există sau „zero”. În sens juridic nulitatea reprezintă acel efect care consacră inexistența actului juridic în virtutea încheierii sale nevalabile. Nulitatea este o sancțiune care intervine în cadrul încheierii unor acte juridice cu nerespectarea condițiilor de valabilitate impuse de lege. Actul juridic sancționat cu nulitatea este lipsit de efectele juridice în vederea cărora a fost încheiat. El există în mod material, însă nu poate produce efecte juridice, fiindcă legea nu-i recunoaște valabilitatea [7, p. 234].

În sensul celor spuse, anularea dreptului de a conduce mijloace de transport, de fapt, poate fi aplicată doar într-o singură situație, adică doar în cazul prevăzut de pct. 29 al Regulamentului cu privire la permisul de conducere, organizarea și desfășurarea examenului pentru obținerea permisului de conducere și condițiile de admitere la traficul rutier [5], în conformitate cu care „în cazul în care se constată că o persoană a obținut calificativul „admis” prin încălcarea dispozițiilor legale sau prin mijloace frauduloase, permisul de conducere se anulează în modul stabilit de legislația în vigoare.”. Nu prezintă o dificultate de a constata că în atare situație

se anulează nu doar permisul de conducere a mijloacelor de transport ca act (document, certificat) confirmativ de deținere a dreptului de a conduce mijloace de transport, dar și, ce este mai important – se declară nulitatea acestui drept care a fost dobândit prin fraudare (*prin încălcarea dispozițiilor legale sau prin mijloace frauduloase*).

Doar în situația în care dreptul de a conduce mijloace de transport, datorită faptului că a fost obținut prin încălcarea dispozițiilor legale sau prin mijloace frauduloase, persoana este lipsită de dreptul de a conduce mijloace de transport, iar subsecvent și permisul de conducere a mijloacelor de transport se declară nul. Această situație are efect retroactiv, nulitatea fiind considerată începând cu ziua din care au fost obținute.

Săvârșirea unei infracțiuni pentru care urmează a fi aplicată pedeapsa complementară cu anularea dreptului de a conduce mijloace de transport nu poate *a priori* produce efectele anulării dreptului de a conduce mijloace de transport, deoarece odată ce dreptul a fost obținut legal, acesta nu mai poate fi declarat nul.

Astfel, susținem că legiuitorul, intuind pedeapsa respectivă cu termenul „anulare” a dreptului de a conduce mijloace de transport, a comis o confuzie din punct de vedere terminologic, de fapt, având în vedere **privarea persoanei de acest drept (prin retragerea, revocarea acestui drept)** din momentul aplicării acestei pedepse complementare cu producerea efectelor pe viitor, și nu anularea acestuia, care presupune declararea dreptului ca fiind nul sau inexistent chiar din momentul acordării lui, având în vedere că a fost și este deținut din motive ce îl fac să fie lovit de nulitate.

Dacă persoana care a obținut și deține legal dreptul de a conduce mijloace de transport, săvârșind o infracțiune pentru care poate fi aplicată pedeapsa complementară urmare la care deținătorul dreptului de a conduce mijlocul de transport pierde asemenea drept pentru viitor, atunci o atare pedeapsă nu poate avea denumirea de anulare

a dreptului de a conduce mijloace de transport, deoarece ea nu produce efect retroactiv, ci doar pentru viitor. Ca urmare, mai corect ar fi să o denumim ca privare de acest drept prin retragerea, revocarea lui din ziua punerii în executare a pedepsei.

Dimpotrivă, legiuitorul definește privarea de dreptul de a conduce mijloace de transport ca fiind interzicerea conducerii oricărui tip de mijloc de transport pe drumurile publice ce poate fi aplicată de instanța de judecată pe un termen de la 1 la 5 ani.

Și aici considerăm că titulatura acestei pedepse penale, de asemenea, este una vicioasă. Suntem de părerea că legiuitorul nu a ales o denumire potrivită esenței acestei pedepse deoarece, prin aplicarea acestei pedepse, se urmărește scopul de a interzice persoanei care a săvârșit o infracțiune conducerii oricărui tip de mijloc de transport pe drumurile publice pe un termen determinat, și anume de la 1 la 5 ani, la scadența căruia persoana este repusă în acest drept. Cu alte cuvinte, asupra exercitării dreptului de a conduce mijloace de transport se impune un moratoriu, adică posibilitatea exercitării acestui drept se suspendă pe un termen de la 1 la 5 ani, la expirarea căruia persoana se repune în drept.

În acest sens, de fapt, aceasta nu este o privare (lipsire) de drept, ci o suspendare a exercitării lui în virtutea stabilirii unei interdicții pe un termen determinat.

Astfel, ținând cont de aceste argumente, considerăm potrivită titulatura acestor pedepse penale în varianta „**suspendarea dreptului de a conduce vehicule**” în loc de „privarea de dreptul de a conduce mijloace de transport”, iar cu referire la titulatura pedepsei „anularea dreptului de a conduce mijloace de transport”, considerăm a fi potrivită varianta „**privarea de dreptul de a conduce vehicule**”.

Dincolo de problema legată de corecta denumire a tipului de pedeapsă „privarea de dreptul de a conduce mijloace de transport” și „anularea dreptului de a conduce mijloace de transport”, considerăm că șirul chestiunilor legate de aceste pedepse nu se epuizează.

Este bine cunoscut că aplicarea unei pedepse penale este finalitatea răspunderii penale. Aplicarea unei pedepse penale complementare este *a priori* condiționată de premisa aplicării înainte de toate a pedepsei principale. Deseori, constatarea prezenței circumstanțelor atenuante, liberarea de răspundere penală sau liberarea de pedeapsa penală, ca urmare va condiționa mai degrabă imposibilitatea aplicării pedepselor penale complementare. În același timp, consacrarea legislativă a pedepselor complementare „privarea de dreptul de a conduce mijloace de transport” și „anularea dreptului de a conduce mijloace de transport” a avut drept scop principal prevenirea cazurilor de încălcare a regulilor de siguranță a traficului rutier și de producere a accidentelor rutiere.

Din atare considerente, susținem ideea că aplicarea acestor interziceri (suspendarea și privarea de dreptul de a conduce vehicule), sub forma pedepselor penale și mai ales în calitate doar de pedeapsă complementară, în scopurile declarate ale pedepsei penale de restabilire a echității sociale, corectare și reeducare, resocializare a condamnatului, precum și prevenire a săvârșirii de noi infracțiuni atât din partea condamnaților, cât și a altor persoane, după părerea noastră, nu este una reușită.

Doctrina susține că legislația penală în vigoare a Republicii Moldova utilizează două tehnici de sancționare – prin intermediul pedepselor și al măsurilor de siguranță. Această tehnică din urmă de sancționare [8, p. 11], care și-a făcut apariția în dreptul penal al unor state abia la începutul sec. XX, a fost inspirată de școala pozitivistă, ai cărei reprezentanți și-au exprimat preocuparea pentru elaborarea unui sistem de măsuri preventive potrivit unui vechi adagiu care susține că „este mai bine să previi decât să vindecii” [1, p. 292].

Ideea că măsurile de prevenire a criminalității trebuie să aibă prioritate față de politica represivă a societății a fost expusă încă în antichitate (sec. IV î.e.n., Platon), cu toate că realizarea ei practică a început nu

demult. Această teză a obținut o argumentare juridică în lucrările juriștilor școlii clasice criminologice și de drept penal (sec. XVIII), care au pus temelia unei politici noi de luptă cu criminalitatea. Esența ei a fost fixată în următorul principiu: politica penală de profilaxie trebuie să prevaleze, iar un legiuitor înțelept va preveni infracțiunea, ca să nu fie nevoit mai apoi să pedepsească pentru săvârșirea ei [9, p. 6].

Astfel, executarea pedepselor penale, a măsurilor de siguranță și preventive în legislația noastră este orientată spre un scop special, anume apărarea valorilor sociale, a ordinii de drept etc. prin prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni și de reeducare a celor condamnați [1, p. 22].

Odată cu comiterea unei infracțiuni pot fi scoase în evidență și anumite stări, situații cu caracter contributiv la comiterea infracțiunii care persistă și după comiterea acesteia, de exemplu, o stare de boală a infractorului, o stare de incapacitate profesională a infractorului. Unele situații, stări sunt legate direct sau indirect de persoana infractorului. Totodată, există probabilitatea ca asemenea stări, situații sau „stări de lucruri” să continue și în viitor, prezentând pericolul repetării săvârșirii de noi încălcări de lege etc. [1, p. 47].

Existența unor asemenea împrejurări determină luarea unor măsuri speciale de prevenire a săvârșirii de noi infracțiuni. Aceste măsuri sunt măsurile de siguranță și măsurile preventive prin care se urmărește înlăturarea stărilor și situațiilor de pericol social care conduc la comiterea de noi fapte infracționale [1, p. 47].

Ținând cont și reieșind din ideile enunțate *supra*, propunem ca aceste interziceri sub forma „suspendării dreptului de a conduce vehicule” și sub forma „privării de dreptul de a conduce vehicule” să fie legiferate ca măsuri de siguranță și nu ca pedepse penale complementare.

Considerăm că locul acestora este în cadrul măsurilor de siguranță și nu în cadrul pedepselor penale datorită faptului că scopul aplicării acestora este de a nu permite făptu-

itorului să mai săvârșească infracțiuni exercitând dreptul de conducere a vehiculelor. Scopul preventiv prevalează asupra celorlalte scopuri ale pedepsei penale în cazul acestor măsuri.

Totodată, prevederea acestor măsuri în calitate de măsuri de siguranță, și nu ca pedepse penale, va permite aplicarea lor chiar dacă persoana a fost liberată de răspundere penală, ori a fost liberată de pedeapsa penală.

Concluzii. Deci, în lumina celor expuse, propunem a exclude lit.b¹ din art. 62 și art. 65¹ și a completa art. 98 alin. (2) C.pen. al RM cu lit. f) și g) cu următorul cuprins:

„f) suspendarea dreptului de a conduce vehicule;”

„g) privarea de dreptul de a conduce vehicule.”

În viziunea noastră, esența măsurilor de siguranță „suspendarea dreptului de a conduce vehicule” și „privarea de dreptul de a conduce vehicule” trebuie să fie expusă clar în C.pen. al RM, în care să fie indicat pentru săvârșirea căror fapte infracționale se aplică măsurile respective de siguranță, față de cine acestea pot fi aplicate, în ce constă aceste măsuri și pe ce termen se aplică, cum se calculează termenul acestor măsuri, cui nu pot fi aplicate și alte elemente pe care le considerăm de esență.

Astfel, propunem de lege ferenda completarea C.pen. al RM cu art. 106² și 106³ cu următorul cuprins:

„**Articolul 106².** Suspendarea dreptului de a conduce vehicule

(1) Persoanelor care din imprudență au săvârșit infracțiuni contra siguranței circulației transporturilor ori alte infracțiuni ca rezultat al încălcării regulilor de siguranță a circulației transporturilor, prevăzute de legea penală ca infracțiuni ușoare li se aplică măsura de siguranță suspendarea dreptului de a conduce vehicule.

(2) Suspendarea dreptului de a conduce vehicule poate fi aplicată doar persoanelor care dețin acest drept. Persoanelor care nu dețin dreptul de a conduce vehicule și care au săvârșit infracțiuni în condițiile alin.(1) li se

aplică măsura de siguranță privarea de dreptul de a conduce vehicule.

(3) Suspendarea dreptului de a conduce vehicule constă în interzicerea de către instanța de judecată a exercitării dreptului de a conduce vehicule pe un termen de la 1 la 5 ani.

(4) Termenul măsurii de siguranță suspendarea dreptului de a conduce vehicule se calculează de la data rămânerii definitive a hotărârii instanței de judecată, iar în cazul aplicării unei pedepse privative de libertate, din momentul executării pedepsei.

(5) Termenul executării măsurii preventive suspendarea provizorie a dreptului de a conduce vehicule se computează din termenul de executare a măsurii de siguranță suspendarea dreptului de a conduce vehicule.

(6) La expirarea termenului măsurii de siguranță suspendarea dreptului de a conduce vehicule persoana este repusă în acest drept.

(7) Suspendarea dreptului de a conduce vehicule poate fi aplicată chiar dacă făptuitorul este liberat de răspundere penală sau este liberat de pedeapsa penală.

(8) Suspendarea dreptului de a conduce vehicule poate fi aplicată persoanei cu dizabilități care folosește vehiculul ca unic mijloc de deplasare doar în cazul săvârșirii cu intenție a faptelor infracționale menționate la art.106³ alin.(1), pentru care se aplică măsura de siguranță privarea de dreptul de a conduce vehicule.

Articolul 106³. Privarea de dreptul de a conduce vehicule

(1) Persoanelor care intenționat au săvârșit infracțiuni contra siguranței circulației transporturilor fie intenționat ori din imprudență au săvârșit infracțiuni ca rezultat al încălcării regulilor de siguranță a circulației transporturilor cu excepția infracțiunilor ușoare, fie în cazul utilizării vehiculului la săvârșirea infracțiunilor li se aplică măsura de siguranță privarea de dreptul de a conduce vehicule.

(2) Privarea de dreptul de a conduce vehicule se aplică atât persoanelor care dețin acest drept, cât și persoanelor care nu dețin dreptul de a conduce vehicule.

(3) Privarea de dreptul de a conduce ve-

hicule constă în interzicerea de către instanța de judecată a exercitării dreptului de a conduce vehicule persoanelor care dețin acest drept, sau în interzicerea de a dobândi dreptul de a conduce vehicule persoanelor care nu dețin acest drept.

(4) Persoana care a deținut dreptul de a conduce vehicule care a fost privată de acest drept ca măsură de siguranță poate dobândi acest drept, în modul stabilit de lege, după expirarea termenului de 5 ani.

(5) Persoana care nu deține dreptul de a conduce vehicule care a fost privată de dreptul de a conduce vehicule ca măsură de siguranță poate dobândi acest drept, în modul stabilit de lege, după expirarea termenului de 7 ani.

(6) Termenul măsurii de siguranță privarea de dreptul de a conduce vehicule se calculează de la data rămânerii definitive a hotărârii instanței de judecată, iar în cazul aplicării unei pedepse privative de libertate, din momentul executării pedepsei.

(7) Termenul executării măsurii preventive suspendarea provizorie a dreptului de a conduce vehicule se computează din termenul prevăzut la alin.(4).

(8) Privarea de dreptul de a conduce vehicule poate fi aplicată chiar dacă făptuitorul este liberat de răspundere penală sau este liberat de pedeapsa penală.

(9) Privarea de dreptul de a conduce vehicule nu poate fi aplicată persoanei cu dizabilități care folosește vehiculul ca unic mijloc de deplasare.”

Totodată, modificările de rigoare le propunem a fi operate și în cadrul Codului contravențional, și anume optăm pentru excluderea sancțiunii contravenționale cu privarea de dreptul de a conduce vehicule și propunem legiferarea „suspendării dreptului de a conduce vehicule” și a „privării de dreptul de a conduce vehicule” ca măsuri de siguranță contravenționale.

Astfel, propunem modificarea și completarea art. 439⁴ Cod contravențional cu lit.e) și f) cu următorul cuprins:

„e) suspendarea dreptului de a conduce vehicule;

f) privarea de dreptul de a conduce vehicule.”

În viziunea noastră, esența măsurilor de siguranță „suspendarea dreptului de a conduce vehicule” și „privarea de dreptul de a conduce vehicule” trebuie să fie expusă clar în Codul contravențional, în care să fie indicat pentru săvârșirea căror contravenții urmează a fi aplicate măsurile respective de siguranță, față de cine acestea pot fi aplicate, în ce constau aceste măsuri și pe ce termen se aplică, cum se calculează termenul acestor măsuri, cui nu pot fi aplicate și alte elemente pe care le considerăm de esență.

Deci propunem completarea Codului contravențional cu art.art. 439⁹ și 439¹⁰ cu următorul cuprins:

„**Articolul 439⁹**. Suspendarea dreptului de a conduce vehicule

(1) Persoanelor care au săvârșit contravenții ce atentează la regimul din transporturi, ori la siguranța traficului rutier ori alte contravenții ca rezultat al încălcării regulilor de siguranță a traficului rutier, sau în cazul utilizării vehiculului la săvârșirea contravențiilor li se aplică măsura de siguranță suspendarea dreptului de a conduce vehicule.

(2) Suspendarea dreptului de a conduce vehicule poate fi aplicată doar persoanelor care dețin acest drept.

(3) Suspendarea dreptului de a conduce vehicule se aplică în mod obligator persoanelor care dețin acest drept care au acumulat 15 puncte de penalizare ca sancțiune complementară în cazurile și în mărimea prevăzute de sancțiunea normei contravenționale din capitolele VII, XII și XIII ale cărții întâi a prezentului cod.

(4) Suspendarea dreptului de a conduce vehicule constă în interzicerea de către instanța de judecată a exercitării dreptului de a conduce vehicule pe un termen de la 6 luni la un an.

(5) Termenul măsurii de siguranță cu suspendarea dreptului de a conduce vehicule se calculează de la data rămânerii definitive a hotărârii instanței de judecată, iar în cazul aplicării unei sancțiuni privative de libertate, din momentul executării pedepsei.

(6) Termenul executării măsurii de siguranță suspendarea provizorie a dreptului de a conduce vehicule se computează din termenul de executare a măsurii de siguranță suspendarea dreptului de a conduce vehicule.

(7) La expirarea termenului de suspendare a dreptului de a conduce vehicule, persoana este repusă în acest drept.

(8) Suspendarea dreptului de a conduce vehicule poate fi aplicată chiar dacă făptuitorul este liberat de răspundere contravențională sau făptuitorului nu i se stabilește o sancțiune contravențională.

(9) Suspendarea dreptului de a conduce vehicule nu poate fi aplicată persoanei cu dizabilități care folosește vehiculul ca unic mijloc de deplasare, cu excepția cazurilor în care l-a condus atribuindu-i cu bună știință un număr de înmatriculare fals ori l-a condus în stare inadmisibilă de alcoolemie.”

Articolul 439°. *Privarea de dreptul de a conduce vehicule*

(1) *Persoanelor care nu dețin dreptul de a conduce vehicule care au săvârșit contravenții ce atentează la regimul din transporturi, ori la siguranța traficului rutier ori alte contravenții ca rezultat al încălcării regulilor de siguranță a traficului rutier, sau în cazul utilizării vehiculului la săvârșirea contravențiilor li se aplică măsura de siguranță privarea de dreptul de a conduce vehicule.*

(2) *Privarea de dreptul de a conduce vehicule se aplică în mod obligator persoanelor care nu dețin dreptul de a conduce vehicule care au acumulat 15 puncte de penalizare ca sancțiune complementară în cazurile și în măsurile prevăzute de sancțiunea normei contravenționale din capitolele VII, XII și XIII ale cărții întâi a prezentului cod.*

(3) *Privarea de dreptul de a conduce vehicule constă în interzicerea de către instanța de judecată de a dobândi dreptul de a conduce vehicule persoanelor care nu dețin acest drept.*

(4) *Persoana care a fost privată de dreptul de a conduce vehicule ca măsură de siguranță poate dobândi acest drept, în modul stabilit de lege, după expirarea termenului de 3 ani.*

(5) Termenul măsurii de siguranță cu privarea de dreptul de a conduce vehicule se calculează de la data rămânerii definitive a hotărârii instanței de judecată, iar în cazul aplicării unei pedepse privative de libertate, din momentul executării pedepsei.

(6) *Privarea de dreptul de a conduce vehicule poate fi aplicată chiar dacă făptuitorul este liberat de răspundere contravențională sau făptuitorului nu i se stabilește o sancțiune contravențională.”*

În legătură cu aplicarea măsurilor de siguranță „suspendarea dreptului de a conduce vehicule” și „privarea de dreptul de a conduce vehicule” atât pentru săvârșirea de fapte infracționale, cât și pentru săvârșirea faptelor contravenționale, organul de constatare trebuie să suspende provizoriu dreptul de a conduce vehicule făptuitorului.

În lumina propunerilor înaintate, precum și ținând cont de prevederile legale în vigoare cu referire la aplicarea măsurilor preventive procesuale și de siguranță contravenționale, considerăm oportună înaintarea propunerilor de rigoare cu referire la aplicarea ca măsură preventivă a „suspendării provizorii a dreptului de a conduce vehicule” și nu a permisului de conducere.

Astfel, propunem modificarea art.182 Cod de procedură penală [3] care urmează a avea următorul cuprins:

„Articolul 182. *Suspendarea provizorie a dreptului de a conduce vehicule*

(1) *Suspendarea provizorie a dreptului de a conduce vehicule este o măsură preventivă care se aplică persoanelor pentru săvârșirea infracțiunilor contra siguranței circulației transporturilor, infracțiunilor săvârșite ca rezultat al încălcării regulilor de siguranță a circulației transporturilor, sau în cazul utilizării vehiculului la săvârșirea infracțiunilor.*

(2) *În cazul săvârșirii de către o persoană care este deținător al dreptului de a conduce vehicule a unei infracțiuni pentru care pot fi aplicate măsurile de siguranță suspendarea dreptului de a conduce vehicule sau privarea de dreptul de a conduce vehicule, organul de constatare suspendă provizoriu dreptul de a*

conduce vehicule până la pronunțarea încheierii judecătorului de instrucție. În acest caz, procurorul care conduce sau efectuează urmărirea penală înaintează, în cel mult 3 zile, judecătorului de instrucție un demers cu privire la aplicarea măsurii preventive de suspendare provizorie a dreptului de a conduce vehicule.

(3) Suspendarea provizorie a dreptului de a conduce vehicule se aplică ca o măsură principală sau ca o măsură complementară la o altă măsură preventivă și se dispune de către judecătorul de instrucție la demersul motivat al procurorului care conduce sau efectuează urmărirea penală.

(4) Judecătorul de instrucție examinează, în cel mult 3 zile de la data depunerii, demersul motivat al procurorului care conduce sau efectuează urmărirea penală cu privire la suspendarea provizorie a dreptului de a conduce vehicule, cu emiterea unei încheieri care va conține una dintre următoarele soluții:

a) admiterea demersului și suspendarea provizorie a dreptului de a conduce vehicule;

b) respingerea demersului și repunerea persoanei în drept.

(5) Suspendarea provizorie a dreptului de a conduce vehicule se aplică de judecătorul de instrucție pe un termen ce nu poate depăși termenul maxim al măsurii de siguranță suspendarea dreptului de a conduce vehicule.

(6) Termenul executării măsurii preventive suspendarea provizorie a dreptului de a conduce vehicule se computează din termenul de executare a măsurilor de siguranță suspendarea dreptului de a conduce vehicule sau privarea de dreptul de a conduce vehicule.

(7) În cel mult 3 zile de la data pronunțării încheierii, copia acesteia se înmânează procurorului care conduce sau efectuează urmărirea penală și persoanei în a cărei privință a fost pornit proces penal sau se remite acestora în cazul în care nu au fost prezente la ședința de judecare a cauzei penale, faptul expedierii consemnându-se în dosar.”

Norma corespondentă din Codul contravențional, la art.439⁸ se propune spre modificare și în viziunea noastră urmează a avea următorul cuprins:

„**Articolul 439⁸.** Suspendarea provizorie a dreptului de a conduce vehicule

(1) Suspendarea provizorie a dreptului de a conduce vehicule constă în interzicerea temporară persoanei fizice de a exercita dreptul de a conduce vehicule până la pronunțarea hotărârii judecătorești asupra cauzei. Suspendarea provizorie a dreptului de a conduce vehicule are drept scop înlăturarea unei stări de pericol și/sau prevenirea săvârșirii unor fapte social periculoase în traficul rutier.

(2) Suspendarea provizorie a dreptului de a conduce vehicule se aplică de către instanța de judecată, la demersul agentului constator, în procesul de examinare a contravențiilor pentru care se aplică măsura de siguranță suspendarea dreptului de a conduce vehicule.

(3) Instanța de judecată examinează, în cel mult 3 zile de la data depunerii, demersul agentului constator cu privire la suspendarea provizorie a dreptului de a conduce vehicule, cu emiterea unei încheieri care va conține una dintre următoarele soluții:

a) admiterea demersului agentului constator și suspendarea provizorie a dreptului de a conduce vehicule;

b) respingerea demersului agentului constator și repunerea persoanei în drept.

(4) Suspendarea provizorie a dreptului de a conduce vehicule se aplică de judecătorul de instrucție pe un termen ce nu poate depăși termenul maxim al măsurii de siguranță suspendarea dreptului de a conduce vehicule.

(5) Termenul executării măsurii de siguranță suspendarea provizorie a dreptului de a conduce vehicule se computează din termenul de executare a măsurilor de siguranță suspendarea dreptului de a conduce vehicule sau privarea de dreptul de a conduce vehicule.

(6) Suspendarea provizorie a dreptului de a conduce vehicule se poate aplica chiar dacă făptuitorul este liberat de răspundere contravențională.

(7) În cel mult 3 zile de la data pronunțării încheierii, copia acesteia se înmânează agentului constator și persoanei în a cărei privință a fost pornit procesul contravențional

sau se remite acestora în cazul în care nu au fost prezente la ședința de judecare a cauzei contravenționale, faptul expedierii consemnându-se în dosar.”

Referințe bibliografice

1. Carp S., Drept execuțional penal, Chișinău: Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al RM, 2007, 353 p.
2. Codul contravențional al Republicii Moldova. Legea nr.218-XVI din 24.10.2008 (intrat în vigoare: 31.05.2009) // Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.3-6/art.15 din 16.01.2009, Republicat: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.78-84/art.100 din 17.03.2017.
3. Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122-XV din 14.03.2003 // Monitorul Oficial al R. Moldova nr. 104-110/ art. 447 din 07.06.2003.
4. Codul penal al Republicii Moldova. Legea nr.985 din 18.04.2002 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.28-129/ art. 1012 din 13.09.2002, Republicat: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.72-74/ art. 195 din 14.04.2009.
5. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 1452 din 24.12.2007 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la permisul de conducere, organizarea și desfășurarea examenului pentru obținerea permisului de conducere și condițiile de admitere la traficul rutier // Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.8-10/ art. 42 din 15.01.2008.
6. Lege privind modificarea unor acte legislative nr. 138 din 19.07.2018 // Monitorul Oficial nr. 347-357/584 din 14.09.2018.
7. Popescu T.R., Introducere în drept civil. București: Ed. ALL BECK, 2006.
8. Sima C., Măsurile de siguranță în dreptul penal contemporan, București: Ed. ALL, 1999.
9. Беккариа Ч., О преступлениях и наказаниях, Москва: Изд. Инфра-М, 2004, 184 p.

Despre autori

Igor TROFIMOV,
*doctor în drept, conferențiar universitar,
șef al Catedrei „Drept privat” a Facultății
Drept Academia „Ștefan cel Mare” a MAI
al Republicii Moldova
e-mail: itrofimov@mail.ru
tel.: 079407544*

Ion SLISARENCO,
*master în drept, doctorand,
lector universitar al Catedrei „Științe penale”
a Facultății Drept Academia „Ștefan cel
Mare” a MAI al RM
e-mail: vanciu.jawa@mail.ru
tel.: 060292220*

About author

Igor TROFIMOV,
*PhD, associate professor,
chief of the Department of “Private Law”
of the Law Faculty of “Ștefan cel Mare” Aca-
demy of MIA of the Republic of Moldova
e-mail: itrofimov@mail.ru
tel.: 079407544*

Ion SLISARENCO,
*master in law, PhD student,
university lecturer of the Department of
“Criminal Sciences” of the Law Faculty of
“Ștefan cel Mare” Academy of MIA of the
Republic of Moldova
e-mail: vanciu.jawa@mail.ru
tel.: 060292220*

CZU 343.545

COOPERAREA MULTIDISCIPLINARĂ ÎN PREVENIREA VIOLENȚEI ÎN FAMILIE

Vasile ZAVATIN,

doctor în drept, conferențiar universitar al Catedrei „Drept polițienesc”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al RM

Violența în familie este o problemă care crește cu o progresie geometrică, cu care se confruntă întreaga lume și care afectează condiția umană. Victimele cele mai frecvente, care suferă în urma violenței domestice, sunt copiii, femeile și vârstnicii. Violența în familie constituie un fenomen reflectat în ziua de azi prin prisma reglementărilor legale, iar înaintarea și examinarea unor asemenea cazuri determină o procedură complexă, cu aspecte specifice. În protecția femeilor și a copiilor un rol decisiv îl joacă sistemul de drept, organizațiile nonguvernamentale (ONG) și autoritatea tutelară.

Cuvinte-cheie: violența domestică, familie, copii, femei, ONG, sistem de drept, protecție etc.

COOPERATION MULTIDISCIPLINAIRE DANS LA PREVENTION DE LA VIOLENCE DOMESTIQUE

Vasile ZAVATIN,

docteur es-droit, conférencier universitaire de la chair „Droit policier”
de l’Académie „Ștefan cel Mare” de MAI de la République de Moldova

La violence domestique est un problème qui croît en progression géométrique, qui affronte le monde entier et affecte la condition humaine. Les victimes les plus courantes de la violence domestique sont les enfants, les femmes et les personnes âgées. La violence domestique est un phénomène qui se reflète aujourd’hui en termes de réglementation juridique, et la transmission et l’examen de ces cas conduisent à une procédure complexe ayant des aspects spécifiques. En matière de protection des femmes et des enfants, la primauté du droit, les organisations non gouvernementales (ONG), l’autorité de tutelle jouent un rôle décisif.

Mots-clés: violence domestique, famille, enfants, femmes, ONG, système juridique, protection, etc.

Introducere. Violența față de copii și femei rămâne a fi o problemă actuală pentru majoritatea țărilor, inclusiv pentru Republica Moldova. Există puține date oficiale care să indice proporțiile reale ale acestui fenomen, fapt datorat ratelor nesemnificative de raportare a cazurilor. Violența în familie este tradițional acceptată și de cele mai multe ori are loc în „intimitatea” casei, nefiind percepută ca o încălcare a drepturilor omului, ci mai degrabă ca o problemă personală. De exemplu, pedeapsa corporală aplicată copiilor, ca metodă de disciplinare, este adesea considerată un drept al părinților, o expresie naturală a autorității lor și o măsură care nu necesită prea mult timp sau cunoștințe speci-

ale, dar care are totuși un efect imediat – un copil bătut va face imediat ceea ce i se spune. Multe femei și copii victime nu raportează cazurile de violență în familie pentru că le este frică, pentru că nu știu cine i-ar putea ajuta și nu cunosc procedurile de raportare. Unora le este rușine și se consideră că ar fi ei înșiși de vină.

Rezultate obținute și discuții. Respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, asigurarea liniștii în societate și a ordinii publice, apărarea vieții și a sănătății persoanei constituie premise ce se impun în mod firesc, ca o prioritate în activitatea organelor de poliție [1].

Violența fizică, fiind forma principa-

lă de manifestare a violenței, este în atenția organelor afacerilor interne, ce-și orientează activitatea cotidiană spre prevenirea și combaterea acestui fenomen.

Prevederile ordinului nr. 134 din 15 martie 2017 cu privire la aprobarea Instrucțiunilor metodice privind intervenția organelor afacerilor interne în prevenirea și combaterea cazurilor de violență în familie stabilesc competențele organelor afacerilor interne la nivel de structură specializată a administrației publice centrale și locale, în procesul prevenirii și identificării cazurilor de violență în familie, coordonării și soluționării multidisciplinare a cazurilor relevate sau înregistrate, prevenirii și combaterii fenomenului violenței în familie, asigurării protecției victimelor, supravegherii executării măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie și reabilitării agresorilor.

Intervenția organelor afacerilor interne în cazurile de violență în familie urmărește următoarele scopuri:

- a) prevenirea și reducerea fenomenului violenței în familie prin toate mijloacele legale disponibile;
- b) garantarea protecției și siguranței membrilor familiei care suferă de violență în familie, a persoanelor în etate și a celor cu dizabilități;
- c) garantarea respectării prevederilor legislației cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie și altor prevederi ale legislației naționale și tratatelor internaționale, la care Republica Moldova este parte;
- d) tragerea la răspundere penală sau contravențională a agresorului, precum și reabilitarea acestuia;

Prevenirea violenței în familie presupune un complex de măsuri juridice, economice, sociale și organizaționale, desfășurate de către angajații organelor afacerilor interne, în vederea apărării drepturilor, intereselor și libertăților constituționale ale persoanei în cadrul relațiilor familiale, contracarării

și combaterii violenței domestice, precum și în scopul relevării și eliminării cauzelor și condițiilor ce generează comiterea actelor de violență în familie [2, pct. 8].

În conformitate cu prevederile art. 8 alin. (6) al Legii nr. 45-XVI din 1 martie 2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, organele afacerilor interne, la nivel de structură specializată:

- a) identifică, înregistrează și raportează cazurile de violență în familie;
- b) asigură evidența nominală a agresorilor;
- c) sesizează, în cazul copiilor victime ale violenței în familie, autoritățile tutelare;
- d) examinează cererile și sesizările parvenite din partea cetățenilor, instituțiilor medicale, centrelor medico-legale referitoare la conflicte familiale, la acte de violență, la amenințări cu moartea sau la existența unui pericol iminent de realizare a lor;
- e) vizitează familiile ai căror membri sunt luați la evidență, efectuează activitatea de prevenire a comiterii repetate a actelor de violență în familie;
- f) efectuează, în situații de criză, reținerea agresorului, în funcție de gravitatea cazului.

În procesul cercetării cazului de violență în familie, audierii persoanelor și acumulării materialelor probatorii, reprezentantul organului de constatare va releva următoarele elemente:

- a) incidentul în cauză reprezintă un caz de violență în familie;
- b) natura relației dintre subiecți (căsătoriți, divorțați, concubini, frați etc.);
- c) locul sau posibilul loc de aflare a agresorului, dacă acesta nu este prezent;
- d) dacă victima și agresorul locuiesc împreună sau separat, ori dacă anterior au locuit împreună;
- e) documentarea fiecărui element al agresiunii (fizice, verbale, psihice, sexuale, economice, spirituale).

Polițiștii vor desfășura măsuri de prevenție generală în colaborare cu reprezentanții autorităților administrației publice locale, asistenții sociali, medicii de familie, instituțiile de învățământ, organizațiile neguvernamentale competente și societatea civilă (membri ai echipelor multidisciplinare).

Măsurile de prevenție generală pot fi realizate prin:

a) desfășurarea campaniilor și programelor educaționale de prevenție a fenomenului violenței în familie;

b) organizarea în instituțiile de învățământ a prelegerilor în vederea propagării normelor de drept și cultului anti violență, precum și promovării valorilor juridice pentru comiterea actelor de violență în familie;

c) dezvoltarea programelor de asistență familială;

d) desfășurarea programelor de asistență pentru familiile dificile;

e) desfășurarea programelor de asistență a minorilor victime ale actelor de violență în familie.

Măsurile de prevenție specială pot fi realizate prin:

a) asistența la desfășurarea programelor de reabilitare a subiecților violenței în familie;

b) asistența la desfășurarea unor programe de resocializare a persoanelor eliberate din locurile de reclusiune, condamnate pentru comiterea actelor de violență în familie;

c) repartizarea la desfășurarea unor programe de asistență sau tratament medical al agresorilor.

Polițiștii vor desfășura *măsuri de prevenție individuală* cu atragerea la colaborare a membrilor echipelor multidisciplinare, care, în funcție de caz pot fi realizate prin:

a) avertizarea în scris;

b) luarea la evidență nominală;

c) convorbire de prevenție;

e) supravegherea modului de executare

a ordonanței de protecție.

Polițiștii în cadrul intervenției lor în soluționarea cazurilor de violență în familie vor informa victima referitor la posibilitatea obținerii ordonanței de protecție, prin aplicarea de către instanța de judecată a unor restricții față de agresorul familial.

În acest sens, *ordonanță de protecție* constituie un act legal prin care instanța de judecată aplică măsuri de protecție a victimei, stabilind restricții și obligații pentru agresor [2, pct. 5].

Cererile, prin conținutul cărora se solicită aplicarea măsurilor de protecție a victimelor violenței în familie, sunt adresate instanței judecătorești la locul:

a) de domiciliere al victimei;

b) temporar de reședință al victimei dacă aceasta a părăsit domiciliul pentru a evita continuarea actelor de violență în familie;

c) de reședință al agresorului;

d) acordării asistenței victimei.

În cazul în care există acordul victimei cu privire la depunerea cererii privind emiterea ordonanței de protecție, iar victima este în imposibilitate de a depune cererea, polițistul, în cel mai scurt timp, dar nu mai târziu de 24 de ore, va înainta această cerere în instanța de judecată împreună cu toate materialele probante. În cazurile de violență în familie, în care victime sunt și persoane de vârstă minoră, precum și în cazurile în care minorii nu au devenit victime directe ale actelor de violență în familie, polițiștii vor sesiza, imediat cum au devenit cunoscute astfel de cazuri, autoritatea tutelară. În cazul depunerii cererii la organul de urmărire penală sau la procuror, aceștia vor înainta imediat, dar nu mai târziu de 24 de ore, printr-un demers, cererea în instanța de judecată pentru a fi examinată și a lua măsuri de asigurare a protecției victimei față de bănuțit, învinuțit, inculpat membru de familie prin emiterea unei ordonanțe de protecție.

Autoritatea publică locală abilitată cu

funcții de implementare a politicilor de prevenire a violenței în familie și de asistență socială a victimelor și agresorilor este secția/direcția raională de asistență socială și protecție a familiei, în cadrul căreia se desemnează un specialist responsabil de domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie.

Celelalte servicii publice de nivel local desemnează persoane cu atribuții privind prevenirea și combaterea violenței în familie, responsabile de coordonarea activităților specifice în cadrul instituției lor și de colaborarea în desfășurarea activităților comune la nivelul teritoriului administrativ. Structurile de la nivel teritorial conlucrează prin intermediul echipelor multidisciplinare create în cadrul Sistemului Național de referire, asistând victimele în soluționarea cazurilor de violență în familie.

Actualmente, pe teritoriul Republicii Moldova funcționează mai multe centre care prestează servicii adresate victimelor violenței în familie, unele dintre care sunt finanțate de la bugetul de stat, printre care se numără:

- Centrul pentru asistență și protecție (CAP) din Chișinău;
- Centrul consultativ municipal pentru familia și copii (Bălți);
- Centrul de informare și consiliere pentru victimele violenței (Cahul);
- Centrul maternal „Ariadna” (Drochia);
- Centrul maternal „Încredere” (Cahul);
- Centrul maternal „Pro Familia” (Căușeni);
- Centrul maternal „Pro Femina” (Hâncești);
- Centrul familial de criză „SOTIS” (Bălți) [12];
- Centrul de plasament temporar pentru copii în situație de risc „Drumul spre casă” (Bălți);

Importante pentru infrastructura socială sunt și serviciile inițiate de ONG-uri:

Refugiul „Casa Mărioarei” (Chișinău);
- Centrul de asistență psiho-socială a copilului și familiei „Amicul” (Chișinău);

- ONG-ul „La Strada”: Serviciul de mediere pentru copiii abuzați sexual de cetățenii străini/ Telefonul de încredere pentru femei ce suferă de violență în familie – 0800 88 008;

- Centrul de drept (Căușeni) [11].

Astfel, au crescut posibilitățile de accesare a serviciilor de protecție pentru victimele violenței în familie.

Pentru a soluționa problemele violenței în familie, la nivel de raion a fost dispusă constituirea echipelor multidisciplinare (EMD). În unele comunități, datorită asistenței agenților internaționali și ONG-urilor, au fost constituite și echipe multidisciplinare comunitare. Echipele multidisciplinare constau din asistenți sociali, polițiști, medici și alți specialiști din comunitate, cum ar fi directori de școală, preoți, secretari ai primăriilor și reprezentanți ai ONG-urilor locale. În unele comunități, primarii iau parte activă la funcționarea echipelor multidisciplinare.

Drept urmare a rundelor de instruire, misiunilor continue de supervizare, oferirea de echipament și literatură pentru echipele multidisciplinare în comunități susținute de proiecte, a sporit nivelul de conștientizare a problemei de violență în familie și al ariei de acoperire a acesteia. Acest fapt a contribuit la sporirea nivelului de identificare și auto-identificare a victimelor și la îmbunătățirea abordării acestor cazuri de către specialiștii din cadrul echipelor multidisciplinare.

Autoritatea tutelară. Rolul organului de asistență socială și protecție a familiei în cazurile de violență în familie constă în protecția și asistența persoanelor în situație de criză, în special a victimelor violenței în familie și copiilor acestora. Conform Legii asistenței sociale nr. 547 din 25.12.2003, asistența socială se angajează să prevină, să limiteze sau să înlăture efectele temporare sau permanente ale unor

evenimente considerate drept riscuri sociale, care pot genera marginalizarea ori excluderea socială a persoanelor și a familiilor aflate în dificultate [3, art. 6].

În conformitate cu articolul 8 (3) al Legii nr. 45-XVI al Republicii Moldova, organul de asistență socială și de protecție a familiei:

a) conlucrează cu organele afacerilor interne în activitatea de identificare a persoanelor predispuse la comiterea actelor de violență în familie;

b) actualizează baza de date, la nivel teritorial, ce vizează fenomenul violenței în familie;

c) plasează, după caz, victima în centrul de reabilitare, oferindu-i asistența corespunzătoare;

d) desfășoară activitate de consiliere psihosocială a victimelor, în vederea lichidării consecințelor actelor de violență în familie, prin mijloace proprii sau redirecționând cazul către specialiști din centrele de reabilitare;

e) înlesnește, la solicitarea organelor de drept, accesul agresorului la programele de reabilitare;

f) apără drepturile și interesele legitime ale victimelor, inclusiv ale victimelor minore.

În scopul prevenirii cazurilor de violență în familie, asistentul social comunitar identifică și ține evidența familiilor în care apar conflicte familiale, ce se pot transforma în violență în familie.

Identificarea acestor familii are loc prin următoarele căi: obținerea informației despre caz de la familie, rude, vecini sau comunitate; la cererea presupusei victime; la sesizarea altor actori comunitari (administrația publică locală, școală, instituțiile medicale, poliție etc.); cazuri descoperite în cadrul exercitării atribuțiilor de serviciu.

În scopul identificării cazurilor potențiale de violență în familie, asistentul social monitorizează familiile în care se produc conflicte familiale. În cadrul procesului de

monitorizare, asistentul efectuează vizite în familiile respective, pentru a putea sesiza evoluția relațiilor interpersonale și starea psiho emoțională din cadrul familiei. În cazurile în care în urma efectuării anchetei sociale s-a constatat producerea unor acte de violență în familie, asistentul social va informa victima despre drepturile de care dispune în baza legii nr. 45, inclusiv dreptul de a beneficia de servicii de asistență și reabilitare și de a depune o cerere pentru obținerea ordonanței de protecție. În cazul minorului-victimă a violenței în familie, cererea privind aplicarea măsurilor de protecție se depune la instanța judecătorească de către organul de tutelă/ curatelă. În caz de imposibilitate de depunere a cererii de către victima-adult, la solicitarea acesteia, cererea este depusă de către procuror, organul de asistență socială sau poliție [4].

În cazul constatării actelor de violență în familie împotriva copiilor, asistentul social acționează în conformitate cu Instrucțiunile interministeriale privind prevenirea, identificarea și intervenția în cazurile de violență, neglijare, exploatare a copilului, care abordează cazurile de neglijare și abuz față de copil nu numai în mediul familial, ci și în instituțiile educaționale, medicale, cele de asistență socială, inclusiv în instituțiile rezidențiale, serviciile de tip familial și altele.

În cazul în care a fost depusă o cerere de către victimă sau o sesizare privind cazul de violență în familie, asistentul social va înregistra cererea și întreprinde măsurile necesare în vederea soluționării imediate a acesteia, contactând de urgență poliția. În cazurile în care asistentul social a fost sesizat privind cazul de violență în familie, el informează poliția telefonic și, după caz, în scris, se deplasează împreună cu aceasta la fața locului pentru a discuta cu membrii familiei și a identifica soluția de aplanare a conflictului. Dacă familia a fost anterior la evidența asistentului social și există o anchetă socială

privitor la această familie, asistentul social va folosi datele existente pentru o mai bună înțelegere a situației și o intervenție eficientă întru soluționarea cazului de violență în familie.

În urma identificării și constatării cazului de violență în familie, asistentul social este obligat să întreprindă măsurile necesare pentru protecția în regim de urgență a victimei. În cazul în care există pericol iminent pentru viața și sănătatea victimei, cu acordul ei, aceasta poate fi referită către centrele de reabilitare pentru victimele violenței în familie. În cazul în care a avut loc violența fizică sau sexuală, asistentul social urmează să consulte victima violenței în familie în vederea obținerii asistenței medicale, precum și a raportului de expertiză medico-legală, act oficial cu caracter probatoriu care va facilita obținerea ordonanței de protecție.

Orice caz de violență în familie identificat urmează a fi înregistrat de către asistentul social într-un registru special. În cazul solicitării informațiilor sau a unui raport de caracterizare a familiei de către instanța de judecată, asistentul social este obligat să prezinte acest raport pentru a facilita procedura de obținere, prelungire și revocare a ordonanței de protecție.

Concluzie. Violența în familie este una dintre cele mai grave probleme cu care se confruntă societatea contemporană, fiind acel comportament învățat în care constrângerea fizică și psihologică este folosită pentru menținerea controlului asupra partenerului intim. Violența în familie trebuie luată în serios și tratată cu fermitate de către autoritățile statului.

Legea nr.45 privind prevenirea și combaterea violenței în familie are drept scop reducerea violenței în familie în toate formele sale și garantarea protecției juridice victimelor violenței în familie. Legea prevede o categorie largă de autorități abilitate cu funcții de prevenire și de combatere a violenței în familie:

Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, Ministerul Justiției și autoritățile administrației publice locale de specialitate, precum organele de asistență socială și de protecție a familiei, direcțiile generale de învățământ, tineret și sport, organele ocrotirii sănătății și organele afacerilor interne [4, art. 7].

Acest lucru solicită o abordare multidisciplinară, coordonată, inclusiv crearea unei culturi care nu tolerează violența în familie. Astfel, pentru a pune capăt violenței în familie este necesară abordarea coordonată multidisciplinar și comunitar, cu implicarea tuturor factorilor, cum ar fi: sistemul de justiție, sistemul de ocrotire a sănătății, sistemul de asistență socială, sistemul educațional, mass-media și societatea civilă.

Sistemul de justiție joacă un rol fundamental în prevenirea violenței în familie prin asigurarea siguranței victimelor și tragerea la răspundere a abuzatorilor și prin asigurarea accesului la justiție al victimei [6, p. 81].

Unul dintre scopurile fundamentale, naturale și socio morale ale familiei este acela de a garanta integritatea dezvoltării ființei biologice și a personalității copilului. Relația afectivă de iubire între parteneri constituie un liant benefic pentru copil. Dar destinul structurii familiale nu este să realizeze mediul cel mai prielnic numai pentru dragostea spirituală și cea carnală, ci să se formeze ca un univers creator pentru fructul acestor legături [8, p. 39].

Toți membrii societății au dreptul la protecție împotriva violenței, exploatarei și abuzului. Și totuși multe persoane sunt supuse zilnic violenței, exploatarei și abuzului. Altele riscă să ajungă în aceeași situație.

Eforturile instituțiilor vizate trebuie să aibă în vedere, în egală măsură, armonizarea și corelarea proceselor de reformă din diferite domenii, precum protecția socială, administrația locală, justiția, sănătatea, educația, în vederea asigurării unui plan comun de măsuri care să aibă ca scop reintegrarea în

societate a persoanelor afectate de violența în familie.

Progresul semnificativ obținut în ceea ce privește abordarea violenței în familie în Republica Moldova este un fapt real, dar mai există încă lacune instituționale și de politici care persistă și care trebuie abordate. În acest context este foarte important să dispunem de date și evidențe cu privire la prevalența violenței în familie, factorii care determină acest fenomen, precum și impactul violenței asupra sănătății și bunăstării familiei.

Referințe bibliografice

1. http://www.psychologos.ru/articles/view/berkovic_l._nasilie_v_semye (accesat la data de 02.12.2017).
2. Ordinul IGP nr. 134 din 15.03.2017 cu privire la aprobarea instrucțiunii metodice privind intervenția poliției în prevenirea și combaterea cazurilor de violență în familie.
3. Legea Republicii Moldova nr. 547 din 25.12.2003 asistenței sociale.
4. Legea Republicii Moldova nr. 45 din 01.03.2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie. Monitorul Oficial nr.55-56/178 din 18.03.2008.
5. Avram M., Popovici T., Cobășneanu V. „Cercetarea infracțiunilor contra persoanei”, Ed. „Arc”, Chișinău, 2004.
6. Manual: Sergiu Brânză, Vitalie Stati. DREPT PENAL. Partea Specială, volumul I.
7. Bârgău M., Criminologie. Partea generală. Academia „Ștefan cel Mare”, Chișinău, 2005.
8. Gheorghe Gladchi, Victimologia și prevenirea infracțiunilor, Chișinău, 2004.
9. http://www.statistica.md/public/files/publicatii_electronice/Infractionalitatea/Criminalitatea_editia_2010.pdf (accesat la data de 02.12.2017).
10. http://edu.cts.md/sites/default/files/14._material_suport_fenomenu_violenței_fata_de_copii.pdf (accesat la data de 02.12.2017).
11. <http://cdf.md/rom/12ce-este-violenta-in-familie> (accesat la data de 02.12.2017).
12. <http://nu-violentei-impotriva-femeilor.blogspot.md/2008/11/violenta-n-familie-poate-s-mbrace-forme.html> (accesat la data de 02.12.2017).

Despre autor

Vasile ZAVATIN,
doctor în drept,
conferențiar universitar al Catedrei
„Drept polițienesc” a Facultății Securitate
Civilă și Ordine Publică, Academia
„Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova
e-mail: vzavatin@mail.ru
tel.: 079402959

À propos de l'auteur

Vasile ZAVATIN,
docteur es-droit, conférencier universitaire
de la chair „Droit policier” de la Faculté
„Sûreté civile et ordre public”
de l'Académie „Ștefan cel Mare” de MAI
de la République de Moldova
e-mail: vzavatin@mail.ru
tel.: 079402959

CZU 343.85

MĂSURI GENERALE ȘI SPECIAL-CRIMINOLOGICE DE PREVENIRE A EXPLOATĂRII SEXUALE A FEMEILOR ȘI COPIILOR

Oleg POHILĂ,

doctorand, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

În conținutul respectivului articol științific este identificat și analizat complexul de măsuri generale și special-criminologice orientat spre prevenirea fenomenului exploatării sexuale a femeilor și copiilor. Astfel, pe lângă măsurile de influență asupra factorilor economici, politici, organizaționali și juridici, autorul mai constată că în procesul prevenirii acestui gen de criminalitate mai este necesar de concentrat atenția asupra interacțiunii dintre structurile guvernamentale și cele neguvernamentale, monitorizării și utilizării surselor veridice de informare care caracterizează situația reală în domeniul de referință, precum și asupra eficientizării sistemului de prevenire victimologică.

Cuvinte-cheie: exploatare sexuală, femei, copii, măsuri generale, măsuri special-criminologice, prevenire.

GENERAL AND SPECIAL CRIMINOLOGICAL MEASURES OF PREVENTION THE SEXUAL EXPLOITATION OF WOMEN AND CHILDREN

Oleg POHILĂ,

PhD student, Academy „Ștefan cel Mare” of MIA

The content of this scientific article identifies and analyzes the complex of general and special-criminological measures aimed at preventing the phenomenon of sexual exploitation of women and children. Thus, besides the measures of influence on the economic, political, organizational and legal factors, the author also notes that in the process of preventing this kind of crime it is necessary to focus on the interaction between the governmental and non-governmental structures, the monitoring and the use of the reliable sources of information which characterizes the real situation in the field of reference, as well as on the efficiency of the victim's prevention system.

Keywords: sexual exploitation, women, children, general measures, special-criminological measures, prevention.

Introducere. În cursul său istoric de dezvoltare, omenirea a folosit două modalități principale de contracarare a atentatelor infracționale asupra drepturilor și intereselor legitime ale persoanelor, societății și statului: pedepsirea făptuitorilor pentru comiterea infracțiunilor și prevenirea criminalității. În ultimii ani, se profilează tot mai mult ideea, potrivit căreia anume prevenirea criminalității este calea cea mai promițătoare pentru lupta eficientă cu acest fenomen [1, p. 115].

Prin urmare, activitatea de prevenire este examinată ca un proces social permanent, care presupune aplicarea unui ansamblu de măsuri cu caracter social, cultural, economic, politic, administrativ și juridic destinate să preîntâmpine săvârșirea faptelor antisociale, prin identificarea, neutralizarea și înlăturarea cauzelor fenomenului infracțional [6, p. 251].

Metode și materiale aplicate. În procesul elaborării articolului a fost utilizat materialul doctrinar și normativ cu privire la faptele de exploatare sexuală a femeilor și copiilor. De asemenea, investigarea acestui fenomen a fost posibilă prin aplicarea mai multor metode de cercetare științifică specifice teoriei dreptului și criminologiei: metoda logică, metoda analizei comparative, analiza sistemică, statistică etc. Totodată au fost utilizate lucrările autorilor autohtoni, precum și materialele științifice ale doctrinarilor români, ruși și americani.

Rezultate obținute și discuții. La nivelul abordării generale a subiectului investigat, este necesar de a lua în considerație viziunile unor criminologi expuse în literatura de specialitate, care vizează ansamblul unor norme esențiale respectarea căror poate asigura prevenirea complexă a faptelor de exploatare

sexuală a femeilor și copiilor. Totodată, acest obiectiv poate fi atins prin prisma prevenirii generale, speciale și individuale, care se referă la principalele sfere vitale și instituții de socializare a cetățeanului, fiind utilizat potențialul măsurilor intercorelate și interdependente cu caracter economic, ideologic, cultural, juridic, organizațional-managerial, cooperarea și coordonarea activității subiecților implicați în procesul respectiv, precum și influența asupra cauzelor și condițiilor care generează sau favorizează săvârșirea acestei categorii de infracțiuni [10, p. 269]. Tradițional, activitatea preventivă și măsurile de prevenire a criminalității se divizează în două grupuri principale: 1) generale și 2) special-criminologice.

În cea ce privește primul grup de măsuri, este necesar de menționat faptul că acestea sunt aplicate atât pentru prevenirea criminalității în general, cât și pentru prevenirea oricărui alt tip de criminalitate. Evident că categoria respectivă de măsuri este foarte importantă și pentru prevenirea infracțiunilor de exploatare sexuală a femeilor și copiilor. Totodată, respectivele măsuri nu sunt catalogate ca strict criminologice. Ele sunt semnificative nu doar pentru anumite categorii de fapte infracționale sau pentru criminalitate în general, aria lor de influență constituind-o întreaga societate. Din aceste considerente, susținem ideea, potrivit căreia măsurile sociale cu caracter general, deși au o anumită importanță criminologică, nu constituie o dimensiune exactă a sistemului de prevenire a criminalității și, prin urmare, nu constituie obiect separat de studiu al criminologiei. Astfel, este vorba despre premisele (factorii) economice, politice, organizaționale și juridice care condiționează anumite transformări din diferite sfere vitale ale statului și societății.

Reamintim că aceste transformări sunt importante și pentru prevenirea infracțiunilor investigate de noi. Însă, rolul preventiv al unor acțiuni (măsuri) nu presupune neapărat prevenirea propriu-zisă a criminalității, deoarece aceasta din urmă constituie o activitate bine planificată, urmată de o anumită consecutivitate și de un scop bine determi-

nat. Esența prevenirii constă în orientarea acesteia asupra cauzelor care au generat comiterea infracțiunilor și asupra potențialilor infractori care urmează a fi împiedicați să săvârșescă infracțiuni. Acest scop special constituie un criteriu esențial de diferențiere a prevenirii criminalității de alte activități care pot avea anumite efecte preventive.

Deși poziția noastră este cea expusă mai sus, totuși în continuare vom opera cu sintagma „măsuri generale de prevenire a criminalității” din următoarele considerente. Pe de o parte, în analiza principalelor măsuri de prevenire a criminalității, inclusiv a infracțiunilor de exploatare sexuală, atât specialiștii autohtoni, cât și cei străini includ în structura lor complexul de măsuri generale cu caracter social. Pe de altă parte, poziția oamenilor de știință se bazează pe textele documentelor juridice internaționale, unde nu există diferențierea măsurilor preventive ale infracțiunilor.

Astfel, urmărirea constantă a poziției noastre și interpretarea corespunzătoare a termenilor și semnificațiilor ar face dificilă utilizarea materialelor științifice publicate în literatura de specialitate și a actelor normative din domeniul respectiv.

Prin urmare, dacă ne referim, spre exemplu, la unul din Planurile de acțiuni ale OSCE cu privire la combaterea traficului de persoane [7], aici sunt enumerate atât măsurile atribuite la categoria celor generale cu caracter social, cât și cele special-criminologice, fără a se face vre-o distincție între ele. Așadar, este vorba despre: 1) măsuri cu privire la colectarea datelor și desfășurarea cercetărilor în domeniu; 2) măsuri de intensificare a controlului frontalier; 3) strategii economice și sociale de eliminare a principalelor cauze ale traficului de ființe umane și exploatării sexuale; 4) măsuri de informare și sensibilizare a populației; 5) măsuri legislative.

În cele mai multe documente juridice internaționale și recomandări ale specialiștilor în domeniu există dispoziții și abordări ce vizează protecția și ajutorul victimelor exploatării sexuale, în legătură cu care se aplică majoritatea măsurilor de prevenire mențio-

nate. Aici sunt vizate problemele schimbului și analizei informației cu privire la cele mai efective forme de acordare a ajutorului victimelor exploatării sexuale, necesitatea adoptării unor legi speciale menite să protejeze victimele traficului sexual, mecanismul colaborării statelor-părți în transferul și investigarea cazurilor legate de traficul uman și exploatarea sexuală, recomandări privind modurile de identificare și reabilitare a victimelor, crearea adăposturilor speciale și acordarea ajutorului social, juridic și medical victimelor exploatării sexuale etc.

Această listă extensivă creează o anumită bază pentru elaborarea sistemului de măsuri preventive a infracțiunilor legate de exploatarea sexuală a femeilor și copiilor, conturând nu doar direcțiile generale, ci și conținutul concret al respectivelor măsuri. Evident că în astfel de cazuri mult depinde de modul abordării, de poziția autorului și de căile identificate pentru soluționarea problemelor vizate. Din aceste considerente, nu există o variantă unică de elaborare a sistemului de măsuri menite să prevină categoria menționată de infracțiuni.

Este important de subliniat faptul că raportarea măsurilor de prevenire la un anumit grup poartă un caracter relativ, întrucât, pe de o parte, acestea sunt interdependente, iar, pe de altă parte, rolul și caracterul de realizare a lor pot fi diferite, în funcție de subiecții prevenirii și sfera de aplicare, de categoriile persoanelor față de care se aplică, de metodele prin care sunt obținute rezultatele etc. În același timp, aceste măsuri sunt orientate spre realizarea unui scop esențial – reducerea numărului de infracțiuni legate de exploatarea sexuală a femeilor și copiilor, precum și neadmiterea sau minimalizarea consecințelor negative pentru victimele acestor infracțiuni și pentru societate în general.

În continuare, considerăm necesar de a aborda mai detaliat conținutul și direcțiile prioritare de realizare a măsurilor preventive menite să influențeze asupra diminuării fenomenului exploatării sexuale a femeilor și copiilor.

1. *Măsuri orientate spre eliminarea sau reducerea influenței negative a principalelor cauze ale exploatării sexuale a femeilor și copiilor.*

Este indiscutabilă necesitatea stabilizării situației social-politice, optimizării mediului social-economic, reducerii nivelului de șomaj și a sărăciei, asigurării corespunzătoare a protecției sociale pentru cele mai vulnerabile pături sociale etc.

În acest context, este important de menționat că combinația dintre explozia sărăciei, șomaj, schimbarea sistemului de control social, deschiderea bruscă către Occident, privatizarea economiei au avut consecințe directe și indirecte care au determinat o înrăutățire a modului în care femeile sunt tratate în anumite contexte sociale. Astfel, privatizarea economiei a determinat, ca efect secundar, dezvoltarea unor caracteristici specifice capitalismului „sălbatic”, fiind raportate cazuri în care femeile reprezintă victimele favorite ale unei largi game de abuzuri. Noile relații de putere nu au fost corelate și contrabalansate cu măsuri de protecție socială și cu o funcționare corespunzătoare a administrației și justiției. Stresul social generat de veniturile mici, șomaj, riscurile implicate de noul sistem economic a sporit nivelul agresivității și al violenței sociale, iar femeile au atras ca un magnet agresivitatea acumulată [3, p. 83]. Toate acestea au generat, printre altele, implicarea masivă a femeilor și copiilor în traficul de ființe umane și exploatarea sexuală a lor.

Prin urmare, constatăm că categoria de măsuri vizate reprezintă baza oricăror acțiuni pentru prevenirea fenomenelor antisociale și ale criminalității inclusiv, acestea fiind planificate și realizate în scopul soluționării unor probleme globale ale societății, condiționate de necesitățile sale firești de dezvoltare. Anume un astfel de caracter al măsurilor de prevenire predetermină importanța lor semnificativă pentru soluționarea problemelor criminalității în general și a infracțiunilor legate de exploatarea sexuală a femeilor și copiilor, în particular. Aceste măsuri includ: „...susținerea statală și socială a păturilor so-

cial-vulnerabile a populației; elaborarea și realizarea unei politici social-economice eficiente, inclusiv prin satisfacerea intereselor și necesităților femeilor și copiilor în domeniul instruirii generale și profesionale, culturii, petrecerii timpului liber, reutilizarea tehnică și tehnologică a întreprinderilor și diminuarea cotei muncilor necalificate a femeilor; perfecționarea serviciilor de încadrare în câmpul muncii a populației; crearea unui sistem bine organizat de pregătire și reprofilare a cadrelor și a ridicării calificării lor; dezvoltarea businessului mic și mijlociu care asigură populația cu noi locuri de muncă” [11, p. 17].

Activitatea de prevenire a criminalității legată de exploatarea sexuală a femeilor și copiilor trebuie să cuprindă acele domenii ale vieții sociale în care se formează calități negative ale personalității în legătură cu care ele deseori săvârșesc infracțiuni. În primul rând, acestea sunt condițiile de trai și de muncă. În afară de influența asupra factorilor criminogeni, în fiecare din domeniile menționate societatea trebuie să tindă spre o anumită armonizare a rolurilor. Îndeplinirea rolurilor nu trebuie să excludă sau să îngreuneze îndeplinirea obligațiilor sale în alt domeniu. Este contraindicat, spre exemplu, ca aglomerarea cu sarcini la serviciu să împiedice îngrijirii copiilor sau a odihnei necesare. Soluționarea acestor probleme este dificilă, deoarece sunt legate de problemele globale ale societății, de dezvoltarea generală a țării și de modificarea multor concepte înrădăcinate. Însă, fără soluționarea lor nu este posibilă prevenirea eficientă a comportamentului victimogen al femeilor și copiilor, precum și activitatea infracțională în general.

2. *Îmbunătățirea procesului de asigurare legislativă a măsurilor de prevenire și combatere a traficului de ființe umane și a exploatarea lor sexuale.*

În opinia noastră, această categorie de măsuri implică o abordare vastă de probleme legate de diverse domenii. Este vorba, mai întâi de toate, de Legea privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane [5], care a fost adoptată de Parlamentul Republi-

cii Moldova la data de 20.10.2005. În acest document oficial sunt descrise conceptele de bază, obiectul de reglementare și principiile de organizare a combaterii fenomenului vizat, cadrul instituțional, atribuțiile autorităților publice și ale organelor de drept, precum și activitatea organizațiilor neguvernamentale în domeniul prevenirii și combaterii traficului de ființe umane, inclusiv principiile speciale ce vizează prevenirea și combaterea traficului de copii, protecția și asistența victimelor, limitele răspunderii pentru traficul de ființe umane, cooperarea internațională în domeniu etc.

Deosebit de relevante sunt dispozițiile care reglementează principalele direcții de prevenire și combatere a traficului de traficul de ființe umane, inclusiv a exploatarea sexuale. În acest sens, Guvernul aprobă periodic, odată la doi ani, un Plan național, care trebuie să prevadă implementarea unor acțiuni complexe și realizarea de inițiative social-economice orientate spre prevenirea și combaterea fenomenului respectiv, precum și spre protecția victimelor traficului de ființe umane, inclusiv colaborarea cu organizațiile internaționale, organizațiile neguvernamentale, cu alte instituții și reprezentanți ai societății civile. De asemenea, autoritățile administrației publice centrale și locale cu atribuții în domeniul prevenirii și combaterii traficului de ființe umane sunt obligate să adopte planuri de acțiuni proprii pentru realizarea Planului național în domeniile lor de activitate.

Coordonarea activității de prevenire și combatere a traficului de ființe umane, de cooperare a autorităților administrației publice cu organizații internaționale, organizații neguvernamentale, cu alte instituții și cu reprezentanți ai societății civile se realizează de către Comitetul național pentru combaterea traficului de ființe umane. Respectivul Comitet național are o serie de atribuții, printre care evidențiem pe cele mai importante din ele: a) prezintă Guvernului propuneri privind bazele politicii de stat în domeniul prevenirii și combaterii traficului de ființe umane și recomandări orientate spre perfecționarea

activității de depistare și lichidare a cauzelor și condițiilor care contribuie la apariția traficului de ființe umane și la activitățile de trafic de ființe umane; b) controlează realizarea Planului național și executarea legislației de prevenire și combatere a traficului de ființe umane de către organizațiile și instituțiile de stat, prezintă Guvernului informație despre modul de realizare a Planului național; c) colectează și analizează informații despre dimensiunile, starea și tendințele traficului de ființe umane la nivel național; d) înaintează propuneri de perfecționare a legislației de prevenire și combatere a traficului de ființe umane și de protecție a victimelor acestui trafic; e) organizează campanii de informare a populației despre problemele traficului de ființe umane și pericolul social al acestui fenomen; f) coordonează activitatea comisiilor teritoriale pentru combaterea traficului de ființe umane și a instituțiilor specializate privitor la realizarea Planului național și la îndeplinirea acțiunilor de prevenire și combatere a traficului de ființe umane etc.

Pentru coordonarea activității de prevenire și combatere a traficului de ființe umane, în raioane, municipii și în unitatea teritorială autonomă Găgăuzia, pe lângă organele executive ale autorităților reprezentative respective, se creează comisii teritoriale pentru combaterea traficului de ființe umane. În municipiul Chișinău astfel de comisii se creează și în sectoare.

În ceea ce privește organele de drept abilitate cu drepturi și obligații în domeniul prevenirii și combaterii traficului de ființe umane, un rol esențial îi revine Ministerului Afacerilor Interne și subdiviziunilor centrale și teritoriale subordonate acestuia, Procuraturii Generale și Serviciului de Informații și Securitate.

Astfel, MAI: a) desfășoară activități de prevenire și combatere a traficului de ființe umane prin intermediul prevenirii, depistării și curmării infracțiunilor legate de traficul de ființe umane, în conformitate cu legislația în vigoare, efectuând urmărirea penală în cauzele penale de trafic și de alte acțiuni legate

de acestea; b) asigură, la cerere, protecția fizică a victimei traficului de ființe umane pe perioada procesului penal, îi acordă altă protecție și asistență conform prevederilor legale. De asemenea, prin intermediul organelor sale specializate în prevenirea și combaterea traficului de ființe umane, desfășoară activități operative de investigație, de urmărire penală, de cooperare internațională, de identificare și protecție a victimelor traficului de ființe umane, de analiză și informație, stimulează crearea unor centre zonale de prevenire și combatere a traficului de ființe umane.

Sunt foarte importante și utile prevederile legale care stipulează direct obligația Ministerului Afacerilor Interne, în comun cu Procuratura Generală, de a efectua studii în vederea depistării și înlăturării cauzelor și condițiilor ce favorizează traficul de ființe umane și de a publica semestrial în mass-media informații statistice și rapoarte de analiză privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane și protecția victimelor lui. De menționat că această reglementare oficială are ca obiectiv principal impulsivarea procesului de studiere și de analiză teoretico-practică a fenomenului investigat, inclusiv a factorilor care influențează traficul de persoane în scop de exploatare sexuală a femeilor și copiilor ca cele mai vulnerabile păături sociale. La rândul său, aceste studii sunt deosebit de importante pentru elaborarea măsurilor de prevenire și combatere a traficului de ființe umane.

Totodată, Procuratura Generală, în limitele competenței, desfășoară activități de prevenire și combatere a traficului de ființe umane în conformitate cu legislația în vigoare, coordonează, conduce și exercită urmărirea penală în cauze legate de acest trafic, reprezintă învinuirea, în numele statului, în instanță de judecată, supraveghează respectarea drepturilor omului, inclusiv ale victimelor traficului, întreprinde alte măsuri necesare în domeniu. În cadrul Procuraturii Generale se creează o subdiviziune specializată în prevenirea și combaterea traficului de ființe umane.

Serviciul de Informații și Securitate, in-

clusiv organele lui teritoriale, desfășoară activități de prevenire și combatere a traficului de ființe umane prin intermediul depistării legăturilor organizațiilor internaționale și ale grupurilor criminale organizate cu traficantii de ființe umane, precum și prin alte activități desfășurate în limitele competenței sale.

Pe lângă legea menționată, o contribuție esențială în domeniul prevenirii și combaterii infracțiunilor de exploatare sexuală a femeilor și copiilor o are legislația penală. Deși Codul penal autohton în vigoare corespunde în mare parte standardelor internaționale, totuși există unele aspecte care nu sunt bine reglementate la capitolul implicării minorilor în practicarea prostituției. Astfel, art. 208² al actualului Cod penal corespunde doar parțial cerințelor normative care ar favoriza combaterea fenomenului prostituției în care sunt implicați copiii, deoarece stabilește răspundere penală doar pentru beneficierea, contra oricăror avantaje materiale, de serviciile sexuale prestate de către o persoană despre care se știa cu certitudine că nu a împlinit vârsta de 18 ani. În ceea ce privește îndemnul sau determinarea la prostituție ori înlesnirea practicării prostituției, ori tragerea de foloase de pe urma practicării prostituției de către o persoană despre care se știa cu certitudine că nu a împlinit vârsta de 18 ani, dacă fapta nu întrunește elementele traficului de copii, aceasta nu este incriminată în legea penală, fapt care constituie un impediment în combaterea unor astfel de manifestări.

Din considerentele enunțate, în vederea completării acestui vid legislativ, propunem completarea alin. 2 art. 220 CP al RM cu lit. b¹) „asupra unui minor”.

Este important de menționat și faptul că măsurile orientate spre îmbunătățirea legislației ar trebui să cuprindă toate aspectele ce vizează reglementarea juridică a diferitor activități, inclusiv a persoanelor care pot avea tangențe cu activități ilegale din sfera exploatarei sexuale. Este vorba despre legislația contravențională, din domeniul migrației, legislația care reglementează relațiile de muncă sau de familie etc.

Prin urmare, imperfecțiunea legislației contravenționale ce se referă la răspunderea persoanelor ce obțin profit din prostituție, a legislației muncii care favorizează utilizarea ilegală a forței de muncă etc. contribuie asupra dezvoltării tendințelor negative ale acestui gen de infracționalitate. Prin urmare, aplicarea unor măsuri pentru depășirea coliziunilor și lacunelor legislative, precum și optimizarea mecanismului de aplicare a actelor legislative din domeniu vor diminua în măsură corespunzătoare nivelul de exploatare sexuală a femeilor și copiilor.

Sunt binevenite și recomandările Asambleei Parlamentare a Consiliului Europei către statele sale membre în domeniul prevenirii și combaterii traficului de ființe umane, a prostituției și a altor forme de exploatare sexuală, îndeosebi cu implicarea persoanelor minore. Astfel, statelor membre ale Uniunii Europene li se recomandă să: a) promoveze urmărirea sistematică a clienților persoanelor minore care practică prostituția; b) interzică prostituția juvenilă (nu contează dacă minorul a dat sau nu a dat consimțământul să practice prostituția); c) elaboreze o politică clară cu privire la prostituția benevolă practică de către adulți; d) evite standardele duble și politicile care impun prostituatelor să practice prostituția în mod clandestin [8].

De asemenea, acestea trebuie să creeze mai multe alternative pentru prostituate prin prisma: a) elaborării și dezvoltării programelor menite să acorde prostituatelor ajutorul necesar în vederea dezicerii de la practica prostituției; b) soluționării problemelor referitoare la vulnerabilitatea prostituatelor-victime: probleme de natură psihică, nivel redus de autoestimare, abuzuri în copilărie, consum de droguri etc.; c) eliminării sărăciei, inegalității dintre sexe, dezvoltarea posibilităților de educație și formare profesională etc.; d) asigurării în măsură corespunzătoare a independenței prostituatelor în vederea impunerii unor cerințe față de clienți ce se referă la sexul protejat; e) respectării drepturilor prostituatelor, inclusiv a dreptului de a alege în mod liber posibilitatea de a fi sau a nu fi

prostituată; f) elaborării programelor naționale de formare profesională [8].

De menționat că exploatarea sexuală, mai ales în cazul când copiii devin victime, este în strânsă legătură cu starea morală a societății, criteriile căreia sunt considerate promiscuitatea sexuală și prevalarea infracțiunilor sexuale împotriva copiilor.

În ultima perioadă de timp tot mai răspândit devine fenomenul pedofiliei, are loc creșterea masivă a numărului de infracțiuni cu caracter sexual comise asupra copiilor, se intensifică faptele de implicare a minorilor în prostituție și în pornografia infantilă.

Deși unele state au incriminat pedofilia ca infracțiune, totuși în literatura de specialitate medicală se menționează că aceasta este definită ca un „interes sexual intens și recurent față de copii aflați la pubertate și o tulburare în cazul în care produce unei persoane suferință sau dificultăți interpersonale sau dacă persoana acționează în interesele sale” [2].

De regulă, pedofilia în sine nu este pedepsită de lege, deoarece pedepsite sunt faptele concrete și nu senzațiile, sentimentele și dorințele (adică orientarea sexuală). Pedofilul va fi pedepsit numai dacă cedează dorințelor sale primare și intră în acțiune, forma cea mai gravă fiind abuzul sexual față de copii [9]. Totodată, nu toți cei care abuzează sexual copii sunt pedofili și nu toți pedofili abuzează sexual copii [4, p. 176].

Din aceste considerente, statul, prin intermediul organelor sale abilitate, inclusiv a instituțiilor medicale specializate, trebuie să întreprindă toate măsurile necesare în vederea prevenirii și combaterii eficiente a fenomenului respectiv.

3. Eficientizarea măsurilor de prevenire a exploatării sexuale a femeilor și copiilor prin sporirea proceselor de interacțiune a structurilor guvernamentale cu organizațiile neguvernamentale.

Ca urmare a activității infracționale se încalcă drepturile fundamentale ale omului și, de aceea, un rol deosebit în protecția acestora îi revine procuraturii. Realizând supraveghearea respectării drepturilor și libertăților

omului, procuratura asigură supremația legii, consolidarea legalității, protecția drepturilor și libertăților cetățeanului, precum și interesele legale ale societății și statului.

Măsurile de protecție a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului pot atinge o cotă mai înaltă de eficacitate în condițiile unei cooperări bine organizate cu diverse ministere și structuri oficiale ale statului, cum ar fi: Ministerul de Interne, Ministerul Sănătății, Ministerul Muncii și Protecției Sociale, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării, Serviciul Informații și Securitate, Biroul Migrație și Azil, Serviciul Vamal, organele de ocrotire a sănătății și cele de tutelă și curatelă ale autorităților publice locale etc.

Este evident și faptul că schimbul permanent de informații ar avea efecte pozitive în domeniul luptei cu traficul de ființe umane în scop de exploatare sexuală. Astfel, acest schimb de informații trebuie să vizeze aspectele legate de: pregătirea infracțiunilor; reprimarea infracțiunilor planificate și deja începute de către proprietarii saloanelor de masaj care comit fapte de exploatare sexuală a femeilor și copiilor; acțiunile traficantilor în procesul transportării viitoarelor victime peste hotare; înregistrarea documentelor și vizelor false; contrabanda cu „marfă vie” prin punctele de frontieră; legalitatea întreprinderilor existente de angajare în câmpul muncii; reacția operativă a reprezentanților din diverse servicii în limitele competențelor pe care le au etc.

Un rol important în prevenirea și combaterea traficului de ființe umane, inclusiv a faptelor comise în scop de exploatare sexuală, îi revine Centrului pentru Combaterea Traficului de Ființe Umane (CCTFU), care integrează activitatea specialiștilor din cadrul diferitor subdiviziuni ale Ministerului Afacerilor Interne, Serviciului Vamal, Serviciului de Informații și Securitate, Centrului Național Anticorupție și Procuraturii Generale. Prin urmare, angajații CCTFU realizează următoarele activități în procesul de prevenire și combatere a genului respectiv de infracțiuni: a) organizează măsuri operative de investigații în scopul descoperirii infracțiunilor și iden-

tificării infractorilor; b) desfășoară urmărirea penală și administrarea probelor; c) colaborează cu organizațiile neguvernamentale și cu cele internaționale; d) analizează prevederile legislației în vigoare și înaintează propuneri de perfecționare a acesteia; e) întreprinde măsuri de colaborare cu mijloacele mass-media și pune la dispoziția acestora unele informații cu privire la rezultatele obținute etc.

Pe lângă organele de drept și alte organe ale statului implicate în prevenirea și combaterea exploatării sexuale, un rol important în acest domeniu îl au organizațiile neguvernamentale și cele obștești. De multe ori victimele exploatării sexuale au mai multă încredere în aceste structuri nestatale, apelând cel mai des la ajutorul și serviciile oferite de ele.

O atenție deosebită merită activitatea Organizației Internaționale pentru Migrație (OIM), care în decursul ultimului deceniu este unul din cei mai activi participanți în procesul combaterii migrației ilegale, oferind în același timp asistență migranților și victimelor traficului de ființe umane în scop de exploatare sexuală. Activitatea OIM cuprinde cele mai diverse domenii: analiza situației infracționale din sfera traficului de ființe umane și a exploatării sexuale, relevarea cauzelor și a consecințelor ce survin în urma comiterii acestor infracțiuni, sensibilizarea populației, prezentarea recomandărilor argumentate științific și acordarea asistenței practice – instruirea și informarea angajaților organelor de drept cu privire la experiența străină în prevenirea și combaterea traficului și exploatării sexuale, acordarea asistenței migranților și oferirea protecției victimelor exploatării sexuale etc.

4. *Monitorizarea și utilizarea surselor de informare veridice care caracterizează situația reală din domeniul exploatării sexuale a femeilor și copiilor.*

În ultimii ani acest gen de activitate preventivă a exploatării sexuale a femeilor și copiilor se desfășoară cu o intensitate sporită. Astfel, activitatea organelor de drept desfășurată în scopul descoperirii, reprimării și investigării infracțiunilor din sfera exploatării sexuale a femeilor și copiilor, măsurile

educative cu caracter general realizate de organizațiile neguvernamentale și cele obștești, inclusiv cu implicarea surselor mass-media, denotă faptul că la momentul actual societatea este destul de informată despre nivelul ridicat de pericol social al fenomenului exploatării sexuale a femeilor și copiilor.

Prin urmare, recunoscând această activitate ca una satisfăcătoare, considerăm că este necesară utilizarea mai activă a resurselor internet, întrucât, pe de o parte, o mare parte din populație utilizează pe larg resursele informaționale ale acestui gen de mass-media și, pe de altă parte, infractorii, de asemenea, aplică tehnologiile moderne, mai ales că majoritatea elementelor preinfracționale legate de exploatarea sexuală s-au plasat în spațiul virtual (recrutarea potențialelor victime prin intermediul site-urilor internet, industria porno, „negocieri” sexuale cu minori în scopul determinării lor spre contacte sexuale etc.).

5. *Prevenirea victimologică a exploatării sexuale a femeilor și copiilor.*

Acest aspect (victimologic) al prevenirii infracțiunilor legate de exploatarea sexuală a femeilor și copiilor constituie un subiect separat de cercetare și, din aceste considerente, în respectivul compartiment nu vom aborda detaliat întreaga gamă de probleme ce urmează a fi soluționate. Totodată este necesar de menționat că respectivul gen de prevenire include, în primul rând, descoperirea, asistența și reabilitarea socială a victimelor care au suferit în urma exploatării sexuale.

De asemenea, este important ca în timpul activității preventive în privința eventualelor victime ale exploatării sexuale să se ia în considerație infantilismul legal al acestora. De regulă, cele mai multe victime nu-și cunosc suficient drepturile, sunt convinse că prin comportamentul lor încalcă legislația în vigoare, că comportamentul lor este ilegal și, prin urmare, nu se pot baza pe asistența structurilor oficiale, din care motive nu au încredere în organele de drept, încercând să evite orice contact cu acestea.

În **concluzie**, se conturează următoarele cinci grupuri principale de măsuri preventive

a fenomenului exploatării sexuale a femeilor și copiilor: 1) eliminarea sau reducerea influenței negative a principalelor cauze ale exploatării sexuale, fiind vorba, îndeosebi, despre: stabilizarea situației social-politice, optimizarea mediului social-economic, limitarea cotei șomajului, eliminarea sărăciei, soluționarea problemelor privind plasarea populației în câmpul muncii și sporirea protecției sociale pentru cele mai vulnerabile pături sociale; 2) îmbunătățirea procesului de asigurare legislativă a măsurilor de combatere a traficului de ființe umane și a exploatării lor sexuale; 3) sporirea calității și eficacității proceselor de interacțiune a structurilor guvernamentale și a organizațiilor neguvernamentale în lupta cu fenomenul exploatării sexuale a femeilor și copiilor; 4) monitorizarea și utilizarea altor surse de informare veridică care caracterizează situația reală din domeniul exploatării sexuale a femeilor și copiilor; 5) eficientizarea sistemului de prevenire victimologică, inclusiv lucrul cu potențialele victime, reabilitarea și acordarea de asistență necesară victimelor exploatării sexuale, precum și desfășurarea în acest scop a diferitor activități cu caracter social-educational.

Referințe bibliografice

1. Carp T. Infrațiunile contra familiei și minorilor și prevenirea lor. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2017. 183 p.
2. Cum este explicată pedofilia din punct de vedere medical. În: <http://e-sanatate.md/News/3504/cum-este-explicata-pedofilia-din-punct-de-vedere-medical> (accesat la 26.12.2017).
3. Dragomir Mariana-Cristina. Criminalitatea feminină. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2014. 160 p.
4. Laws Dr. Richard, William T. O'Donohue. „H. E. Barbaree, M. C. Seto”. Sexual Deviance: Theory, Assessment and Treatment. New-York: Guilford Press, 1997.
5. Lege privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane nr. 241-XVI din 20.10.2005. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 164-167/812 din 09.12.2005.
6. Nistoreanu Gh., Păun C. Criminologie. București: Editura didactică și pedagogică, R.A., 1995. 352 p.
7. OSCE Action Plan to Combat Trafficking in Human Beings. Decision No. 557, 24 July 2003. În: <https://www.osce.org/actionplan?download=true> (accesat la 27.09.2017).
8. Parliamentary Assembly. Doc. 11352, 9 July 2007. Prostitution – which stance to take? Report Committee on Equal Opportunities for Women and Men. În: <http://assembly.coe.int/Main.asp?link=/Documents/WorkingDocs/Doc07/EDOC11352.htm> (accesat la 18.12.2017).
9. Pedofilie. În: <https://ro.wikipedia.org/wiki/Pedofilie> (accesat la 26.12.2017).
10. Противодействие торговле людьми и использованию рабского труда: Научно-практическое пособие. Под общ. ред. Т.В. Пинкевича. Ставрополь: СФ КРУ МВД России, 2008. 304 с.
11. Синьков Д. Преступность женщин: состояние, причины и предупреждение (региональная характеристика). Автореферат диссертации кандидата юридических наук. Иркутск, 2003. 22 с.

Despre autor

Oleg POHILĂ,
doctorand,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI
e-mail: oleg.pohila@gmail.com
tel: 069105952

About author

POHILĂ Oleg,
PhD student, Academy
„Ștefan cel Mare” of MIA
e-mail: oleg.pohila@gmail.com
tel: 069105952

CZU 343.91

MĂSURI ORIENTATE SPRE DIMINUAREA LATENȚEI UNOR TIPURI DISTINCTE DE CRIMINALITATE

Gheorghe VARVARICI,

doctorand, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova

Pentru influența eficientă asupra unor tipuri de criminalitate cu un grad sporit de latențitate, autorul evidențiază direcțiile de activitate orientate spre diminuarea nivelului de latență a lor. În acest sens, sunt abordate măsurile de diminuare a latenței infracțiunilor contra familiei, criminalității legate de circulația ilegală a substanțelor narcotice, actelor de corupție, criminalității din domeniul tehnologiilor informatice, criminalității economice etc. În final, se punctează că criminalitatea latentă poate fi studiată și evaluată la nivel statal, ceea ce în perspectivă oferă posibilitatea de a corecta politica în domeniul contracarării acestui fenomen, luându-se în calcul aspectul latențității.

Cuvinte-cheie: criminalitatea latentă, criminalitatea cu o latență sporită, prevenirea criminalității latente, infracțiuni contra familiei, infracțiuni ecologice, criminalitatea economică.

MASURES AIMED AT DIMINISHING THE LATENCY OF DISTINCT TYPES OF CRIME

Gheorghe VARVARICI,

PhD student, Academy “Stefan cel Mare” of the MIA of the Republic of Moldova

For an effective influence on certain types of crime, which show an increased degree of latency, the author points out the directions of activity aimed at diminishing the level of their latency. In this respect, measures are taken to reduce the lateness of crimes against the family, crime linked to illicit drug trafficking, crime related to corruption, cybercrime in computer technology, economic crime etc. Finally, it is noted that latent criminality can be studied and appreciated at state level, which in the future offers the opportunity to correct the policy of fighting crime, taking into account its latency.

Keywords: latent criminality, criminality with increased latency, prevention of latent criminality, family crimes, ecological offenses, economic crime.

Introducere. Pentru prevenirea eficientă a criminalității urmează a fi luat în considerare specificul latenței diferitor tipuri de criminalitate. Astfel, măsurile de diminuare a latenței infracțiunilor contra familiei se deosebesc esențial de măsurile aplicate cu același scop în privința infracțiunilor de corupție sau a infracțiunilor ecologice. Totodată, ținem să menționăm că, deși nu este posibilă examinarea tuturor tipurilor de criminalitate în cadrul respectivului demers științific, totuși vom încerca să elucidăm și să analizăm succint cele mai răspândite genuri de infracționalitate care se caracterizează printr-o latență sporită. Este vorba despre: infracțiunile contra familiei; criminalitatea ecologică (în special, infracțiunile legate de poluarea mediului înconjurător și de amenințările la

adresa securității ecologice); criminalitatea legată de circulația ilegală a substanțelor narcotice; infracțiunile de corupție; criminalitatea în domeniul tehnologiilor informatice; criminalitatea economică; criminalitatea organizată.

Metode și materiale aplicate. Cercetarea s-a desfășurat în baza unor metode de investigare științifică, cum ar fi: analiza logică, sistemică, comparativă, sinteza etc., fiind aplicate și combinate în funcție de problema abordată în articol. Materialul științific utilizat în vederea realizării prezentului studiu provine din lucrări științifice, acte normative, precum și din alte surse.

Rezultate obținute și discuții. Vorbind despre diminuarea latenței unor *infracțiuni contra familiei*, trebuie să ținem cont

de faptul că, de cele mai multe ori, victimele nu sesizează organele de drept despre comiterea lor din frica de răfuială din partea infractorilor și din lipsa de dorință de a face publică informația referitoare la viața lor intimă. Astfel, pentru a preveni creșterea sporită a latentității acestor infracțiuni este necesar de concentrat atenția asupra următoarelor direcții de activitate: a) informarea permanentă a populației despre telefoanele de încredere la care pot apela victimele violenței în familie, fără a fi supuse unor riscuri; b) crearea programelor speciale menite să ofere ajutor victimelor (moral-psihologic și material) care au avut de suferit de pe urma infracțiunilor, inclusiv informarea populației despre existența unor astfel de programe; c) pregătirea funcționarilor organelor de drept care recepționează sesizări referitoare la asemenea infracțiuni, precum și acordarea ajutorului juridico-psihologic acestei categorii de victime; d) intensificarea măsurilor de supraveghere și de ajutorare a familiilor defavorizate, în care unul sau ambii soți suferă de narcomanie sau de alcoolism și sunt predispuși să comită infracțiuni contra altor membri de familie; e) eficientizarea măsurilor de reacționare a funcționarilor organelor de drept la sesizările care vizează situațiile de conflict din familii; f) desfășurarea unor sondaje în instituțiile de învățământ, axate pe identificarea copiilor care au devenit victime latente ale infracțiunilor.

După cum am menționat mai sus, un grad de latență sporită o au și *infracțiunile ecologice*. În vederea reducerii latenței tipului respectiv de criminalitate, evidențiem următoarele măsuri și direcții de activitate: a) crearea unei subdiviziuni polițienești specializate pentru relevarea, cercetarea și prevenirea infracțiunilor ecologice; b) cultivarea culturii ecologice și juridice în rândul populației, prin propagarea inadmisibilității distrugerii și poluării mediului înconjurător, explicarea necesității de a comunica obligatoriu despre atare infracțiuni, dat fiind faptul că consecin-

țele criminalității ecologice provoacă pagube enorme mediului înconjurător și sănătății populației; c) stimularea persoanelor care informează, de exemplu, despre cazuri de braconaj sau poluare a mediului înconjurător (astfel de norme există în SUA); d) dezvoltarea și unificarea sistemului de identificare și documentare a infracțiunilor ecologice cu ajutorul metodelor tehnico-științifice moderne, fiind implicați în acest sens specialiștii și experții în domeniu; e) perfecționarea continuă a sistemului organelor de control existent, fortificarea interacțiunii lor cu organele de drept, stabilirea schimbului de informații despre încălcările ecologice, precum și intensificarea luptei cu corupția în cadrul respectivelor organe.

Este destul de înalt și nivelul de latență a criminalității din domeniul *circulației ilegale a drogurilor*. Astfel, diminuarea latenței acestui tip de criminalitate poate fi realizată prin aplicarea următoarelor măsuri: a) dezvoltarea telefoanelor de încredere, prin intermediul cărora cetățenii ar putea comunica confidențial despre persoanele care consumă substanțe narcotice și despre speluncile unde se consumă droguri; b) intensificarea controlului asupra persoanelor care suferă de narcomanie în vederea identificării structurilor criminale care se ocupă cu distribuirea drogurilor; c) îmbunătățirea controlului vamal pentru depistarea transportatorilor de substanțe narcotice, prin utilizarea aparatului tehnic modern; d) răspândirea în societate, inclusiv cu ajutorul mass-media, a convingerii că este necesară influențarea generală asupra problemei narcomaniei și inadmisibilității tănuirii faptelor de distribuire și de consum al substanțelor narcotice; e) organizarea discuțiilor sistematice cu diverse grupuri de populație în scopul identificării persoanelor care se ocupă de distribuirea drogurilor; f) interacțiunea cu colectivele pedagogice ale instituțiilor de învățământ în problemele ce țin de implementarea politicilor antidrog în rândul elevilor, inclusiv in-

struirea în domeniul identificării adolescenților consumatori de droguri; g) organizarea unor mese rotunde, discuții și sondaje în vederea stabilirii atitudinii unor grupuri sociale față de eficiența măsurilor de diminuare a latenței respectivului tip de criminalitate; h) intensificarea interacțiunii instituțiilor medicale cu organele de drept în vederea constatării cazurilor de dispariție a medicamentelor cu efect narcotizant.

O daună considerabilă economiei și reputației organelor de drept este cauzată de fenomenul corupției. Infrafracțiunile de corupție se caracterizează printr-un nivel înalt de latență, deoarece „tranzacțiile” încheiate cu funcționarii publici, de regulă, sunt „convenabile” pentru toate părțile implicate în acest proces. Este incontestabilă necesitatea depistării complexe a faptelor de corupție, deoarece situația de serviciu a funcționarilor publici creează mari dificultăți în descoperirea acestui gen de infracțiuni. În acest sens, pentru lupta eficientă cu respectivul fenomen nu este suficient doar majorarea salariilor. Se impune o monitorizare totală a actelor de corupție și limitarea, prin prevederi legale, a câmpului de manevră pentru examinarea sesizărilor despre infracțiuni. Totodată, este necesar de implementat proceduri speciale de reacționare operativă la actele de corupție semnalate de mass-media. Urmează de introdus și un control total asupra cheltuielilor și veniturilor funcționarilor publici și a membrilor lor de familie. În afară de aceasta, ar putea deveni foarte important sistemul de protecție și de stimulare a funcționarilor dispuși să ofere informații importante din punct de vedere criminologic despre diferite acte de corupție comise în subdiviziunile în care activează.

Din păcate, în țara noastră lupta cu corupția se reduce, de cele mai multe ori, la pedepsirea infractorilor depistați. În realitate, lupta cu fenomenul corupției, inclusiv în cadrul organelor de drept, trebuie să fie focalizată pe identificarea, înlăturarea sau neutrali-

zarea cauzelor și condițiilor acestuia.

Prin urmare, diminuarea nivelului de latență a infracțiunilor de corupție presupune implementarea următoarelor măsuri: a) analiza informației expusă în sursele mass-media și, în particular, monitorizarea sistemică a spațiului online în vederea relevării unor semne și elemente ale infracțiunilor de corupție; b) chestionarea populației în vederea identificării persoanelor care au avut de suferit în urma actelor de corupție; c) stimularea cetățenilor care comunică despre comiterea actelor de corupție, precum și stimularea sub diferite forme a funcționarilor care au sesizat comiterea faptelor de corupție în subdiviziunea în care activează.

Anumite prevederi cu efect preventiv sau care au ca scop relevarea în timp util a unor tipuri de infracțiuni sunt conținute chiar în legea penală. La această concluzie ajungem, de exemplu, în cazul analizei temeiurilor liberării de răspundere penală a subiectului infracțiunii de corupere activă.

Astfel, în alin. (4) art. 325 CP al RM, „Coruperea pasivă”, sunt specificate două circumstanțe, iar în prezența cel puțin a uneia din ele persoana care a promis, a oferit sau a dat bunuri ori servicii enumerate la art. 324 este liberată de răspundere penală: 1) dacă ele i-au fost extorcate; 2) dacă persoana s-a autodenunțat, neștiind că organele de urmărire penală sunt la curent cu infracțiunea pe care a săvârșit-o [1, art. 324, alin. (4)].

Este important de menționat că primul din aceste temeiuri nu prevede cazurile de cerere a bunurilor sau serviciilor enumerate la art. 324, adică semnele vădite de extorcare care pot avea loc în unele cazuri. De exemplu, în cazul punerii persoanei în situația în care este nevoită „să-i mulțumească” persoanei publice care a creat această situație în vederea prevenirii în termeni oportuni a urmărilor negative ce îi afectează interesele sale legitime. Mai mult ca atât, sunt posibile cazuri în care persoana publică nu satisface cererea legitimă a solicitantului, formal ne-

pretinzând nimic, deși de fapt prin inacțiunea sa îl obligă să promită, să ofere sau să dea bunuri ori servicii enumerate la art. 324 CP al RM.

Încă un obstacol pentru infracțiunile de corupție, care se referă la categoria celor cu un grad de latență sporită, poate deveni consfințirea legislativă a testării psihologice benevole la poligrafe a tuturor candidaților la serviciu în organele de stat, inclusiv la serviciu în organele de poliție, precum și la mutările de personal la funcții ierarhic superioare.

Primul detector de minciuni a fost inventat în anul 1921 în SUA. În prezent, detectoarele sunt utilizate în peste 60 de state și permit obținerea rezultatelor cu o precizie de până la 92-94% [6, p. 3].

În structurile de stat din SUA sunt testate anual până la 4 mln de persoane, începând cu miniștrii. Aproximativ 75% din tendinții la serviciul în poliție sunt supuși procedurii respective, totodată în companiile private această metodă se utilizează nu mai mult decât în 5% din cazuri [4].

Este semnificativ faptul că instanțele de judecată de fond din SUA, Japonia, Polonia, Canada și Germania recunosc rezultatele obținute cu ajutorul poligrafului, alături de alte dovezi ale vinovăției sau nevinovăției persoanei, ceea ce confirmă gradul de încredere sporit față de acesta.

În literatura de specialitate se menționează că testarea poligrafică nu constituie o încălcare a drepturilor omului, în cazurile în care aceasta este efectuată benevol, cu acordul persoanei testate [5, p. 78].

În Republica Moldova, există reglementări privind aplicarea testării la poligraf. În context, urmează de menționat că la 10 aprilie 2018, Curtea Constituțională a pronunțat o hotărâre privind constituționalitatea articolului 4 lit. a/2) din Legea nr. 269 din 12 decembrie 2008 privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat (poligraf) [3], precum și a articolului 11 alinea-

tele (10), (11) și (12) din Legea nr. 132 din 17 iunie 2016 cu privire la Autoritatea Națională de Integritate [2].

În acest sens, Curtea a reținut că certitudinea științifică a rezultatului testului poligraf are, în general, o pondere redusă. Chiar articolul 22 alin. (1) lit. j) din Legea nr. 269 din 12 decembrie 2008 privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat prevede că rezultatele acestuia „sunt prezumtive și orientative și că nu pot constitui probe în cadrul vreunei proceduri”. Totuși, în ciuda acestei ponderi reduse a certitudinii rezultatului testului poligraf, ingerința în dreptul de a participa la administrarea treburilor publice și în dreptul la muncă are o pondere mare. Practic, în cazul în care nu susțin în mod pozitiv testul poligraf, candidații la funcția de președinte sau de vicepreședinte al Agenției Naționale de Integritate nu pot fi desemnați câștigători ai concursului.

Din această perspectivă, Curtea a considerat că obligativitatea susținerii pozitive a testului poligraf reprezintă o măsură disproporționată. Urmare a deciziei Curții Constituționale, rezultatul testării la poligraf nu mai poate fi temei pentru a motiva excluderea unui candidat din competiția pentru șefia Autorității Naționale de Integritate. Magistratii au menținut însă obligația ca după proba scrisă și cea de interviu, persoanele care au rămas în cursă să fie testate la poligraf, fără ca această etapă din concurs să fie decisivă.

În ultimii ani, peste 70 de persoane au fost respinse sau demise din funcții publice după ce au picat testul la poligraf. Legea îi obligă să treacă testul pe candidații la funcțiile de judecător și procuror, la șefia Autorității Naționale de Integritate, la funcții în Serviciul de Informații și Securitate, la angajare în cadrul Ministerului Afacerilor Interne, Serviciului Vamal și Centrului Național Anticorupție. Aceste instituții au dreptul de inițiere a testării, dar și responsabilitatea de a crea condiții pentru aplicarea legii. Astăzi însă doar trei dintre aceste autorități dispun

de birouri de testare. Autoritatea judecătorilor invocă lipsa banilor pentru achiziționarea echipamentului și pregătirea specialiștilor. Așa se face că peste 400 de judecători nu au fost deocamdată testați la poligraf.

Statisticile arată că poligraful este utilizat frecvent în nouă state europene, inclusiv în România și Bulgaria. Franța, Italia și Spania aplică pasiv acest instrument, iar în Germania și Austria utilizarea testelor la poligraf este practic interzisă.

În unele cazuri victima poate decide singură de a trage sau nu răspunderea penală. Aceasta, în mare parte, contribuie la soluționarea problemei legate de lipsa de dorință a victimelor de a se adresa organelor de drept. Dacă anterior legislația în general nu presupunea posibilitatea liberării persoanei de răspundere penală în legătură cu încheierea unui acord de împăcare cu victima, atunci începând cu anul 2002, CP al RM conține o astfel de prevedere. Acest lucru se întâmplă în cazul aplicării instituției penale „împăcarea”, care este prevăzută la art. 109 CP al RM ca o cauză ce înlătură răspunderea penală. Este necesar de specificat că persoana, deși este trasă la răspundere penală, în final, ca urmare a aplicării prevederilor CP al RM cu privire la împăcare, este liberată de aceasta.

Apariția în legislația națională a temeiului respectiv de liberare de răspundere penală este pe deplin îndreptățită, fiind dictată de viața cotidiană și realitățile sale. Astfel, fără a încălca normele legale, sub controlul organelor de drept, este constatată oficial împăcarea între victimă și făptuitor și, în acest temei, are loc liberarea de răspundere penală a persoanei în condițiile prevăzute de art. 109 CP al RM.

Destul de actuală pentru țara noastră este problema reducerii latenței *infracțiunilor informatice*. În prezent, a crescut considerabil numărul utilizatorilor de internet. Totodată, mulți cetățeni nici nu bănuiesc că devin frecvent victime ale acestor infracțiuni.

În pofida multiplelor avantaje pe care le oferă tehnologiile informaționale moderne, ele au creat și o serie de condiții care favorizează dezvoltarea criminalității transnaționale. Veniturile infractorilor obținute în urma utilizării ilegale a celor mai noi tehnologii ocupă locul trei în lume, după veniturile obținute ca rezultat al vânzării drogurilor și armamentului [7, p. 8].

Vorbind despre diminuarea nivelului de latență a criminalității în domeniul informatic, urmează de evidențiat necesitatea implementării următoarelor măsuri: a) majorarea numărului de state ale Centrului pentru combaterea crimelor informatice al INI al IGP al MAI în vederea examinării mai complete a sesizărilor și informațiilor despre astfel de infracțiuni; b) stabilirea unui control riguros din partea statului asupra operațiunilor financiare efectuate cu utilizarea băncilor virtuale și a sistemelor de plată pentru relevarea transferurilor ilegale de bani și a furturilor de pe conturile utilizatorilor; b) relevarea de către organele de drept a site-urilor web care virusează computerele utilizatorilor și identificarea persoanelor care le administrează; c) elaborarea și perfecționarea actelor normative care permit verificarea bazelor de date ale providerilor și ale altor persoane în scopul identificării infractorilor care practică furtul datelor personale ale utilizatorilor; d) informarea populației despre mijloacele de relevare și protecție contra programelor dăunătoare, precum și despre pericolul pe care acestea le prezintă; e) asigurarea tehnică corespunzătoare și dezvoltarea abilităților necesare ale funcționarilor organelor de drept pentru relevarea eficientă a unor astfel de infracțiuni; conform unor aprecieri ale specialiștilor în domeniu, faptele de depistare a funcționării incorecte a aparatajului și a tentativelor de acces neautorizat la resursele informaționale poartă în cele mai dese cazuri un caracter întâmplător [8, p. 40].

În final, este important de evidențiat și măsurile menite să reducă gradul de latență

a *criminalității economice*. Prin urmare, considerăm oportun profilarea următoarelor direcții de diminuare a latentității respectivului gen de criminalitate: a) monitorizarea și analiza proceselor neoficiale în domeniul financiar-economic în scopul relevării informației cu semnificație criminologică; b) schimbul de informații și fortificarea interacțiunii între organele de drept și organizațiile obștești, sindicate, fondurile de caritate și colectivele de muncă în activitatea de relevare a criminalității economice; c) elaborarea sistemului de procedee focusat pe obținerea informației corespunzătoare, precum și fixarea probelor care demonstrează încălcarea legislației în cazul comiterii unor infracțiuni economice (de exemplu, sistemul măsurilor de ridicare a documentelor financiare pentru relevarea evaziunilor fiscale); e) stimularea și protecția persoanelor care au comunicat despre astfel de infracțiuni; f) ridicarea nivelului de calificare a angajaților organelor de drept care se ocupă de relevarea și cercetarea infracțiunilor economice.

Concluzii. Demersurile științifice desfășurate în vederea studierii criminalității latente demonstrează că asupra unui astfel de fenomen negativ și constant este posibil și necesar de influențat. Criminalitatea latentă poate fi studiată și apreciată la nivel statal, ceea ce în perspectivă oferă posibilitate de a corecta politica în domeniul contracarării acestui fenomen, luându-se în calcul aspectul latentității. Din păcate, în programele de luptă cu criminalitatea din Republica Moldova nu există până în prezent nici o mențiune despre partea latentă a fenomenului infracțional și, din aceste considerente, nu

sunt prevăzute măsuri axate pe diminuarea și prevenirea infracțiunilor latente.

Referințe bibliografice:

1. Codul penal al Republicii Moldova, nr. 985 din 18.04.2002, art. 324 alin. (4). În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 72-74 din 14.04.2009.
2. Legea nr. 132 din 17 iunie 2016 cu privire la Autoritatea Națională de Integritate. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 245-246 din 30.07.2016.
3. Legea nr. 269 din 12 decembrie 2008 privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat (poligraf). În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 57-58 din 20.03.2009.
4. Александрова Е. Детектор лжи используется в США при приеме на работу в 5% случаев. В: <http://www.apriorikazan.ru/vusa.html> (accesat la 24.12.2018).
5. Буравлев Ю. Виды юридической ответственности в системе государственной службы. Москва: Юрист, 2008. 153 с.
6. Добрынина Е. Госэкзамен на детекторе лжи. В: Российская газета, 2004, 28 сентября.
7. Сарапулов А. Теоретико-прикладные проблемы доказательств о преступлениях в сфере компьютерной информации. В: Правовые вопросы связи, 2011, № 1. С. 7-12
8. Сизов А. Причины и условия совершения преступлений в сфере компьютерной информации. В: Информационное право, 2008, № 2. С. 38-41.

Despre autor

Gheorghe VARVARICI,
doctorand,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI
e-mail: g.varvarici@gmail.com
tel: 079702906

About author

VARVARICI Gheorghe,
PhD student,
Academy „Ștefan cel Mare” of MIA
e-mail: g.varvarici@gmail.com
tel: 079702906

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Academia „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova. Anale științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova, Ed. a 19-a / red.-șef: Iurie Larii ; Acad. „Ștefan cel Mare” a Min. Afacerilor Interne al Rep. Moldova. – Chișinău : Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova, 2019 – . – ISBN 978-9975-935-99-9. – ISSN 1857-0976.

Științe socioumane : Nr 1. – 2019. – 153 p. – Texte : lb. rom., engl., rusă. – Rez.: lb. rom., engl. – Referințe bibliogr. la sfârșitul art. și în subsol. – 100 ex. – ISBN 978-9975-121-61-3.

34:378.4(478-25)(082)=135.1=111=161.1

A 15

Lector:

Gheorghe CHIRIȚĂ

Tehnoredactare
și procesare computerizată:

Natalia CONDRAT

Angela PARENIUC

Machetare:

Svetlana COJUHARI